

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม

Phimoldhamma Research Institute Journal

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2565)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย ด้านอิสานศึกษา ด้านสันติศึกษา และด้านวิปัสสนาศึกษา
3. เพื่อเป็นเวทีนำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. พระราชปรียัติโกวิ, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระโสภณพัฒนบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

มาริสา ไสวงาม

กองบรรณาธิการ

1. พระครูปริยัติธรรมวงศ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระมหาโยธิน โยธิโก, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
5. รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
11. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปิ่น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิญวต์น์ โพธิ์สาน	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.แสง แสนบุตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้จัดการวารสาร

สาริกา ไสวงาม

ออกแบบปก

สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์

500 เล่ม

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 0-4328-3546-7 (ต่อ 114) โทรสาร 0-4328-3399

<http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/>

E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

พิมพ์ที่

เอมี ก๊อบบี้ เซนเตอร์ 88/27 ถนนเหล่านาดี้ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 0-4330-6845 แฟกซ์ 0-4330-6845

E-mail: emmy_emma_emem@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม (Peer Review)

ปีที่ 9 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2565)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระครูปลัดบุญช่วย โชติวีโร, อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี, อาจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกตารัตน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
3. รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญชื่น บัวแดง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วิสุทธิ วิจิตรพัชรภรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชาติ บัวเจริญ มหาวิทยาลัยพายัพ
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี มณีโกศล มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
7. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน มหาวิทยาลัยมหิดล
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อรทัย เนียมสุวรรณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ มหาวิทยาลัยมหิดล
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรกนก สารภีรัมย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงพยอม ชิดทอง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะมาศ ใจไผ่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระวัฒน์ ต้นสกุล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนลธิธิ ลิทธิสูงเนิน มหาวิทยาลัยศิลปากร
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พูนสุข อุดม มหาวิทยาลัยทักษิณ
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรวรรณ ศรียาภัย มหาวิทยาลัยพะเยา
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจน์ เรืองมนตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงศักดิ์ พรหมดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุทธิพร รัตนกุล มหาวิทยาลัยมหิดล
25. อาจารย์ ดร.ศศิพัชร จำปา มหาวิทยาลัยศิลปากร
26. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชีกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการแถลง

วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ของผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคลากรปฏิบัติการวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ รวมถึงนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และนักวิชาการอิสระที่ต้องการนำเสนอผลการศึกษาทั้งในเชิงทฤษฎีและการสะท้อนองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามสภาพจริงที่สามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ได้ วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ เป็นปีที่ 9 ฉบับที่ 3 ประกอบด้วย บทความวิจัย 16 บทความ และบทความวิชาการ 5 บทความ และวิจารณ์หนังสือ 1 บทความ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาพิจารณาอ่านบทความและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาทางวิชาการ ทำให้วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมสามารถดำรงคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สันันนารี)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- การวิเคราะห์เนื้อหาบทละครเรื่อง Twelfth Night ตามหลักศีลห้าในพุทธศาสนา
The Content Analysis of the Twelfth Night in accordance with the Five Precepts in Buddhism 1
ชัยคนันท์ สมปัญญาธิวงศ์
Chaisanan Samapanyathiwong
- แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
Guidelines for Curriculum Management and Learning Management using Digital Literacy of teachers under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 1 19
ธีรภัทร์ วรคำ และพชรวิทย์ จันทศิริสิริ
Teerapat Worrakham and Pacharawit Chansirisira
- การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ
An analytical of beauty in the story of Phra Nandathera 33
พระสำราญ นาคเสโน, จักรพรรณ วงศ์พรพวัน, สุวิน ทองปั้น
และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ
Phra Samlan Panpad, Chakkapan Wongpornpavan, Suwin Thongpan
and Prasit Wongsrithep
- รูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ
ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)
Corporate Social Responsibility Management Strategies Model in Lao People's Democratic Republic (Lao PDR) 45
อินทวงค์ คตพังนา และศิริพันธุ์ จูรีมาศ
Inthavong Khodpangna and Siriphan Jurimas

- การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอคำม่วง จังหวัดขอนแก่น

**The Application of the Four Iddhipāda Dhammas to Promote
Phrapariyattidhamma Education of Pāli Department of the Nong Kung
Temple Office of Religious Studies, Nam Phong District, Khon Kaen
Province** 61

พระมหาพีระวัฒน์ ภุริยพัฒโน (มะณีปากดี), ประยูร แสงใส และนิรัช เรืองแสน
Phramaha Peerawat Bhurivattthano (Maneeepakdee),
Prayoon Saengsai and Niraj Ruangsarn
- การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาของนักศึกษา
สาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

**Development of Critical Reading Ability and Problem Solving of First Year
Thai Language Teaching Students by Use Problem-Based Learning** 77

บัญชา ธรรมบุตร, บัญชา เกียรติจรุงพันธ์, คชา ปราณีตพลกรัง และอรรณพพงษ์ ผิวเหลือง
Bancha Thammabut, Bancha Kiatjarunphan, Khacha Praneetpolkrung
and Atthaphong Phiwhlueng
- การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำปาว จังหวัดอุดรธานี

**The Development of a Teaching Kit on Global Warming by Using
The 4 Mat Learning Method of High School Students in The Lumnampoa
Cluster School, Udon Thani Province** 93

อิทธิกร อินทร์อุดม, ปาณจิตร สุกุมาลัย และสมควร นามสีฐาน
Ittikorn Inudom, Panjitr Sukumal and Somkhuan Namseethan
- แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

**The Guidelines for Development Creative Leadership of School Administrators
in the 21st Century Under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service
Area 5** 105

ชุตินา สิริอด
Chutima Seerod

- วิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

An Analysis of Ethical Development of Student at Phon Sawang Donmong Community School Chorakhe Sub-District Nong Ruea District Khon Kaen Province 121

พระสมหมาย อคฺคปัญโญ, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จักรพรรณ วงศ์พรพวัฒน์ และโสวิทย์ บำรุงศักดิ์

Phra Sommai Akkapanayo, Phrakhru Bhavanabodhikun, Chakkapan Wongpornpavan and Sowit Bamrungphak
- สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

Competencies of School Administrators Affecting Learning Space Enhancement of Schools under Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2 135

เอกรินทร์ เขียวไพล่, โสภนา สุดสมบุญ และสุทธีวรรณ ตันติโรจนวงศ์

Ekkarin Kheaplai, Sopana Sudsomboon and Suttiwan Tuntirojanawong
- การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารีจังหวัดกาฬสินธุ์

The Creative Learning Management on Citizenship Based on the Four Iddhipāda Dhammas and Community-Based Learning of Students in Anukoolnaree School, Kalasin Province 149

พรชัย วันทุม, สมควร นามสีฐาน, พระครูสุนทรวิชัยรส และพระมหาวิฑูร กตเมธี

Pornchai Wanthum, Somkhuan Namseethan, Phra krusuntonwinairos and Phramaha Witthawat Katamethi
- การบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35

The Personnel Administration of Teachers Who Responsible for Internal Quality Assurance in Schools Affiliated in The Secondary Education Service Area Office 35 163

เบญญาภา วรณมณี และดวงพร อุ่นจิตต์

Benyapa Wanmanee and Duangporn Ounjit

- **การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอังกโกสวัตถุสูตร**

An Analysis of Buddhist Ethic in Akkosavatthu Sutta 175

พระมหาวีรพล กตปุญโญ, สุวิน ทองปั้น, จรัส ลีกา และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ

Phramaha Weeraphon Katapuñño, Suwin Thongpan, Jaras Leeka and Prasit Wongsrithep
- **การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์**

The Learning Management According to the Four Iddhipāda Dhamma on the Subject ‘Buddhism’ in the Learning Area of Social Studies, Religion and Culture of Phrapariyattidhamma Schools (General Education), Kalasin Province 187

พระทินกร ฐิตปุญโญ และปานจิตร สุกุมาลย์

Phra Thinnakorn Thitapoonyo and Panjitr Sukumal
- **การศึกษาพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน: ภาพยนตร์สอนหลาน**

An Analysis Study of Buddhist Ethics in Local Literature Teaching Types: Kap Pu Son Hlan 201

พรสวรรค์ สุวรรณธาดา และพระมหาศรายุทธ สมนต์ปาสาทิโก

Pornsawan Suwanathada and Phramaha Sarayut Samantapasatiko
- **การเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟรีดริช นิตเช**

The Comparison Between Human Beings in Theravada Buddhist Philosophical Views and Friedrich Nietzsche’s View 211

พระอธิวัฒน์ อชิโต, พระครูภาวนาโพธิคุณ และจรัส ลีกา

Phra Atiwat Achito, Phra krubhavanaphodhikun and Jaras Leeka

บทความวิชาการ: Academic Article

- **การประยุกต์ธรรมโอสถบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน**

An application of Dharma Medicine for Physical and Mental Therapy in Daily Life 223

นลินรัตน์ อุ้นแก้ว

Nalinrat Unkaew

- **ข้อโต้แย้งทางจริยศาสตร์กฎหมายสมรสเท่าเทียม**
Ethical Argument Concepts of Equal Marriage Law 233
 พระครูปลัดจันทรบ โสติวิโส, พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทฺโธ, พิลินธุส์ โคตรสุโพธิ์
 และประสิทธิ์ ชาระ
 Phrakhrupalad Thanrob Jotivamso, Phra Wisit Thitavisiddho,
 Phisit Kotsupho and Prasit Chara
- **นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม: New Normal**
Innovation of Administration in the Prapariyatidhamma School:
New Normal 249
 พระครูวินัยธรวรวิทย์ เตชธมฺโม และพระฮอนด้า เข้มมา
 PhrakhruwinaiTHON Worawuth Techathammo and Phra Honda Khemma
- **ความสัมพันธ์ระหว่างสังฆตธรรมกับอสังฆตธรรม: ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์**
ระหว่างนิพพานกับสังฆตธรรม
Relationship between SangkhataDhamma with AsangkhataDhamma:
The study of the relationship between Nibbāna with SangkhataDhamma 263
 พระมหาวราทิต อาทิตวโร และพระครูจันทรรमानุวัตร
 Phramaha Waradit Aditavaro and Phrakruchandadhammanuwat
- **การวิเคราะห์พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน**
Analysis of Buddhist Aesthetics in Isan Literature 275
 พระมหาวิโรฒ ปภาโส, พระโสภณพัฒน์นันทิต และจรัส ลีกา
 Phramaha Viroch Paphaso, Phrasophonphatthanapundit and Jaras Leeka

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Reviews

- **พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์: โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต**
Buddhism and Ethical Issues: Courtesan Abortion Euthanasia 287
 บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์ และสุวิน ทองปั้น
 Boonyawat Boontawong and Suwin Thongpan

ภาคผนวก:

- **กระบวนการพิจารณาบทความ** 301
- **แนะนำสำหรับผู้ตีพิมพ์บทความ** 302

การวิเคราะห์เนื้อหาบทละครเรื่อง Twelfth Night ตามหลักศีลห้าในพุทธศาสนา*

The Content Analysis of the Twelfth Night in accordance with the Five Precepts in Buddhism

ชัยชนันท์ สมปัญญาธิวงศ์

Chaisanan Samapanyathiwong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

Loei Rajabhat University, Thailand

E-mail: chulongbhu@yahoo.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ความหมายของโครงสร้างภาษาของบทสนทนาในเรื่อง Twelfth Night ที่สอดคล้องกับหลักศีลห้าในพุทธศาสนา และ 2) จัดประเภทของกลุ่มโครงสร้างภาษาที่มีความหมายสัมพันธ์กับศีลห้าในพุทธศาสนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นตารางวิเคราะห์โครงสร้างภาษา รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เรียกว่า การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ผลการวิจัยพบว่า

1. มีข้อความที่มีความหมายสอดคล้องกับศีลในพุทธศาสนาจำนวน 2 ข้อคือ ศีลข้อที่ 4 และข้อที่ 5

2. มีโครงสร้างภาษาที่ใช้ซึ่งมีความหมายสัมพันธ์กับศีลห้าในพุทธศาสนา คือ โครงสร้างในระดับคำมีทั้งหมด 2 คำ ระดับวลี มีทั้งหมด 8 กลุ่ม ระดับประโยคมีทั้งหมด 16 ประโยค และระดับอนุเจตมิตีทั้งหมด 19 อนุเจต ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัยนี้คือ การวิเคราะห์ตัวละครที่แสดงออกมาทางการกระทำทางกาย และวาจา ในระดับคำ วลี ประโยค และอนุเจตในละครเรื่อง Twelfth Night จะใช้หลักศีลห้าในพระพุทธศาสนาในการวิเคราะห์

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ตัวละคร; ศีลห้า; พุทธศาสนา

*ได้รับบทความ: 25 กรกฎาคม 2565; แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2565

Received: July 25, 2022; Revised: October 28, 2022; Accepted: December 27, 2022

Abstract

The objectives of this research were 1) to analyze the meaning of language structure used in the dialogue of The Twelfth Night in accordance with the five precepts in Buddhism and 2) to classify language structure used in the dialogue of The Twelfth Night in accordance with the five precepts in Buddhism. The instrument of this research was the tables that described words, phrases, sentences as well as paragraphs. This research was a documentary research.

The result of this research as follows:

1. The language structures used in the book had the meaning conformed to the number 4 and 5 of the five precepts in Buddhism.
2. There were 2 words, 8 phrases, 16 sentences and 19 paragraphs that conformed to the five precepts in Buddhism. The researcher concluded the knowledge assets from this study that the analysis of characters acting through their bodies and speeches in words, phrases, sentences and paragraphs in Twelfth Night was based on the Five Precepts in Buddhism.

Keywords: Character Analysis; The Five Precepts; Buddhism

1. บทนำ

สังคมที่จะอยู่อย่างมีความสุขไม่มีการเบียดเบียนกัน ไม่มีโจรผู้ร้าย การหลอกลวง การเบียดเบียนทางเพศและการแสพสิ่งเสพติดต่างๆ จะเป็นสังคมที่มีความสุข หากปราศจากศีลเสียแล้วมนุษย์ก็绝不会ต่างจากสัตว์เดรัจฉาน ซึ่งหากไม่มีศีลแล้วมนุษย์ที่มีกำลัง ความรู้ ความสามารถ สติปัญญาและโอกาสมากกว่า จะเบียดเบียนผู้ที่ด้อยกว่า ส่วนคนที่ด้อยกว่า ก็จะถูกกดขี่ขูดรีด อดอยาก มีความทุกข์ และต้องดิ้นรนหาทางแย่งชิงจากคนที่มากกว่าก่อให้เกิดสังคมแห่งการเบียดเบียนกัน (พระธรรมปิฎก, 2542, หน้า 5) “มนุษย์เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง สิ่งที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์อื่นๆ คือ เหตุผล มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลและมีอำนาจเหนือสัตว์เดรัจฉานอื่นๆ ศาสนาและปรัชญาเป็นสิ่งที่ทำให้คนเรามีเหตุผล มีหลักสำหรับยึดถือในด้านจิตใจ” (จันทน์ ท่องประเสริฐ, 2514)

สังคมไทยซึ่งมีวัฒนธรรมอันดีงามนั้น ก็ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาซึ่งช่วยขัดเกลาจิตใจให้ผู้ปฏิบัติมีจิตใจอ่อนโยน หากเวลาใดที่ผู้คนละทิ้งการปฏิบัติ ขาดศีลธรรม เมื่อนั้นผู้คนก็จะมีจิตใจกระด้าง ไม่มีหิริโอตตปปะ วรรณคดีเป็นงานสร้างสรรค์ ที่หลอมรวมความคิด จินตนาการ วัฒนธรรม รวมทั้งค่า

นิยมของสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัย สิ่งปรากฏอยู่ในวรรณคดีจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพที่แท้จริงของสังคม ซึ่งรวมถึงด้านชีวิตความเป็นอยู่ สภาพของสังคม และความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคม

ในบทละครของ Shakespeare ในบทละครเรื่อง Twelfth Night เป็นบทละครแนวตลกและเป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมในยุคนั้นได้เป็นอย่างดี เนื่องจากบทละครเรื่องนี้แต่งโดย Shakespeare ซึ่งเป็นคนกวีชาวอังกฤษและศาสนาที่ได้รับการนับถือในสมัยนั้นคือคริสต์ศาสนา ละครเรื่อง Twelfth Night จึงได้รับอิทธิพลของศาสนาคริสต์ ซึ่งสอนให้มนุษย์มีความรักความเมตตาต่อกัน “เพราะพระเยซูทรงเห็นว่าความรักเป็นสิ่งสากลที่สุดมิใช่ความรักในมนุษยชาติ หากแต่เป็นความสามารถในการเอาชนะตนเองได้” (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2522, หน้า 48) ในคริสต์ศาสนามีหลักธรรมขั้นพื้นฐานได้แก่บัญญัติ 10 ประการซึ่งใน 5 ข้อหลังได้แก่ อย่าฆ่าคน อย่าผิดประเวณี อย่าลักขโมย อย่าเป็นพยานพยานเท็จ และอย่าโลภของผู้อื่น (บุญมี แท่นแก้ว, 2546, หน้า 115) ส่วนในพุทธศาสนาเองก็มีการสอนเรื่องคุณธรรมขั้นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมหมู่ใหญ่ได้อย่างปกติสุข ซึ่งได้แก่ศีลห้า หรืออภัยทานซึ่งถือว่าเป็นจริยศาสตร์ขั้นต้นได้แก่ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดประเวณี เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการเสพของมึนเมาอันจะทำให้ประมาทขาดสติ (สุเมธ เมธาวิทยกุล, 2525, หน้า 56)

ในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในรายวิชาการวรรณคดี การวิเคราะห์การใช้ภาษาและเนื้อหาของบทละคร เป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาในด้านการใช้ภาษาเพื่อสะท้อนความหมายทางวัฒนธรรมด้านต่างๆ และเสริมความรู้ด้านวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เพราะฉะนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่นักศึกษาจะต้องเรียนรู้วัฒนธรรม โดยใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการศึกษาวิเคราะห์ ขนบธรรมเนียม วิถีชีวิตของคนแต่ละยุคโดยใช้หลักศีลห้าซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้น และเป็นรากฐานอันดีงามของสังคมทุกยุคทุกสมัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะวิเคราะห์ตัวละครเรื่อง Twelfth Night เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาการวรรณคดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความหมายของโครงสร้างภาษาของบทสนทนาเรื่อง Twelfth Night ที่สอดคล้องกับหลักศีลห้าในพุทธศาสนา
2. เพื่อจัดประเภทของกลุ่มโครงสร้างภาษาที่มีความหมายสัมพันธ์ถึงในเรื่อง Twelfth Night ที่มีหลักสอดคล้องกับศีลห้าในพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาบทละครเรื่อง Twelfth Night โดยการเทียบเคียงกับหลักศีล 5 ในพุทธศาสนา โดยวิเคราะห์เนื้อหาบท

ละครเรื่อง Twelfth Night ตามหลักศีล 5 ในพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยการรวบรวมคำศัพท์และสำนวนต่างๆ ที่มีความหมายสัมพันธ์กับศีล 5 แล้วแยกวิเคราะห์ความหมายของคำ วลี ประโยคและการสรุปความจากบริบทในแต่ละฉาก และตัวละครที่มีความหมายสอดคล้องกับศีลห้าในพุทธศาสนา ตามตารางการวิเคราะห์เนื้อหาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหาที่สอดคล้องกับศีลห้าของพุทธศาสนา โดยวิเคราะห์ตามทฤษฎีศีลห้าของฝ่ายวิชาการ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนากระทรวงศึกษาธิการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2537, หน้า 4-29) ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยคือ 26 มิถุนายน 2564 ถึง 30 มิถุนายน 2565

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ความหมายของโครงสร้างภาษาในบทสนทนาเรื่อง Twelfth Night ที่สอดคล้องกับหลักศีลห้าของพุทธศาสนา จำแนกตามกลุ่มโครงสร้างภาษาได้ดังนี้

1.1 ระดับคำ มีคำที่สอดคล้องกับหลักศีลห้า มีจำนวน 2 คำคือ Cesario, and Clown (disguise as Sir Topas or Priest) Cesario คือ Viola ความจริงเป็นผู้หญิงแต่ปลอมตัวเป็นผู้ชาย ทำให้คนอื่นเข้าใจผิด จึงผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาท เพราะครอบงำประกอบคือตัวเขาเองเป็นผู้หญิง แต่แต่งตัวเป็นชาย เขาตั้งใจให้คนอื่นเข้าใจว่าเขาเป็นผู้ชาย เขาพยายามที่จะแต่งตัวเป็นชายเพื่อให้คนอื่นเข้าใจว่าเขาเองเป็นชาย ทั้งๆ ที่ความเป็นจริงคือเขาเป็นผู้หญิง และสุดท้ายเขาให้คนอื่นเข้าใจว่าเขาเป็นชายด้วยการแต่งตัวแบบนั้น ทำให้ครอบงำประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คิดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม Sir Topas หรือ พระ (ในศาสนาคริสต์) ความจริงก็คือ Clown ที่ชื่อ Feste แต่ปลอมตัวเป็นคนอื่นเพื่อให้คนอื่นเข้าใจผิด คือตัวเขาคือ Clown หรือ Feste แต่เขารู้ว่า เขาแต่งตัวเป็น Sir Topas ซึ่งตรงกันข้ามกับความจริง เขาตั้งใจที่จะทำให้ Malvolio เข้าใจผิดว่า ตัวเขาคือ Sir Topas เขาพยายามที่จะทำให้คนอื่นเข้าใจผิด และเขาก็ทำให้ Malvolio เข้าใจผิดว่า ตัวเขาเป็น Sir Topas ซึ่งการทำปลอมตัวนี้ทำให้คนอื่นเข้าใจผิด ทำให้ครอบงำประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คิดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

1.2 ระดับวลี มีวลีที่สอดคล้องกับหลักศีลห้าในพุทธศาสนามีจำนวน 8 วลี คือ Master Topas, the Priest, Master Priest, good Sir Topas, kind Sir Topas, Sir Priest, Sir Topas, และ my matchless Priest Master Topas, the Priest, วลีนี้คือ The Clown ปลอมตัวเป็น พระคือ Sir Topas และเรียกตัวเองว่า Master Topas, the Priest และแก้งพูดเสียงดังเพื่อให้ Malvolio เข้าใจผิดว่า คนมานั้นเป็น Sir Topas จึงผิดศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะครอบงำคือตัวเขาเองไม่ใช่ Sir Topas และยังตั้งใจหลอกคนอื่นว่าตัวเขาเองเป็นคนอื่น ตัวของ The Clown เองก็พยายามเพื่อให้ Malvolio เข้าใจผิด ยิ่งไปกว่านั้น Malvolio เข้าใจผิดเพราะความพยายามของเขาเองทำให้ครอบงำประกอบคือ เรื่อง

ที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม Sir Topas, good Sir Topas, kind Sir Topas วลีทั้งสามนี้คือ The Clown ปลอมตัวเป็นพระคือ Sir Topas ทำให้ Malvolio เข้าใจผิดซึ่งการปลอมตัวนี้ทำให้คนอื่นเข้าใจผิด ทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คิดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม Sir Priest, Sir Topas วลีทั้งสองนี้ Sir Toby พูดเพื่อให้ Malvolio เชื่อว่า คนที่มานั้นเป็น Sir Topas ซึ่งถือว่า เป็นการโกหก Malvolio และ ตัว Malvolio เองก็เชื่อว่า คนที่มาคือ Sir Topas จึงผิดศีลข่มขืนสาวท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม my matchless Priest วลีนี้ Sir Toby พูดเพื่อหลอก Malvolio เข้าใจผิด ทำให้ Sir Toby ทำผิดศีลข้อ 4 เพราะทำผิดครอบครัวประกอบของศีลข้อ 4

1.3 ระดับประโยค มีประโยคที่มีความหมายสัมพันธ์ถึงในเรื่อง Twelfth Night ที่มีหลักสอดคล้อง กับศีลห้าในพุทธศาสนา 16 ประโยคดังต่อไปนี้

1) He drinks heavily in your company. ประโยคนี้ Maria พูดถึง Sir Andrew Aguecheek ว่า เขาดื่มเหล้าเป็นเพื่อนกับ Sir Toby เป็นการบอกว่า ทั้ง Sir Andrew Aguecheek ทั้ง Sir Toby ดื่มเหล้าด้วยกัน และทั้งสองนั้นได้ทำผิดศีลข้อ 5 เพราะได้ทำผิดครอบครัวประกอบของศีลข้อนี้ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 คือ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะดื่ม มีความพยายาม และกลืนให้ล่วงล้ำคองไป

2) These clothes and boots are good enough to wear while I am drinking. ประโยคนี้ Sir Toby พูดกับ Maria ว่า เสื้อผ้าและรองเท้าบูทเหล่านี้ดีพอที่จะสวมใส่ ขณะที่ตัวเขาดื่มเหล้า ประโยคนี้จึงแสดงว่า Sir Toby ดื่มเหล้า และ Sir Toby ได้ทำผิดครอบครัวประกอบของศีลข้อนี้ ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 คือ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะดื่ม มีความพยายาม และกลืนให้ล่วงล้ำคองไป

3) This continues and reckless drinking will be your ruin. ประโยคนี้ Maria พูดกับ Sir Toby ว่า การดื่มที่ต่อเนื่องและไม่ระมัดระวังจะเป็นอันตรายได้ คือเตือน Sir Toby ซึ่งดื่มเหล้ามากจนเกินพอดี จึงเป็นการยืนยันว่า Sir Toby ทำผิดศีลข้อ 5 ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 คือ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะดื่ม มีความพยายาม และกลืนให้ล่วงล้ำคองไป

4) We drink to the health of Olivia. ประโยคนี้ Sir Toby ยอมรับว่า ตัวเขาเองกับเพื่อนที่ชื่อ Sir Andrew Aguecheek ดื่มเหล้าเพื่อสุขภาพของ Olivia จึงเป็นการยืนยันว่า Sir Toby และเพื่อนที่ชื่อ Sir Andrew Aguecheek ทำผิดศีลข้อ 5 ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 คือ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะดื่ม มีความพยายาม และกลืนให้ล่วงล้ำคองไป

5) I will never cease drinking as long as I have wine to drink and a throat to pour in down and wine in Illyria. ประโยคนี้ Sir Toby บอกว่าจะไม่หยุดดื่มเหล้าจนกว่า

เท่าที่มีเหลือให้เต็ม จึงเป็นการยืนยันว่า Sir Toby ทำผิดศีลข้อ 5 ซึ่งมีองค์ประกอบอยู่ 4 คือ สิ่งนั้นเป็นของเมา จิตใคร่จะเต็ม มีความพยายาม และกลืนให้ล่องล้าตกลงไป

6) I told him that you were ill. ประโยคนี้ Malvolio บอกนายหญิงคือ Olivia ว่า เขาบอก Viola (ซึ่งปลอมเป็นชายโดยใช้ชื่อว่า Cesario) ว่า นายหญิงป่วย ซึ่งเป็นการโกหก และคนที่บอกให้ Malvolio โกหก ก็คือ Olivia ในขณะเดียวกัน Malvolio ก็ทำตามที่นายหญิงบอกให้โกหกและตัวเขาเองจึงโกหกไปด้วยในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นทั้ง Olivia คนสั่ง และ Malvolio คนทำตามคำสั่ง จึงผิดศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาท ทั้งคู่ เพราะทำให้ครบองค์ประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

7) I told him that you were asleep. ประโยคนี้ Malvolio บอกนายหญิงคือ Olivia ว่า เขาบอก Viola (ซึ่งปลอมเป็นชายโดยใช้ชื่อว่า Cesario) ว่า นายหญิงนอนหลับ ซึ่งเป็นการโกหก และคนที่บอกให้ Malvolio โกหก ก็คือ Olivia ในขณะเดียวกัน Malvolio ก็ทำตามที่นายหญิงบอกให้โกหก และตัวเขาเองจึงโกหกไปด้วยในขณะเดียวกัน เพราะฉะนั้นทั้ง Olivia คนสั่ง และ Malvolio คนทำตามคำสั่งจึงผิดศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาท ทั้งคู่ เพราะทำให้ครบองค์ประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

8) My mistress returns this ring to you sir; you might have saved me all the trouble if you had brought it away yourself. ประโยคนี้ Olivia อยากจะบอกรัก Viola (ซึ่งปลอมเป็นชายโดยใช้ชื่อว่า Cesario) ว่า เขารักและสนใจในตัวเขา แต่จะบอกโดยตรงก็กลัวจะไม่เหมาะสมเลย สร้างเรื่องโกหกขึ้นมาว่า Viola เอาแหวนมาให้ เพื่อความความรัก แต่เขาปฏิเสธและจะขอคืนแหวนวงนี้ให้เขา แต่ความจริงคือแหวนเป็นของ Olivia และนางต้องการเอาแหวนไปมอบให้ Viola เพื่อแสดงความรัก จึงได้หลอก Malvolio ว่า ให้เอาแหวนไปคืน Viola นางไม่ต้องการแหวนนี้ คนที่เชื่อคือ Malvolio ว่า ที่นางพูดเป็นเรื่องจริง เพราะฉะนั้น Olivia จึงผิดศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครบองค์ประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

9) She took this ring from me; I will not take it back. ประโยคนี้ Viola (ซึ่งปลอมเป็นชายโดยใช้ชื่อว่า Cesario) ได้พูดกับ Malvolio ที่ Olivia ส่งมาว่า Olivia เอาแหวนนี้จากฉันไปแล้ว ฉันจะไม่รับคืน แต่ความจริงคือ Viola ไม่ได้เอาแหวนให้ Olivia แต่พยายามเล่นตามบทที่ Olivia หลอกให้ Malvolio เอาแหวนของ Olivia มาให้เพราะมีใจให้นาง ประโยคนี้จึงเป็นการหลอกให้ Malvolio เชื่อเพื่อจะได้เอาแหวนตัวเองไปให้ Viola ดังนั้น Olivia จึงผิดศีลข้อที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครบองค์ประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

10) She wants that it should be returned to you with a like rudeness. ประโยคนี้ Malvolio บอก Viola ว่า Olivia ที่เป็นนายหญิงของเขากลับมาให้เขาเอาแหวนมาคืน Viola ประโยคนี้จึงเป็นการลอกให้ Malvolio เชื่อเพื่อจะได้เอาแหวนตัวเองไปให้ Viola ดังนั้น Olivia จึงคิดล่อลวงที่ 4 คือ มุสาวาทเพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

11) Fair Princess, the name of your servant is Cesario. ประโยคนี้ Viola (ซึ่งปลอมเป็นชายโดยใช้ชื่อว่า Cesario) ได้ตอบคำถาม Olivia ว่า ตนเองคือ Cesario เป็นทาสของ Olivia ซึ่งทำให้ Olivia เข้าใจว่า ตนเองผู้ชายที่ชื่อ Cesario ดังนั้น Viola จึงคิดล่อลวงที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

12) Remember the person who praised yellow stockings. ประโยคนี้ Malvolio ได้บอก Olivia ว่า จงจำคนที่ชมถุงน่องสีเหลือง เพราะ Malvolio ได้อ่านจดหมายที่ Maria เขียนขึ้นโดยปลอมลายมือของ Olivia เพื่อแกล้ง Malvolio ให้เข้าใจผิดว่า Olivia ได้ตกหลุมรัก Malvolio แต่อยากจะให้ Malvolio พิสูจน์รักแท้ด้วยการ ให้สวมถุงน่องสีเหลือง และ Malvolio ก็หลงเชื่อตามที่จดหมายเขียนบอก ดังนั้น Maria จึงถือว่า ได้ทำล่อลวงที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

13) And who said that you should always appear before her cross gartered? ประโยคนี้ Malvolio ได้ถาม Olivia ว่า ใครละพูดว่า ให้คุณปรากฏตัวต่อหน้าเธอด้วยการสวมถุงน่องลายไขว้ เพราะ Malvolio ได้อ่านจดหมายที่ Maria เขียนขึ้นโดยปลอมลายมือของ Olivia เพื่อแกล้ง Malvolio ให้เข้าใจผิดว่า Olivia ได้ตกหลุมรัก Malvolio แต่อยากจะให้ Malvolio พิสูจน์รักแท้ด้วยการ ให้สวมถุงน่องสีเหลืองแบบมีลายไขว้ และ Malvolio ก็หลงเชื่อตามที่จดหมายเขียนบอก ดังนั้น Maria จึงถือว่า ได้ทำล่อลวงที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

14) he has come to see the mad man. Molvolio. ประโยคนี้ตอบคำถาม Malvolio ที่ถามว่า นั่นใครกำลังพูด Clown ที่ปลอมตัวเป็น Master Topas, the priest ก็ตอบว่า พระคุณเจ้า Topas มาพบคนบ้าชื่อ Molvolio ประโยคนี้จึงเป็นการล่อลวงที่ 4 เพราะ Clown ปลอมตัวและบอกว่าตัวเองเป็นพระที่ชื่อ Topas ดังนั้น Clown ได้ทำล่อลวงที่ 4 คือ มุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อนและผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

15) I request you to go to the lady Olivia. ประโยคนี้ Malvolio เข้าใจผิดว่า พระที่มาเป็นพระจริง แต่ความจริงคือ Clown ปลอมตัวมา Malvolio จึงได้ขอร้องให้พระไปพบ Olivia ที่เป็นนายหญิงของเขา ดังนั้น Clown ได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

16) Here comes the priest. ประโยคนี้ Clown หลอก Malvolio ว่า พระมานี้แล้ว ซึ่งความจริงก็คือตัวเขาเองปลอมเป็นพระ ดังนั้น Clown ได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

1.4 ระดับ อนุเฉท มีอนุเฉทที่มีความหมายสัมพันธ์ถึงในเรื่อง Twelfth Night ที่มีหลัก สอดคล้อง กับศีลห้าในพุทธศาสนา 19 อนุเฉทดังต่อไปนี้

1) He insisted upon leaving this ring with me, whether wished it or not. Tell him that I will not accept it and say that he need not deceive or encourage his master with false hopes I am not meant to be his wife. อนุเฉทนี้ Olivia เรียกให้ Malvolio มาพบและบอกเขาว่า Cesario ยืนยันที่จะฝากแหวนวงนี้ไว้กับนางไม่ว่านางจะปรารถนาแหวนวงนี้หรือไม่ และนางยังกล่าวอีกว่า Cesario ไม่จำเป็นต้องโกหกหรือให้ความหวังจอมปลอมกับเจ้านายเขา เพราะนางไม่เหมาะที่จะเป็นภรรยาของเจ้านายเขา แต่ความจริงแล้ว Cesario ไม่ได้ฝากแหวนไว้ให้นางเลย และเจ้านายของ Cesario ก็ไม่ได้ฝากแหวนหรือสิ่งของอะไรมาให้ Olivia เลย แต่เพราะ Olivia แอบชอบ Viola ที่ปลอมตัวเป็นชายที่ชื่อ Cesario นางจึงออกอุบายที่จะทอดสะพานให้ Cesario ด้วยการมอบแหวนให้ และเพื่อให้การหลอกสมจริงและไม่ให้เสียชั้นเชิงนางจึงเรียก Malvolio มาและสร้างเรื่องขึ้นมาว่า เจ้านายของ Cesario ฝากแหวนมาให้นาง แต่นางไม่ยอมรับ จึงขอให้ Malvolio เอาแหวนวงนี้ไปคืน Cesario เสีย เท่ากับนางหลอกหรือโกหก Malvolio ให้หลงเชื่อนาง เพราะฉะนั้น Olivia ได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาท เพราะทำให้ครอบครัวประกอบคือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

2) Upon my soul, this is the hand writing of my mistress. Olivia: These are exactly her U's and her T's and she writes her capital P's in this very manner. Without doubt, it is her hand writing. อนุเฉทนี้ Maria ต้องการแกล้ง Malvolio ที่มาตำหนิพวกเขาที่ทำความเสียหายดังตอนกลางคืน จึงได้วางแผนเพื่อแกล้ง Malvolio ที่แอบหลงรักนายหญิงตัวเอง ด้วยการปลอมลายมือของ Olivia ด้วยการเขียนจดหมายรักถึง Malvolio และแอบใช้ตราประทับของนายหญิงประทับที่จดหมายอีก จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อ ดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้

ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

3) “This letter is written to my unrevealed dear one, to whom I send my good wishes”: These are exactly the phrases and sentences she uses! Pardon my breaking open the seal-but wait the impression of wax is that of her own seal, namely, the figure of Lucrece. It is certainly from my lady Olivia. To whom may this be addressed อนุเฉทนี้ Maria ต้องการแกล้ง Malvolio ที่มาตำหนิพวกเขาที่ทำให้เสียงดังตอนกลางคืน จึงได้วางแผนเพื่อแกล้งผิด Malvolio ที่แอบหลงรักนายหญิงตัวเอง ด้วยการปลอมลายมือของ Olivia ด้วยการเขียนจดหมายรักถึง Malvolio และแอบใช้ตราประทับของนายหญิงประทับที่จดหมายอีก จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อ ดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

4) “God knows that I am in love ; with but with whom? That should be named later; it must remain a secret, and no man should know about it.” “No man must know”,--what comes after the matter of the verse following is changed! no man must know”, what, if the person intended is yourself, Malvolio. อนุเฉทนี้ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

5) “It is my privilege to command the man whom I love; but the secrecy which I am forced to observe pieces my heart like the knife with which Lucrece stabbed herself. I am governed body and soul by M.O.A.I. อนุเฉทนี้ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

6) “Should you receive this note, consider, I am much above you in rank and position and fortune but don’t be afraid of my greatness. Some persons are born great, some achieve greatness by their own efforts, and some find themselves great in spite of themselves. Good fortune smiles kindly upon you now; therefore summon up all your courage and grasp at what is being offered to you; in order to accustom yourself

to what you may attain, to cast aside your inferiority and humility and modesty, change your demeanor, show yourself strong and vigorous. Be opposed to your cousin, viz. Sir Toby; be rude, and rough in your dealings with your servants. ” อนุเฉทน์ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทน์ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครอบครัวประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

7) “You cannot help knowing who I am. If you accept my love and affection, show it by smiling; you look very handsome when you smile; therefore, O my dearest, I beg you to smile always when you are in my presence,- I thank you Jupiter. I will smile always now; and I will do everything that you will like me to do. อนุเฉทน์ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทน์ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครอบครัวประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

8) My mind is not darkened nor I am sad although my legs are tight with yellow stockings. Yes, I did receive it, and all hints and directions contained in it, will be strictly followed. It is not difficult for me to recognize a delicate Italian hand writing. อนุเฉทน์ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทน์ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครอบครัวประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

9) “Throw away your humility, “She writes, “Go against a particular relative statesmanship ; and appear a bit odd and different from others.” And she instructs how this could be done. For instance I am to have a grave and sober expression of countenance; walk with an air of self importance, speak show and well; and I am to imitate some great man in my dress and bearing and so on. อนุเฉทน์ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อดังนั้น อนุเฉทน์ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครอบครัวประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

10) He is a gentleman who is a knight and who has been raised to that status not of any battle-field distinction but for his civil service. Nevertheless, in private quarrel he is dangerous as a devil. He has slain three men in duels, and he is so angry at

this time, and so unappeasable that he can be satisfied by nothing except your death and burial. His motto is “Come what may, kill me or let me kill you.” อนุเฉทน์ Sir Toby หลอก Viola (ที่ปลอมตัวเป็นชายนามว่า Cesario) มีอัศวินคนหนึ่งต้องการที่จะต่อสู้กับเขา และขอให้ Viola ต่อสู้ป้องกันตัว เพราะอัศวินคนนั้นเก่งมาก แต่ความจริงแล้ว อัศวินคนที่ Sir Toby กล่าวถึงก็คือ Sir Andrew ซึ่งไม่ได้เก่งเรื่องการต่อสู้เลย ดังนั้น จึงเท่ากับว่า Sir Toby โกหก Viola จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

11) He is angry because of a very sufficient wrong you have done him. So, go ahead and fight with him as he wishes, I will not allow you to return; if you do, you must fight him, and I am just as dangerous as he is. So process on, or draw your sword against me; for you will have to fight one or other of us;-that is true, -or you must give up wearing a sword and admit that you are a coward. อนุเฉทน์ Sir Toby หลอก Viola (ที่ปลอมตัวเป็นชายนามว่า Cesario) มีอัศวินคนหนึ่งต้องการที่จะต่อสู้กับเขา และขอให้ Viola ต่อสู้ป้องกันตัว เพราะอัศวินคนนั้นเก่งมาก แต่ความจริงแล้ว อัศวินคนที่ Sir Toby กล่าวถึงก็คือ Sir Andrew ซึ่งไม่ได้เก่งเรื่องการต่อสู้เลย ดังนั้น จึงเท่ากับว่า Sir Toby โกหก Viola จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

12) All that I know is that the knight is very much injured and is angry against you so much so that nothing but a mortal duel will decide the matter. I know nothing more than this. อนุเฉทน์ Fabian ได้โกหก Viola ว่า เขารู้แต่เพียงว่า มีอัศวินที่ได้รับบาดเจ็บและโกรธแค้น Viola อย่างมาก และมีเพียงการต่อสู้เท่านั้นที่จะตัดสินเรื่องนี้ ความจริงแล้ว Fabian รู้ว่า Sir Andrew ไม่ได้เป็นอัศวิน ไม่ได้บาดเจ็บ และไม่ได้ต้องการต่อสู้กับ Viola แต่เขาต้องการยุยงให้ Viola กับ Sir Andrew ต่อสู้กันเพื่อความสนุกของเขากับ Sir Toby ดังนั้น Fabian จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

13) To judge by his appearance, you would never suppose him to be so courageous and so fierce; you will actually find him at the time of the duel. In fact, young man, you are likely to be sad against the clever and the most ferocious opponent that can be found in the country of Illiria, อนุเฉทน์ Fabian ได้โกหก Viola ว่า ถ้าดูลักษณะภายนอกแล้ว Viola จะไม่สามารถรู้ได้เลยว่า อัศวินผู้นี้จะเป็นคนกล้าหาญ และดุร้ายมาก พร้อมกับบอก

Viola ว่า เขาจะต้องเสียใจที่ได้พบคู่ต่อสู้ที่ฉลาด และโหดร้ายที่สุดในเมือง Illiria แห่งนี้ ความจริงแล้ว Fabian รู้ว่า Sir Andrew ไม่ได้เป็นอัศวิน ไม่ได้ฉลาด และโหดร้าย และไม่ได้ต้องการต่อสู้กับ Viola แต่เขาต้องการยุงให้ Viola กับ Sir Andrew ต่อสู้กันเพื่อความสนุกของเขากับ Sir Toby ดังนั้น Fabian จึงได้ทำผิดสี่ข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้ฉลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้ฉลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

14) I tell you, Sir Andrew, the young fellow is a perfect devil; I have never seen a person of so violent a temper. I had a turn with him with sheathed sword and he gave me such a deadly thrust that it was impossible to avoid it; and in his own defence he is sure to hit surely as your feet touch the ground in walking. It is said that he had been a fencer to the Shah of Persia. อนุเฉทนี้ Sir Toby ได้โกหก Sir Andrew ว่า หนุ่มน้อยที่จะต่อสู้กับ Sir Andrew นั้นเก่งมาก เขาไม่เคยพบที่ไหนมาก่อน และตัว Sir Toby เคยต่อสู้กับเขา และได้พบกับการโจมตีที่หนักกลัวที่ยากจะหลบหลีกไปได้ ซึ่งความจริงแล้ว Sir Toby ไม่ได้ต่อสู้กับ Viola และ Viola เองก็ไม่ได้เป็นนักดาบ แต่ Sir Toby ต้องการสร้างเรื่องโกหกให้ดูสนุกจึงได้หลอกทั้งสองฝ่าย คือ Viola และ Sir Andrew มาต่อสู้กัน ดังนั้น Sir Toby จึงได้ทำผิดสี่ข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้ฉลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้ฉลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

15) I shall make that proposal to him if you like. You remain here and keep up an appearance and anger and courage. I shall so arrange the matter that there will be no loss of life. And I vow I will get the horse out of you and make use of it just as I am making use of you. อนุเฉทนี้ Sir Toby ได้หลอก Sir Andrew ว่า เขาจะนำข้อเสนอที่ Sir Andrew ยินดีที่จะมอบเงินให้ Viola เพื่อให้จบเรื่องจะได้ไม่ต้องต่อสู้กันให้เสียชีวิต และยังเอามาจาก Sir Andrew อีกด้วย ดังนั้น Sir Toby จึงได้ทำผิดสี่ข้อที่ 4 คือมุสาวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้ฉลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้ฉลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

16) He would not be persuaded to let you go, young man for he has vowed to fight against you and he has reconsidered the matter carefully and he is now coming to the conclusion that there is hardly chance enough for a fight. So, now he wants to fight with you only in order to keep his vow and he assured us that he will not harm you anyway. อนุเฉทนี้ Sir Toby ได้บอก Viola ว่า Sir Andrew จะไม่ยอมให้ Viola ไปไหน เพราะเขาสาบานว่าจะต่อสู้กับ Viola และในขณะเดียวกัน Sir Toby ก็ได้บอก Viola ว่า Sir Toby จะไม่ทำร้ายเขา

ดังนั้น Sir Toby จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

17) Now, Sir Andrew, come along, there is no help. The young man wants to fight. Just one turn with you for the sake of his reputation. In accordance with the laws of dueling, he cannot forgo it. But he has given me his word as a gentleman and soldier that he will not harm you in any way. Now come forward and begin the fight. อนุเฉทนี้ Sir Toby ก็ได้กลับมาโกหก Sir Andrew หนุ่มน้อยคนนั้นหรือ Viola ต้องการต่อสู้ เพื่อชื่อเสียง พร้อมกับบอก Sir Andrew ว่า Viola ได้มอบดาบของตัวเองให้เขาในฐานะสุภาพบุรุษและทหารซึ่งเป็นการบอกว่า Viola จะไม่ทำร้าย Sir Andrew และบอกให้ เดินไปข้างหน้าและให้เริ่มต่อสู้ ดังนั้น Sir Toby จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

18) Why you asked me to come before you smiling and cross gartered, to wear yellow stockings, and to treat Sir Toby and the inferior servants with contempt? อนุเฉทนี้ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio ให้ยิ้มต่อหน้า Olivia สวมถุงเท้าสีเหลืองแบบไขว้ และให้ดูถูก Sir Toby และทาสคนอื่น ๆ จนทำให้ Malvolio หลงเชื่อและทำตาม ดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

19) When I obeyed your instruction in all this, with the object of winning your regard, why did you allow me to be shut up in a dark room where a clergy man was sent to visit me? I have been made the greatest fool and dupe and the laughing stock upon whom a trick was ever played. Tell me why have you done all this? อนุเฉทนี้ Maria ได้เขียนจดหมายรักเพื่อหลอก Malvolio ให้หลงเชื่อและทำตาม แต่สุดท้ายกลับถูกขังในห้องมืด และถูกปฏิบัติเหมือนกับคนโง่ จึงได้ตัดพ้อ Olivia ว่า ให้ทำอะไรก็ตามหมดทุกอย่าง สุดท้ายกลับถูกปฏิบัติเหมือนกับคนโง่ ดังนั้น อนุเฉทนี้ Maria จึงได้ทำผิดศีลข้อที่ 4 คือมุสวาทเพราะทำให้ครบองค์ประกอบทั้ง 4 คือ เรื่องที่ไม่จริง จิตคิดจะกล่าวหรือทำให้คลาดเคลื่อน พยายามจะทำให้คลาดเคลื่อน และผู้อื่นเข้าใจผิดตามที่พยายาม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิเคราะห์เนื้อหาบทละครเรื่อง Twelfth Night ตามหลักศีลห้านี้ ได้วิเคราะห์ว่าในเนื้อหาในบทสนทนาในระดับ คำ วลี ประโยค และอนุเฉท ระดับไหนทำผิดศีลข้อไหนแล้วแยกออกมาวิเคราะห์

ถ้าไม่ถึงขั้นผิดศีล เช่น การฆ่าคน แต่ไม่ครบองค์ประกอบ จึงถือว่าไม่กระทำผิดศีล เช่น แกล้งคนอื่นหรือทำร้ายคนอื่นให้ได้รับความอับอาย แต่ไม่ถึงตาย จึงไม่ถึงว่าผิดศีลเป็นแต่เพียงทำให้ศีลต่างพร้อย ไม่ทำให้ขาดจะไม่กล่าวถึง จะสรุปผลในการอภิปรายบทละครที่เกี่ยวกับศีล 5 ในบทละคร Twelfth Night ดังต่อไปนี้

ศีลที่ตัวละครในเรื่องละเมิดมากที่สุดก็คือศีลข้อ 4 เช่น ปลอมตัวเป็นคนอื่น ผู้หญิงปลอมตัวเป็นผู้ชาย เขียนจดหมายหลอกเพื่อแกล้งคนอื่นที่ไม่ชอบ ให้เขาเข้าใจผิด และปลอมตัวเป็นพระเพื่อเพื่อให้อื่นเข้าใจผิดจะได้แกล้งได้เพื่อความสนุกสนาน ละครของ Shakespeare จะแบ่งออกเป็น 3 ชนิดคือ 1) tragedies 2) comedies 3) historical plays (Long, 2013, p. 151) ส่วนเรื่อง Twelfth Night นั้นจัดอยู่ในประเภท comedy หรือแนวตลก ซึ่งอยู่ในช่วงของพระนางอลิซาเบธที่ 1 (ค.ศ. 1558-1608) เป็นยุคที่วรรณคดีเจริญรุ่งเรือง (เปลื้อง ณ นคร, 2528, หน้า 46) ซึ่งเรื่อง Twelfth Night นี้ได้เขียนขึ้นเพื่อเฉลิมฉลอง ในเทศกาล Epiphany ซึ่งจัดขึ้นในคืนหลังวันคริสมาส 12 วัน คือ วันที่ 6 มกราคม จึงได้ชื่อว่า Twelfth Night ราตรีที่สิบสอง (Agarwal, 2000, p. 72)

ศีลข้อที่ตัวละครบางตัวทำผิดรองลงมาคือ ข้อ 5 และผู้ทำผิดศีลข้อนี้ก็คือ Sir Toby and Sir Andrew. เพราะทุกยุคทุกสมัย การดื่มสุรา พร้อมกับร้องรำทำเพลงจะมีอยู่ตลอดซึ่งสะท้อนวิถีชีวิตในอดีตว่า การดื่มสุรา ก็เป็นเรื่องปกติในสมัยก่อน ส่วนศีลข้อที่ตัวละครไม่ได้ทำผิดเลยคือ ข้อ 1 2 และ 3 ส่วนข้อ 1 นั้นจะมีแต่เพียงทำให้ศีลต่างพร้อย เพราะทำร้ายเพื่อน ในบทละครเรื่อง Twelfth Night นี้ จะมีตัวละครที่มีตำแหน่งตั้งแต่ระดับสูงสุด จนถึงระดับต่ำสุด และตัวละครที่ฉลาดที่สุดไปจนถึงโง่งที่สุดซึ่ง Agarwal ได้อ้างถึง Stopford Brooke ไว้ในหน้า 73 ว่า ละครเป็นภาพที่แสดงธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์โดยแบ่งประเภทตั้งแต่ตำแหน่งสูงสุด ไปจนถึง ต่ำสุด และฉลาดสุดไปจนถึงโง่งที่สุด ซึ่งในละครเรื่องนี้ ผู้ที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุดก็คือ Duke Orsino และผู้อยู่ในตำแหน่งต่ำสุดคือ คนรับใช้ ก็คือ Maria ในขณะเดียวกันตัวละครที่ฉลาดที่สุดในเรื่องก็ คือ Maria ซึ่งเป็นคนรับใช้ของ Olivia ส่วนตัวละครที่โง่งที่สุดในเรื่องก็คือ Malvolio ซึ่งเป็นหัวหน้าพ่อบ้านคนรับใช้ของ Olivia

ในละครเรื่องนี้ได้บอกให้รู้ว่าตัวละครตัวไหนทำผิดศีลข้อไหนมากที่สุด โดยเอาศีล 5 ในพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งในการตัดสินตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับวิกิรานตา ไซติช่วงรัชมี (2548) การวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ในเรื่อง Twelfth Night นี้ ปรากฏว่า ตัวละครที่ทำผิดศีลข้อ 4 มากที่สุด ซึ่งก็คือ viola ซึ่งเป็นผู้หญิงแต่ปลอมตัวเป็นผู้ชาย และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า Cesario ตัวละครที่ทำผิดศีลข้อ 4 อีกคนก็คือ Clown ซึ่งปลอมตัวเป็น บาทหลวงมาแกล้ง Malvolio ส่วนตัวละครที่ทำผิดศีลข้อ 5 ก็คือ Sir Toby และ Sir Andrew Aguecheek ซึ่งชอบดื่มสุราเป็นอาเจิน สำหรับศีลข้อ 1-3 ไม่ปรากฏว่ามีตัวละครตัวไหนทำผิดเลย

ในละครเรื่องนี้ได้บอกให้รู้ว่าตัวละครตัวไหนทำผิดศีลข้อไหนมากที่สุด โดยเอาศีล 5 ในพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งในการตัดสินตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับวิกิรานตา ไซติช่วงรัชมี (2548) การวิเคราะห์จริยธรรม

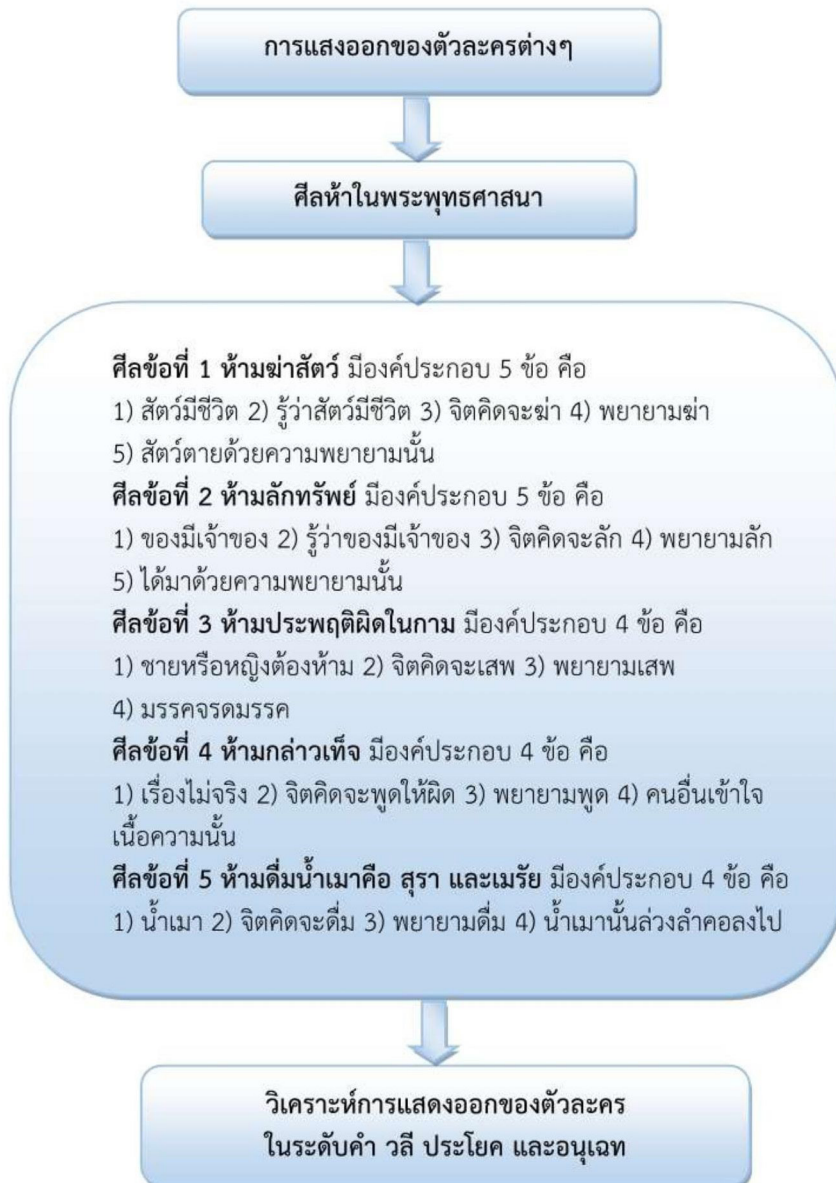
ของตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี ซึ่งได้ศึกษาพฤติกรรมการแสดงออกทางจริยธรรมทางด้าน ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี ความมีสติปัญญา ความเมตตากรุณา ความไม่ประมาท ความกตัญญูทวนเวียน ความพวกเพียร ความอดทน ความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว และความอ่อนน้อมถ่อมตน ของตัวละครทั้ง 16 โดยจริยธรรมที่พบมากที่สุดคือ ความซื่อสัตย์และจงรักภักดี และจริยธรรมที่พบน้อยที่สุดคือความอ่อนน้อม ถ่อมตน ส่วนในเรื่อง Twelfth Night นี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ตามหลักศีล 5 ซึ่งปรากฏว่า ตัวละครที่ ทำผิดศีลข้อ 4 มากที่สุด ซึ่งก็คือ viola ซึ่งเป็นผู้หญิงแต่ปลอมตัวเป็นผู้ชาย และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า Cesario ตัวละครที่ทำผิดศีลข้อ 4 อีกคนก็คือ Clown ซึ่งปลอมตัวเป็น บาทหลวงมาแกล้ง Molvolio ส่วนตัวละคร ที่ทำผิดศีลข้อ 5 ก็คือ Sir Toby และ Sir Andrew Aguecheek ซึ่งชอบดื่มสุราเป็นอาฉิน สำหรับศีลข้อ 1-3 ไม่ปรากฏว่ามีตัวละครตัวไหนทำผิดเลย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการวิเคราะห์ตัวละคร โดยใช้หลัก กุศลกรรมบถ 10 ในเรื่องอื่นๆ
2. ควรมีการวิเคราะห์หน่วยคำทางวากยสัมพันธ์ที่ปรากฏในเรื่องอื่นๆ เช่น นวนิยาย เรื่องสั้น นิทาน และเอกสารสิ่งพิมพ์อื่น ที่เป็นภาษาอังกฤษ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิเคราะห์ตัวละครไม่ว่าจะเป็นตัวเอก ตัวร้าย ตัวประกอบ ในนิยายที่แสดงบทบาทต่างๆ ออก มาทางกาย ทางวาจานั้น มักจะมีการกระทำที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นด้วยคำพูด หรือการกระทำ ซึ่งอาจจะ ดีหรือเลว ผิดศีล หรือไม่ผิดศีลนั้น อาศัยหลักการคือศีลห้าในพระพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ และตัดสิน ไม่ว่าจะเป็นระดับคำ ระดับวลี ระดับประโยค และระดับอนุเฉท ซึ่งตัวละครแต่ละตัวจะทำ จะพูด หรือมีการกระทำบางอย่างที่แทนคำพูดในสถานการณ์ต่างๆ ในบทละครเรื่อง Twelfth Night ซึ่งจะใช้หลักศีลห้าในพระพุทธศาสนาวิเคราะห์เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2537). *เบญจศีลและเบญจธรรม*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิชาการ กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

จำนงค์ ประเสริฐ. (2514). *ศาสนาเปรียบเทียบระหว่างพระพุทธศาสนากับคริสต์ศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). พระนคร: รุ่งเรืองธรรม.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2522). *ศาสนาคริสต์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญมี แทนแก้ว. (2546). *ประวัติศาสตร์ต่างๆ และปรัชญาธรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

เปลื้อง ณ นคร. (2528). *ปริทรรศน์แห่งวรรณคดีอังกฤษ*. กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). *บุญ-บาปมี ที่จะกู้แผ่นดินไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

วิกิรานตา โชติช่วงรัชมี. (2548). *การวิเคราะห์จริยธรรมของตัวละครในวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุเมธ เมธาวิทยกุล. (2525). *ศาสนาเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Agarwal, S. (2000). *Shakespeare's Twelfth Night*. (2nd ed). India: Prakash Book Depot.

Long, W. (2013). *English Literature*. India: AITBS Publishers.

แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1*

Guidelines for Curriculum Management and Learning Management using Digital Literacy of teachers under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 1

ธีรภัทร์ วรคำ และพชรวิทย์ จันทศิริศิริ

Teerapat Worrakham and Pacharawit Chansirisira

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, Teerapat.wo@obec.moe.go.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู 2) พัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนจำนวน 300 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัล โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นสามารถจัดลำดับได้ดังนี้ 1) ด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล 2) ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การรู้ดิจิทัล 3) ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ

*ได้รับบทความ: 22 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2565

Received: September 22, 2022; Revised: October 26, 2022; Accepted: December 27, 2022

นวัตกรรมเทคโนโลยีโดยใช้การรู้ดิจิทัล 4) ด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยทักษะการรู้ดิจิทัลที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 5) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล

2. การพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูพบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัล โดยรวมและรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมเท่ากับ 4.87 และค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้เท่ากับ 4.86 โดยมีแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัล ทั้งหมด 17 แนวทาง

คำสำคัญ: แนวทาง; การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้; การรู้ดิจิทัล

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the present situation, desirable conditions, and the necessity of curriculum administration, and learning management by using digital literacy of teachers under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 1, and 2) to develop guidelines for curriculum management and learning management by using digital literacy of teachers under Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 1. The sample group used in this research was 300 teachers. The research tools were questionnaires, semi-structured interviews. The statistics used in the research were mean, standard deviation. classification power confidence value Study the guidelines from 3 schools.

The result of this research as follows:

1. The present condition of curriculum administration and learning management of teachers by using digital literacy overall were at a moderate level. The overall desirable condition was at a high level, and the necessity of curriculum management and learning management of teachers by using digital literacy of teachers can be arranged as follows: 1) in terms of learning design and management by using the digital literacy, 2) curriculum creation and development using digital literacy, 3) Use and development of innovative technology media using digital literacy, 4) learning management with learner-centered digital literacy skills and 5) the measuring and evaluating learning by using digital literacy.

2. The results of assessing the suitability and feasibility of curriculum management guidelines and teachers' learning by using digital literacy of teachers, overall and item-by-item, were at the most. The mean suitability was 4.87, and the mean of probability was 4.86. There were guidelines for curriculum management and teacher learning management by using digital literacy, totaling 17 approaches.

Keywords: Guidelines; Curriculum Management and Learning Management; Digital Literacy

1. บทนำ

ปัจจุบัน โลกได้เข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัลที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงานเช่นที่ผ่านมาอีกต่อไป หากแต่จะหลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคนอย่างแท้จริงและส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างสิ้นเชิง อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลดังกล่าวจึงเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของประเทศในการวางแผนแนวทางการดำเนินการด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดเพื่อแก้ไขปัญหาและเพิ่มโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ตามนัยของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564 และแนวคิดประเทศไทย 4.0 : โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ได้มีการกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้นวัตกรรม การปฏิรูปกระบวนการทางธุรกิจ การผลิต การค้า และการบริการ การปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารราชการแผ่นดิน และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ดังนั้น “ข้าราชการและบุคลากรภาครัฐ” จึงเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนประเทศที่สำคัญ จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนบริบทของภาครัฐ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สถิติการใช้งานดิจิทัลของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เดือนมกราคม 2021 โดย We Are Social พบว่า ประเทศไทยเป็นประเทศ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีการใช้สื่อออนไลน์ และเข้าถึงอินเทอร์เน็ตผ่านอุปกรณ์โทรศัพท์เคลื่อนที่สูงเป็นอันดับ 2 และการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเป็นอันดับ 1 (We Are Social, 2021) ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจของ สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์ พบว่า ภาพรวมการเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ใน smartphone โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2 เครื่องต่อครัวเรือน แต่ผลลัพธ์ที่น่าสนใจอีกมิติคือ ด้านความรู้ความเข้าใจในเทคโนโลยีดิจิทัลซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็น Gen-Z มักจะประเมินตนเองว่ามีความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่สูง แต่เมื่อมีการทดสอบด้วยข้อสอบจะพบว่าคะแนนที่ได้จริงกลับลดต่ำลงมาก ความมั่นใจที่ผิดคิดว่าตนเองมีความรู้ที่มากเพียง

พอแล้วเป็นอุปสรรคหนึ่งของผู้วางนโยบายจะต้องหาหลักและสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่เอื้อให้เด็กรุ่นใหม่เปิดใจเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้การเกิดขึ้นของความเหลื่อมล้ำด้านการเข้าถึงและใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลค่อนข้างเห็นได้ชัดในประเทศไทย สะท้อนให้เห็นว่าทักษะดิจิทัลอาจเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดประเภทอาชีพและโอกาสด้านรายได้ในอนาคต (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, 2564) การรู้ดิจิทัลเป็นความสามารถในการค้นหา ประเมิน ใช้ประโยชน์ แบ่งปัน และสร้างเนื้อหาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นที่รู้กันว่ากิจกรรมที่ทำในฐานะที่เป็นนักเรียน ได้แก่การเขียนรายงาน การสร้างสื่อมัลติมีเดียเพื่อการนำเสนอ และการโพสต์สารสนเทศเกี่ยวกับตนเองหรือการใช้สื่อออนไลน์ประเภทต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทั้งหมดนี้ต้องการการรู้ดิจิทัลในระดับที่แตกต่างกัน หากต้องการประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่แท้จริงยังมีสิ่งที่ต้องเรียนรู้มากกว่านั้น (Cornell Information Technologies, Cornell University, 2009)

ครูเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในกระบวนการศึกษาของประเทศ คุณภาพของครูจึงมีความสำคัญมาก เนื่องจากคุณภาพของครูจะส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ และคุณภาพของผู้เรียน ครูจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในหน้าที่การพัฒนาคณาให้เป็นบุคลากรที่สมบูรณ์ มีความสามารถที่จะสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและผู้อื่นได้ และสามารถนำพาประเทศสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ครูผู้สอนที่มีคุณภาพจึงมีความสำคัญและส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) แต่ในปัจจุบันมีงานวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันที่เกี่ยวกับการรู้ดิจิทัลสำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประเมินสภาพปัจจุบันมีคะแนนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านใช้งาน ด้านแบ่งปัน ด้านเข้าใจ ด้านปลอดภัย และด้านสร้างมีคะแนนต่ำที่สุดตามลำดับ (สนธยา หลักทอง, 2562) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของไชยา อะการะวัง (2558) ได้กล่าวไว้ว่า ครูมากกว่าร้อยละ 40 ยังขาดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีโดยเฉพาะครูที่มีอายุมากกว่า 50 ปี โดยครูเหล่านั้นให้เหตุผลในการไม่ใช้งานว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก ไม่อยากเรียนรู้จึงไม่สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ในการเรียนการสอน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ได้กำหนดกลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา โดยมีเป้าหมายคือให้สถานศึกษามีการนำระบบข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการศึกษา มีระบบการบริหารจัดการที่เป็นดิจิทัล มีการพัฒนาระบบฐานข้อมูลเพื่อปรับปรุงการบริการ กระบวนการตลอดจนพัฒนาจนเกิดเป็นนวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการทั้งในภาพรวมและเฉพาะกลุ่ม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปลอดภัยในทุกมิติ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการเรียนรู้ในทุกระดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2565)

จากความสำคัญและบริบทดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของครู โดยมีผู้ศึกษาองค์ประกอบ

ของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 5 องค์ประกอบ โดยนำการรู้ดิจิทัลเข้ามาพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับความต้องการของครู และสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถ ความรู้ เจตคติที่ดี ทักษะการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเข้มแข็งสู่การเป็นครูมืออาชีพและดำเนินงานด้านการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 1,177 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 300 คน คน ได้มาโดยวิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบตารางของ Krejcie and Morgan (Krejcie and Morgan, 1970) และใช้เทคนิคการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้ขนาดสถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย คือ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งเครื่องมือชุดนี้ได้มีการหาคุณภาพของเครื่องมือโดยแต่ละข้อมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) อยู่ในช่วง 0.80-1.00 แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ในช่วง 0.507 ถึง 0.746 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ คือ 0.966 และแบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ในช่วง 0.525 ถึง 0.787 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ คือ 0.965 และแบบสัมภาษณ์แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู
3. การเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม 300 ฉบับ ส่งไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างในรูปแบบออนไลน์ผ่านระบบ AMSS++ ของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ โดยเก็บรวบรวมได้ 300 ฉบับ จาก 300 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อคำนวณหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำ (Priority Needs Index Modified:

PNI_{modified}) (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2554) เป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู และเก็บข้อมูลจากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติดีเยี่ยม (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบ้านหนองคูขาด โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย และโรงเรียนชุมชนบ้านลาด ซึ่งแต่ละโรงเรียนจะมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 9 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงตัวบุคคล (Purposive Sampling) โดยสัมภาษณ์แนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู รายโรงเรียนในรูปแบบออนไลน์และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อร่างแนวทางแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อแบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของแนวทางและปรับแก้ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจัดทำเป็นแนวทางทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
1. การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การรู้ดิจิทัล	3.02	0.85	ปานกลาง	4.41	0.56	มาก	0.46	2
2. การออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล	3.02	0.84	ปานกลาง	4.55	0.49	มากที่สุด	0.51	1
3. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้การรู้ดิจิทัล	3.54	0.63	มาก	4.53	0.63	มากที่สุด	0.28	4

การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัล	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล		
4. การใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีโดยใช้การรู้ดิจิทัล	3.20	0.86	ปานกลาง	4.48	0.53	มาก	0.40	3
5. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล	3.99	0.21	มาก	4.52	0.54	มากที่สุด	0.13	5
รวม	3.33	0.68	ปานกลาง	4.50	0.55	มาก		

จากตารางที่ 1 แสดงว่าสภาพปัจจุบันในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ข้อที่มีสภาพปัจจุบันสูงสุดได้แก่ ข้อที่ 5 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล ข้อที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 2 การออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล สภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีสภาพที่พึงประสงค์สูงสุดคือ ข้อที่ 2 การออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล ที่มีสภาพที่พึงประสงค์น้อยที่สุดคือ ข้อที่ 1 การสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การรู้ดิจิทัล และด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงสุดคือการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล

2. จากการศึกษาและสัมภาษณ์สถานศึกษาที่เป็นต้นแบบที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ (Best Practice) ที่มีการนำการรู้ดิจิทัลทั้ง 3 ด้านปรับประยุกต์ในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู โดยมีการประชุมชี้แจงแนวทางให้ครู “รู้เข้าใจ” ในแนวปฏิบัติ ประโยชน์ของการรู้ดิจิทัล “รู้ใช้” ในบริบทของสถานศึกษา และสามารถ “สร้างสรรค์” หรือประยุกต์นวัตกรรมใหม่ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของชั้นเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ มีการกำกับติดตามผลการดำเนินงาน การสร้างเครือข่ายในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู จนมีผลการจัดการเรียนรู้ที่เป็นที่ยอมรับ และข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิต่อร่างแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สามารถสรุปแนวฯ ได้ทั้งหมด 17 แนวทาง โดยมีการนำการรู้ดิจิทัลทั้ง 3 ด้าน ผสมผสานกับทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูทั้ง 5 ด้าน ที่เป็นแนวทางให้ครูสามารถนำผลการจัดการศึกษามาวิเคราะห์ เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ของสถานศึกษาและตนเอง ที่มีการสร้างหรือประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและสังคม ดังภาพประกอบ 1 ซึ่งมี

ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน และผลการประเมินความเป็นไปได้ โดยรวมมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.86 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 5 ด้าน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 สามารถนำอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ดังนี้ 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ระดับปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล มีระดับปฏิบัติต่ำที่สุด จากที่กล่าวมาอาจมีผลมาจากในปีการศึกษาที่ผ่านมาครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีทางเลือกในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย และเป็นแนวทางที่ไม่คุ้นเคยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อีกทั้งครูยังไม่คุ้นชินกับช่องทางการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับ Hills (1982) ได้กล่าวว่าการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการให้การศึกษากับผู้เรียนที่ต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และสอดคล้องกับเสาวนีย์ แสงใส (2561) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูศึกษานิเทศก์และการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.ตำบล จังหวัดอุดรธานี พบว่า องค์ประกอบของสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู มีอยู่ 5 ด้านซึ่งด้านความรู้ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้มีค่าคะแนนระดับปฏิบัติต่ำที่สุด 2) ผลการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ ของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล มีระดับความพึงประสงค์อยู่ในระดับ มากที่สุด จากที่กล่าวมาอาจมีผลมาจากปัจจุบันเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ครูจึงต้องการที่จะเรียนรู้พัฒนาตนเองในการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาออกแบบและจัดการเรียนรู้อย่างรู้ดิจิทัลให้เหมาะสมกับสถานการณ์

ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 (2565) ที่กำหนดนโยบายการพัฒนาตนเองของครูในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ สนับสนุนผู้เรียนให้เกิดสังคมฐานความรู้ (Knowledge-Base Society) ของตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และสอดคล้องกับ ทศดาว โยงไทยสง (2560) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ผลปรากฏว่า สภาพพึงประสงค์ของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้เนื่องจากความต้องการในการพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้มีความจำเป็น เพราะเป็นสมรรถนะที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน 3) ผลการศึกษาค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า ด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด อาจมีผลมาจากครูเห็นความสำคัญของการออกแบบและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลท่ามกลางสถานการณ์ที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในวงการศึกษาและชีวิตประจำวัน จึงมีความต้องการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถที่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างรู้เท่าทัน ซึ่งสอดคล้องกับ ยืน ภู่วรรณ (2564) ได้กล่าวว่า ปัจจุบันความรู้อยู่บนคลาวด์เป็นจำนวนมาก การเรียนจึงไม่จำเป็นต้องจำกัดเพียงในห้องเรียน ครูจะต้องนำเอาเทคโนโลยีรอบตัวมาออกแบบการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และเสริมทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียน ไชยยา อะการะวัง (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโมเดล การฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ครูมากกว่าร้อยละ 40 ยังขาดความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และสอดคล้องกับ จริยาภรณ์ ตู่คำมูล (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น ด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด

2. ผลการพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 พบว่า มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจมีผลมาจากการดำเนินการพัฒนาแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 มีการนำองค์ประกอบตัวชี้วัดด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้จากสำนักงานคณะ

กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553) ซึ่งครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยึดเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาสมรรถนะของตนเองประกอบกับการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้ดิจิทัล และการสร้างแนวทางซึ่งเป็นไปตามลำดับกระบวนการของการวิจัย ซึ่งการได้มาของแนวทางที่สมบูรณ์นี้ได้ผ่านการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ และการรู้ดิจิทัลเป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาจากระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็น ระยะที่ 2 การศึกษาจากสถานศึกษาที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ผนวกเข้ากับการวิเคราะห์ผลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างจนพัฒนาเป็นแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ พลมณี (2561) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ผลการประเมินโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครู โดยรวมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมาก และนภาพร จำเมืองฮาม (2563) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ โดยรวมมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ผู้บริหารหรือครูจะต้องศึกษาข้อมูลและแนวทางการพัฒนาการออกแบบและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู เพื่อเป็นการพัฒนาครูสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและด้านการออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ควรให้คำแนะนำส่งเสริมสนับสนุนการนำแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ไปใช้ในสถานศึกษา และควรกำกับ ติดตาม ผลการนำไปใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

1.2 ผลการวิจัยในครั้งนี้ได้นำเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ด้านการ

ออกแบบและจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล ด้านการสร้างและพัฒนาหลักสูตรโดยใช้การรู้ดิจิทัล ด้านการใช้และพัฒนาสื่อนวัตกรรมเทคโนโลยีโดยใช้การรู้ดิจิทัล ด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยใช้การรู้ดิจิทัล และด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัล ซึ่งโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 หรือโรงเรียนที่มีบริบทใกล้เคียงกันนั้น ควรศึกษาแนวทางดังกล่าวประกอบกับเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อพิจารณานำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูให้สามารถปรับปรุงการพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคดิจิทัลในอนาคต

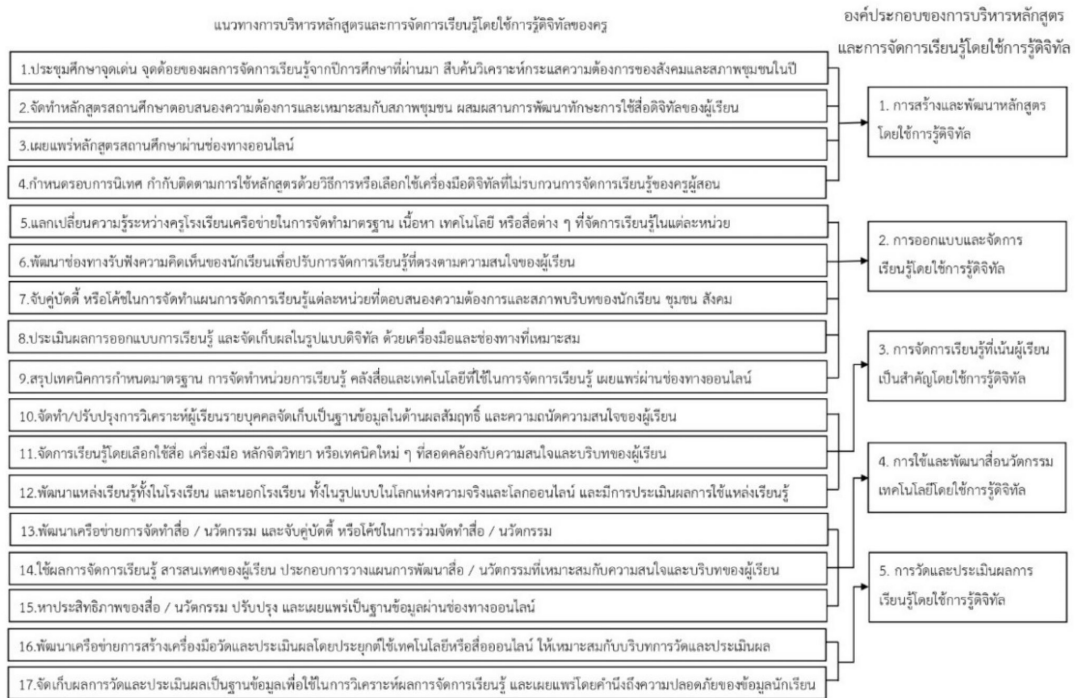
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพิจารณาศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสภาพที่พึงประสงค์ของทางการบริหารหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1

2.2 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู ในด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดของสภาพปัจจุบันเป็นการเฉพาะเพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจนและละเอียดสู่การปฏิบัติได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการศึกษาเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์สถานศึกษาที่เป็นต้นแบบที่มีวิธีปฏิบัติเป็นเลิศ สามารถสรุปได้ว่าสาเหตุที่ปัจจุบันการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครูยังไม่สูงมากนักเนื่องจากครูยังมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการรู้ดิจิทัลว่าเป็นสิ่งที่ยากห่างไกลจากบริบทของสถานศึกษาตนเอง อีกทั้งการรู้ดิจิทัลยังคงเป็นเรื่องที่ไม่แพร่หลายในสถานศึกษา ขาดการกำกับติดตาม วางแผน ช่วยเหลือ ตลอดจนขาดเครือข่ายความช่วยเหลือในสถานศึกษาที่มีบุคลากรน้อย ซึ่งแตกต่างจากสถานศึกษาขนาดใหญ่ ที่มีเครือข่ายในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการรู้ดิจิทัลให้ครูอย่างสม่ำเสมอจึงมีความสามารถในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลสูง ผู้วิจัยจึงได้นำผลการวิจัยมาสรุปและนำเสนอแนวทางการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้โดยใช้การรู้ดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 ไว้ทั้งหมด 17 แนวทาง ที่ได้นำเสนอไว้ดังภาพประกอบ 1 สถานศึกษาที่มีบริบทใกล้เคียงกับบริบทของกลุ่มประชากร ผู้บริหารหรือครูจะต้องศึกษาข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องและแนวทางฯ เพื่อเป็นการพัฒนาครูสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดากร พลมณี. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จริยาภรณ์ ตูคำมูล. (2563). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ไชยา อะการะวัง. (2558). *การพัฒนาโมเดล การฝึกอบรมแบบผสมผสานเพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ทศดาว โยงไทยสง. (2560). *การพัฒนาแนวทางเสริมสร้างสมรรถนะครูในการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นภาพร จำเมืองฮาม. (2563). *การพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานอาชีวศึกษาจังหวัดนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญชม ศรีสะอาด และคณะ. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เย็น ภู่วรรณ. (2564). *รูปแบบการเรียนรู้วิถีใหม่ ชีวิตวิถีใหม่และความฉลาดทางดิจิทัล*. เข้าถึงได้จาก <https://learningdq-dc.ku.ac.th/course/?c=3&l=3>
- สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2564). *ระบบเศรษฐกิจดิจิทัลกับความพร้อมของครัวเรือนไทยผ่านการศึกษา “Digital literacy”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.pier.or.th/abridged/2021/04/>
- สนธยา หลักทอง. (2562). *การพัฒนาโมเดลการฝึกอบรมแบบผสมผสานตามหลักการนำตนเองเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการรู้ดิจิทัล สำหรับครูในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1. (2565). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2565*. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- _____. (2564). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564*. มหาสารคาม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *คู่มือประเมินสมรรถนะครู (ฉบับปรับปรุง)*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- เสาวนีย์ แสงใส. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของครูการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย กศน.ตำบล จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Cornell University. Cornell Information Technologies. (2009). *What is digital literacy?*. Retrieved from <https://digitalliteracy.cornell.edu/welcome/dpl0000.html>
- Hills, P. J. (1982). *Dictionary of Education*. London: Routledge & Kegan Payi.

- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30(3), 607-610.
- We Are Social. (2021). *Southeast Asia: Surviving and Thriving in the Digital Economy 2021*. Retrieved from <https://wearesocial.com/sg/blog/2021/04/southeast-asia-surviving-and-thriving-in-the-digital-economy>

การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ*

An analytical of beauty in the story of Phra Nandathera

พระสำราญ นาคเสน, จักรพรรณ วงศ์พรพจน์, สุวิน ทองปั้น¹ และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ²

Phra Samlan Panpad, Chakkapan Wongpompavan, Suwin Thongpan and Prasit Wongsrithep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nenev11@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความงามในทัศนะพุทธปรัชญา 2) ศึกษาความงามในเรื่องพระนันทเถระ 3) วิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา ได้แก่ ความงามใน 2 มิติ คือ 1) ความงามในเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบด้วยกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความงามในระดับโลกียะ 2) ความงามในเชิงจิตวิสัย คือความงามภายในซึ่งเป็นความงามของจิตใจ ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลด เลิก ละจากกิเลส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าความงามในระดับโลกุตระ

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ได้แก่ ความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับ ดังนี้ 1) ความงามในระดับโลกียะ คือความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และความงามที่เกิดจากการพิจารณาความทุกข์ทั้ง 5 เป็นไตรลักษณ์ คือไม่เที่ยงเป็นทุกข์และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ 2) ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลส จิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน

*ได้รับบทความ: 1 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2565

Received: June 1, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 27, 2022

3. การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการพิจารณาไตร่ตรองความงามใน 3 ระดับ คือ 1 ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบไปด้วยกามคุณห้า 2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามในการสำรวมในกาม ซึ่งเป็นความงามของคณิสส 3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลดเลิกละกิเลส มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ (การบรรลุนิพพาน)

คำสำคัญ: ความงาม; ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the beauty in Buddhist philosophy; 2) to study the beauty in the story of Phra Nandathera; 3) to analyze the beauty in the story of Phra Nandathera. This study was carried out by means of documentary research by collecting data from primary and secondary documents. The obtained data were analyzed by descriptive methods.

The result of this research as follows:

1. Beauty, in the viewpoint of Buddhist philosophy, is beauty in two dimensions: (1) material beauty which is the beauty that consists of the five sensual pleasures (Kāmaguna). It is beauty in form, sound, smell, taste, and touch. In Buddhism, this is regarded as worldly beauty; (2) psychological beauty is the beauty within, the beauty of the mind. This beauty arises from the reduction, cessation, and abandonment of defilements, which is called beauty in the supramundane level in Buddhism.

2. The beauty in the story of Phra Nandathera appears on two levels. (1) worldly beauty: the beauty that arises from the satisfaction of form, sound, smell, taste, touch, and the beauty that arises from considering the five sensual pleasures as the threefold characteristics, which are impermanent, suffering, and unbearable in its original state. (2) Supramundane beauty is the beauty that comes from seeing the truth, having a mind that is free from defilements, a mind that is clean, bright, and calm and attains Nibbāna.

3. Based on the analysis of beauty in the story of Phra Nandathera, it is a contemplation of beauty in three levels: (1) beauty in the primary level, which is the beauty of form, sound, smell, taste, and touch, that consists of the five sensual pleasures;

(2) the beauty in the middle which is the beauty of restraint in eroticism; (3) the high level of beauty which is the beauty that arises from the elimination of desires and seeing the truth according to the threefold characteristics, which are pure beauty (attaining Nibbāna).

Keywords: Beauty; Beauty in Buddhist philosophy

1. บทนำ

ความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกเพศทุกวัยแสวงหาและต้องการได้มาเพื่อนำมาสนองอารมณ์ของตนเอง เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน เกิดความปีติยินดี สำหรับความงามตามทัศนะพุทธปรัชญา ความงามเกิดจาก ผลบุญหรือกุศลที่เคยสร้างมาในอดีตที่ส่งผลให้คนมีรูปร่าง ซึ่งความงามนี้มีกล่าวไว้ในคุณสมบัติของเทวดา เช่น มีวรรณงดงาม เปล่งรัศมีให้สว่างทั่วพระเชตะวัน เมื่อเทวดาไปเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ (ส.ส. (ไทย) 7/34/43) ความงามทางพระพุทธปรัชญามุ่งเน้นความงามภายใน สมัยครั้งพุทธกาลก็มีเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลที่ไปหลงใหลหรือคลั่งไคล้ในความงามของพระสงฆ์ 2 รูป คือพระวักกิลิเถระและพระนันทเถระ พระพุทธองค์ได้แก้ไขปัญหาด้วยการเตือนด้วยการล้อด้วยมาตุคามจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ เมื่อหมดความหลงในรูป (ที.ม. (ไทย) 10/381/384-315) ความปรารถนาในความงามเป็นสิ่งที่มิปรากฏมาตั้งแต่บรรพกาลจนถึงปัจจุบัน เพียงแต่ความงามจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามกระแสนิยมที่แตกต่างกันไปของแต่ละสังคม ในอดีตนิยมความงามไม่ใช่แต่เพียงหน้าตาเท่านั้น ยังรวมไปถึงกิริยามารยาท และพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาประกอบด้วย ในปัจจุบันความงามส่วนมากจะเป็นไปตามกระแสของการโฆษณาและอิทธิพลของวัฒนธรรมข้ามชาติเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย พร้อมทั้งวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยความเร็วฉับไว ผู้ที่นิยมความงามจึงแสวงหาหนทางในการปรับเปลี่ยนตนเองในระยะเวลานั้นๆ ด้วยการเสริมแต่ง ดังนั้นจึงทำให้การทำศัลยกรรมความงามได้รับการตอบรับอย่างสูง (กัลยา คิดก่อนท่า, 2554) ธรรมชาติมนุษย์มีความแตกต่างกันเรื่องรูปร่างหน้าตา สังคมแต่ละสังคมจึงมีค่านิยมเรื่องรูปร่างหน้าตา ความสวยงามตามแต่มาตรฐานของสังคมกำหนด คนที่มีรูปร่างหน้าตาไม่ได้มาตรฐานของสังคมกำหนด ก็จะถูกมองว่าเป็นคนไม่สวย ทำให้มีความไม่พอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองและพยายามทำให้ตัวเองสวยงามตามมาตรฐานของสังคมนั้น ในพระพุทธศาสนาเถรวาทความงามถือว่าเป็นคุณค่าของร่างกายอย่างหนึ่งเหมือนกัน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย การที่โสมนัสเกิดขึ้นเพราะอาศัยความงาม ความเปล่งปลั่ง นี้ชื่อเป็นคุณแห่งรูปทั้งหลาย” (ม.ม. (ไทย) 12/171/172)

ในทางพระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงหลักธรรมที่ทำให้งามในหมวดของขันติโสรัจจะ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, หน้า 65) อันเป็นความงามจากความสงบเสถียร อุดม อหิงสา ความรักความ

ประณีตหมดจดเรียบร้อยงดงาม ในพระไตรปิฎกได้แบ่งหมวดธรรมเกี่ยวกับความงามไว้ 3 หมวด คือ 1) หมวดธรรมที่มีความงามในเบื้องต้นหมายถึงศีล ธรรมที่มีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค ธรรมที่มีความงามในที่สุดหมายถึงพระนิพพาน (ที.สี.อ. (ไทย) 190/159) พระพุทธองค์เป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ได้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ รู้แจ้งโลก และพระพุทธองค์ยังเป็นผู้ฝึกบุคคลที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลกและมนุษย์ทั้งหลาย แล้วทรงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม ทรงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น ความงามในท่ามกลาง และความงามในที่สุด ทรงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพระยัญชนะบริสุทธิบริบูรณ์ครบถ้วน การได้พบพระอรหันต์เช่นนี้เป็นความดีอย่างแท้จริง (ที.สี. (ไทย) 9/255/87-88) ในสมัยพุทธกาล สตรีที่ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความงดงามมีอยู่หลายท่านด้วยกัน เช่น นางวิสาขา พระนางอุบลวรรณาเถรี พระนางเขมาเถรี และนางสิริมา เป็นต้น แต่ที่โดดเด่นที่สุดก็คือนางวิสาขาซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็น เบญจกัลยาณี หมายถึง สตรีที่มีลักษณะงดงาม 5 ประการ คือ (1) มีผิวพรรณงาม (2) มีเนืองงาม (มีมือ เท้า และริมฝีปากที่งดงาม) (3) กระดูงาม (4) มีฟันงาม (5) มีวัยงาม (แม้จะมีอายุ 120 ปี ก็ยังงดงามเหมือนหญิงสาวอายุ 16 ปี) (ที.สี.อ. (ไทย) 1/426/314, ส.ม.อ. (ไทย) 3/386/301-30) ลักษณะความงามดังที่กล่าวข้างต้นนี้ พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคุณค่าความงามของร่างกายอย่างหนึ่ง แต่ที่สำคัญยิ่งกว่านั้นก็คือหลักธรรมที่ทำให้เกิดความงาม ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้กล่าวถึง หลักธรรมที่ทำให้งาม 2 อย่าง คือ ขันติโสรัจจะ (อง.ทุก. (ไทย) 20/410/118) ว่าเป็นความงามที่เกิดจากความสงบเสถียร อดทน อภัย ยาม รักความประณีตหมดจดเรียบร้อย

ความงามในยุคปัจจุบันจะให้ความสำคัญเกี่ยวกับประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ในทางพระพุทธศาสนาไม่ให้ความสำคัญความงามทางประสาทสัมผัสทั้งห้ามากเกินไปกว่าความงามด้านจิตใจ แต่ถึงกระนั้นก็ตามแนวคิดเรื่องความงามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาใน มหาทุกขั กขันธสูตร ได้แสดงถึงคุณค่าความงามของสตรี และสตรีที่ได้ชื่อว่างาม คือสตรีที่มีอายุ ระหว่าง 15 หรือ 16 ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาวเกินไป หญิงสาวผู้นั้นย่อมเป็นผู้งดงาม เปล่งปลั่งนำความสุขสโมสรให้แก่ผู้พบเห็น นี่คือนุแห่งรูป (ม.ม. (ไทย) 12/171/172) พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสังขาร ทุกข์ที่เกิดจากรูปกายที่เสื่อมสลายไปตามวัย แม้ว่าสตรีนั้นจะสวยงามสักปานใด สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ หากผู้ใดยึดมั่นถือนั่นความงามแต่เพียงรูปกาย ย่อมจะหลีกหนีจากความทุกข์ไปไม่พ้น ซึ่งความงามในระดับประสาทสัมผัสเป็นปัญหาต่อพระสงฆ์ผู้ที่ยังตัดกิเลสไม่ขาด สำหรับค่านิยมของความงามในสมัยปัจจุบันนิยมเสริมแต่ง เช่น สตรีบางคนมีการเสริมแต่ง ตัดต่อ เพื่อความสวยงาม เพื่อความเป็นที่ต้องการของบุรุษ เพื่อเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้นๆ ย่อมเป็นอันตรายต่อการถือครองเพศพรหมจรรย์

ความงามถ้าเราไม่รู้จักใช้สติปัญญาในการมอง ก็จะทำให้เราบริโภคความงามตามกิเลสของตน และปัญหาต่างๆ ก็จะตามมามากมาย เช่น เป็นทุกข์เมื่อความงามเปลี่ยนไป เมื่อเป็นเช่นนี้ทางพุทธศาสนา จึงให้มองความงามด้วยสติปัญญา นั่นก็คือการมองความงามให้เป็นไปเพื่อความลดเลิกละ ความโลภ ความโกรธและความหลง ความงามถ้าเรามองตามทฤษฎีทางตะวันตกหรือเกณฑ์ในการตัดสินความงาม ทางตะวันตกล้วนก็จะมีปัญหาตามมามากมาย เช่น ปัญหาแย้งซึ่งความงาม ปัญหาทะเลาะวิวาทเกี่ยวกับ ความงาม ที่เป็นปัญหายูอยู่ในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะเรื่องความงามของรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส ซึ่งคนเรา ต้องการสิ่งเหล่านี้เพื่อบำรุงบำเรอตนเองจนไม่มีการคิดถึงคุณธรรมจริยธรรม จึงมีการทำผิดประเวณี มีการ แอ้งกันรักกันจนนำไปสู่การฆ่ากัน แต่ถ้าเรามองความงามตามหลักพระพุทธศาสนาก็จะสามารถแก้ปัญหา เหล่านี้ได้ โดยการเข้าใจในความงามและเข้าใจในความรักแล้วก็จะสามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ เมื่อเป็นเช่น นี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัยเกี่ยวกับความงามในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัส สอนพระนันทเถระให้เข้าใจความงามในทัศนะพุทธปรัชญาไว้อย่างชัดเจน ถ้าได้ทำการทำวิจัยความงาม ในเรื่องพระนันทเถระแล้วจะทำให้พระสงฆ์และคนในสังคมมองความงามตามสภาพของความเป็นจริง ถ้าพระสงฆ์และคนในสังคมเข้าใจความงามตามหลักพุทธปรัชญาอย่างชัดเจนแล้วสามารถนำความงามใน ทางพุทธปรัชญาไปสู่การรักษาทรมจรรย์ของพระสงฆ์ และนำไปสู่การแก้ปัญหาความงามของคนในสังคม ต่อไป

ด้วยเหตุผลที่ได้กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความงาม ในเรื่องพระนันทเถระ” เพื่อประโยชน์ต่อการรักษาทรมจรรย์ของพระสงฆ์ และเพื่อให้ใช้สติปัญญา พิจารณาความรักในมุมมองทางพุทธปรัชญา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความงามในทัศนะพุทธปรัชญา
2. เพื่อศึกษาความงามในเรื่องพระนันทเถระ
3. เพื่อวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ปฐมภูมิและทุติยภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร ผู้วิจัยได้แบ่งเอกสารออกเป็น 2 ประเภทคือ (1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา

และปรณวิเสส (2) เอกสารพุทฺธิภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของการวิจัยไว้ 3 ประเด็นดังนี้ 1) ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา ผู้วิจัยศึกษาความงามใน 2 มิติ คือ (1) ความงามในเชิงวัตถุวิสัย ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบด้วยกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส (2) ความงามในเชิงจิตวิสัย คือความงามภายในซึ่งเป็นความงามของจิตใจ ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลด เลิก ละจากกิเลส ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่าความงามในระดับโลกุตระ 2) ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ผู้วิจัยได้ศึกษาความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับดังนี้ (1) ความงามในระดับโลกียะ คือความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส โสภณวัตถุ และความงามที่เกิดจากการพิจารณากามคุณทั้ง 5 ที่เป็นไปตามหลักไตรลักษณ์ คือ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์และทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ (2) ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลส จิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน 3) การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความงามใน 3 ระดับคือ (1) ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ประกอบไปด้วยกามคุณห้า (2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามในการสำรวมในกาม (3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการลดเลิกละกิเลสตัณหา มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ (การบรรลุนิพพาน)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ดังนี้ (1) ข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถาพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฎีกา อนุฎีกา และปรณวิเสส (2) ข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี ใน 3 ประเด็นดังนี้ (1) ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา (2) ความงามในเรื่องพระนันทเถระ (3) การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ

4. สรุปผลการวิจัย

1. ความงามในทัศนะพุทธปรัชญา แบ่งความงามออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ 1) ความงามในระดับโลกียะ หมายถึง ความงามเกิดจากอารมณ์ที่ไปเกาะอยู่กับจิต จิตก็เกิดความพึงพอใจ ความชอบใจ ให้แก่จิตนั่นเอง อะไรที่สร้างความพึงพอใจให้แก่จิต ไม่ว่าจะผ่านทางผัสสะ หรือทางทวารใด ทวารหนึ่งของอายตนะทั้ง 5 (ตา หู จมูก ลิ้น กาย) อันเป็นที่เกิดของความงามให้แก่จิตทั้งสิ้น ความงามขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ และความงามจะคงอยู่ได้นานเท่าใด ถ้าความงามในช่วงหนึ่งก็จะเป็นความงามพินาศ ถ้าความงามอย่างยั่งยืนก็จะเป็นความงามที่สูงขึ้นมา 2) ความงามในระดับโลกุตระ หมายถึง ความงามที่ไม่ยึดมั่น

ถือนั่น ในกามคุณห้า อันได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส ซึ่งเป็นความงามที่ลดเลี้ยวจากกามคุณห้า แล้วมองเห็นสัจธรรมนั่นก็คือการบรรลุนิพพาน

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ได้แก่ ความงามที่ปรากฏในเรื่องพระนันทเถระ ซึ่งมีอยู่ 2 ระดับดังนี้

2.1 ความงามในระดับโลกียะ คือ ความงามของผู้ที่ยังครองเรือนอยู่หรือที่เรียกว่า ความงามของผู้ที่เป็นคฤหัสถ์ ซึ่งความงามในระดับโลกียะนี้ยังแบ่งออกเป็น 2 ระดับดังนี้ (1) ความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในกามคุณห้า คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เป็นความงามที่ยึดติดอยู่กับกามคุณห้า ซึ่งหมายถึงกลุ่มบุคคลไปกำหนดว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ หรือโดยนัยหนึ่งคือ คุณของกามซึ่งหมายความว่าวัตถุกามนั้น ในระดับหนึ่ง สำหรับในระดับที่จะหลุดพ้นจากเพลิงกิเลสและเพลิงทุกข์พวกกามทั้งหลาย มีโทษประณีตขึ้นไปโดยลำดับขึ้นอยู่ว่าเป็นการมองจากจุดใด หากมองจากจุดสูงสุด กามนี้ก็มีโทษแม้จะเพียงเล็กน้อยก็เป็นห่วงที่รัดรั้งจิตใจของบุคคลเอาไว้เนื่องจากโลกเราเป็นโลกของสัมผัสการที่จะพูดถึงอะไรก็เกี่ยวข้องกับสัมผัสอยู่เสมอ ดังนั้นเรื่องรูป เสียง กลิ่น รส โสภณรูปะ ก็เกิดขึ้นมาจากสัมผัสแล้วใจไปกำหนดหมายถึงสิ่งเหล่านั้นว่าน่าใคร่ น่าปรารถนา น่าพอใจ (2) ความงามที่ยังติดอยู่ในกามคุณห้าแต่มีการพิจารณาในกามคุณทั้ง 5 เป็นไตรลักษณ์ คือการสำรวจอินทรีย์ หมายถึง การสำรวจระวางอายตนะภายใน คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ มิให้เกิดความรู้สึกว่าชอบ ไม่ชอบ หรือทั้งชอบและไม่ชอบ ในเมื่อกระทบกับอายตนะภายนอก อันได้แก่ เมื่อเวลาเห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโสภณรูปะ รู้แจ้งธรรมารมณ์ด้วยใจ อย่างมีสติสัมปชัญญะกำกับอยู่ตลอดเวลา ซึ่งความหมายของอินทรีย์สังวรนี้ไม่ได้หมายความว่า ห้ามไม่ให้เห็นรูป ห้ามไม่ให้ฟังเสียง ห้ามไม่ให้ดมกลิ่น ห้ามไม่ให้ลิ้มรส ห้ามไม่ให้ถูกต้อง โสภณรูปะ หรือห้ามไม่ให้รู้ธรรมารมณ์แต่ประการใด ความหมายของการสำรวจอินทรีย์ ในที่นี้ จึงไม่ห้ามที่จะให้เห็น ได้ยิน สูดดม ลิ้มลอง ถูกต้อง และการ รับรู้ แต่เมื่อได้เห็น ได้ยิน ได้สูดดม ได้ลิ้มลอง ได้ถูกต้อง และได้รู้อารมณ์แล้ว ต้องรู้เท่าทันอารมณ์เหล่านั้นตามสภาพที่เป็นจริง ถึงความเป็นสิ่งที่ถูกปรุงแต่งขึ้นโดยเหตุปัจจัยไม่เที่ยงไม่ถาวรเลย จึงวางเฉยต่อสิ่งเหล่านั้นอย่างมีสติสัมปชัญญะเสีย ก็จะได้ชื่อว่าสำรวจอินทรีย์แล้ว ดังนั้น วิธีการดับกามตามแนวแห่งอินทรีย์สังวรนั้น ที่สำคัญ คือ เมื่อเกิดกระทบกันของอายตนะแล้ว ต้องพิจารณาให้เห็นตามสภาพความเป็นจริงของอายตนะเหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลง และดับไป เป็นวัฏจักร เป็นสิ่งที่หายาบ แล้ววางอุเบกขาต่อกามเหล่านั้น โดยเห็นรูปสักว่าเห็น ได้ยินเสียงสักว่าได้ยิน ดมกลิ่นสักว่าดม ลิ้มรสสักว่าลิ้ม ถูกต้องโสภณรูปะสักว่าถูกต้อง และรู้แจ้งธรรมารมณ์สักว่ารู้เท่านั้น ไม่ยึดติด ไม่พัวพัน เป็นเหตุให้สัมผัสทางอายตนะดับ เมื่อสัมผัสทางอายตนะดับกามก็ได้ชื่อว่าดับโดยไม่เหลือ นี่คือ วิธีการดับกามตามแนวแห่งอินทรีย์สังวรในพระพุทธศาสนา

2.2 ความงามในระดับโลกุตระ คือความงามที่เกิดจากการเห็นสัจธรรม มีจิตที่จิตปราศจากกิเลส จิตที่สะอาด สว่าง สงบ เป็นจิตที่เข้าถึงนิพพาน ความงามในระดับโลกุตระเป็นการกำหนดพิจารณา

ให้รู้เท่าทัน เช่น เมื่อเห็นรูปก็สักแต่ว่าเห็นเมื่อได้ยินเสียงก็สักแต่ว่าได้ยิน เมื่อได้กลิ่นก็สักแต่ว่าดม เมื่อได้ลิ้มรสก็สักแต่ว่าลิ้มรส เมื่อได้สัมผัสทางกายก็สักแต่ว่าได้สัมผัส หรือเมื่อรู้ธรรมารมณ์ก็สักแต่ว่ารู้เท่านั้น คือให้รู้เท่าทันว่าสิ่งเหล่านั้น ล้วนแล้วแต่ไม่เที่ยงแท้ ทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ และไม่มีตัวตนที่เที่ยงแท้ เมื่อรู้เท่าทันตามความเป็นจริงอย่างนี้ จิตก็ย่อมไม่ลุ่มหลง ไม่ยึดติด กิเลส คือ ตัณหา อุปาทาน ก็ไม่เกิดขึ้น เมื่อกิเลสไม่เกิดขึ้นแล้ว ก็สามารถดับกามนั้นได้โดยไม่เหลือ และจิตก็จะก้าวเข้าสู่ฌาน สมาบัติหรือ มรรคผลสืบต่อไป

3. การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ เป็นการพิจารณาไตร่ตรองความงามใน 3 ระดับ ดังนี้

3.1 ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความงามในกามคุณห้า คือความงามในรูป เสียง กลิ่น รส และการสัมผัส เป็นความงามที่คนในสังคมทั่วไปยอมรับ สำหรับเกณฑ์การตัดสินความงามในระดับนี้ใช้เกณฑ์ทางวัตถุวิสัยบ้าง ทางจิตวิสัยบ้าง ทางสัมพัทธนิยม ทางปฏิบัติใหม่บ้าง ซึ่งความงามเหล่านี้ทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นความงามภายนอก เช่นความงามของธรรมชาติ ความงามของเรือนร่าง ความงามของศิลปะ ดนตรี เสียงเพลง เป็นต้น อันเป็นความงามที่สร้างความรื่นเริงบันเทิงใจ ความงามในระดับนี้เป็นความงามที่เกิดจากการได้สัมผัสจึงจะรับรู้ความงามได้ เช่น การได้ดูละคร ดูงานศิลป์ ฟังเพลง ดูคนงาม ฯลฯ แล้วเกิดความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองได้สัมผัส ในเรื่องนันทเถระ สมัยที่นันทกุมารขณะที่เป็นหนุ่ม ได้ตกหลุมรักสาวงามคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ที่มีเรือนร่างสวยสดงดงามและได้ขอเธอแต่งงาน ในวันแต่งงานนั้น ได้นิมนต์พระพุทธเจ้าไปรับอาหารบิณฑบาต หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้รับอาหารบิณฑบาตเสร็จแล้วจะกลับวัด นันทกุมารได้อุ้มบาตรไปส่งพระพุทธเจ้า โดยที่พระพุทธเจ้าเดินนำหน้านันทกุมาร นันทกุมารก็เดินไปส่งพระพุทธเจ้าจนถึงพระกุฏิ ขณะนั้นพระพุทธเจ้าได้ถามนันทกุมารว่า นันทะเจ้าจะบวชไหม้ย? นันทะได้ตอบพระพุทธเจ้าว่า “พระเจ้าคะ” หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็จัดการบวชให้นันทกุมาร หลังจากบวชเสร็จพระนันทะก็ไม่มีจิตใจในการปฏิบัติธรรม เพราะคิดถึงภรรยาผู้ที่มีเรือนร่างอันสดสวยงดงามที่คอยอยู่บ้าน ในขณะที่พระนันทะยังยึดติดในความงามที่เป็นกามคุณห้าคือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส อยู่ไม่สามารถที่จะปล่อยวางได้ เมื่อพุทธเจ้ารู้ ดังนั้น จึงพาพระนันทะไปดูสาวที่สวยงามกว่าภรรยานันทะจากนั้นพระนันทะก็หลงสาวงามนั้นจนลืมภรรยาตน หลังจากกลับมาก็คิดถึงแต่สาวงามที่พระพุทธเจ้าพาไปดู จนไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พาไปดูสาวงามกว่าคนเดิม พระนันทะก็หลงรักสาวงามคนนั้นจึงลืมคนก่อน กลับมาก็ไม่เป็นอันปฏิบัติธรรม คิดถึงแต่สาวงามคนนั้น หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พานันทะไปดูนางฟ้าที่สวยงามกว่าคนนั้น พระนันทะก็หลงรักนางฟ้าจนไม่เป็นอันกินอันนอน หลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็พานันทะไปดูนางฟ้าที่สวยงามกว่าเดิม พาไปดูเรื่อยๆ จนพระนันทะรู้ว่าความงามไม่มีที่สิ้นสุด

3.2 ความงามในระดับกลาง ได้แก่ เป็นความงามของคนที่ยังอยู่ในโลกียะ ซึ่งความงามในระดับนี้ยังเป็นความงามที่ยึดติดในกามคุณห้าอยู่แต่ว่าเป็นความงามที่มีการสำรวจ ระวังในกามที่เป็นความ

งามภายนอกและความงามในระดับนี้มีการพิจารณาถึงความงามภายใน นั่นก็คือเป็นผู้มีศีลและมีธรรมอยู่ในใจและมีสมาธิตั้งมั่น อย่างเช่นพระนันทะ หลังจากທີ່พระพุทธเจ้าพาไปดูสาวงามจำนวนมากมายิ่งพระพุทธเจ้าได้พาพระนันทะไปดูสาวงามนั้น พระพุทธเจ้าจะพาไปดูสาวงามที่มีความงามขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งพระนันทะได้รู้ว่าความงามไม่มีที่สิ้นสุด นั่นก็หมายความว่า พระนันทะได้นำเอาความงามของสาวทั้งหลายมาพิจารณาจนได้รู้ประจักษ์แก่ตนเองว่าความงามภายนอกนั้นเป็นความงามที่ไม่มีสิ้นสุด

3.3 ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่เกิดจากการพิจารณาความงามในกามคุณห้า ด้วยการเจริญวิปัสสนาสติปัฏฐาน ซึ่งเป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง เป็นแนวทางเบื้องต้นในการกระทำเพื่อพ้นจากทุกข์ ไม่ยึดติดกับความงามที่เป็นรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส มีภาวะจิตที่เป็นกลาง เป็นเหมือนการเรียนรู้ที่ทำความเข้าใจในจิตใจให้พบความสุขอย่างยั่งยืนจนสามารถละจากกิเลสได้ทั้งหมด มองเห็นสัจธรรมตามหลักไตรลักษณ์ ซึ่งเป็นความงามที่บริสุทธิ์ คือการบรรลุนิพพาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความงามในระดับต้นซึ่งเป็นความงามที่เกิดจากความพึงพอใจในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ความงามในระดับต้นนี้จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาล เวลา และค่านิยมของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพุทธศิริ โคตรชมภู (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์การศัลยกรรมความงามตามหลักกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน พบว่า ความงาม คือรูปลักษณะที่มนุษย์เฝ้าหาเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ดี ทำให้เกิดความเพลิดเพลิน ปิติยินดี ชาวพุทธเชื่อว่าความงามเป็นผลมาจากกุศลที่เคยสร้างจึงส่งผลให้เกิดเป็นคนรูปงาม มีกล่าวไว้ในคุณสมบัติของเทวดา มีวรรณะงดงามเปล่งรัศมีให้สว่างทั้งพระเชตะวัน เพื่อไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ หลักทางพระพุทธศาสนามุ่งเน้นให้คนมีความงามภายใน ในสมัยพุทธกาลเคยกล่าวถึงเรื่องการหลงความงามในรูปแบบของพระสงฆ์ ชื่อว่ากสิณเถระและพระนันทเถระ พระพุทธองค์ได้แก้ไขปัญหาด้วยการเตือนด้วยการล้อด้วยมาตุคาม จนได้บรรลุเป็น พระอรหันต์เมื่อหมดความหลงในรูป และสอดคล้องกับงานวิจัยของจินตนา เณลิมชัยกิจ (2558, หน้า 2) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความงามของสตรีในพระพุทธศาสนา พบว่าพระพุทธศาสนามีมุมมองไม่ให้ความสำคัญความงามทางด้านร่างกายมากไปกว่า ความงามด้านจิตใจแต่ถึงกระนั้นก็ตามแนวคิดเรื่องความงามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาใน มหาพุทธชกขันธสูตร ได้แสดงถึงคุณค่าความงามของสตรี และสตรีที่ได้ชื่อว่างาม คือสตรีที่มีอายุระหว่าง 15 หรือ 16 ไม่สูงเกินไป ไม่ต่ำเกินไป ไม่ผอมเกินไป ไม่อ้วนเกินไป ไม่ดำเกินไป ไม่ขาว เกินไป หญิงสาวผู้นั้นย่อมเป็นผู้งดงาม เปล่งปลั่งนำความสุขสมนัสให้กับผู้พบเห็น นี่คือ คุณแห่งรูป พระพุทธองค์ทรงชี้ให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของสังขาร ทุกข์ที่เกิดจากรูปกายที่เสื่อมสลายไปตามวัย แม้ว่าสตรีนั้นจะสวยงามสักปานใด สุดท้ายก็กลับคืนสู่ธรรมชาติ หากผู้ใดเข้าไปยึดมั่นถือมั่นแต่เพียง รูปกาย ย่อมจะหลีกหนีจากความทุกข์ไปไม่พ้น ซึ่งเป็นปัญหาที่มีอิทธิพลที่สุด ของพระสงฆ์ผู้ที่ยังติดกิเลสไม่ขาด สอดคล้องกับ

งานวิจัยของกัลยา คัดก่อนท่า (2554) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา พบว่า ความงามเกี่ยวข้องกับมนุษย์มาตั้งแต่บรรพกาลจนถึงปัจจุบัน ความงามเป็นเรื่องของยุคสมัย ซึ่งมีกระแสนิยมที่แตกต่างกันไปละกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมสังคมไทยในอดีตนิยมความงามไม่ใช่แต่เพียงหน้าตาเท่านั้น ยังมีกิจกรรมารยาทและพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของมนุษย์มาประกอบด้วย ในปัจจุบันความงามเกี่ยวข้องกับกระแสโฆษณา และมีการปะปนเชิงวัฒนธรรมเข้ามาติดอยู่ด้วย และวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยความเร็วฉับไว ผู้ที่นิยมความงามจึงแสวงหาหนทางในการปรับเปลี่ยนตนเองในระยะเวลาสั้นๆ การศัลยกรรมความงามจึงได้รับการตอบรับอย่างสูง

2. ความงามในเรื่องพระนันทเถระมี 3 ระดับ คือความงามในระดับต้น ความงามในระดับกลาง และความงามในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณีพรรณ เสกธีระ (2551) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ธรรมมีความงามในเบื้องต้นหมายถึงศีล ธรรมมีความงามในท่ามกลางหมายถึงอริยมรรค ธรรมมีความงามในที่สุดหมายถึงพระนิพพาน ซึ่งพระพุทธองค์นั้นเป็นพระอรหันต์ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ เพียบพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดี รู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ทรงรู้แจ้งโลกนี้พร้อมทั้งเทวโลก แล้วทรงประกาศให้ผู้อื่นรู้ตาม ทรงแสดงธรรม

3. ความงามในระดับสูงได้แก่ความงามที่มองเห็นสังขธรรมคือการละแล้วซึ่งกิเลส ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระนิเวทย์ ญาณวิโร (2554) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นปฏิปักษ์ของร่างกายในกายคตาสติสูตร พบว่า การใช้สติพิจารณาร่างกายของเราให้เห็นความเป็นจริงความสกปรกของร่างกาย ใครๆ เจริญแล้วทำให้มากแล้ว ย่อมยังเห็นกุศลกรรมทั้งหลายในส่วนของวิชากายคตาสติ หากเจริญให้มาก ทำให้มาก จะทำให้เกิดความสังเวชเพื่อปลอดจากกาม ภพ ภูมิ อวิชามีสติสัมปชัญญะ ได้ญาณทัสสนะ เพื่อความสุขในปัจจุบันและคามหลุดพ้น (วิมุตติ)

6. ข้อเสนอแนะ

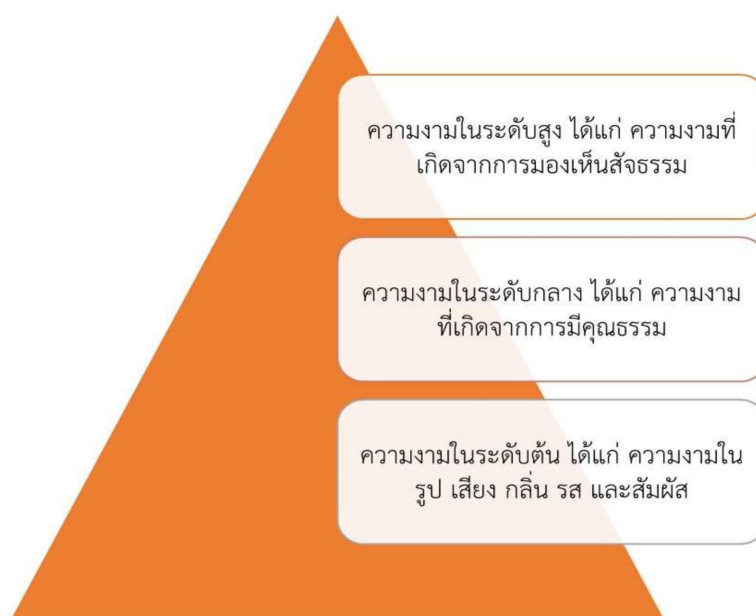
1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป
 - 1.1 การอบรมความงามในทัศนะพุทธปรัชญาของนักเรียน
 - 1.2 การปลูกฝังความงามในทัศนะพุทธปรัชญาในกลุ่มวัยรุ่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ความงามในเรื่องพระนันทเถระ ทำให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องความงามใน 3 ระดับดังนี้ 1) ความงามในระดับต้น ได้แก่ ความพึงพอใจในความงาม ความสวยงามในเรื่องของรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ซึ่งเป็นการรับรู้สิ่งสวยงามจากสี สัน รูปร่าง สัดส่วนที่ทำให้เราพอใจ ความงาม

เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ 2) ความงามในระดับกลาง ได้แก่ ความงามของคุณธรรมที่เกิดจากการพัฒนาตัวเอง ที่มีความตั้งใจและเห็นความสำคัญ ของตนเองเพื่อทำความรู้จักตนเอง ด้วยการพิจารณาเกี่ยวกับความงามความรู้สึกและพฤติกรรม ทางกายกับทางจิตโดยที่จิตมีคุณธรรม และ 3) ความงามในระดับสูง ได้แก่ ความงามที่บริสุทธิ์ ซึ่งเกิดจากการมองเห็นความจริงของชีวิตแล้วไม่ยึดมั่น ไม่มีความโลภ ความโกรธ ความหลง ละแล้วซึ่งกิเลส สามารถเขียนออกมาเป็นรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา คัดก่อนทำ. (2554). *ศึกษาวิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จินตนา เณลิ้มชัยกิจ. (2558). *ศึกษาวิเคราะห์ศัลยกรรมความงามในมุมมองทางศาสนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระนิเวทย์ ญาณวิโร. (2554). *การศึกษาวิเคราะห์ความเป็นปฏิกุลของร่างกายในกายคตาสติสูตร*. (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูลศิริ โคตรชมภู. (2558). *วิเคราะห์การคล้ายกรรมความงามตามหลักกายานุสสนาสติปัฏฐาน*. (สารนิพนธ์
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณีพรรณ เสกธีระ. (2551). *การศึกษาหลักธรรมเรื่องความงามในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท*.
(วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ:
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ
ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว)*
Corporate Social Responsibility Management Strategies Model
in Lao People's Democratic Republic (Lao PDR)

อินทวงค์ คตพ้งนา และศิริพันธุ์ จูรีมาศ

Inthavong Khodpangna and Siriphan Jurimas

มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

North-Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: inthavong8691@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ในปัจจุบัน และ 2) ศึกษารูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ที่เป็นที่เหมาะสมตามสภาพบริบท ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยแบบสร้างสรรค์นิยมและใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยแบบศึกษาปรากฏการณ์ โดยเครื่องมือที่ใช้ คือแบบสัมภาษณ์ ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากร 2 กลุ่มได้แก่ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจใน สปป.ลาว จำนวน 18 ราย 2) กลุ่มผู้ให้การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ จำนวน 10 ราย และใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจใน สปป.ลาว ในปัจจุบันพบว่า ธุรกิจได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการดำเนินงานที่คำนึงถึงประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วมทำงานอาสาสมัคร และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกับชุมชนและสังคม การยึดมั่นในการดำเนินธุรกิจด้วยความเป็นธรรม สุจริต โปร่งใสรับผิดชอบต่อสังคม

*ได้รับบทความ: 17 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 25 สิงหาคม 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2565

Received: May 17, 2022; Revised: August 25, 2022; Accepted: December 27, 2022

2. รูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ที่เป็นที่เหมาะสมตามสภาพบริบท พบว่า 1) หลักการ ที่แสดงให้เห็นว่ารูปแบบกลยุทธ์จะสามารถสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อเป็นแบบแผนสำคัญในการบริหารกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ 3) องค์ประกอบกลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กร กลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนชุมชนและสังคมให้พัฒนาอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 การกระตุ้นส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและสังคม และกลยุทธ์ที่ 4 การสานสัมพันธ์ชุมชนและสังคมและการติดตามและประเมินผลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 4) ผลลัพธ์ของรูปแบบเป็นแนวปฏิบัติในการพัฒนาธุรกิจโดยผู้บริหารและบุคลากรมีแนวทางในการเตรียมพร้อมและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน

คำสำคัญ: กลยุทธ์; ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ; สปป.ลาว

Abstract

This research has the objectives as 1) examination a currents situation of operation of corporate social responsibility management in Lao PDR. and 2) to study a suitable model of corporate social responsibility management strategies in Lao PDR. Context. The constructivism and phenomenological strategies of inquiry were used by researcher. The research tool included interview forms used in conducting in-depth interviews with key informants who were divided into 2 population groups, namely, 1) 18 informants of corporate social responsibility management and operations in Lao PDR; 2) 10 inspecting and verifying its model. The data analysis was examined by means of triangular data analysis to ensure their greater reliability.

The research results were found that:

1. Business has attached importance to activities and operations that were aware of communal, social and environmental benefits such as encouraging and motivating employees to do volunteer works and public good activities in participation with community and society as well as adhering to business operations based on fairness, honesty, transparency and social responsibility

2. The Suitable Corporate Social Responsibility Management Strategies Model in Lao PDR. Context comprised 1) principles for devising corporate social responsibility management strategies model would foster their directional operations 2) the purpose was to serve as an important model for effective implementation of corporate social responsibility management strategies. 3) The elements of strategies adopted the following: Strategy 1 - ‘strengthening staff competency and development’, Strategy 2 - ‘supporting communities and societies to achieve sustainable development’, Strategy 3 - ‘stimulating management for quality of life of communities and societies’, and Strategy 4 - ‘social & community engagement and corporate social responsibility monitoring and evaluation’. Lastly, 4) the model’s outcomes could be translated into a guideline for directors and personnel in business sector to properly engage in self- development and preparation in response to demands and needs. This was to deal with changes and competitions and to build a greater business confidence in Lao PDR.

Keywords: Strategy; Corporate Social Responsibility; Lao PDR.

1. บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับสภาวะการณ์การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ต่างๆ ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น อาทิ ปัญหาภาวะโลกร้อน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติขาดแคลน ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ ปัญหาการใช้แรงงานเด็ก เป็นต้น และจากการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค โดยในหลายประเทศที่กำลังเผชิญกับปัญหาดังกล่าวได้เตรียมการรับมือทั้งเชิงรุกและเชิงรับกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนองค์กรต่างๆ ต้องกลับมาทบทวนบทบาทของตนที่มีส่วนทำให้เกิดปัญหาดังกล่าว (Elving, 2013) นอกจากนี้ยังมีองค์กรหลายภาคส่วน ต่างออกมาเรียกร้องให้ภาคธุรกิจต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคม โดยการดำเนินงานที่ไม่หวังเพียงแค่ผลทางด้านการเงิน หรือการปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญและต้องรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ (Coombs & Gilley, 2005; Collison et al., 2008) ผนวกกับในปัจจุบันมีการตระหนักถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และการให้ความสำคัญกับประเด็นการพัฒนาที่ยั่งยืนของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ดังนั้นองค์กรทุกประเภทจึงหันมาให้ความสำคัญกับเรื่องของความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น (Jackson, 2010; Grosbois, 2012) โดยเฉพาะในองค์กรธุรกิจ เนื่องจากการดำเนินกิจการขององค์กรธุรกิจล้วนส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งความรับ

ผิดชอบต่อสังคมได้กลายเป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกฝ่ายต้องหันมาให้ความสำคัญ ไม่ใช่หวังเพียงเพื่อสร้างผลทางการตลาดหรือเพื่อใช้แก้ไขปัญหาทางธุรกิจให้ได้รับการยอมรับจากสังคมเท่านั้น แต่ความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นวิธีการบริหารจัดการทางธุรกิจที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ด้วย (Adeyemo, Oyebamiji, & Alimi, 2013)

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibility: CSR) เป็นแนวทางในการดำเนินงานอย่างรับผิดชอบต่อสังคมในด้านเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และการกุศล เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในด้านสังคม สิ่งแวดล้อม ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจ (Carroll, 1979; European Commission, 2001) โดยผลที่เกิดจากการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมจะพบว่า ส่งผลต่อด้านชื่อเสียงและการดำเนินขององค์กร การสร้างให้เกิดการรับรู้ต่อคุณค่าขององค์กรในด้านต่างๆ เช่น ผู้ถือหุ้นและเจ้าของมีความเชื่อถือต่อองค์กรในด้านความมีเสถียรภาพทางการเงิน พนักงานมีความเชื่อมั่นในด้านการบริหารงาน ลูกค้ามีความไว้วางใจด้านการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ชุมชนและสังคมมีความเชื่อถือในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เป็นต้น (Dowling, 2001; Argenti & Druckernmiller, 2004; Barnett, Jermier, & Laffery, 2006) นอกจากนี้ ความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นแหล่งในการสร้างโอกาสให้กับองค์กรที่ทำให้เกิดนวัตกรรมและนำไปสู่การเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน ใน 3 มิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Gray & Milne, 2007; Elkington, 2007; Goel, 2010)

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ สปป.ลาว กล่าวได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่มีศักยภาพและได้รับความสนใจจากนักลงทุน ซึ่งเป็นผลจากการเติบโตของอุตสาหกรรมเป็นหลักซึ่งมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 18 โดยอุตสาหกรรมที่เติบโตมาก ได้แก่ อุตสาหกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรมผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ (BOL, 2018) นอกจากนี้ สปป.ลาว ยังได้มีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและระบบขนส่งทางรถไฟเพื่อเชื่อมต่อกับประเทศจีนที่สร้างโอกาสใหม่ๆ เช่น โอกาสการขยายการลงทุนเข้าสู่ตลาดที่กว้างขึ้น โดยสภาพและแนวโน้มดังกล่าว ทำให้นักลงทุนจากต่างประเทศจัดให้ สปป.ลาว เป็นประเทศที่น่าสนใจในการดำเนินธุรกิจ ประกอบกับการสนับสนุนนโยบายด้านการค้า การลงทุนและการเปิดประเทศของ สปป.ลาว ส่งผลให้เกิดการลงทุนและมีธุรกิจเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ปัญหาที่สำคัญที่เกิดขึ้นไปพร้อมกับการขยายตัวของธุรกิจที่มีการบริหารจัดการโดยขาดความเข้าใจและขาดความรับผิดชอบต่อความใส่ใจต่อสภาพแวดล้อมในการดำเนินงานได้ส่งผลกระทบต่องานและสิ่งแวดล้อม เช่น การปล่อยน้ำเสีย อากาศเสีย การสร้างมลภาวะทางเสียง การทำลายความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมากในกระบวนการดำเนินงาน โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำและพลังงานไฟฟ้า (Aschehoug, Bocks, & Støren, 2012) ที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่สูงขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่า การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรใน สปป.ลาว ส่วนใหญ่ยังเป็นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้นซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินงานของธุรกิจในระยะยาว (กระทรวงการวางแผน

การและการลงทุน, 2543) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมโดยการค้นหาข้อเท็จจริงจากการนำองค์ความรู้ แนวคิดและทฤษฎีที่ได้ศึกษามาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อค้นพบที่สำคัญและนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มาพัฒนาเป็นกลยุทธ์ในการบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมและข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาองค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ให้มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่เป็นไปอย่างสมดุลได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษารูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ที่เป็นที่เหมาะสมตามสภาพบริบท

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าความรู้หรือความจริงอยู่ในตัวมนุษย์ซึ่งมีคุณค่าตามประสบการณ์และวัฒนธรรมหรือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ดำรงอยู่และการสร้างสัมพันธภาพจะเป็นวิธีการได้มาซึ่งความรู้หรือความจริงเหล่านั้น (Guba, 1990; Cresswell, 2003) ดังนั้นในการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนทัศน์การวิจัยแบบสร้างสรรคนิยม (Constructivism Paradigm) และใช้กลยุทธ์การวิจัย (Strategies of Inquiry) แบบศึกษาปรากฏการณ์ (Phenomenology) (Corbin & Strauss, 2008) ที่มีความเหมาะสมตามลักษณะของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Patton, 2002; Cresswell, 2009) โดยในการศึกษานี้แบ่งกระบวนการศึกษาออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ในปัจจุบัน ซึ่งมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารและการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจใน สปป.ลาว โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 18 ราย อาทิ Coca-Cola Lao Co., Ltd, Lao Brewery Co., Ltd ซึ่งเป็นไปตามหลักการกำหนดขนาดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้กลยุทธ์การวิจัยแบบการศึกษาปรากฏการณ์ (Marshall et al., 2013) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจจากหนังสือบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทมากที่สุด

สำหรับขั้นตอนที่ 2 ทำศึกษารูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT Analysis) เพื่อใช้ศึกษาจุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และภัยคุกคาม (Threat) (Wheelen & Hunger, 2012) และทำการจับคู่หาความสัมพันธ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ TOWS Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้รูปแบบของ Abraham (2006) สำหรับในขั้นตอนนี้ กลุ่มผู้ให้การตรวจสอบและรับรองรูปแบบ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจและนักวิชาการ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 10 ราย ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลและตรวจสอบและรับรองรูปแบบโดยการประชุมกลุ่ม (Focus Group) แบบวิธีอิงผู้ทรงคุณวุฒิ (Eisner, 1998) ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การแบ่งหมวดหมู่และทำการสรุปข้อมูล (Miles & Huberman, 1984) เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุปที่ค้นพบจากการวิจัย (Corbin & Strauss, 2008) และใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ให้มีความน่าเชื่อถือ (Trustworthiness) มากขึ้น (Lincoln & Guba, 1985)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ด้านการให้ความสำคัญกับกิจกรรมการดำเนินงานที่คำนึงถึงประโยชน์แก่ชุมชน สังคมและสิ่งแวดล้อม ขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว มีการดำเนินงาน อาทิ การส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานมีส่วนร่วมทำงานอาสาสมัคร และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกับชุมชนและสังคม ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจของผู้ประกอบการ โดยเข้าใจว่าเป็นการจัดทำกิจกรรมโครงการเพื่อช่วยเหลือชุมชน สังคมทั้งการดำเนินการเองและการร่วมกับชุมชนดำเนินการ เป้าหมายหลักในการดำเนินธุรกิจคือการสร้างผลกำไรแต่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบกับสิ่งแวดล้อมหรือสังคม ด้านการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจของนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศที่ลงทุน สปป.ลาว ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแรงงาน/พนักงาน ชุมชน ตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมของแต่ละประเทศ การจัดทำเป็นแนวทางของบริษัท/หน่วยงานในการการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การเลือกคู่ค้าที่มีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ ด้านรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต ประกอบด้วย การให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียขององค์กรทั้งภายในและภายนอกองค์กร การดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมให้เป็นไปตามมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การให้ความสำคัญและการดำเนินงานตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน การใช้แนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเป็นกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความได้เปรียบและสามารถในการแข่งขันขององค์กร เป็นต้น

ด้านปัจจัยที่เป็นโอกาส (Opportunities) พบว่า ประกอบไปด้วย กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมในปัจจุบันผลักดันให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัย ให้ความสำคัญทำให้ธุรกิจและชุมชนเกิดความตื่นตัวและให้ความสนใจกับแนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับด้านปัจจัยภัยคุกคาม (Threats) ประกอบไปด้วย ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทขององค์กรต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน/ผู้ปฏิบัติไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงและกังวลเรื่องต้นทุนในการดำเนินงาน การไม่มีองค์กร/หน่วยงานแนวร่วมการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ชัดเจนและเข้มแข็ง ในส่วนของด้านปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง (Strength) ประกอบไปด้วย ผู้บริหารองค์กรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม และบุคลากรมีประสิทธิภาพพร้อมที่ได้รับการพัฒนา ส่วนด้านปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน (Weakness) ประกอบไปด้วย การขาดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน และต่อเนื่อง บุคลากรภายในองค์กรธุรกิจยังไม่มีความรู้หรือความเข้าใจแนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมีจำกัด การขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วม และระเบียบ/ข้อบังคับขององค์กรไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน

ผลการศึกษตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบกลยุทธ์ในการบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ ใน สปป.ลาว ประกอบไปด้วย 1) หลักการ แสดงให้เห็นถึงการจัดทำรูปแบบที่จะสามารถสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีทิศทางและเป็นแนวทางในการพัฒนาองค์กรธุรกิจให้มีความสามารถในการดำเนินธุรกิจที่เป็นไปอย่างสมดุลได้อย่างยั่งยืน 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อเป็นแบบแผนในการบริหารกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) องค์กรประกอบกลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์จำนวน 4 กลยุทธ์ (4S Strategy) ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กร (Strengthening Staff Competency and Development) โดยมีแนวปฏิบัติในการดำเนินการ ได้แก่ 1) กำหนดนโยบายการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการทำงานให้แก่บุคลากร 2) การกำหนดแนวทางการพัฒนาบุคลากรและพัฒนาวิธีการประเมินผลบุคลากรที่เชื่อมโยงกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 3) การสร้างความตระหนักและจิตสำนึกอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกขั้นตอนการปฏิบัติงาน 4) การให้การสนับสนุนด้านการเป็นจิตอาสาของบุคลากรในองค์กรและสังคมรอบข้าง

กลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนชุมชนและสังคมให้พัฒนาอย่างยั่งยืน (Supporting Communities and Societies to Achieve Sustainable Development) โดยมีแนวปฏิบัติในการดำเนินการ ได้แก่ 1) การกำหนดแนวทางในการสนับสนุนชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้างให้มีการพัฒนาตามความสามารถขององค์กร 2) การมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการสนับสนุนให้ชุมชนและสังคมมีให้สามารถพึ่งพาตนเองได้

กลยุทธ์ที่ 3 การกระตุ้นส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและสังคม (Stimulating Management for Quality of Life of Communities and Societies) โดยมีแนวปฏิบัติในการดำเนินการ ได้แก่ 1) กำหนดนโยบาย และแนวทางการดำเนินงานขององค์กรโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมทุกขั้นตอน 2) การวิเคราะห์ผลกระทบของสินค้าหรือบริการที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม 3) การผลิตและพัฒนาสินค้าหรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 4) การพัฒนารูปแบบ/กิจกรรมการให้ความช่วยเหลือชุมชนรอบข้างเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

กลยุทธ์ที่ 4 การสานสัมพันธ์ชุมชนและสังคมและการติดตามและประเมินผลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (Social & Community Engagement and Corporate Social Responsibility Monitoring and Evaluation) โดยมีแนวปฏิบัติในการดำเนินการ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานสานสัมพันธ์กับชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้าง 2) การสื่อสาร เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจกับชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้างให้มีการขยายผลดำเนินงาน 3) การติดตาม ประเมินผลดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุง พัฒนาให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน 4) การจัดทำและรายงานผลการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเผยแพร่ สร้างความมั่นใจ น่าเชื่อถือและโปร่งใสให้กับผู้มีส่วนได้เสียกับองค์กร อันส่งผลต่อการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน และผลลัพธ์ของรูปแบบ โดยผู้บริหารและบุคลากรในภาคธุรกิจมีแนวทางในการเตรียมพร้อมและสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน

ในส่วนของการตรวจสอบและรับรองรูปแบบพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับรูปแบบกลยุทธ์ในระดับมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ได้แก่ การเพิ่มบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียและการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยที่เป็นสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษาข้อที่ 1 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศที่มีผลต่อการดำเนินงานของธุรกิจ ทำให้ธุรกิจปรับตัวและเปลี่ยนรูปแบบวิธีการดำเนินธุรกิจตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้แอปพลิเคชัน การขายสินค้าผ่านระบบออนไลน์ นอกจากนี้การดำเนินงานของธุรกิจจำเป็นต้องส่งเสริมหรือสร้างจิตสำนึกให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการปรับตัวและเตรียมรับมือกับปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยการพัฒนาทักษะให้กับพนักงานอย่างสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์ความรู้ที่ก้าวหน้า การสนับสนุนการมีส่วนร่วมทำงานอาสาสมัคร การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของลูกค้าหรือคนใน

ชุมชนใกล้เคียง การร่วมการรณรงค์กับภาครัฐเพื่อลดมลภาวะเป็นต้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับรูปแบบการจัดการความรับผิดชอบต่อสังคมด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนฯ ตามกรอบการรายงาน Triple Bottom Line ได้กล่าวถึง 3 มิติอย่างสมดุลกัน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Elkington, 1997)

ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจของผู้ประกอบการ โดยได้กล่าวถึงการจัดทำกิจกรรมโครงการเพื่อช่วยเหลือชุมชน สังคม ทั้งการดำเนินการเองและการร่วมกับชุมชน ดำเนินการ เป้าหมายในการดำเนินธุรกิจคือการสร้างผลกำไรแต่ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมหรือเกิดปัญหาต่อสังคม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าธุรกิจมีความเข้าใจในด้านการรับผิดชอบต่อสังคมแต่อาจไม่สามารถแยกได้ว่าเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมในมิติใด ดัง European Commission (2001) on CSR ซึ่งกล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นมีอยู่สองมิติหลัก คือ มิติภายในอันเป็นการดูแลกิจกรรมต่างๆ ที่ธุรกิจนั้นดำเนินการอยู่แล้วจัดการได้โดยตรง เช่น การจัดการทรัพยากรมนุษย์ สุขภาพและความปลอดภัย และมีมิติด้านนอกซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่อาจจะควบคุมไม่ได้โดยตรง อาทิ ผู้ส่งมอบการดูแลผู้บริโภค ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมและต่อโลกในมิติต่างๆ เช่น สิ่งแวดล้อม สิทธิมนุษยชน และประเด็นสำคัญอื่นๆ เป็นต้น

ด้านการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจของนักลงทุน ทั้งในและต่างประเทศที่ลงทุน สปป.ลาว โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของแรงงาน/พนักงาน ชุมชน ตามวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมของแต่ละประเทศ ตลอดจนการจัดทำเป็นแนวทางของบริษัท/หน่วยงานในการประกอบกิจการด้วยความเป็นธรรม การเลือกคู่ค้าที่มีจริยธรรมและจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ สอดคล้องกับการศึกษาของ Orlitzky, Schmidt & Rynes (2003) และ Tsoutsoura (2004) ที่ว่าบริษัทที่ลงทุนทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม มีแนวโน้มที่จะได้รับผลตอบแทนในด้านผลกำไรที่สูงกว่าบริษัทที่ไม่มีการดำเนินการ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่านักลงทุนได้มีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์และแนวทางการทำงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (Lubin & Esty, 2010) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Lawrence & Weber (2012) โดยธุรกิจจำเป็นต้องมีการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองต่อเป้าหมายทางสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย

สำหรับรูปแบบหรือแนวทางการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ใน สปป.ลาว ในอนาคต โดยการให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้เสียขององค์กร การดำเนินการด้านความรับผิดชอบต่อสังคมยังเป็นไปตามมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และเป็นไปตามหลักการพัฒนายั่งยืน ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่นำไปสู่ความได้เปรียบและสามารถในการแข่งขันขององค์กร ทั้งนี้ผู้บริหารระดับสูงและความคาดหวังของชุมชนและสังคมจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสนับสนุนและดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kotler & Nancy (2005) ตามแนวทางความรับผิดชอบต่อสังคมแบบใหม่ (The New Approach) ที่สอดคล้องกับค่านิยมหรือสนับสนุนเป้าหมายและ

นโยบายขององค์กร โดยอาจเป็นผลมาจากปัจจัยที่มีผลต่อแรงผลักดันที่ทำให้องค์กรต้องแสดงออกซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมในด้านต่างๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสให้แก่ผู้ถือหุ้น หรือเพื่อเป็นกลยุทธ์ที่สามารถส่งเสริมชื่อเสียง สร้างภาพลักษณ์องค์กร เป็นต้น

ผลการศึกษาด้านปัจจัยโอกาส พบว่า กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมในปัจจุบันผลักดันให้ประชาชนทุกกลุ่มทุกเพศ ทุกวัย ตื่นตัวและให้ความสนใจกับแนวปฏิบัติด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งนี้เนื่องจากประเด็นสำคัญที่เป็นข้อจำกัดการพัฒนาความก้าวหน้าของโลก ได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรม การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติที่ลดลง มีจำกัด ส่งผลให้สังคมและธุรกิจต้องตระหนักถึงปัญหาและช่วยหาทางออกเพื่อให้ระบบเศรษฐกิจและระบบนิเวศเกิดความยั่งยืนต่อไปได้ในอนาคต (Meadows et al., 1972) นอกจากนี้ปัจจัยที่เป็นจุดแข็ง ประกอบไปด้วยผู้บริหารองค์กรให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและบุคลากรมีประสิทธิภาพพร้อมที่ได้รับการพัฒนา โดยผลการศึกษาเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ Bolton, Chung-Hee & O'Gorman (2011) ที่พบว่า การวางนโยบายความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ขึ้นอยู่กับการให้ความสำคัญของผู้บริหาร ความต่อเนื่องของนโยบาย ในขณะเดียวกันปัจจัยที่เป็นจุดอ่อน ประกอบไปด้วย การขาดนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนและต่อเนื่อง บุคลากรภายในองค์กรธุรกิจยังไม่มีความรู้หรือความเข้าใจแนวทางการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม การขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมและระเบียบ/ข้อบังคับขององค์กรไม่เอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน แสดงให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขาดทิศทางการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดี ดังที่ Moan, Lindgreen & Swaen (2009) เสนอว่าการนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในการดำเนินงานความรับผิดชอบต่อสังคมควรบรรจุเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ในพันธกิจ วิสัยทัศน์ และการวางกลยุทธ์เชื่อมความรับผิดชอบต่อสังคมกับผลตอบแทนทางธุรกิจ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ด้านองค์ประกอบกลยุทธ์ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กร ซึ่งวัตถุประสงค์ของกลยุทธ์นี้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีสมรรถนะทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะและมีพฤติกรรมการทำงานที่ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกลยุทธ์นี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Steyn & Niemann (2013) ที่กล่าวถึงแนวทางการดำเนินการเพื่อการจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียซึ่งองค์กรจะต้องสร้างความสัมพันธ์และสร้างความผูกพันระหว่างผู้มีส่วนได้เสียกับองค์กรโดยเน้นเรื่องการกำกับดูแล ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรเพื่อให้การดำเนินการเป็นไปตามกฎหมายและองค์กรมีพฤติกรรมหรือผลการดำเนินการสอดคล้องกับเรื่องที่สังคมให้คุณค่า สำหรับกลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนชุมชนและสังคมให้พัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้างของธุรกิจให้มีการพัฒนา มีความเข้ม

แข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ Crane & Matten (2004) โดยที่การพัฒนาชุมชนและสังคมจะช่วยส่งเสริมสร้างงาน สร้างอาชีพ ให้กับผู้มีส่วนได้เสียภายใต้ข้อกำหนดและกฎเกณฑ์อื่นจะนำไปสู่สร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้เสียผ่านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่วนกลยุทธ์ที่ 3 การกระตุ้นส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและสังคม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการองค์กรในการดำเนินงานควบคู่ไปกับการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกของชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้างของธุรกิจมีคุณภาพชีวิตที่ดี สอดคล้องกับการศึกษาของ Steyn & Niemann (2013) ในประเด็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนจะนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างยั่งยืน และกลยุทธ์ที่ 4 การสานสัมพันธ์ชุมชนและสังคมและการติดตามและประเมินผลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยกลยุทธ์นี้กำหนดแนวทางสานสัมพันธ์และสร้างความรู้ความเข้าใจกับชุมชนและสังคมในองค์กรและรอบข้างให้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องยั่งยืน โดยมีการติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Steyn & Niemann (2013) ในประเด็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ร่วมรับรู้ร่วมปรึกษาหารือร่วมตัดสินใจร่วมดำเนินการและร่วมติดตามตรวจสอบ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาต่อสังคมต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทางปฏิบัติสำหรับองค์กรธุรกิจ

1.1 ผู้นำหรือผู้บริหารทุกระดับควรปรับบทบาทที่สนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงานขององค์กรที่คำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากการขึ้นกรอบของการดำเนินงานและกำหนดเป็นกลยุทธ์การดำเนินการของธุรกิจ รวมถึงควรมีการสร้างพันธมิตรผูกพันในการดำเนินงานของธุรกิจกับพนักงานในทุกระดับ

1.2 องค์กรควรพิจารณาให้มีความสำคัญกับการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมที่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม ตลอดจนการกำหนดให้เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการบริหารงานขององค์กรในช่วงสถานการณ์วิกฤต โดยอาจปรับการดำเนินงานให้สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมด้านทรัพยากรขององค์กร เพื่อสร้างการยอมรับต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนในช่วงสถานการณ์วิกฤต ช่วยสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับองค์กรเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น

1.3 ควรมีการกำหนดหลักการวิสัยทัศน์ พันธกิจ แนวทางการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งภายในและภายนอกองค์กร ตลอดจนควรมีบุคลากรที่ปฏิบัติงานโดยเฉพาะเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานตามกลยุทธ์

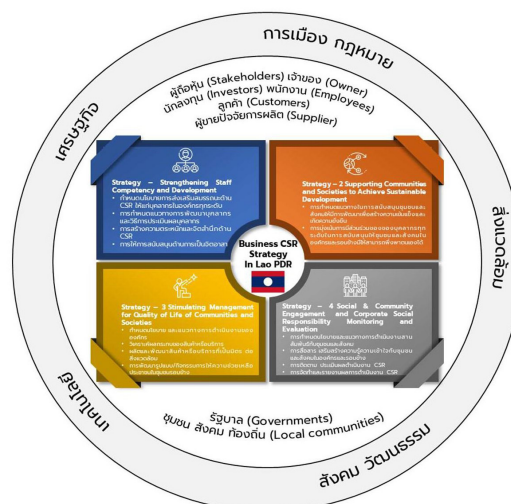

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

หน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบสนับสนุนและพัฒนาธุรกิจในประเทศ ควรส่งเสริมระดับการรับรู้ระดับความรู้ความเข้าใจและการกำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบกิจกรรมให้เข้ากับลักษณะการบริหารงานตามวิถีวัฒนธรรมแบบ สปป.ลาว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่รับจากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่ารูปแบบกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) เป็นรูปแบบที่จะสามารถสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรอย่างมีทิศทางและเป็นแบบแผนในการบริหารกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขันโดยมีองค์ประกอบที่เป็นกลยุทธ์หลักที่สำคัญ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 การเสริมสร้างและการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในองค์กร กลยุทธ์ที่ 2 การสนับสนุนชุมชนและสังคมให้พัฒนาอย่างยั่งยืน กลยุทธ์ที่ 3 การกระตุ้นส่งเสริมการบริหารจัดการเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชนและสังคม และกลยุทธ์ที่ 4 การสานสัมพันธ์ชุมชนและสังคมและการติดตามและประเมินผลด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งนี้องค์การจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้มีส่วนได้เสียและการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการกำหนดกลยุทธ์การบริหารความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการวางแผนการและการลงทุน. (2543). รายงานของรัฐบาลแห่งลาวต่อการประชุมโต๊ะกลม ครั้งที่ 7. เวียงจันทน์: กระทรวงการและการลงทุน. เอกสารอัดสำเนา.
- Abraham, S. C. (2006). *Strategic planning: A practical guide for competitive success*. Mason, Ohio: Thomson/South-Western.
- Adeyemo, S. A., Oyebamiji, F. F., & Alimi, K. O. (2013). An evaluation of factors influencing corporate social responsibility in Nigerian manufacturing companies. *International Journal of Academic Research in Economics and Management Sciences*, 2(6), 54-63.
- Argenti, P. A., & Druckernmiller, B. T. (2004). Reputation and corporate brand. *Corporate Reputation Review*, 6(4), 368-374.
- Aschehoug, S. H., Bocks, C., & Støren, S. (2012). Environmental information from stakeholders supporting product development. *Journal of Cleaner Production*, 31, 1-13.
- Bank of the Lao P.D.R. (BOL). (2018). *Financial statistics*. Retrieved January 21, 2018, from http://www.bol.gov.la/english/financial_statistics.html
- Barnett, M. L., Jermier, J., & Laffery, B. A. (2006). Corporate reputation: The definitional landscape. *Corporate Reputation Review*, 9(1), 26-38.
- Bolton, S. C., Chung-hee Kim, R., & O’Gorman, K. D. (2011). Corporate social responsibility as a dynamic internal organizational process: A case study. *Journal of Business Ethics*, 101(1), 61-74.
- Crane, A., & Matten, D. (2004). *Business ethics: A European perspective: Managing corporate citizenship and sustainability in the age of globalization*. Oxford: Oxford University Press.
- Collison, D. J., et al. (2008). The financial performance of the FTSE4Good indices. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 15(1), 14-28.
- Coombs, J. E., & Gilley, K. M. (2005). Stakeholders Management as a predictor of CEO compensation: Main effects and interactions with financial performance. *Strategic Management Journal*, 26(9), 827-840.

- Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), 497-505.
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. (3rd ed). Thousand Oaks, CA: SAGE
- Cresswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (3rd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dowling, R. G. (2001). *Creating corporate reputation: Identity, image and performance*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Elkington, J. (1997). *Cannibals with Forks: The triple bottom line of 21st Century business*. Oxford. [n.p.].
- Elkington, J. (2007). Enter the triple bottom line. In A. Henriques & J. Richardson (Ed.), *The Triple Bottom Line: Does It All Add Up?* (pp. 1-16). London: Earthscan.
- Elving, W. J. L. (2013). Skepticism and corporate social responsibility communication: The influence of fit and reputation. *Journal of Marketing Communication*, 19(4), 277-292.
- Eisner, E. W. (1998). *The enlightened eye: Qualitative inquiry and the enhancement of educational practice*. Ohio: Prentice Hall.
- European Commission. (2001). *Promoting a European framework for corporate social responsibility: Green paper*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Goel, P. (2010). Triple bottom line reporting: An analytical approach for corporate sustainability. *Journal of Finance, Accounting and Management*, 1(1), 27-42.
- Guba, E. G. (1990). The alternative paradigm dialogs. In E. G. Guba (Ed.), *The Paradigm Dialog* (pp. 45-57). Newbury Park, CA: Sage.
- Gray, R., & Milne, M. (2007). Toward reporting on the triple bottom line: Mirages, methods and myths. In A. Henriques & J. Richardson (Ed.), *The Triple Bottom Line: Does It All Add Up?* (pp. 70-80). London: Earthscan.
- Grosbois, D. D. (2012). Corporate social responsibility reporting by the global hotel industry: Commitment, initiatives and performance. *International Journal of Hospitality Management*, 31(3), 896-905.

- Jackson, L. A. (2010). Toward the framework for the components of green lodging. *Journal of Retail and Leisure Property*, 9(3), 211-230.
- Kotler, P., & Nancy, L. (2005). *Corporate social responsibility: Doing the most good for your company and your cause*. Hoboken, N.J.: Wiley
- Lawrence, A. T., & Weber, J. (2012). *Business and society stakeholders, ethics, public policy*. (13th ed). Boston: McGraw-Hill Education.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Lubin, D. A., & Esty, D. C. (2010). The sustainability imperative. *Harvard Business Review*, 42-50.
- Marshall, B., Cardon, P., Poddar, A., & Fontenot, R. (2013). Does sample size matter in qualitative research?: A review of qualitative interviews in IS research. *Journal of Computer Information Systems*, 54(1), 11-22.
- Meadows, D H. et al. (1972). *Limits to growth: A report for Club of Rome's on the predicament of mankind*. New York: Universe Books.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative data analysis: A sourcebook of new methods*. London: Sage Publications
- Moan, F., Lindgreen, A., & Swaen, V. (2009). Designing and implementing corporate social responsibility: An integrative framework grounded in theory and practice. *Journal of Business Ethics*, 87(1), 71-89.
- Orlitzky, M., Schmidt, F. L., & Rynes, S. L. (2003). Corporate social and financial performance: A meta-analysis. *Organization Studies*, 24(3), 403-441.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods*. (3rd ed.). Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
- Steyn, B., & Niemann, L. (2013). Strategic role of public relations in enterprise strategy, governance and sustainability: A normative framework. *Public Relations Review*, 40(2), 171-183.
- Tsoutsoura, M. (2004). *Corporate social responsibility and financial performance*. Retrieved from http://responsiblebusiness-new.haas.berkeley.edu/documents/FinalPaper-onCSR_PDFII.pdf

Wheelen, T. L., & Hunger, J. D. (2012). *Strategic management and business policy: Toward global sustainability*. (13th ed) Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น*

The Application of the Four Iddhipāda Dhammas to Promote
Phrapariyattidhamma Education of Pāli Department of the Nong
Kung Temple Office of Religious Studies, Nam Phong District,
Khon Kaen Province

พระมหาพีระวัฒน์ ภุริยพัฒน์ (มะณีปากดี), ประยูร แสงใส และนิรัช เรืองแสน
Phramaha Peerawat Bhurivattano (Maneeapakdee), Prayoon Saengsai and Niraj Ruangsarn
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: phramahapeerawat2539@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น และ 2) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน จำนวน 22 รูป

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น สำนักศาสนศึกษาวัดหนองกง ด้านบริหาร/จัดการ มีเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้จัดการศึกษา ครูผู้สอน เป็นเปรียญธรรม 3-6 ประโยค หลักสูตรตามสนามหลวงแผนกบาลี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอบปัญหาและอบรมก่อนสอบ ผู้เรียนเป็นสามเณรที่มีจำนวนลดลงทุกปีงบประมาณ อดทนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติตามความเหมาะสม การวัดผลและประเมินผลปีละครั้งโดยสนามหลวงแผนกบาลี

*ได้รับบทความ: 6 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565
Received: March 6, 2022; Revised: December 26, 2022; Accepted: December 28, 2022

2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในทัศนะของผู้บริหาร ต่างก็มีความพอใจในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความมุ่งมั่นและความอดทน ตั้งใจและรับผิดชอบต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีการใช้วิจารณ์อย่างรอบคอบเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงให้ดีขึ้น กลุ่มครูผู้สอน แต่ละท่านมีความศรัทธาต่อหน้าที่ในการสอน ขยันหมั่นเพียรและรับผิดชอบต่อหน้าที่ในการสอน มีความเอาใจใส่ และสร้างแรงจูงใจให้แก่ผู้เรียน และมีความพินิจพิจารณาปัญหาในการสอน กลุ่มผู้เรียน ต้องมีใจรักและเป้าหมายที่จะเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ต้องเรียนด้วยความเต็มใจ ความมุ่งมั่นที่จะเรียนรู้ในเรื่องนั้น ต้องมีความตั้งใจ ในการเรียนมากกว่าสิ่งอื่นใด และต้องทบทวนจุดเด่นและข้อด้อยของตน และคิดหาวิธีปรับปรุงข้อบกพร่องของตนเองตามหลักอิทธิบาท 4

คำสำคัญ: การประยุกต์; อิทธิบาท 4; การส่งเสริมการศึกษา; พระปริยัติธรรมแผนกบาลี

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the condition of the teaching management of the Pāli Department of the Office of Religious Studies at Nong Kung Temple, Nam Phong District, Khon Kaen Province; and 2) to analyze the application of the Four Iddhipāda Dhammas to promote the study of the Pāli Department of the Office of Religious Studies at Nong Kung Temple, Nam Phong District, Khon Kaen Province. This study utilized qualitative research by studying related documents and research. The research tool was an interview form. The target group included 22 administrators, teachers, and students. The obtained data were analyzed by descriptive methods.

The result of this research as follows:

1. The condition of the teaching management of the Pāli Department of the Office of Religious Studies at Nong Kung Temple, Nam Phong District, Khon Kaen Province: in terms of administration/management, there are an abbot/assistant abbot and headmaster as the policymaker in education management. Teachers are those who completed Pāli Studies (3-6). The curriculum is obtained from Sanam Luang, Pāli Department, including learner development activities, exercises, and training. The number of novice learners is declining every year. The budget subsidized by the National Buddhism Office is not an appropriate system. Measurement and evaluation once a year by Sanam Luang, Pāli Department is inadequate.

2. The application of the Four Iddhipāda Dhammas to promote the study of the Pāli Department of the Office of Religious Studies at Nong Kung Temple: in the view of administrators, they are satisfied with promoting Pāli studies in Phrapariyattidhamma School. They have determination, patience, intention, and responsibility to promote Pāli studies of the school. Thoughtfulness is used to lead to further improvements. Each teacher believes in his/her duty of teaching and is diligent and responsible for his/her teaching duties. Teachers are attentive and motivating students, and they consider and analyze teaching problems. Students must have passion and goals in order to learn successfully. They must learn with a willingness and determination to learn in that regard. Learners must be more attentive to learning than anything else. They must review their strengths and weaknesses and think of ways to improve one's deficiencies according to the Four Iddhipāda Dhammas.

Keywords: Application; Four Iddhipāda; Promote Education; Phrapariyattidhamma of Pāli

1. บทนำ

การศึกษาของสงฆ์ในปัจจุบัน เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และกฎระเบียบคำสั่ง และข้อบังคับของกรรมการมหาเถรสมาคม คณะสงฆ์ กระทรวงศึกษาธิการ และกรมการศาสนา โดยมีกรรมการมหาเถรสมาคมองค์สูงสุดของคณะสงฆ์ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์คณะกรรมการการศึกษาของคณะสงฆ์ คณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาการศาสนาระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2554) พ.ศ. 2540 คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2540 แม่กองบาลีสนามหลวงแม่กองธรรมสนามหลวง เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารตามลำดับ ในปัจจุบันการศึกษาที่คณะสงฆ์จัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษา มีอยู่ 4 ประเภท คือ 1) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 2) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 3) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ 4) การศึกษาระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง (กรมการศาสนา, 2539, หน้า 9) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะเป็นการ สืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะภาษาบาลีซึ่งเป็นที่ยอมรับพระพุทธพจน์นั้น เป็นต้นตอภาษา เป็นภาษาที่มีแบบแผนเมื่อศึกษาให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ว ย่อมเป็นความภาคภูมิใจของผู้ศึกษาที่สามารถเรียนรู้ได้จนกระทั่งนำไป

เผยแผ่ให้แก่ชาวโลก ได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องการศึกษาภาษาบาลีนี้ ต้องศึกษาด้วยความเคารพ ด้วยความตั้งใจจึงชื่อว่ารักษาพระพุทธพจน์ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้ได้ แม้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีซึ่งเป็นการศึกษาระดับสูง มีจุดมุ่งหมายเพื่อ พัฒนาศักยภาพ ของพระภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักภาษาบาลี (นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม, วลัยพร ศิริภิรมย์, 2545, หน้า 15)

การศึกษาให้ถูกทางดำเนินไปตามขั้นตอนและทำให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ตามหลักการ แห่งพระพุทธศาสนาต้องดำเนินตามหลักอริยบท 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/231/233) ซึ่งแปลว่า ความสำเร็จ หมายถึง สิ่งซึ่งมีคุณธรรมเครื่องให้ บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ต้อง ทำตนให้สมบูรณ์ด้วยหลักอริยบท 4 อันประกอบไปด้วย (1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น (2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น (3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น (4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผล ของสิ่งนั้น ธรรม 4 อย่างนี้ ย่อมเนื่องถึงกัน แต่ละอย่างมีหน้าที่เฉพาะของตน ฉันทะ คือความพอใจ ในฐานะเป็นสิ่งที่ตนถือว่าดีที่สุดที่มนุษย์เราควรจะได้ ข้อนี้เป็นกำลังในอันแรกที่ทำให้เกิดคุณธรรมข้อต่อไป วิริยะ คือความพากเพียรหมายถึงการกระทำที่ติดต่อไม่ขาดตอนเป็นระยะยาวจนประสบความสำเร็จ คำนี้มีความหมายของความกล้าหาญเจืออยู่ด้วยส่วนหนึ่ง จิตตะ หมายถึงความไม่ทอดทิ้งสิ่งนั้นไปจาก ความรู้สึกทำสิ่งซึ่งเป็นวัตถุประสงค์นั้นให้เด่นชัดอยู่ในใจเสมอ คำนี้รวมความหมายของคำว่าสมาธิอยู่ด้วย อย่างเต็มที่ วิมังสา หมายถึงความสอดส่องในเหตุและผลแห่งความสำเร็จ เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไปตลอดเวลา คำนี้รวมความหมายของคำว่าปัญญาไว้อย่างเต็มที่

สำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง ตำบลหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เป็นโรงเรียนพระ ปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดขอนแก่น แห่งที่ 1 ของคณะสงฆ์ภาค 9 ได้จัดให้มีการเรียนการสอน พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลี ตามหลักสูตรนิกกรรมและบาลีของคณะสงฆ์เป็นหลัก ในแต่ละ ปีการศึกษาสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้งมีพระภิกษุสามเณรสอบได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ในระดับหนึ่ง แต่ในปัจจุบันมีพระภิกษุสามเณรสอบได้จำนวนลดลง

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรที่ทำการสอนในสำนักศาสนศึกษา แห่งนี้ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องนี้ เนื่องจากหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่มีความสอดคล้องกับ การส่งเสริมการศึกษานั้นมีอยู่หลากหลาย และมีความเหมาะสมกับงานส่งเสริมการศึกษาในบริบทที่ แตกต่างกันไป สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจหลักอริยบท 4 ที่สามารถนำไปใช้ประยุกต์กับการส่งเสริม การศึกษา จึงได้เลือกศึกษาเฉพาะหลักธรรมนี้ เพื่อจะนำผลการวิจัยที่ค้นพบไปประยุกต์ปรับใช้เพื่อที่จะ พัฒนาการเรียนการสอนของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้งให้มีความเปรียบพร้อม มีศักยภาพในการเรียน การมากขึ้น และเพื่อเพิ่มปริมาณจำนวนผู้สอบได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย
2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหาร 3 รูป ครูผู้สอน 4 รูป และนักเรียน 15 รูป รวมทั้งสิ้น 22 รูป การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมาย ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง ใช้สัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล โดยให้กลุ่มเป้าหมายสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ทำให้ได้ข้อมูล หลากหลายแง่มุม
4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เพื่อจะนำไปทดลองใช้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามลำดับ ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง 2) แบบสัมภาษณ์เป็นคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ (1) ด้านฉันทะ หมายถึง (ความพอใจ) ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป (2) ด้านวิริยะ หมายถึง (ความขยันหมั่นเพียร) ขยันประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็งอดทน ไม่ท้อถอย (3) ด้านจิตตะ หมายถึง (ความมุ่งมั่น) ตั้งรับรู้ในสิ่งที่ทำ และทำสิ่งนั้นด้วยความคิดเอาจิตผูกใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศกายอุทิศใจให้แก่งสิ่งที่ทำ (4) ด้านวิมังสา หมายถึง (การไตร่ตรอง หรือ ทดลอง) หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผลคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง

โดยแบบสัมภาษณ์จะใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น

การตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ตรวจสอบในเบื้องต้น ก่อนนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกบาลี จำนวน 5 ท่าน เพื่อร่วมให้ความเห็น ตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุงแบบ สัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น เพื่อให้แบบสัมภาษณ์สามารถสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน และได้ ข้อมูลที่ตรงประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล นำหนังสือจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ไปขออนุญาตนัดวันสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องด้วยตัวเองเก็บรวบรวม โดยใช้เครื่องมือคือ แบบสัมภาษณ์ สำหรับการตอบคำถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึกชนิดมีโครงสร้าง ในการ สัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีกลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในสำนักศาสนศึกษา วัดหนองกุง ซึ่งอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) โทรศัพท์ มือถือบันทึกคำสัมภาษณ์และบันทึกภาพนิ่ง 2) สมุดจดบันทึก 3) ปากกา และ 4) ผู้ช่วยเก็บข้อมูล 1 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนในสำนัก ศาสนศึกษาวัดหนองกุง มาศึกษาและวิเคราะห์ตามกระบวนการของงานวิจัยเชิงคุณภาพ กล่าวคือ วิเคราะห์ ถึงประเด็นสำคัญที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Major themes) จากนั้นนำประเด็นสำคัญมาแยกเป็นประเด็น ย่อย (Sub-themes) และหัวข้อย่อย (Categories) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากภาพรวมไปจนถึงวิเคราะห์ ถึงประเด็นย่อย

7. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ตามหลักอุปนัยวิธี

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุง อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยกลุ่มผู้บริหาร และกลุ่มครูผู้สอน พบว่า ด้านการบริหาร/จัดการ การบริหาร และจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี จะขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเป็นผู้วางแผนและแนวทางการ จัดการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของแม่กองบาลีสนามหลวง ในปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 5 การจัดหาพระภิกษุสามเณรผู้มาเรียนการจัดหาที่พัก อุปถัมภ์อำนวยความสะดวกในความเป็นอยู่ และกำหนดบุคลากรครูผู้สอนแต่ละชั้นเรียนนั้นๆ จุดที่ควรส่งเสริมพัฒนา เช่น การศึกษาดูงานสำหรับเจ้าอาวาส/เจ้าสำนัก อาจารย์ใหญ่ ให้ศึกษาดูงานสำนักศาสนศึกษาที่จัดการ ศึกษาบาลีที่ประสบผลสำเร็จจนได้รับรางวัลจากแม่กองบาลีสนามหลวง

ด้านครูผู้สอน บุคลากรในการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี เป็นพระภิกษุหรือสามเณร ภายในวัดที่มีความรู้ คือสามารถสอบผ่านในประโยคนั้นๆ หรือประโยคที่สูงกว่า เช่นเป็นครูสอนชั้นประโยค

1-2 ครูต้องสอบผ่านขั้นเปรียญธรรม 3 ประโยคขึ้นไป และต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการทำงาน มีความทุ่มเทในการสอน ควรสนับสนุนให้ครูสอนได้ศึกษาอบรมในสถาบันหรือหน่วยงานที่จัด เช่น แม่กองบาลีสนามหลวง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นต้น

ด้านหลักสูตร เนื่องจากสำนักเรียนมีบุคลากรครูผู้ทำการสอนที่มาจากการสอบผ่านในประโยคนั้นๆ จึงจะสามารถทำการสอนผู้เรียนได้ ซึ่งการศึกษาแผนกบาลี จัดการตามหลักสูตรการศึกษาบาลีปัจจุบันได้แก่ ประโยค 1-2 วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมบท ภาค 1-4 วิชาบาลีไวยากรณ์, ประโยค ป.ธ.3 วิชาแปลมคธเป็นไทยและ วิชาสัมพันธ์ไทย หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมบท ภาค 5-8 วิชาบาลีไวยากรณ์ หลักสูตรใช้หนังสือบาลีไวยากรณ์ วิชาบุรพภาค ข้อเขียนภาษาไทย โดยแก้ไขให้ถูกต้องตามระเบียบลักษณะวรรคตอน ตัวอักษรตามสมัยนิยม, ประโยค ป.ธ.4 วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมบท ภาค 1 วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถทีปนี ภาค 1, ประโยค ป.ธ.5 วิชาแปลไทยเป็นมคธ หลักสูตรใช้หนังสือ ธรรมบท ภาค 2-4 วิชาแปลมคธเป็นไทย หลักสูตรใช้หนังสือ มงคลัตถทีปนี ภาค 2, และควรปรับหลักสูตรที่มีเนื้อหาซ้ำกันเพื่อลดความซ้ำซ้อน โดยเพิ่มในส่วนที่จำเป็นด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมท่องจำเนื้อหาบาลีไวยากรณ์ส่งต่อครูผู้สอนโดยเป็นการท่องจำส่งในรูปแบบปากเปล่าและมีกิจกรรมตอบปัญหาวิชาที่เรียนในแต่ละวันหยุดสุดสัปดาห์ โดยจัดให้มีการจัดสอบเสริมกรณีที่มีผู้ไม่ผ่านเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล โดยมุ่งที่จะแก้ไขข้อบกพร่องของนักเรียน และหรือการจัดอบรมก่อนสอบเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมแก่นักเรียน ควรนำกิจกรรมที่สำนักศาสนศึกษาจัดเพื่อพัฒนาผู้เรียน เช่น แบบฝึกหัด ชิ้นงานต่างๆ ที่นักเรียนจัดทำตามครูสอนมอบหมาย และการเข้าอบรมบาลีก่อนสอบ โดยนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการวัดผลประเมินผลของสนามหลวงแผนกบาลี

ด้านผู้เรียน เนื่องจากเหตุปัจจัยภายนอก เช่น พระราชบัญญัติการศึกษาที่กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ ทำให้มีการเข้าใจผิดว่าต้องบวชหลังจากจบการศึกษา ขึ้นพื้นฐานแล้ว หรือค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับการศึกษาแผนกบาลีและการนำไปใช้ด้วยจุดมุ่งหมายที่ไม่แน่นอน จึงทำให้จำนวนผู้เรียนบาลีจะน้อยลง ผู้เรียนส่วนน้อยที่มีความพร้อมความสามารถคืออ่านออกเขียนได้ แต่ส่วนมากมักเป็นเด็กที่ด้อยโอกาสหรือที่มีความพร้อมความสามารถบกพร่อง ทำให้การเรียนอาจมีอุปสรรคบ้างทั้งด้านการทรงจำและการสื่อสาร ทางสำนักจัดการสอนเสริมจึงต้องใช้ความพากเพียรบากบั่นมากเพื่อให้ประสบความสำเร็จ รัฐบาลและคณะสงฆ์ควรหาทางออกร่วมกันกรณีกลุ่มผู้เรียนที่จบระดับประถมศึกษา หากต้องการบวชเรียนควรปรับ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ โดยอนุโลมแก่กลุ่มผู้ประสงค์จะบวชเรียนให้ทำได้ ควรส่งเสริมให้ฆราวาสที่สนใจศึกษาภาษาบาลีโดยจัดสำนักที่มีความพร้อมไว้รองรับ ควรสนับสนุนให้ฆราวาสที่เคยสอบเปรียญธรรมได้แล้วลาสิกขาได้สอบต่อจากประโยคเดิมที่เคยสอบได้

ด้านงบประมาณ ส่วนทุนในการบริหารจัดการ ส่วนหนึ่งเป็นทุนภายในหรืองบประมาณของวัด ซึ่งเกิดจากการระดมทุนหรือมาจากการบริจาคของศรัทธาญาติโยมผู้มีความประสงค์ให้การสนับสนุน

อีกส่วนเป็นงบประมาณอุดหนุนจากภาครัฐโดยผ่านสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ในเรื่องของค่าใช้จ่าย เป็นลักษณะไม่คงที่ มักแปรไปตามปัจจัยต่างๆ เช่น จำนวนผู้เรียนเพิ่มลด หรือค่าใช้จ่ายด้านอุปโภคและบริโภคเพิ่มขึ้น เช่น ภัตตาหารจากการบิณฑบาตไม่เพียงพอ ต้องอาศัยการบริหารจัดการจากโรงครัว วัด ก็ต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ และการจัดหาประกอบทำให้พอเพียงทั่วถึงกัน เป็นต้น รัฐบาลควรจัดงบประมาณไว้ในลักษณะประจำตลอดระยะเวลาของการจัดการเรียนนั้นคือเดือนพฤษภาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ มิควรจัดงบประมาณอุดหนุนให้หลังจากสอบเสร็จแล้ว

ด้านวัดผลและประเมินผล สำนักเรียนมีการวัดผลการเรียนการสอนภาษาบาลีเป็นประจำทุกสัปดาห์ เพื่อวัดประสิทธิภาพของนักเรียนตามสภาพที่เป็นจริง เน้นที่ตัวผู้เรียนโดยอาศัยเครื่องมือและวิธีการวัดหลายๆ อย่าง เช่น การท่องสูตรภาษาบาลี การทำข้อสอบแบบฝึกหัด เป็นต้น ซึ่งเกณฑ์การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มักวัดความจำมากกว่าความเข้าใจ และการคิดวิเคราะห์ที่ไม่มีเกณฑ์มาตรฐานและกฎเกณฑ์แน่นอน และได้มีการนำผลการประเมินในแต่ละครั้งมาเป็นข้อมูลในการประชุมผู้เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป ก่อนส่งเข้าสอบบาลีสนามหลวง โดยการจัดสอบของแม่กองบาลีสนามหลวง ควรประเมินผลผู้เรียนโดยวัดหลายด้าน ได้แก่ ความรู้ เข้าใจ เชี่ยวชาญ และพฤติกรรมการทำงานที่มอบหมาย (พุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย) มิควรเน้นความจำอย่างเดียว ควรนำคะแนนจากกิจกรรมไปเป็นส่วนหนึ่งในการสอบบาลีสนามหลวง

2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า สำหรับเจ้าอาวาส/เจ้าสำนักศาสนศึกษา/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ มีแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักเรียนวัดหนองกง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประกอบไปด้วย 1) ฉันทะ เจ้าสำนักเรียนมีใจรักในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อันเกิดจากความศรัทธาและเชื่อมั่นต่อสิ่งที่ทำเพื่อเกิดผลจริงตามควร และปลูกฝังให้นักเรียนมีความศรัทธาในการศึกษา ทำให้นักเรียนมีความพอใจที่อยากจะเรียน 2) วิริยะ เจ้าสำนักเรียนมีความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งร่างกายและใจ คู่กับความอดทนอดกลั้น ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะเอาชนะอุปสรรคทั้งปวงโดยมีศรัทธาเป็นกำลัง พยายามปลูกฝังให้นักเรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้และทำตนให้เข้าถึงแก่นแท้ของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยใช้ความอดทนเป็นเครื่องมือ ความศรัทธาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวนำจิตใจ และเป้าหมายของความสำเร็จเตือนใจ 3) จิตตะ เจ้าสำนักเรียนตั้งใจจดจ่อและรับผิดชอบต่อการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความรอบคอบต่อภาระหน้าที่โดยอาศัยความรอบรู้และหลักการบริหารจัดการอย่างเหมาะสมต่อสภาวะการณ์และแนะนำทำความเข้าใจแก่ทุกคนในองค์กร 4) วิมังสา เจ้าสำนักเรียนต้องใช้วิจรรณญาณอย่างรอบรู้และรอบคอบเพื่อนำไปสู่การทบทวนตนเอง และทบทวนองค์กร หรือทบทวนขบวนการ ทบทวนในสิ่งที่ได้คิด สิ่งได้ทำผ่านมาว่าประสบผลดีหรือผลเสียอย่างไร มีความบกพร่องหรือ

ต้องแต่งเติมในส่วนใด ทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวและเรื่องร่วมกันคิดร่วมทำกับ คนอื่นเพื่อหาวิธีการปรับปรุง ปรับแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น อันนำมาซึ่งความเจริญและก้าวหน้าต่อไป

สำหรับครูผู้สอน มีแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) ฉันทะ ครูผู้สอน ต้องมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหน้าที่ปฏิบัติการสอน พอใจกับงานที่ทำอยู่ มีใจรักกับงานในองค์กร ของตนเอง 2) วิริยะ ครูผู้สอนต้องมีความขยันหมั่นเพียรต่อหน้าที่ปฏิบัติการสอน ทุ่มเททั้งร่างกายและใจ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และทำเต็มความสามารถตามศักยภาพ 3) จิตตะ ครูผู้สอนต้องมีความเอาใจ ใส่รับผิดชอบต่อหน้าที่ปฏิบัติการสอน เต็มใจถ่ายทอดความรู้ มีขวัญกำลังใจที่ดี และสร้างแรงจูงใจให้แก่ ผู้เรียน 4) วิมังสา ครูผู้สอนต้องมีความรอบคอบทบทวนพินิจพิเคราะห์ปัญหาในหน้าที่ปฏิบัติการสอน หรือ ทำความเข้าใจในสภาพปัญหาและหาทางแก้ไขปรับปรุงให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จ มีการปรับแผนการสอน ให้ทันสมัย และเหมาะสมแก่การสอนในยุคใหม่

สำหรับนักเรียน มีแนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการส่งเสริมการศึกษา พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย 1) ฉันทะ นักเรียน ต้องมีใจรักที่จะเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ศรัทธาเพื่อเข้าถึงความรู้ ต้องเรียนด้วยความตั้งใจ และเชื่อฟัง ผู้สอนอย่างเคร่งครัด 2) วิริยะ นักเรียนต้องมีความมุ่งมั่นทุ่มเททั้งกายและใจ ที่จะเรียนรู้และทำให้ตนเข้า ถึงแก่นแท้ของการศึกษาในสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้น หากจะศึกษาก็ศึกษาจนเชี่ยวชาญเป็นผู้รู้ ถ้าหากศึกษาก็จะ ศึกษาให้รู้จนถึงรากเหง้าของเรื่องที่ศึกษานั้นๆ ความอดทนอดกลั้นไม่ย่อท้อต่อปัญหาและมีความหวังที่จะ เอาชนะอุปสรรคทั้งปวง ต้องรักษาหน้าที่ตนเอง มีระเบียบวินัยต่อตนเอง และเพื่อนร่วมชั้น 3) จิตตะ นักเรียนต้องมีความตั้งใจ มีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ของตน กระตือรือร้น ฝ่าฝืนต่อการเรียน ต้องใส่ใจการ เรียนให้มากกว่าสิ่งอื่นใด 4) วิมังสา นักเรียนต้องมีความปรารถนาต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง สามารถทบทวนจุดเด่นและข้อด้อยของตน และคิดหาวิธีปรับปรุงข้อบกพร่อง แก้ไขจุดด้อย และความ บกพร่องของตนเอง มาเป็นบทเรียน และสนับสนุนส่งเสริมความรู้ความสามารถของตนให้ดียิ่งขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านบริหาร มีเจ้าอาวาสเป็นผู้กำหนดนโยบายโดยมีผู้ช่วยเจ้าอาวาสและ อาจารย์ใหญ่เป็นผู้ช่วยในการบริหาร มีครูสอนที่เป็นเปรียญธรรม 3-6 ประโยค ด้านหลักสูตร ใช้หลักสูตร บาลีสนามหลวงของคณะสงฆ์ไทย ด้านการจัดการศึกษา เปิดสอนตั้งแต่ชั้นประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 5 ด้านผู้เรียน ได้แก่ พระภิกษุที่มีความสนใจที่จะเรียนบาลี และสามเณรที่มีอายุตั้งแต่ 12-18 จำนวนหนึ่ง

แต่ก็ลดลงทุกๆ ปี ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ส่งเสริมให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดทุกสัปดาห์ และมีการอบรมบาลีก่อนสอบสนามหลวง ด้านงบประมาณ อาศัยงบประมาณจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในรูปแบบงบอุดหนุน และเจ้าอาวาสจัดหาอีกส่วนหนึ่ง ด้านการวัดผลและประเมินผล สนามหลวงแผนกบาลีเป็นผู้จัดสอบปีละครั้ง ทั้งนี้เพราะระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของคณะสงฆ์ไทยมุ่งส่งเสริมให้เจ้าอาวาสแต่ละวัดจัดการศึกษาเอง ทั้งด้านครูสอน ด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ สื่อการเรียน รวมถึงผู้เรียน โดยจะจัดงบประมาณอุดหนุนก็ต่อเมื่อหลังการสอบทุกครั้งซึ่งไม่มากนัก จึงส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเรื่อยมา ซึ่งสอดคล้องกับพระปริยัติสุนทร (โอภาส โอภาโส) (2546, หน้า 11-13) ที่ให้ความเห็นว่า การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ต้องอาศัยองค์ประกอบคือ (1) เจ้าสำนักเรียน ต้องมีเจตนาและศรัทธาต่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มีความรู้เข้าใจเห็นประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการศึกษาภาษาบาลีต้องเสียสละกำลังกาย กำลังความคิด กำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญา เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาภาษาบาลีนี้โดยไม่เห็นแก่ความลำบาก ต้องสรรหาอุปกรณ์การเรียนการสอนที่จะอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ดูแลเอาใจใส่ในความเป็นอยู่ของผู้สอนและผู้เรียนอย่างใกล้ชิดและสนับสนุน ให้ทุนการศึกษาแก่ผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมศิษยานุศิษย์และพุทธศาสนิกชนด้วยเมตตาจิต (2) ผู้สอน ต้องมีเจตนาและศรัทธาในการสอน มีความรับผิดชอบในหน้าที่การสอนหมั่นศึกษาค้นคว้าตำราวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนสม่ำเสมอ มีความรับผิดชอบในด้านการบริหาร และการปกครองดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อยของผู้เรียนให้การอบรมสั่งสอน ด้วยหวังความ เจริญก้าวหน้าของผู้เรียนโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบาก (3) ผู้เรียนต้องตั้งใจ มีความเพียรในการศึกษาอย่างเต็มที่และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสำนักศาสนศึกษา โดยไม่คำนึงถึงความลำบาก (4) ทุนสำหรับบริหารจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีต้องจัดหาให้เพียงพอ เมื่อท่านเจ้าสำนักมีความตั้งใจจริง ศิษยานุศิษย์และญาติโยม ผู้มีจิตศรัทธาก็จะสละทุนทรัพย์ช่วยสนับสนุน

2. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านฉันทะ การส่งเสริมการศึกษาเป็นเรื่องของเจ้าสำนักเรียนที่ต้องมีความพอใจในการบริหารจัดการเพื่อให้สำนักเรียนประสบผลสำเร็จ และการเรียนนั้นไม่ว่าจะเรียนปริยัติธรรมแผนกบาลี หรือ เรียนในระดับปริญญา ก็ต้องมีความรักใคร่พอใจในสิ่งนั้น ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกลุ่มผู้บริหาร (การสัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ด้านของเจ้าสำนักเรียนหรือบุคลากรของสำนักเรียนในวัดหนองกุ้ง มีความมุ่งมั่นส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีส่วนมาก จะทุ่มเทและมีความปรารถนาให้พระภิกษุ สามเณรผู้เข้ารับการศึกษาด้านบาลีประสบผลสำเร็จ โดยอาจสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียนบาลีด้วยวิธีการของแต่ละสำนักเรียน ทั้งนี้ก็เพื่อให้ผลการศึกษาแผนกบาลีของสำนักเรียนนั้นๆ มีผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ของสำนักเรียนในปัจจุบันนี้ก็คือ ผู้เรียนมีความต้องการ

เรียนรู้ภาษาบาลีน้อยลง ความพอใจในการศึกษาภาษาบาลีจึงน้อยลงไปด้วย ทั้งสมรรถนะของผู้เรียนก็เป็นปัญหาอยู่มากเพราะพื้นฐานการศึกษาโดยเฉพาะการอ่านและการเขียนลดลง หากผู้เรียนมีความปรารถนาผลสำเร็จก็ต้องให้ความพยายามอย่างยิ่งยวดทำให้บั่นทอนความตั้งใจของผู้เรียนลงอย่างมาก ข้อเสนอแนะ คือ หากเป็นไปได้ควรมีการคัดสรรบุคคลผู้เข้ามาศึกษาแผนกบาลีซึ่งอาจจะทำได้ยาก ฉะนั้น บุคลากรทางการศึกษาของสำนักเรียนต้องทุ่มเทอย่างมากในการสอนเสริมเกี่ยวกับการอ่านและเขียนสำหรับผู้เรียนที่หย่อนสมรรถนะ และใช้จิตวิทยาในการจูงใจให้ผู้เรียนมีความอดทนและคล้อยตามเพื่อให้ผลการศึกษาด้านภาษาบาลีประสบผลสำเร็จ และสอดคล้องกับบทความวิชาการของประยูร แสงใส (2559, หน้า 209-211) ได้เสนอบทความวิชาการถึงวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารสำนักเรียนวัดโมลีโลกยารามสู่ความเป็นเลิศในการจัดการศึกษาภาษาบาลี ผลการศึกษาพบว่า วัดโมลีโลกยาราม ราชวรวิหาร มีประวัติการจัดการศึกษาบาลีที่มีชื่อเสียงโด่งดังในยุครัตนโกสินทร์ มีปราชญ์สงฆ์ 2 รูป ได้แก่ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ขุน) และสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ฉิม) เป็นพระมหาเถรผู้ทรงภูมิรู้ภูมิธรรม ทั้งคฤหัสถ์และคฤหัสถ์มีความเป็นอัจฉริยะด้านภาษาบาลีเป็นกรรมการสอบไล่บาลีในพระบรมมหาราชวัง เมื่อพระเทพปริยัติโมลี (สุทัศน์) ป.ธ. 9 เจ้าอาวาสรูปที่ 13 เข้ามาจัดการศึกษา ผลการเรียนสอบได้อันดับหนึ่งของประเทศในปี 2559 การบริหารสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามทฤษฎี 4Ms ของพระเทพปริยัติโมลี (สุทัศน์) เจ้าสำนักเรียนรูปปัจจุบัน: ด้านการบริหารคน (Man) ใช้วิธีการดูคนออก บอกคนได้ ใช้คนเป็น มอบงานให้เหมาะสมกับความสามารถดูแลปกครองภิกษุสามเณรโดยยึดธรรมวินัยและเมตตาธรรม: ด้านการเงิน (Money) สร้างความเข้าใจแก่ชาวพุทธให้เห็นความสำคัญการศึกษาบาลีของภิกษุสามเณร เป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา จึงทำให้มี ผู้บริจาคเงินสนับสนุน ทุกภาคส่วน โดยจัดทำบัญชีรายรับ-จ่าย อย่างโปร่งใสการบริหารวัสดุอุปกรณ์ (Materials) มีการจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างเพียงพอ ซ่อมแซมบูรณะอาคารเรียน กุฏิ วิหาร เสนาสนะให้อยู่ในสภาพดี ส่งเสริมให้ครูสอนใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อการเรียนการสอนสำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม เคยจัดการศึกษาภาษาบาลีโด่งดังในอดีตและร่วงโรยจนถูกลืม ต่อมาสามารถพลิกฟื้นจนผลการสอบในสนามหลวงได้อันดับ 1 ของประเทศอาชนะสำนักเรียนที่มีความพร้อมทั้งบุคลากรและงบประมาณมากกว่า เพราะมีวิธีการบริหารจัดการที่ดีด้วย

ด้านวิธีะ ความมีวิธีะอดทนเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษา เมื่อมีใจรักที่จะเรียนบาลีแล้วสิ่งที่ตามมาคือความมุ่งมั่นขยันหมั่นเพียร แต่ความพากเพียรของผู้เรียนอาจมีความแตกต่างกันออกไปตามสถานะ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกลุ่มครูผู้สอน (การสัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า เมื่อนักเรียนได้มีความพอใจหรือฉันทะที่จะเรียนบาลีแล้วนั้น สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือความขยันหมั่นเพียรในการศึกษา เพราะภาษาบาลีเป็นสิ่งที่ยากในระดับหนึ่งแต่ก็ไม่เกินความสามารถของเรา ก็ต้องอาศัยความขยันเป็นหลักเพื่อที่จะไขสู่ประตูแห่งความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรค คือ ผู้เรียนในส่วนใหญ่ไม่มีความขยันหมั่นเพียรเท่าที่ควรมีก็เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกหลายๆ อย่างเช่น การศึกษาของพระเณรทุกวันนี้ก็มี

หลายแผนก ยิ่งแล้วนักเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนควบคู่บูรณาการผสมผสานกัน ต้องอาศัยความขยันหมั่นเพียรเป็นกำลังสำคัญ ข้อเสนอแนะ คือ ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวขยันในการเรียนอยู่ตลอดเวลา เช่นทุนแก่ผู้เรียนดี ผู้ตอบปัญหาได้คะแนนดี เพราะถ้ามีรางวัลนักเรียนก็จะขยันดูหนังสือมากขึ้น และผลของการศึกษายังสอดคล้องกับพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2549, หน้า 13) ที่ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 ในหนังสือการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง ธรรมที่เป็นเครื่อง ให้ถึงความสำเร็จ หรือทางแห่งความสำเร็จมี 4 ประการ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ฉันทะ คือ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น วิริยะ คือ ความเพียรพยายาม จิตตะ คือ ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น วิมังสา คือ ความไตร่ตรองสอบสวนพิจารณา หรือหมายความว่า มีใจรัก พากเพียรทำ เอาใจคิดฝึกฝน ใช้ปัญญา สอบสวน นี่เป็นอิทธิบาท 4

ด้านจิตตะ การเรียนบาลีจะบรรลุความสำเร็จนั้นจะต้องมีจิตใจที่ตั้งมั่น ไม่คิดฟุ้งซ่าน ใจจดใจจ่ออยู่กับการเรียนบาลีอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกลุ่มครูผู้สอน (การสัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ความที่นักเรียนมีจิตฝึกฝนกับสิ่งที่ตนเรียนอยู่ก็จะทำให้ผู้เรียนไม่ฟุ้งซ่านกับสิ่งอื่นๆ ที่เข้ามากระทบ หากมีความพอใจ มีความขยันหมั่นเพียรแล้ว ก็ต้องจดจ่อกับสิ่งนั้นๆ ด้วย ปัญหาและอุปสรรค คือ สิ่งอื่นๆ ที่เป็นการทำให้นักเรียนฟุ้งซ่านหันไปสนใจอย่างอื่นมากกว่าการศึกษาเล่าเรียน เช่น โทรศัพท์มือถือ เกม เป็นต้น ข้อเสนอแนะ คือ นักเรียนต้องแบ่งแยกเวลาเล่นและเวลาเรียนให้พอดี ไม่ควรเอาเวลาเรียนไปเล่นอยู่ตลอดเวลา และสอดคล้องกับงานวิจัยของสถิตย์ รัชปัติ (2548) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการศึกษาเล่าเรียนของนักศึกษาคุุฬาส์ พบว่า ความเข้าใจในองค์ประกอบของอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ คือความพึงพอใจ วิริยะ คือ ความเพียร จิตตะ คือ ความเอาใจฝึกฝน วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง นักศึกษาคุุฬาส์ส่วนใหญ่ มีความเข้าใจความหมายที่ถูกต้องตรงกัน ด้านวิธีการปฏิบัตินั้นพบว่า นักศึกษาคุุฬาส์ส่วนใหญ่มีทัศนคติที่คล้ายคลึงกันว่า ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การประสบความสำเร็จในสิ่งที่ทำ ต้องเริ่มที่ฉันทะให้เกิดขึ้นในใจก่อนเพื่อรักชอบที่จะทำสิ่งนั้น จากนั้นต้องใช้วิริยะใช้ความพยายามสุดความสามารถ และต้องอาศัย จิตตะ คือ การเอาใจใส่จดจ่อต่อสิ่งที่ตนทำ หากเกิดปัญหาอุปสรรคก็ต้องใช้วิมังสา คือ การไตร่ตรองหาเหตุผลพยายามแก้ไข้ปัญหา การงานก็จะประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพสูงสุด

ด้านวิมังสา การส่งเสริมการเรียนบาลี ต้องพิจารณาไตร่ตรองหาแนวทางที่จะทำให้นักเรียนประสบผลสำเร็จ การคิดวิเคราะห์ พิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตรา ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญในการเรียนบาลีหรือในการสอบบาลีสนามหลวง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของกลุ่มครูผู้สอน (การสัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า ครูและนักเรียน ต้องตั้งเป้าหมายในการเรียน การสอนร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ในอนาคต ส่วนปัญหาและอุปสรรค คือ นักเรียนขาดเป้าหมายและความตั้งใจเรียน เมื่ออยู่ในสังคมเทคโนโลยีและโลกสังคมสมัยใหม่ ข้อเสนอแนะ คือ ครูผู้สอน ควรกำหนดกติกากฎระเบียบให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

ในการปฏิบัติร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุธรรม
สูตรโน (แก้วเคน) (2560) กล่าวว่า แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
สู่ความเป็นเลิศ การศึกษาพบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีทั้งหมด 5 ด้าน คือ
1) หลักสูตร 2) การจัดการเรียนการสอน 3) สื่อการเรียนการสอน 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) การ
วัดผล และประเมินผล คณะสงฆ์และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการพัฒนาหลักสูตรในด้าน
1) ด้านปัจจัย 2) ด้านกระบวนการ 3) ด้านผลผลิต ดังนั้น แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศของคณะสงฆ์ ควรประกอบด้วยการคำนึงถึงหลัก 4 ประการ
คือ ความคาดหวัง ของสังคมต่อบทบาทของสถาบันสงฆ์ ความต้องการการศึกษาของคณะสงฆ์ ความสอดคล้อง
กับนโยบาย การศึกษาของชาติตลอดจนร่วมอยู่ในระบบการจัดการศึกษาของชาติไม่แยกส่วนเฉพาะสงฆ์
พิจารณา ปรับปรุงหลักสูตรให้ได้มาตรฐานโดยสอดคล้องกับหลักสูตรบาลีลงในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนก
ธรรมแผนกสามัญศึกษา ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนการสอน ปรับปรุง
เนื้อหาหลักสูตรเพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้เท่าทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถนำความรู้มาปรับ
ประยุกต์ให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจมองเห็นคุณค่า ส่งเสริมมาตรฐานครูสอน พระปริยัติธรรมแผนกบาลี
มีสวัสดิการถวายที่เหมาะสม ระดมทรัพยากรต่างๆ มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน รัฐควรเกื้อหนุน
งบประมาณการศึกษาทางธรรมให้เพียงพอเช่นเดียวกับการศึกษาทางโลกอย่างเท่าเทียม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักศาสนศึกษา บางสำนักควรเปิดโอกาสและส่งเสริมสนับสนุนให้
พระภิกษุสามเณร ได้เรียนต่อสามัญศึกษา และระดับอุดมศึกษา ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาตนเองให้มีความรู้ทั้งทาง
ธรรมและทางโลก

1.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรจัดงบประมาณส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี อย่างเพียงพอ

1.3 แม่กองบาลีสนามหลวง ควรจัดโครงการฝึกอบรมครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี
เพื่อพัฒนาการสอนของครูอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับยุคโลกาภิวัตน์

2.2 การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษา
พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักเรียน/สำนักศาสนศึกษาต่างๆ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประกอบด้วย ด้านบริหาร/จัดการ มีเจ้าอาวาส/ผู้ช่วยเจ้าอาวาสและอาจารย์ใหญ่ เป็นผู้จัดการศึกษา ด้านครูผู้สอน เป็นเปรียญธรรม 3-6 ประโยค ด้านหลักสูตร ตามสนามหลวงแผนกบาลี ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอบปัญหาและอบรมก่อนสอบ ด้านผู้เรียน เป็นสามเณรที่มีจำนวนลดลงทุกปี ด้านงบประมาณ อุดหนุนจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ตามความเหมาะสม ด้านการวัดผลและประเมินผล ปีละครั้ง โดยสนามหลวงแผนกบาลี ในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษาวัดหนองกุ้ง อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เจ้าอาวาส/เจ้าสำนัก/อาจารย์ใหญ่ และครูผู้สอน ต้องปลูกจิตสำนึกให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาบาลีในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้จิตวิทยาเสริมแรง ครูผู้สอนมีความรู้ความสามารถ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน การให้สวัสดิการที่เพียงพอแก่ผู้สอนและผู้เรียน การปรับปรุงวิธีการประเมินผลให้ทันสมัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2539). *ข้อมูลจากการตรวจการคณะสงฆ์ของเจ้าคณะภาค 4 ประจำปี 2538*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- นภมณฑล สิบหมื่นเปี่ยม และวลัยพร ศิริภิรมย์. (2545). *แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กลุ่มศาสนาและการเรียนรู้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ประยูร แสงใส. (2559). การบริการสำนักเรียนพระปริยัติธรรมวัดโมลีโลกยารามกับสัมฤทธิ์ผลของการจัดการศึกษาภาษาบาลี. *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 4 เรื่อง การปฏิรูปการศึกษา: พันธกิจทางสังคมและการเมือง*, 7 ตุลาคม 2559, (หน้า 209-211). ขอนแก่น: วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย.
- พระปริยัติสุนทร (โอภาส โอภาโส). (2546). *การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี: ทำอย่างไรจึงประสบผลสำเร็จ กรณีวัดจองคำ อำเภอหาง จังหวัดลำปาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระมหาสุธรรม สุตโน (แก้วเคน). (2560). *แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ*. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(13), 35-46.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สกลิต รัชปต์ย์. (2548). *การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการเล่าเรียนของนักศึกษาคุุฬส*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา
ของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1
ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน*

Development of Critical Reading Ability and Problem Solving of
First Year Thai Language Teaching Students by Use
Problem-Based Learning

บัญชา ธรรมบุตร¹, บัญชา เกียรติจรุงพันธ์, คชา ปราณิตพลกรัง² และอรรถพงษ์ ผิวเหลือง³

Bancha Thammabut, Bancha Kiatjarungphan, Khacha Praneetpolkrung
and Atthaphong Phiwhlueng

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน²

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา³

Mahamakut Buddhist University, Srilanchang Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Thammabut.bancha@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ถึง 3 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 120 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

*ได้รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: May 25, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 28, 2022

จำนวน 44 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่าน และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. คะแนนความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 20.20 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.55 และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 25.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.65 แสดงให้เห็นว่าความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหา การจัดโดยใช้ปัญหาเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ความคิดเห็นของนักศึกษา ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยภาพรวมมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.39$) พิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.50$) รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.40$) ด้านการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.35$) และด้านบรรยากาศ ($\bar{x} = 4.32$)

คำสำคัญ: การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ; การแก้ปัญหา; การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

Abstract

The objectives of this research study were: 1) to compare the ability of critical reading and problem solving of first-year students, before and after employing Problem-Based Learning (PBL), 2) to study the students' opinions towards the learning activities with Problem-Based Learning. The population in this research was the 1st-3rd year 120 students in the faculty of education majoring in Teaching Thai at Mahamakut Buddhist University Isan Campus, studying in the academic year 2021. The sample group in this research was the first-year 44 students that were studying in the academic year 2021. Research of Method were lesson plans for critical reading and questionnaires of students' opinions towards Problem-Based Learning. The data were statistically analyzed employing the mean and standard deviation.

The results of the study reveal as follows:

1. The students' mean score and the standard deviation on critical reading and problem-solving ability tests were $\bar{x} = 20.20$ and S.D. = 0.55 respectively, and after the

treatment with Problem-Based Learning, the mean score and the standard deviation were $\bar{x} = 25.50$ and S.D. = 0.65, indicating that the critical reading and problem-solving skills significantly improved and the statistical level of 0.05, in accordance with the hypothesis set.

2. The overall students' opinion towards the instruction employed the Problem-Based Learning was at a high level ($\bar{x} = 4.39$). As considered in each aspect, it was found that, in Learning Activities, the students' opinion was at the highest level of agreement ($\bar{x} = 4.50$), followed by Teaching Media, the students' opinion was at the very agreeable level ($\bar{x} = 4.40$), on the Measurement and Evaluation Aspect, the students' opinion was in a very agreeable level ($\bar{x} = 4.35$), and in terms of Learning Environment Management ($\bar{x} = 4.32$).

Keywords: Critical Reading; Problem-solving; Problem-Based Learning

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาคน การพัฒนาคนเริ่มต้นที่การให้การศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีความสำคัญอย่างมาก ในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า ซึ่งการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพนั้นตามข้อกำหนดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 24 มีแนวทางในการจัดการศึกษาว่าสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น (กรมวิชาการ, 2551)

ทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ให้ผู้เรียนทำได้ คิดเป็น ของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วยการเรียนรู้การอ่าน การเขียน การคำนวณ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การร่วมมือ ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะชีวิตและอาชีพ รวมทั้งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะ 3R 7C คือ Reading อ่านออก (W) Riting เขียนได้ (A) Rithmetics คิดเลขเป็น ซึ่งทั้ง 3R เป็นทักษะให้ผู้เรียนฝึกอ่านออกเสียง ฝึกการเขียน ฝึกทักษะการคิด และ 7C คือ Critical thing & problem solving ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา Creativity & innovation ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม Cross-cultural understanding ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ Collaborations information & media literacy ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ Computing & ICT

literacy ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สุดท้ายคือ Career & learning skills ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนเป็นบุคคลพร้อมเรียนรู้ เป็นคนทำงานที่ใช้ความรู้สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง (วิจารณ์ พานิช, 2555)

การอ่านอย่างมีวิจารณญาณถือว่ามีความสำคัญที่ส่งเสริมกระบวนการวินิจฉัย พิจารณา และประเมินค่าในสิ่งที่อ่านเพื่อที่จะแยกแยะข้อเท็จจริงและข้อคิดเห็นเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับแนวคิด (เอมอร์ เนียมน้อย, 2551) กล่าวว่าการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการอ่านขั้นสูงต้องใช้สติปัญญาในการใคร่ครวญสิ่งที่อ่านอย่างพินิจพิจารณา อีกทั้ง (จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ, 2556) ได้กล่าวว่า ผู้อ่านต้องใช้สติปัญญาพิจารณาตอบคำถาม สรุปสาระสำคัญ ตีความและประเมินค่าเรื่องราวที่อ่านอย่างดี การอ่านอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่นักเรียน ควรได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง เพราะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งในการเรียน การดำเนินชีวิต โดยปัจจุบันเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว นักเรียนต้องใช้วิจารณญาณในการไตร่ตรอง ตัดสิน ประเมินสารต่างๆ เหล่านั้นอย่างรวดเร็วและถูกต้อง เพื่อนำมาใช้ให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

นอกจากนี้ การอ่านอย่างมีวิจารณญาณยังเป็นปัจจัยในการดำเนินชีวิต การอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะการอ่านขั้นสูงที่ผู้อ่านจึงเป็นต้องมี ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่อ่านเพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์วิจารณ์ในขั้นสูงต่อไป ทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเป็นสิ่งที่มีความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในโลกของข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน เพราะช่วยให้ผู้อ่านรู้จักวิเคราะห์ตรวจสอบ และเลือกรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นการอ่านที่ต้องใช้สติปัญญาในการใคร่ครวญพิจารณาสิ่งที่อ่านอย่างรอบคอบ สรุปสาระสำคัญทั้งเข้าใจความหมายโดยนัยของถ้อยคำ อารมณ์จุดประสงค์ของผู้เขียน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น เพื่อตัดสินใจ ประเมินค่าสิ่งที่อ่านได้อย่างถูกต้อง

ทักษะการคิดแก้ปัญหา เป็นหนึ่งในทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องทำให้เกิดกับบุคคลทุกคนในสังคม การพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาจึงจำเป็นต้องพัฒนาตั้งแต่ในระดับสถานศึกษา บุคลากรเข้ากับทุกวิชาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะทักษะการคิดแก้ปัญหาถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของการคิดทั้งหมด การคิดแก้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตในสังคมของมนุษย์ ซึ่งจะต้องใช้การคิดเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดเวลา ทักษะการคิดแก้ปัญหาเป็นทักษะที่เกี่ยวข้องและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตที่วุ่นวายสับสนได้เป็นอย่างดี ผู้ที่มีทักษะการคิดแก้ปัญหาก็จะสามารถเผชิญกับภาวะสังคมที่เคร่งเครียดได้อย่างเข้มแข็ง ทักษะการแก้ปัญหาจึงมิใช่เป็นเพียงการรู้จักคิดและรู้จักการใช้สมองหรือเป็นทักษะที่มุ่งพัฒนาสติปัญญาแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาทัศนคติ วิธีคิด ค่านิยมความรู้ ความเข้าใจในสภาพการณ์ของสังคมได้ดีอีกด้วย (Eberle and Stanish, 1996; อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2547)

สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตให้เป็นคนมีคุณธรรม จริยธรรม ควบคู่กับความรู้ พัฒนาระบบการเรียนรู้ นักศึกษาให้มีทั้งศาสตร์การสอน องค์ความรู้ทางด้านภาษาและวรรณคดีไทย นอกจากนี้ยังฝึกให้นักศึกษาใช้ทักษะการคิดขั้นสูง ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา และการคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าในวิทยาการต่างๆ เนื่องจากในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา และการพัฒนานวัตกรรม การนำมาใช้เพื่อพัฒนาระดับศักยภาพของประเทศ โดยจะมุ่งเน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ และการพัฒนานวัตกรรม ทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดวาระการวิจัยแห่งชาติ ให้มีจุดเน้นชัดเจน สอดคล้องกับสาขาเป้าหมายการพัฒนาประเทศจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงจุดเน้นในการพัฒนาสังคมให้มีคุณธรรม มีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม

อย่างไรก็ตามจากการทดสอบนักศึกษาพบว่านักศึกษาร้อยละ 70 ยังไม่สามารถทำข้อสอบในลักษณะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโจทย์ปัญหาที่ให้สถานการณ์มาพบว่า ไม่สามารถนำกระบวนการคิดมาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์เหล่านั้นได้ดี สอดคล้องกับเอมอร์ เนียมน้อย (2551) และพันธุ์ทิพย์ เกื้อเพชรแก้ว (2545) ที่กล่าวถึง ปัญหาของการอ่านอย่างมีไ้วสรุปได้ว่า นักศึกษายังมีข้อบกพร่องในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ เนื่องจากนักศึกษาแยกใจความสำคัญ และพลความไม่ออก ไม่สามารถสรุปหรือขมวดประเด็นความคิดสำคัญของเรื่องได้ครบ ขาดทักษะในการจับใจความสำคัญ ไม่สามารถบอกจุดประสงค์ของผู้เขียนไม่สามารถวิเคราะห์ และสังเคราะห์สิ่งที่อ่านได้ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์คณาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทยทุกคน พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้ นักศึกษาขาดทักษะการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดแก้ปัญหามาจากการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่อาจารย์มุ่งแต่จะฝึกทักษะการอ่านอย่างเดียว และยังขาดการพัฒนาการนำนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ทำให้นักศึกษาอ่านโจทย์คำถามหรือการวิเคราะห์ข้อสอบการตอบคำถามไม่ชัดเจน การพัฒนาให้นักศึกษามีความสามารถทางการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ อาจารย์ผู้สอนต้องมีเทคนิคการสอน วิธีการที่หลากหลาย มีกิจกรรมและสื่อการสอนที่เหมาะสม และจากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการจัดการเรียนการสอนของครูภาษาไทยตามโรงเรียนต่างๆ ที่ผ่านมา พบว่าสาเหตุสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อพัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร มีสาเหตุมาจากรูปแบบการสอนไม่สอดคล้องกับเนื้อหา หรือตัวชี้วัดการสอนภาษาไทยจะให้ได้ผลตามความมุ่งหมายนั้น ต้องอาศัยความพร้อมของครู ตำราเรียน อุปกรณ์ ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้

เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เลือกรูปแบบการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหา ตัวชี้วัดก็สามารถช่วยในการเรียนการสอนให้บรรลุตามความมุ่งหมายของหลักสูตรได้

รูปแบบการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้นั้นมีหลายรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ รูปแบบการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน รูปแบบการสอนแบบใช้กิจกรรมเป็นฐาน รูปแบบการสอนแบบเน้นภาระงาน รูปแบบการสอนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐานรูปแบบการสอนชิปปาเป็นต้น ซึ่งรูปแบบการสอนแบบการใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) นับว่าเป็นรูปแบบการสอนหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นรูปแบบการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการทำงานแล้วยังสามารถพัฒนาทักษะการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียนได้ด้วย การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning: PBL) คือการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางโดยผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาจากโจทย์สถานการณ์ นำมาซึ่งความรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการสื่อสารวิธีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นต้องใช้ในอนาคต ได้แก่ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การอ้างอิงข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นและการเรียนรู้จากกระบวนการกลุ่ม โดยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning หรือ PBL) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโลกเป็นบริบทของการเรียนรู้ (Learning Context) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งได้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษาไปพร้อมกันด้วยการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก ถ้ามองในแง่ของยุทธศาสตร์การสอน PBL เป็นเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เผชิญหน้ากับปัญหาค้นหาด้วยตนเองจนทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2559)

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ชั้นปีที่ 1 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based learning หรือ PBL) ทั้งนี้เพื่อจะให้นักศึกษามีแนวทางในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้เพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้โดยการจัดการโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของของนักเรียนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาของ นักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบแผนการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและแสดงขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1-3 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 120 คน

2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 44 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการอ่านอย่างมี วิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จำนวน 4 แผน มีค่าความ ตรงเท่ากับ 0.67 2) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา ใช้ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ (Pre-test) และหลังการจัดการเรียนรู้ (Post-test) แบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.50-0.80 และค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.35-0.78 และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.98

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้ 1) ก่อนดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทำแบบทดสอบวัดความรู้ด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาก่อนการจัดการเรียนรู้ (Pre-test) จำนวน 30 ข้อ ใช้เวลา 60 นาที เพื่อวัดพื้นฐานทางด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา 2) ตรวจให้คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา ก่อนเรียน และหาค่าเฉลี่ยของคะแนนความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ผู้วิจัยดำเนินการสอนกลุ่มตัวอย่าง ตามแผนการจัดการเรียนรู้ 4) ระยะ เวลาในการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 โดยใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวมเป็น 12 ชั่วโมง (นับรวมทดสอบก่อนและหลังเรียน) 5) นักศึกษาในกลุ่ม

ตัวอย่างทำแบบทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ Post-test ด้วยแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุดเดียวกับทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ แต่สลับข้อ สลับตัวเลือก 6) ตรวจให้คะแนนการทำแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาหลังการจัดการเรียนรู้ จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ย ของคะแนนความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหา และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) 7) นักศึกษากลุ่มตัวอย่างทำแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 8) หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และแปลผลค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาของนักศึกษา สาขาวิชาการสอนภาษาไทยชั้นปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) แบบแผนการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มสอบก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) สรุปผลการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย โดยการจัดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ก่อนเรียนและหลังการเรียนรู้อยู่โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

กลุ่มทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t	p
ทดสอบก่อนเรียน	44	30	20.20	0.55	-12.30	.000
ทดสอบหลังเรียน	44	30	25.50	0.65	-20.20	

2. ความคิดเห็นของของนักเรียนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาความคิดเห็นของของนักเรียนนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานรายด้าน

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเห็น	ลำดับที่
1	ด้านบรรยากาศ	4.32	0.83	มาก	4
2	ด้านกิจกรรมการเรียนรู้	4.50	0.61	มากที่สุด	1
3	ด้านสื่อการเรียนรู้	4.40	0.76	มาก	2
4	การวัดและประเมินผล	4.35	0.74	มาก	3
รวมทุกด้าน		4.39	0.73	มาก	

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย โดยการจัดโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญ ที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้ฝึกกระบวนการการทำงานเป็นกลุ่มผ่านการศึกษาค้นคว้า การตั้งคำถาม การ ใช้ปัญหาเป็นฐานผู้เรียนจะได้รับสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อฝึกอ่านโดยเริ่มจากการอ่านหลักการอ่าน อย่างมีวิจารณญาณผ่านข้อความ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถาม การสรุปสิ่งที่อ่าน บอกความรู้ที่ วิเคราะห์และประเมินจากการอ่านได้ซึ่งผู้สอนต้องเตรียมสถานการณ์ที่คล้ายปัญหา หรือสถานการณ์ที่มี แก่คิดให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด และเมื่อผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ผู้เรียนมีความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่กังวลมาก เท่ากับการเรียนรู้คนเดียว การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสามารถทำให้ผู้เรียนได้เป็นผู้รับสาร และส่งสาร ฝึกนำเสนอความคิดของตนเองในกลุ่ม และฝึกนำเสนอหน้าชั้นเรียน ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเปิดประสบการณ์ เป็นขั้นที่ผู้สอนกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ ให้เกิดแรงจูงใจใน การเรียนโดยใช้การสนทนา การตั้งคำถามหรือนำเสนอสื่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็น สำหรับความรู้ใหม่ แจกจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบ ผู้สอนได้จัดเตรียมสื่อการสอน เช่น ข้อความ ข่าว ภาพ เพลง คลิปวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว เพื่อกระตุ้นความสนใจรวมทั้ง จุดประกายความคิดของผู้เรียน ผ่านการซักถามซึ่งเนื้อหาที่ผู้สอนเตรียมจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจไปสู่การเรียนการสอน และเข้าสู่การอ่านเพื่อให้ ผู้เรียนได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยแผนการจัดการเรียนรู้ใน ขั้นที่ 1 ขั้นเปิดประสบการณ์จากทั้ง 5 แผนการจัดการเรียนรู้ได้นำเสนอให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับการอ่าน เช่น การนำ บทร้อยกรองเข้ามามีบทบาทให้นักเรียนอ่าน และแสดงความคิดเห็นก่อนนำเสนอบทบาทให้นักเรียน

วิเคราะห์การนำภาพที่มีแง่คิด สะท้อนสิ่งที่อยู่รอบตัวผู้เรียนและนำไปสู่การประเมินค่าจากชีวิตประจำวัน การนำเสนอข่าว วิเคราะห์ข่าวสารในปัจจุบัน การรับฟังโฆษณา ประเมินสิ่งที่เชิญชวน ชักชวนให้เชื่อ ผู้เรียนจะได้คิดจากสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน จากนั้นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปราย รับฟังเพื่อนคนอื่นๆ ผู้สอนต้องเตรียมเนื้อหา และคาดคะเนคำตอบในสิ่งที่ผู้เรียนคิด และนำเสนอ เพื่อนำไปสู่การตั้งคำถาม เชื่อมโยงในขั้นการนำเสนอสถานการณ์ให้สิ่งที่นักเรียนอ่านและคิดวิจารณ์ในขั้นต่อไปซึ่งสอดคล้อง กับสัญญา ภัทรกร (2552) กล่าวว่า การเรียนอย่างมีชีวิตชีวาผู้เรียนนั้นจะมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ผู้เรียน จะมีความกระตือรือร้นในการแข่งขัน

ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอสถานการณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ที่ท้าทาย ความสามารถ ของผู้เรียน และสถานการณ์นั้นสามารถเปิดประสบการณ์ความรู้เชื่อมโยงประสบการณ์เดิม เป็นขั้นการ สร้างกติกาหรือเงื่อนไขการนำไปสู่การคิดต่อไป โดยขั้นนี้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ชักถามข้อสงสัย ซึ่งขั้นตอนนี้ความสำคัญอยู่ที่ผู้สอนต้องหาสื่อที่เป็นการอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนได้อ่าน อย่างมีวิจารณญาณ พร้อมทั้งการตั้งคำถามให้ผู้เรียนได้คิด และตอบคำถาม วิเคราะห์และประเมิน จากสิ่งที่คิดผู้เรียนจะได้รับ ปัญหา สถานการณ์การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ และคำถามจากครู ซึ่งขั้นตอนนี้จะเชื่อมโยงมาจากการ เปิดประสบการณ์จากสิ่งที่เคยพบ และการคาดคะเนสิ่งที่นักเรียนคิดจะทำให้ผู้สอนรู้ว่าผู้เรียนวิเคราะห์มุม กว้าง หรือมุมแคบ และใช้เวลาผู้เรียนได้รับสถานการณ์ใหม่ ที่ผู้เรียนจะได้เรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับความ คิดเห็นของจิราภา อรรถพร (2557) ได้กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้สอนจะมีบทบาทเป็น ผู้ชี้แนะเตรียมเนื้อหาในการเรียนการสอน เตรียม แผนการสอน คอยตอบข้อสงสัย คอยสังเกตการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของกัวยุทธ บัญญ (2554) ได้กล่าวถึง ขั้นการนำเสนอสถานการณ์เชิงรุกที่ ส่งเสริมศักยภาพการเรียนวิทยาศาสตร์โดยใช้ชุดกิจกรรม โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนฝึกจากสถานการณ์ที่ได้รับ เมื่อผู้เรียนร่วมกันทำชุดกิจกรรม เกิดความเข้าใจเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุในระบบสุริยะ จึงได้ผล การจัดกิจกรรมเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ขั้นที่ 3 ขั้นระดมความคิดดำเนินกิจกรรม เป็นขั้นที่ผู้เรียนอ่านหรือรับสถานการณ์ ข้อมูลมาแล้ว ร่วมกันลงมือคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่าสิ่งที่กำลังศึกษาหรือร่วมกันแก้ไขปัญหา อภิปรายภายใน กลุ่ม โดยผู้เรียนสามารถอภิปรายสะท้อนผลความคิดของตนเองได้อย่างเต็มที่ ขั้นตอนนี้ต้องใช้เวลาผู้เรียน ได้อ่านสถานการณ์ที่ได้รับซึ่งสถานการณ์ แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้มีความแตกต่างกัน ได้แก่ การอ่าน เนื้อหาหลักการอ่านอย่างมีวิจารณญาณเพื่อเป็นความรู้ และ วิเคราะห์และสรุปขั้นตอนการอ่าน แผนการ จัดการเรียนรู้การอ่านวิจารณ์อย่างข่าว แผนการจัดการเรียนรู้การอ่านวิจารณ์เพื่อประเมินโฆษณา แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อประเมินบทความ แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อประเมินบทร้อยกรองสอดคล้องกับ ความคิดเห็นของบัญญัติ ชำนาญกิจ (2549) ที่กล่าวถึง การสร้างองค์ความรู้ของผู้เรียนมาจากการประมวล ประสบการณ์ความคิดเห็นเพื่อเกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เกิดข้อสรุปองค์ความรู้ใหม่มีการตรวจสอบ

ความคิดของตนเอง และปรับเปลี่ยนความคิดเมื่อเกิดการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งการเน้นผู้เรียนให้คิดทำให้ครูผู้สอนสามารถรู้ว่า ผู้เรียนเข้าใจมากน้อยเพียงใดผ่านการรายงาน การนำเสนอหน้าชั้นเรียน และสอดคล้องกับวิจัยของเชิดศักดิ์ รักศิริโรจน์ (2556) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเรื่องทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ที่มีต่อการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่า การที่ผู้เรียนกระตือรือร้นช่วยกันแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ผ่านการคิด อย่างมีวิจารณญาณทำให้หลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ขั้นที่ 4 ขั้นสร้างองค์ความรู้เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนออกมานำเสนอแนวคิดของตนเอง หรือแนวคิดของกลุ่ม จากนั้นผู้เรียนจะได้รับแนวคิดที่กลุ่มๆ ร่วมกันนำเสนอรวมทั้งได้แลกเปลี่ยนข้อแตกต่างเปรียบเทียบความเหมือนและต่างระหว่างกลุ่มโดยทุกคนต้องมีส่วนร่วมภายในกลุ่ม โดยผู้สอนจะคอยสังเกตแนวคิดของนักเรียน ขั้นตอนนี้ผู้เรียนได้รับสถานการณ์บทอ่านเพื่อวิเคราะห์ ประเมินค่า ตีความจากสิ่งที่อ่าน โดยใช้วิจารณญาณของตนเองเพื่อสรุปและตอบคำถามของครู อีกทั้งผู้เรียนจะช่วยเพื่อนในกลุ่มสร้างความเข้าใจร่วมกัน เมื่อเข้าใจแล้วผู้เรียนจะร่วมกันส่งสารผ่านการเขียนและการพูดนำเสนออภิปรายสิ่งที่อ่าน ผู้เรียนได้รับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนกลุ่มตนเองซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของเนาวนิตย์ สงคราม (2555) กล่าวว่า การนำความรู้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมาใช้ในการจัดการสถานการณ์ต่างๆ รวมทั้งการเชื่อมโยงความคิดของบุคคล ความจริงในชีวิต ทำให้เกิดการเรียนรู้ในมิติของตนเองและผู้อื่น เป็นการค้นพบตัวเองนำมาใช้กับสังคมและการเรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของอุษณีย์ เทพรชัย (2542) ที่ศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรีพบว่า การสร้างองค์ความรู้ของนักศึกษาโดยผ่านการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างจากการสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ในด้านการคิด วิเคราะห์ สรุปผล รวมทั้งความภาคภูมิใจตนเอง

ขั้นที่ 5 ขั้นสะท้อนความคิด เป็นขั้นที่ผู้เรียนร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการเรียน เพื่อสะท้อนความคิดหรือความรู้ที่ได้รับ และตรวจสอบคลาดเคลื่อนของข้อมูลในระหว่างการเรียนรู้ ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนพูดหรือเขียนสรุปความรู้ และช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนโดยการสะท้อนความคิดของผู้เรียนมีการนำเสนอผ่านการพูดรายงานหน้าชั้นเรียน หรือการนำเสนอ แผนผังความคิด จากนั้นครูช่วยสรุปความคิดจากสิ่งที่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้เรียนรู้ และเมื่อผู้เรียนฟังความคิดเห็นของครูแล้วผู้เรียนร่วมกันประเมินสิ่งที่ได้เรียนวันนี้ว่า การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้นมีผลดีในแต่ละด้านอย่างไรบ้าง ซึ่งประเมินผ่านแบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการเรียนในครั้งนี้ สอดคล้องกับความคิดเห็นของจิราภา อรรถพร (2557) ที่กล่าวถึง ขั้นนี้ว่าการสะท้อนความคิดของผู้เรียน เป็นการสะท้อนความรู้ทั้งหมดหลังจากได้ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอด อีกทั้งการประเมินผลการปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อดูผลสัมฤทธิ์พบว่า พฤติกรรมหลังการเรียนรู้สูงขึ้นในแต่ละสัปดาห์อย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้ง สอดคล้องกับงานวิจัยของชมสุภักดิ์ ครุฑทะกะ (2558) ที่ได้ศึกษา สภาพที่เป็นจริง และสภาพที่คาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนการสอนเชิงรุกด้านวิธีการสอน การให้นักศึกษาสะท้อนความคิดผ่านการอภิปราย การทำกรณีศึกษา มีการสอบถามจากแบบสัมภาษณ์ พบว่าคะแนนเฉลี่ยระดับความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อสภาพที่เป็นจริงในการสอนเชิงรุกภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทยที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาสาขาวิชาการสอนภาษาไทย ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด เป็นลำดับที่หนึ่ง ($\bar{x} = 4.50$) รองลงมา ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนรู้ นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.40$) และด้านการวัดและประเมินผล นักศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\bar{x} = 4.35$) ส่วนด้านที่นักศึกษามีความคิดเห็นลำดับสุดท้ายคือ ด้านบรรยากาศ ($\bar{x} = 4.32$) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญฝึกกระบวนการคิดแก้ปัญหาของผู้เรียน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกสอดคล้องกับความคิดเห็นของไชยยศ เรืองสุวรรณ (2546) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning เป็นการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน การมีวินัยในการทำงาน และแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นกระบวนการสร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน อ่าน ฟัง พูด ฟัง คิดอย่างลุ่มลึก เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบูรณาการข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และหลักการสร้างความคิดรวบยอด เช่นเดียวกับความคิดของสัญญา ภัทรกร (2552) ที่กล่าวว่า ผู้เรียนมีการทำงานกลุ่ม ผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นการจัดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวา เพราะผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมแข่งขัน กระตือรือร้นที่จะนำเสนอความคิด อีกทั้ง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Bonwell & Eison (1991) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติมากกว่าการฟังบรรยายเป็นการเน้นการวัดประเมินการคิดระดับสูงทำให้เห็นเจตคติและคุณค่าที่มีในตัวผู้เรียนได้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนควรจัดเตรียมแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีส่วนกระตุ้นความคิด ความสนใจของนักศึกษาเปิดประสบการณ์การเรียนรู้ผ่านขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เริ่มจากขั้นที่ 1 ขั้นเปิดประสบการณ์ผู้สอนควรวางแผน ค้นคว้าหาสื่อประกอบการสอนที่หลากหลายและสร้างสรรค์ ก่อให้เกิด

ประเด็นที่ผู้เรียนสนใจเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์ และท้าทายความคิด และนำไปสู่ขั้นการเรียนรู้หลัก โดยขั้นตอนที่สำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ ขั้นการนำเสนอสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้อ่านสิ่งที่ผู้สอนเลือกมาให้ผู้เรียนอ่านต้องให้ผู้เรียนได้มีการฝึกคิด และสังเคราะห์ข้อมูลต่างๆ

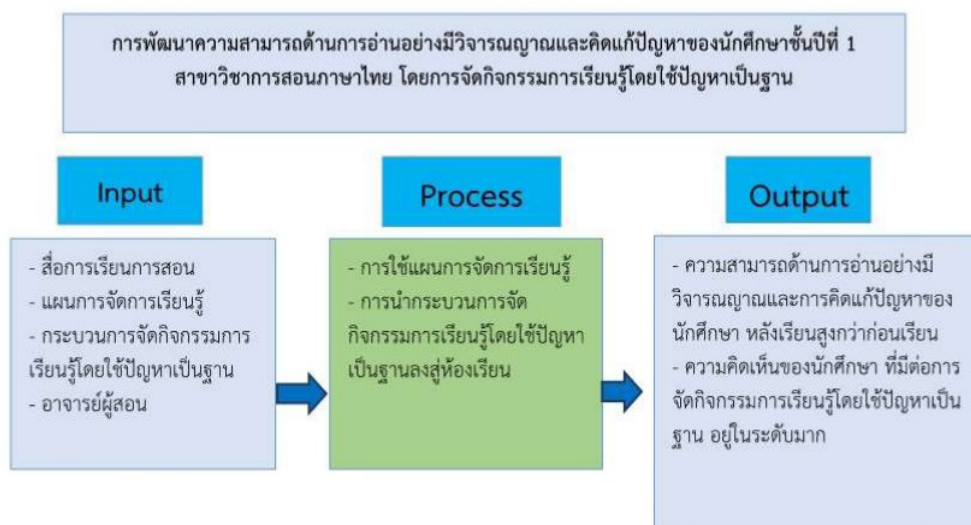
1.2 ผู้สอนควรใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดใช้วิจารณ์ญาณ ได้ประเมินสถานการณ์ และสังเคราะห์ความรู้เพื่อต่อยอดไปสู่การนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะทั่วไป

2.1 ควรมีการนำแนวคิดการใช้ปัญหาเป็นฐานไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้สาระต่างๆ ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้แก่ สาระที่ 4 หลักและการใช้ภาษาไทย และสาระที่ 5 วรรณคดีและวรรณกรรม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนที่ได้จริง พร้อมส่งผลต่อความสามารถด้านการอ่านอย่างมีวิจารณญาณและการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาที่สูงขึ้น และความคิดเห็นของ นักศึกษาที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ดังแผนภาพโมเดลต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนผู้
สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จิรภา อรรถพร. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของ
นิสิตปริญญาบัณฑิต. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*, 9(4), 122-136.
- จิรวัดน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ. (2556). *การอ่านและการเขียนทางวิชาการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียน
สโตร์.
- ชมสุภัค ครุฑทะ. (2558). *สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการ
สอนเชิงรุก*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เชิดศักดิ์ รักดีวิโรจน์. (2556). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เรื่องทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่มีต่อ
ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์การคิดอย่างมีวิจารณญาณและความเชื่อมั่นใน
ตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2546). *เทคโนโลยีการศึกษาและทฤษฎีการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เนาวนิตย์ สงคราม. (2555). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานด้วยการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อ
สร้างองค์ความรู้และความสามารถในการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์สำหรับนิสิตนักศึกษาคณะครุศาสตร์
บัณฑิตในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐ*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2549). ทำไมจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ในระดับอุดมศึกษา. *วารสารการ
จัดการความรู้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 1(1), 1-7.
- พันธุ์ทิพย์ เกื้อเพชรแก้ว. (2545). ปัญหาการสอนอ่านย่อความในระดับอุดมศึกษา. *วิชาการ*, 5(6), 51-58.
- ไพศาล สุวรรณน้อย. (2559). *การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL).
เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน สถาบันพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*. เข้าถึงได้จาก <https://bit.ly/3u0mRQN>
- วรเชษฐ์ บุญยง. (2554). *การพัฒนาความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุในระบบสุริยะของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้ชุดกิจกรรมเทคนิคการสอนเชิงรุกที่ส่งเสริมศักยภาพการเรียนรู้
วิทยาศาสตร์ ATLAS*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัย
อุบลราชธานี.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: ตถาตา บลิเคชั่น.

- สัญญา ภัทรากร. (2552). ผลการจัดการเรียนรู้อย่างมีชีวิตชีวาที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องความน่าจะเป็น. (ปริญญา นิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวิทย์ มูลคำ. (2547). กลยุทธ์การอ่านสังเคราะห์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- อุษณีย์ เทพรชัย. (2542). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอมอร เนียมน้อย. (2551). พัฒนาการอ่านอย่างมีวิจารณญาณ. กรุงเทพฯ: สุริยาสาน.
- Bonwell, C. C and Eison, J. A. (1991). *Active Learning: Creative Excitement in the Classroom*. ASHE-ERIC higher Education Reports. Washington, D.C.: The George Washington University.

การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT
ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำปาว
จังหวัดอุดรธานี*

The Development of a Teaching Kit on Global Warming by Using
The 4 Mat Learning Method of High School Students in The
Lumnampoa Cluster School, Udon Thani Province

อิทธิกร อินทร์อุดม, ปาณจิตร สุขุมาลย์ และสมควร นามสีฐาน

Ittikorn Inudom, Panjitr Sukumal and Somkhuan Namseethan

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: banana.14223@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาประสิทธิภาพชุดการสอน 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ และ 4) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนสามพาดพิทยาคาร จำนวน 30 คน และตัวแทนครู กลุ่มสาระสังคมศึกษา ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำปาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุดรธานี จำนวน 7 คน โดยอาศัยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของชุดการสอน E_1 เท่ากับ 87.42 และ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2 เท่ากับ 85.14 ดังนั้น ชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมี

*ได้รับบทความ: 6 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 กันยายน 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: March 6, 2022; Revised: September 26, 2022; Accepted: December 28, 2022

ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.42/85.14 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 14.97 คะแนน จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.76 หลังจากเรียนด้วยชุดการสอน คะแนนสอบมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.80 จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.34 โดยนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 70

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

4. แนวทางในการพัฒนาชุดการสอนการเรียนรู้จากการทำกิจกรรมตามความสนใจ และได้ใช้ทักษะการคิดค้นด้วยตนเอง นำความคิดไปปรับใช้ เหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ส่งเสริมผู้เรียนให้ทดสอบความคิดปรับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ และนักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเอง และพัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้

คำสำคัญ: ชุดการสอน; วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT; ภาวะโลกร้อน

Abstract

The objectives of this research were: 1) to develop the efficiency of the teaching kit and 2) to study the students' learning achievement; 3) to study students' satisfaction with learning management; 4) to suggest guidelines for the development of a teaching kit on global warming in the course 'geography' of high school students by using the 4 MAT learning activities. The target groups were 30 4th year secondary school students and seven teacher representatives in the learning area of social studies selected by purposive sampling. The tools used in this study included a learning management plan, exercises, pre-study tests, and a satisfaction questionnaire. The statistics used in the research were: Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation.

The result of this research as follows:

1. The efficiency of the teaching kit (E_1) was 87.42, and the efficiency of the outcome of (E_2) was 85.14. Therefore, the teaching kit on global warming using the 4 MAT learning method developed by the researcher had an efficiency (E_1/E_2) equal to 87.42/85.14, which is considered higher than the 80/80 criterion.

2. The student's pre-study achievement had an average score of 14.97 from a total score of 35, representing 42.76 percent. After studying with a teaching set, the average

score of the test was 29.80 from a total score of 35, representing 85.34 percent, of which 70% of students had an average academic achievement of more than 70%.

3. The students' overall satisfaction with the teaching kit was statistically rated as a 'good' level in all aspects.

4. The guidelines for developing an interest-based learning teaching kit students have used their creative skills and applied the idea in actual events. The schools should encourage students to test their thinking and adapt their learning process to different situations. Students have practiced learning, studying, and researching skills on their own to develop learning behaviors.

Keywords: Teaching Set; 4 MAT Learning Method; Global Warming

1. บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่างๆ ในโลกได้มีการเคลื่อนไหวในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา ของตน โดยมีการกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ขึ้น เพื่อเป็นเป้าหมายและใช้เป็นเกณฑ์ ในการประเมิน คุณภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในโลก ยุคปัจจุบัน มาตรฐานการเรียนรู้เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงสิ่งที่คาดหวังหรือจุดหมาย ปลายทางของการศึกษาว่า อะไรคือสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนทุกคนรู้และปฏิบัติได้ เพื่อการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีในสังคม และการ ศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป ประเทศไทยนั้นได้มี การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและเกณฑ์ ในการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของ ผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักวิชาการและมาตรฐาน การศึกษา, 2553, หน้า 2)

ในปัจจุบันพบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายประการ เช่น ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับคำตอบมากกว่ากระบวนการ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นการทำแบบฝึกหัดเพื่อหาคำตอบ และการให้คะแนนก็เน้นที่คำตอบมากกว่ากระบวนการ ผู้เรียนขาดเครื่องมือช่วยในระหว่างการเรียนรู้ ผู้เรียน แทบไม่มีโอกาสได้ใช้ศักยภาพสมองเพื่อคิดหาคำตอบ แต่ใช้สมองในการจำมากกว่า ผู้เรียนไม่เกิดการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำลงเพราะครูผู้สอนเน้น จดจำ แล้ว ทำแบบฝึกหัด ใช้ได้เฉพาะเด็กที่มีความจำดีเท่านั้น ผู้เรียนขาดประสบการณ์ความภาคภูมิใจจากผลงานที่ คิดได้ เนื่องจากคำตอบที่ผู้เรียนคิดได้เป็นคำตอบที่คนอื่นคิดไว้แล้ว การตอบถูกเป็นเพียงการจำได้เท่านั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานที่ผู้เรียนทุกคนใน ระดับชั้นประถมศึกษาถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาจำเป็นต้องเรียน เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา

ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคล และการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อม การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนา เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลา ตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลกที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะและคุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม

ผู้จัดการการเรียนรู้แบบวัฏจักรการเรียนรู้ (4 MAT) เป็นแนวการสอนหนึ่งที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ฝึกให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมองทั้งซีกขวาและซีกซ้ายอย่างสมดุล โดยคำนึงถึงความแตกต่างของกลุ่มผู้เรียน และเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะ เก่ง ดี มีสุข ช่วยให้การสอนมีชีวิตชีวา สนุกสนาน ซึ่งกิจกรรมมีการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวตลอดเวลา สามารถยืดหยุ่นได้เป็นลำดับขั้นตอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 บูรณาการประสบการณ์ให้เป็นส่วนหนึ่งของตน ส่วนที่ 2 สร้างความคิดรวบยอด ส่วนที่ 3 ปฏิบัติการเรียนรู้เฉพาะตัว และส่วนที่ 4 บูรณาการและประยุกต์กับประสบการณ์ของตนเอง การเคลื่อนไหวตามลำดับขั้น ทำให้ผู้เรียนซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกัน ได้มีโอกาสเรียนรู้อย่างมีความสุขและพัฒนาตามศักยภาพของตน ขณะที่วัฏจักรการเรียนรู้เคลื่อนไป ผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองตามความชอบและวิธีที่ตนเองถนัด ทำให้ครูและนักเรียนไม่เบื่อหน่าย และคำนึงถึงพื้นฐานความแตกต่างของการรับรู้ตามศักยภาพ ความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม (ศิริสุตา คณะศิริวิรัช, 2559)

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงได้นำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT มาใช้ในการวิจัยเรื่อง ภาวะโลกร้อน ชั้นมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำปาว จังหวัดอุดรธานี เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ และเพื่อศึกษาดัชนีประสิทธิผลของผู้เรียนโดยใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามจุดประสงค์ของหลักสูตรและนำความรู้ไปใช้ในการชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ตามเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โดยใช้ชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชา ภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานวิธีการระหว่างวิทยาการวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำป่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2200 คน กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ของโรงเรียนสามพาดพิทยาคาร จำนวน 30 คน และตัวแทนครูในกลุ่มสาระ สังคมศึกษา ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำป่าว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุดรธานี จำนวน 7 คน โดยอาศัยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาค่าความถี่ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยรวมของทุกแผนเป็น 4.55 หมายถึง แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด แบบทดสอบมาวิเคราะห์ข้อสอบเป็นรายข้อ หาค่าความยากง่าย (P) หาค่าอำนาจจำแนก (r) โดยวิธีของเบรนนัน (Brennan) และคัดเลือกข้อสอบที่ เข้าเกณฑ์ โดยค่าความยากง่าย (P) เฉลี่ย 0.63 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) เฉลี่ย 0.41 ค่าดัชนีความ สอดคล้องระหว่างแบบสอบถามความพึงพอใจ โดยใช้สูตร IOC ได้ค่าเฉลี่ยรวมของทุกข้อเป็น 0.85

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์การพัฒนาชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT ของ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำป่าว จังหวัดอุดรธานี ดังต่อไปนี้

1. ประสิทธิภาพของชุดการสอน E_1 เท่ากับ 87.42 และ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2 เท่ากับ 85.14 ดังนั้น ชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.42/85.14 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2. ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้ชุดการสอน พบว่า ก่อนเรียนมีคะแนน เฉลี่ยอยู่ที่ 14.97 คะแนน จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.76 นั่นคือ $O1 = 14.97$ และ หลังจากเรียนด้วยชุดการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.80 จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ

85.34 ผลการทดสอบหลังเรียนผ่านเกณฑ์ระดับร้อยละ 80 นั่นคือ $O2 = 29.80$ ชุดการสอน ด้วยการศึกษาค้นคว้าแบบ The One-Group Pretest-Posttest Design โดย $O1 = 14.97$ และ $O2 = 29.80$ ผลการทดสอบก่อนและหลังเรียน คะแนนเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 14.83 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.38 และหลังจากเรียนด้วยชุดการสอน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 29.80 จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.34 โดยนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป ดังนั้น ผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน มีการพัฒนานักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยร้อยละ 70 ขึ้นไป ตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามพาดพิทยาคาร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{x} = 4.30$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ดี โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านรูปแบบ/หัวข้อ ในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.57$, S.D. = 0.50) รองลงมา คือ ด้านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 4.53$, S.D. = 0.51) ด้านระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม ($\bar{x} = 4.47$, S.D. = 0.51) และ ด้านที่ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 0.66)

4. ข้อเสนอแนะ/แนวทางเกี่ยวกับชุดการสอน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการทดสอบ จำนวน 30 คน ข้อมูลจากข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในแบบสอบถามความพึงพอใจ ดังนี้ 1) ประเด็นที่ 1 สื่อและการสอนสร้างความสนใจในการเรียนมากขึ้นเนื่องจากมีการใช้สื่อที่นอกเหนือจากหนังสือ และมีการให้นักเรียนใช้อินเทอร์เน็ตในการค้นหาและศึกษาสิ่งที่สนใจเอง 2) ประเด็นที่ 2 นักเรียนมีความสุขในการเรียนเนื่องจากมีการเปลี่ยนจากการฟังเพียงอย่างเดียวให้มีส่วนร่วมในชั้นเรียนมากขึ้นมีการได้พูดคุยปรึกษากันในกลุ่มและแสดงความของตนเองได้อย่างเต็มที่ 3) ประเด็นที่ 3 การนำไปปรับใช้กับที่บ้านและชีวิตประจำวัน หลังจากที่ได้ศึกษาแล้วนักเรียนสามารถนำสิ่งที่ศึกษาไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันที่บ้าน เช่น การแยกขยะเพื่อกำจัดให้ถูกประเภท และการแยกขยะเพื่อนำไปขายเพื่อสร้างมูลค่าให้กับขยะภายในบ้าน

ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุดการสอน ที่เป็นตัวแทนครูในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ของโรงเรียนในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำปาว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุดรธานี จังหวัด อุดรธานี จำนวน 7 คน ดังนี้ 1) ประเด็นที่ 1 การสอนแบบ 4 MAT เหมาะสมกับการเรียนในยุคปัจจุบันหรือไม่ พบว่า คิดว่าได้มีโอกาสเรียนรู้จากการทำกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจและได้ใช้ทักษะการคิดค้นด้วยตนเอง เหมาะสมกับการเรียนยุคปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลง และช่วยเพิ่มศักยภาพ โอกาส และความเท่าเทียมและก่อให้เกิดการศึกษาเรียนรู้ในสิ่งที่ตนสนใจได้ตลอดเวลา นอกจากนี้นักเรียนยังได้รับประสบการณ์จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันขณะทำกิจกรรมกลุ่ม ในยุคปัจจุบันที่มีการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตัวเองได้ง่ายผ่านทางแอปพลิเคชัน โดยผู้สอนมีหน้าที่เพียง

ชี้แนะแนวทางในการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีระบบการทำแบบทดสอบหรือสอบย่อยที่ทำบนระบบออนไลน์ได้เลย ช่วยให้ประหยัดเวลาในการตรวจและจัดเก็บคะแนนได้อย่างรวดเร็ว นักเรียนต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ให้ทันสมัยมากขึ้น ด้วยการนำเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตมากผนวกเข้าด้วยกัน นั้นเพื่อให้ผู้เรียนทุกคน 2) ประเด็นที่ 2 ข้อคิดเห็นเกี่ยวชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT พบว่า ชุดการสอนเรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชา ภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กิจกรรมนำความคิดที่ได้ไปปรับใช้ ทดสอบ และกำกับกับการกระทำกับเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้น ความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างการทบทวนไตร่ตรองและการกระทำ มีความสำคัญ เพราะเป็นการนำความคิดที่มีอยู่ภายในมากระตุ้นให้เกิดเป็นการกระทำ ส่งเสริมผู้เรียนให้ทดสอบความคิดของตนกับโลกแห่งความเป็นจริง และปรับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ การบูรณาการการเรียนรู้รูปแบบต่างๆ เข้ากับการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวาตามวงจรการเรียนรู้ การทำงานร่วมกันของสมองสองซีกมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้และการใช้ความคิดที่ซับซ้อนให้เกิดเป็นความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์และการแก้ไขปัญหา และ 3) ประเด็นที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่นๆ คือ การจัดทำชุดการสอนเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ โดยการอัปโหลดไว้ในระบบอินเทอร์เน็ต ปล่อยให้ดาวน์โหลดฟรี สำหรับผู้ที่ต้องการนำไปใช้เพื่อสร้างการเรียนรู้รูปแบบใหม่ๆ เป็นตัวอย่างให้กับผู้ที่ต้องการพัฒนาชุดการสอน ในยุคศตวรรษที่ 21 และยังสอดคล้องกับแนวทางของการจัดการเรียนการสอนภายใต้สถานการณ์การระบาดของเชื้อ COVID-19

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนาชุดการสอน เรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในสหวิทยาเขตลุ่มน้ำป่าว จังหวัดอุดรธานี สามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ประสิทธิภาพของชุดการสอน E_1 เท่ากับ 87.42 และ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ E_2 เท่ากับ 85.14 ดังนั้น ชุดการสอน เรื่อง ภาวะโลกร้อน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 87.42/85.14 ซึ่งถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับพัชรานุช บังคมโพธิ์ (2560, หน้า 199-208) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ภูมิศาสตร์ประเทศไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบใช้แผนผังความคิด พบว่า ประสิทธิภาพการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบแผนผังความคิดเท่ากับ 82.96/86.45 และ 83.19/87.58 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ประสิทธิภาพ 80/80 ที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับรพีพรรณ เพชรอนันต์กุล (2563, หน้า 95-96) ศึกษาในการพัฒนาชุดการสอนการเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับนักศึกษาชั้นปี

ที่ 1 มหาวิทยาลัยรังสิต พบว่า ชุดการสอนการเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 82.78/82.83 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สอดคล้องกับขวัญชนก นัยเจริญ (2564, หน้า 1-2) ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรูตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 55 คน ระยะเวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองเป็นชุดการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบวัดความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมและแบบวัดความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อชุดการเรียนรู้วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที พบว่า ชุดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ 14.97 คะแนน จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 42.76 หลังจากเรียนด้วยชุดการสอน คะแนนสอบมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 28.80 จากคะแนนเต็ม 35 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 85.34 โดยนักเรียนร้อยละ 70 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 70 สอดคล้องกับพัชรานุช บังคมโพธิ์ (2560, หน้า 199-208) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ภูมิศาสตร์ประเทศไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบใช้แผนผังความคิด พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบแผนผังความคิด หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน สอดคล้องกับพิริยา สร้อยแก้ว (2560, หน้า 5) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา คณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ระหว่างหลังเรียนและก่อนเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 18.13 ซึ่งสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 12.43 จะเห็นได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ระหว่างหลังเรียนและก่อนเรียนมีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับการศึกษาของมาริสา แสนสุข (2558, หน้า 99-100) ในเรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัฏจักร (4 MAT) เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกิจกรรมการเรียนรู้แบบวัฏจักรเรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 23.63 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.33 สอดคล้องกับปาริฉัตร ภูทอง (2559, หน้า 573-587) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการสอนสำหรับครูโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT

เรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ของพีชสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนพัฒนาทำจิ้น พบว่า ชุดการสอนสำหรับครูโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT เรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ ของพีชมีคุณภาพ อยู่ในระดับดี และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยชุดการสอนสำหรับครู โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT เรื่องโครงสร้างและหน้าที่ของพีช หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการสอน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับ พัชรานุช บังคมโพธิ์ (2560, หน้า 199-208) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ เรื่อง ภูมิศาสตร์ประเทศไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบใช้แผนผังความคิด นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT กับ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแผนผังความคิด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องการศึกษาของ มาริสา แสนสุข (2558, หน้า 99-100) ในเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกิจกรรมการเรียนรู้ แบบวัฏจักร (4 MAT) เรื่อง ภูมิศาสตร์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อจัด กิจกรรมการเรียนรู้แบบวัฏจักร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับมาก สอดคล้องการทำงานของพระอธิการมาวิน จันทมโม (อ้วนจิ) (2561) ได้ศึกษาในหัวข้อ การพัฒนาชุด การสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม จังหวัดนครพนม การพัฒนาชุดการสอน โดยใช้ พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ่งวิทยาคม หลัง จากที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบถึงความ พึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียน การสอนโดยใช้ ชุดการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม โดยภาพรวม พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกๆ ด้าน เมื่อเรียงลำดับตามความพึงพอใจแล้ว นักเรียนมีความ พึงพอใจเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระเข้าใจง่าย และการวัดและประเมินผล อยู่ในระดับ มากที่สุด สอดคล้องงานของรพีพรรณ เพชรอนันต์กุล (2563, หน้า 95-96) ศึกษาในการพัฒนาชุด การสอนการเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรังสิต พบว่า นักศึกษา มีความพึงพอใจต่อชุดการสอนอยู่ในระดับมาก

4. สรุปการพัฒนาชุดการสอนจากข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเสนอแนะแนวทางในการ พัฒนาชุดการ นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองแบบ Active learning ผ่าน ชุดการสอนเรื่องภาวะโลกร้อน วิชาภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการ เรียนรู้แบบ 4 MAT และได้พัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีสุข ตามนโยบายของ กระทรวงศึกษาธิการ โดย เก่งคือผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น มีความรู้ความสามารถศึกษาหาความ

รู้ได้ด้วยตัวเอง เป็นผู้ที่ไม่รู้ ไม่เรียนดี คือ มีพฤติกรรมทั้งในและนอกชั้นเรียนที่ดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ทำงานเป็นทีม และยอมรับกฎและกติกา เคารพกฎหมาย เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม และมีสุข คือ เป็นผู้มีสุขภาพจิตที่ดี มีความสุขในการดำเนินชีวิต มีความสุข รับมือกับอารมณ์ รับมือกับแรงกดดันได้ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้ ครูได้ชุดการสอน เรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชา ภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT สามารถใช้สอน หรือเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชุดการสอนต่อไปได้ โรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาชุดการสอน และแนวทางในการจัดแบบ Active learning โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และ โรงเรียนได้แนวทางในการประเมินรูปแบบใหม่ คือ การประเมินแบบองค์รวม ประเมินผู้เรียนทั้งด้านความรู้ความสามารถ และด้านพฤติกรรมความสนใจในการเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ ให้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีการเรียนที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นแสดงความเป็นตัวของนักเรียนออกมา

1.2 สถานศึกษาควรลดภาระงานอื่น ที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานสอนของครู เพื่อให้ครูได้มีเวลาในการเตรียมเนื้อหา สื่อ และรูปแบบการสอนใหม่เพื่อพัฒนานักเรียน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 สถานศึกษาควรมีการวางแผนบริหารหลักสูตรให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบใหม่ ทั้ง 4 MAT หรือรูปแบบอื่นๆก็ตาม

2.2 ครูควรชี้แจงวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิดเห็นต่อการเรียนการสอนมากขึ้น

2.3 ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้นอกห้องเรียน เพื่อให้นักเรียนแสดงทักษะความรู้ความสามารถได้อย่างเต็มที่ และควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการเรียนรู้แบบมี 4 MAT ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดอื่นๆ ด้วย

3.2 ควรพัฒนาเรียนเป็นรูปแบบการเรียนออนไลน์แบบสำเร็จรูปสามารถให้ผู้เรียนสามารถเรียน ศึกษาด้วยตนเองได้ตลอดเวลาผ่านระบบออนไลน์

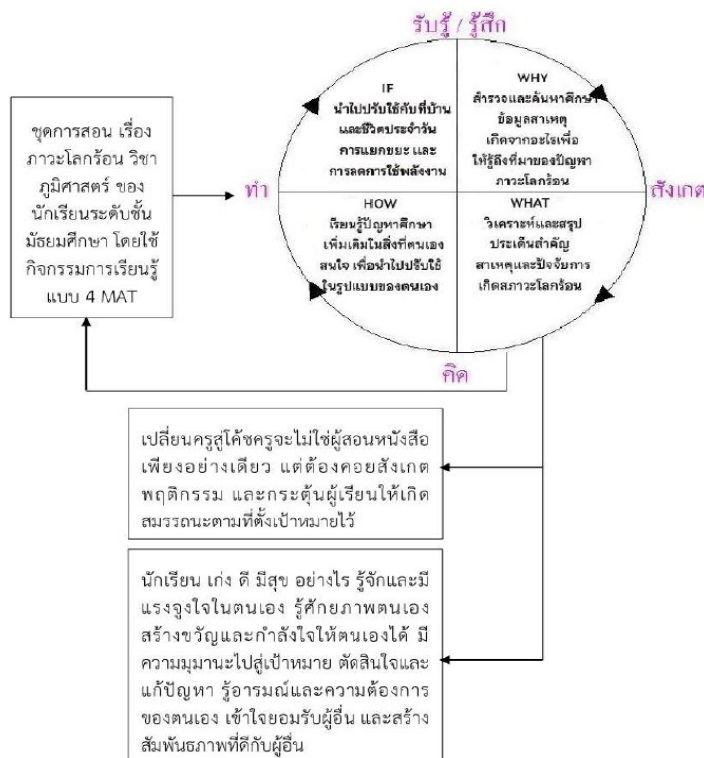
3.3 ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาว หลังจากที่ได้

เสร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้วในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอน ไปแล้วยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อยอย่างไร

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ชุดการสอน เรื่อง ภาวะโลกร้อน วิชา ภูมิศาสตร์ ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT นั้นผู้เรียนได้พัฒนาชุดการสอนที่ครบทั้งรูปแบบการสอน และแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active learning นักเรียนได้ฝึกทักษะการเรียนรู้ ศึกษา ค้นคว้า เรียนรู้ด้วยตนเองแบบ Active learning ผ่านชุดการสอน เรื่องภาวะโลกร้อน วิชา ภูมิศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และได้พัฒนาพฤติกรรมในการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียน เก่ง ดี มีสุข ส่งเสริมให้การเรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ครูได้ชุดการสอนที่สามารถใช้สอน หรือเป็นตัวอย่างในการพัฒนาชุดการสอนต่อไปได้ โรงเรียนได้แนวทางในการพัฒนาชุดการสอน และแนวทางในการจัดแบบ Active Learning โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และ โรงเรียนได้แนวทางในการประเมินรูปแบบใหม่ คือ การประเมินแบบองค์รวม ประเมินผู้เรียนทั้งด้าน ความรู้ความสามารถ และด้านพฤติกรรมความสนใจในการเรียนรู้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญชนก นัยเจริญ. (2564). การพัฒนาชุดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนการสอนแบบตกผลึกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการวิจารณ์วรรณกรรมของนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 49(3), 1-13.
- ปาริฉัตร ภูทอง. (2559). การพัฒนาชุดการสอนสำหรับครูโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT เรื่อง โครงสร้างและหน้าที่ของพืชสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มโรงเรียนพัฒนาทำจัน. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(3), 573-587.
- พัชรานุช บังคมโพธิ์. (2560). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เรื่อง ภูมิศาสตร์ประเทศไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบใช้แผนผังความคิด. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.
- พระอธิการมาวิน จนฺทธมฺโม (อ้วนจิ). (2561). การพัฒนาชุดการสอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมโดยใช้พุทธวิธีการสอน เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านผึ้งวิทยาคม จังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปิริยา สร้อยแก้ว. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ และความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มาริสา แสนสุข. (2558). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในกิจกรรมการเรียนรู้แบบวัฏจักร (4 MAT) เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตประจำวัน สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม*, 5(1), 99-106.
- รพีพรรณ เพชรอนันต์กุล. (2563). การพัฒนาชุดการสอนการเขียนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับนักศึกษาชั้น ปีที่ 1 มหาวิทยาลัยรังสิต. *วารสารช่อพะยอม*, 31(2), 95-109.
- ศิริสุดา คณะศิริวงษ์. (2559). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การคิดวิเคราะห์และเจตคติต่อรายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระภูมิศาสตร์โดยการจัดการเรียนรู้แบบ 4 MAT และแบบ สืบเสาะหาความรู้ 7 ขั้น ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนุสสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา
ในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5*
The Guidelines for Development Creative Leadership of School
Administrators in the 21st Century Under the Office of
Khon Kaen Primary Educational Service Area 5

ชุตินา สิริรอด

Chutima Seerod

วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย

College of Asian Scholars, Thailand

E-mail: chawanwichsal@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 2) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวน 330 คน ได้มาโดยการการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว และด้านการมีวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีจินตนาการ สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ

*ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: May 31, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 28, 2022

ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีจินตนาการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยรวมมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย แนวทางพัฒนา 5 ด้าน คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการมีจินตนาการ ด้านการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the current condition. Desirable Conditions and Necessities of Creative Leadership of School Administrators in the 21st Century 2) Guidelines for Developing Creative Leadership of School Administrators in the 21st Century under Khon Kaen Primary Educational Service Area Office, is quantitative research. The sample group consisted of 330 school administrators and teachers, which were obtained by randomly stratified by the size of the school. Data were analyzed with statistics such as frequency, percentage, mean, standard deviation. And using the Modified Priority Needs Index technique to prioritize needs.

The result of this research as follows:

1. Educational institution administrators in the 21st century often exhibited creative leadership at a high level. And after weighing each factor, it was discovered that creativity, which includes adaptability and flexibility, had the highest average. Moreover, the element of eyesight Imagination was the side with the lowest mean. Overall, school administrators in the 21st century were in a highly desirable state for innovative leadership. And when each feature was taken into account, it was discovered that flexibility and adaptability had the greatest average, followed by vision. And the importance of imagination Teamwork had the lowest average of all the factors.

2. The overall approach to developing creative leadership of school administrators in the 21st century is appropriate. And there is a possibility at the highest level, it consists of five development guidelines, namely, having a vision. Flexibility and adaptability creative thinking Imagination team work.

Keywords: Creative Leadership; School Administrators in the 21st

1. บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลง คือ ความเป็นจริงของสังคมใหม่ที่มีปัญหาท้าทายสำหรับผู้บริหาร (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2556) กล่าวถึง โมเดลภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational Leadership Model) ซึ่งเป็นโมเดลที่กล่าวถึงเรื่องของคุณภาพ (Qualities) ความรู้ (Knowledge) และทักษะ (Skills) ของผู้นำทางการศึกษา พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ E- Learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ และ 6) พัฒนาคนอื่นให้เป็นผู้นำ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำที่เหมาะสมส่งผลให้การปฏิบัติงานของโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ งานบริหารบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจ และยังส่งผลต่อความสามารถในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550)

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นความสามารถของบุคคลที่แสดงความคิดที่หลากหลายทิศทาง หลากแง่มุม โดยนำเอาประสบการณ์ที่ผ่านมาเป็นพื้นฐานทำให้เกิดความคิดใหม่ อันนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นต่างๆ ที่แปลกใหม่ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีคุณภาพชีวิตที่ดี สังคมเจริญก้าวหน้า ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์จึงส่งผลต่อการ พัฒนาสังคมและประเทศชาติ ซึ่งผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะแสดงออกซึ่งการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดเวลา มีทัศนคติในเชิงบวกต่อโลกและต่อชีวิต เชื่อมั่นในคุณค่าและศักยภาพของตนเองและผู้อื่นที่พร้อมจะก้าวข้ามอุปสรรคไปด้วยกันมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่แสดงถึงความยืดหยุ่นทางความคิดและการกระทำ รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความสมดุลในชีวิตที่รู้จักพัฒนาตนเองเสมอ ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และจิตวิญญาณ ซึ่งกุญแจแห่งความสำเร็จประการหนึ่งของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ ความสามารถในการกล้านำความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการเผชิญกับความท้าทายด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อให้เป้าหมายที่วางไว้บรรลุผลสำเร็จ ดังที่ กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ (2555) กล่าวว่าเมื่อสังคม ปัจจุบันและที่กำลังจะเกิดขึ้นในอนาคตเห็นชัดว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงที่เห็นชัดเจนคือ การแข่งขันที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สภาพแวดล้อมที่มีความสลับซับซ้อนและไร้ทิศทาง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะเป็นสิ่งที่สร้างความแตกต่างของการเปลี่ยนแปลงนั้น จะเห็นได้ว่าผู้นำหรือผู้บริหารเป็นบุคคลหลักที่จะต้องรับผิดชอบต่อบรรยากาศที่เกิดขึ้น

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหาร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการสร้างบรรยากาศที่ดีของโรงเรียน สอดคล้องกับ จักรกฤษณ์ โปตาพล (2556) ให้ความเห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่สำคัญในยุคปัจจุบันและอนาคตของทุกๆ องค์การจากความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมเศรษฐกิจและ

ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมซึ่งการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้นั้นจึงต้องมีการแก้ไขปัญหาที่จะเข้ามากระทบหรือเป็นการมองหาโอกาสที่องค์กรจะได้รับเพื่อสร้างความเป็นผู้นำขององค์กรเอาไว้ล่วงหน้าต้องอาศัยความสร้างสรรค์เพื่อผลักดันให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการซึ่งสอดคล้องกับ Basadur (2008) ได้กล่าวตรงกันว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นการนำบุคคลอื่นผ่านกระบวนการหรือวิธีการร่วมกันเป็นการค้นหาปัญหาอย่างละเอียด ถี่ถ้วน และการดำเนินการแก้ปัญหาด้วยแนวทางใหม่ๆ เป็นกระบวนการที่จำเป็นที่จะต้องใช้ภาษาในการสื่อสารร่วมกันระหว่างบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำความเข้าใจได้อย่างรวดเร็วว่ารู้จักกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ในระดับใด ในด้านกระบวนการเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีทักษะในการจัดการกับบุคคลอื่นๆ ในลักษณะที่เป็นลำดับ ขั้นตอนจากกระบวนการเชิงสร้างสรรค์การรู้จักกระบวนการเชิงสร้างสรรค์จะช่วยให้มีต้นแบบในการสร้างผู้นำแบบใหม่ที่มีความสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้นได้

ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับผู้บริหารในการดำเนินงานในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เช่นงานวิจัยหลายๆ เรื่องชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กร และการจัดการในทุกระดับ ทั้งในภาครัฐ เอกชน ระดับโลกหรือระดับท้องถิ่น ผู้นำเปรียบเสมือนจุดรวมแห่งพลังของผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งในภาวะวิกฤติของระบบราชการองค์กรมีความต้องการภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีความเข้มแข็ง ตั้งใจที่จะแก้ปัญหาย่างกล้าหาญอดทนและต่อเนื่อง สามารถสร้างความมั่นใจในเกิดการพัฒนาองค์กร ทำให้การทำงานเดินหน้าไปสู่ทิศทางที่ดีขึ้น เสริมสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับองค์กร ทำให้องค์กรที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพหลายด้าน สอดคล้องกับแนวคิดด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ เป็นพฤติกรรมที่ตอบสนองเชิงจินตนาการโดยการคิดไตร่ตรองอย่างละเอียดถี่ถ้วนในสถานการณ์ต่างๆ และประเด็นต่างๆ ที่ท้าทาย (Challenge) และเกี่ยวกับเรื่องการนำ (Leading) คือ การนำเชิงสร้างสรรค์ กล่าวโดยสรุปภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นการตอบสนองเชิงจินตนาการ (Imagination) และการนำบุคคลอื่นๆ (Leading People) ด้วยแนวทางใหม่ๆ (New Solutions) หรือวิธีการใหม่ๆ (New Method) อย่างท้าทาย (Challenging) และยืดหยุ่น (Flexibility) ที่สำคัญภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ยังเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อม (Environment) เพื่อก่อให้เกิดการริเริ่มสิ่งใหม่ (วัฒนา ปะกิกา, 2560) สอดคล้องกับแนวคิดของ อีระ รุญเจริญ (2550) ที่กล่าวว่า การที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ต้องมีบุคลิกภาพของการเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ด้วย นอกจากนั้นที่กล่าวว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดสร้างสรรค์จะส่งผลให้ครูมีความคิดสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน ฉะนั้น การที่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีความคิดสร้างสรรค์ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์เช่นเดียวกัน จะเห็นว่าพฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งผลต่อการทำงานโดยรวมหรือมีผลต่อบุคคลากรโดยตรง การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์จึงมีความจำเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะนำพาสถานศึกษาไปสู่เป้าหมาย หรือไปสู่ความเป็นเลิศได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ก่อนใคร เพราะผู้นำที่มีภาวะผู้นำ

เชิงสร้างสรรค์จะเป็นต้นแบบและเป็นมาตรฐานให้ผู้อื่นยึดเป็นตัวอย่างได้

จากนโยบายด้านการพัฒนาระบบบริหารการจัดการและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อช่วยให้การบริหารงานสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลมากที่สุด ด้วยเหตุนี้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จึงได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาที่เกิดจากการบูรณาการการจัดการศึกษาทุกระดับให้เกิดความเชื่อมโยงสอดคล้องกับนโยบายของสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดยุทธศาสตร์ คือ 1) ส่งเสริม สนับสนุนการบูรณาการหลักสูตรการจัดการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานทางการศึกษา 2) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาผู้บริหาร คณาจารย์ ครู และบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ตามมาตรฐานวิชาชีพ 3) ส่งเสริม สนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักธรรมาภิบาล และ 4) สร้างการเข้าถึงการบริการทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2564)

จากความสำคัญดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้ความสามารถทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การบริหารจัดการสถานศึกษาและผู้วิจัยในฐานะเป็นครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 จึงมีความสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ทางการวิจัยทางการบริหารการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ปีการศึกษา 2564 จำนวนทั้งสิ้น 2,283 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร 255 คน และกลุ่มครูผู้สอนจำนวน 2,028 คน จากทั้งหมด 255 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้ตารางของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 330 คน จำแนกเป็นกลุ่มผู้บริหาร จำนวน 36 คน และครูผู้สอน จำนวน 294 คน โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นในการสุ่ม โดยมีวิธีการ ดังนี้ 1) จำแนกประชากรที่เป็นผู้บริหารและครูผู้สอนตามขนาดของสถานศึกษา 2) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครจซีและมอร์แกน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 330 คน 3) เทียบสัดส่วนระหว่างประชากรและกลุ่มตัวอย่างตามที่กำหนดในสถานศึกษาแต่ละขนาด 4) ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูโดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยวิธีจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาและวิธีการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ธ (Likert's Five Rating Scale)

2.2 กำหนดวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อกำหนดขอบเขตคำถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.3 สร้างแบบสอบถาม ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวความคิดในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check-List) ได้แก่ สถานภาพตำแหน่ง ระดับการศึกษา และขนาดสถานศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ 4) ด้านการมีจินตนาการ และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ธ คือ มากที่สุด มากปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และความสำคัญความการจำเป็น คือ ความแตกต่างของ สภาพที่พึงประสงค์ (I) กับสภาพปัจจุบัน (D) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550) โดยใช้รูปแบบการ ตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) มีความหมาย ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ มากที่สุด
ระดับ 4 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ มาก
ระดับ 3 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ ปานกลาง
ระดับ 2 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ น้อย
ระดับ 1 หมายถึง ระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจน ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

2.5 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความชัดเจน ข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบลงความเห็นและให้คะแนนวิเคราะห์หาความสอดคล้องของแบบสอบถามโดยหาค่า IOC (Index of Item-Objective Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป IOC แต่ละข้อระหว่าง 0.80 -1.0 มาใช้เป็นคำถามในแบบสอบถาม โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ให้ +1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้ 0 ถ้าไม่แน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์

ให้ -1 ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามวัดได้ไม่ตรงตามวัตถุประสงค์

2.6 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ กับครูที่ปฏิบัติงาน โรงเรียนภูเวียงวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ปีการศึกษา 2564 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

2.7 นำข้อมูลการทดลองใช้แบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าอำนาจ จำแนกระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม แล้วตัดข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.27 ขึ้นไป แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา Cronbach โดยมีค่าตั้งแต่ 0.70 ขึ้น ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.52 - .80 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.90

2.8 นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์อีกครั้งก่อนนำไปใช้จริง เพื่อนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้ 1) ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย เพื่อขอความอนุเคราะห์ โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอเก็บข้อมูลจากครูผู้สอนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง พร้อมทั้งนัดหมายเวลาและสถานที่ขอรับแบบสอบถามคืน หลังจากส่งแบบสอบถามแล้ว ผู้วิจัยจะปรับแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง 3) นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วดำเนินการ วิเคราะห์ สรุปผลตามขั้นตอนของการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) แบบสอบถาม ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพตำแหน่ง เพศ และขนาดสถานศึกษา วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) แบบสอบถาม ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วแปลความหมายโดยเทียบกับเกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และความสำคัญความการจำเป็น คือ ความแตกต่างของสภาพที่พึงประสงค์ (I) กับสภาพปัจจุบัน (D) (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550) โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) และ 3) จัดเรียงลำดับความคาดหวังจากมากไปน้อย โดยใช้สูตรของนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (2550) โดยปรับจากสูตร PNI เดิมโดยใช้วิธี Priority Need Index (PNI Modified) ซึ่งเป็นดัชนีการจัดการเรียงลำดับความสำคัญของความคาดหวังหาผลต่างของสภาพที่เป็นจริงและหารด้วยค่าสภาพที่เป็นจริงเพื่อถ่วงน้ำหนักก่อนจะนำมาจัดอันดับความสำคัญความคาดหวัง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2550)

$$\text{PNI Modified} = \frac{I - D}{D}$$

PNI _{Modified}	แทน ค่าดัชนีการจัดอันดับความสำคัญของสภาพที่พึงประสงค์
I	แทน คะแนนเฉลี่ยตามสภาพที่พึงประสงค์
D	แทน คะแนนเฉลี่ยตามสภาพที่เป็นจริง

ระยะที่ 2 การหาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เป็นการประเมินแนวทางจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยสรุปจากประเด็นข้อค้นพบจากผลการศึกษาในระยะที่ 1 และให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยมีขั้นตอนการดำเนินดังนี้ 1) ยกร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 2) ยืนยันร่างแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 3) ประเมินแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.1 กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ให้ข้อมูลแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน จำนวน 5 ท่าน ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ จำนวน 2 ท่าน เป็นผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีขั้นตอนการสร้างดังต่อไปนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัย ได้สร้างขึ้นโดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ครอบคลุมองค์ประกอบของทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือมีดังนี้

2.3 นำข้อมูลการวิเคราะห์ จากระยะที่ 1 มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Structured Interviews) นำประเด็นทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีเหมาะสมนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์/แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยกำหนดประเด็นการประเมินแนวทาง ได้แก่ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยนำแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่ได้จากการหาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) ในระยะที่ 1 ที่นำมาจัดลำดับความคาดหวังที่มากที่สุด มาจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3. การเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลโดยดำเนินการประเมินผลจากแบบสอบถามดังต่อไปนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากจากบัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูลการวิจัย 2) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามด้วยตนเอง ตามวัน เวลา สถานที่ที่นัดหมาย ซึ่งผู้วิจัยแนะนำตัวเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ในการวิจัยในครั้งนี้ และรับคืนแบบสอบถามด้วยตนเอง 3) ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับจากแบบสอบถาม พร้อมรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้รับไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยการกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของค่าคะแนนความเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) และความสำคัญความจำเป็น คือ

ความแตกต่างของสภาพที่พึงประสงค์ (I) กับสภาพปัจจุบัน (D) (สุวิมล ว่องวานิช, 2550) โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) และการวิเคราะห์ข้อมูลจากการกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับแนวทางภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 นำมาวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลจากวิธีดำเนินการวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว และด้านการมีวิสัยทัศน์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีจินตนาการ

สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ และด้านการมีจินตนาการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการทำงานเป็นทีม

ความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยพิจารณาเป็นรายด้านและจัดเรียงตามค่าความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นมากที่สุด คือ ด้านการมีจินตนาการ รองลงมา คือ ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว ด้านการมีวิสัยทัศน์และด้านการทำงานเป็นทีม ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีความต้องการจำเป็นต่ำสุด คือ ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์

2. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต ผลการวิจัย ดังนี้

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 เป็นรายด้านทั้งหมด 5 ด้าน รวมทั้งสิ้น 19 แนวทาง โดยรวมมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วยแนวทางพัฒนา 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ สรุปได้ดังนี้ (1) เป็นแบบอย่างและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานโดยมีความรอบรู้อย่างแท้จริง และสามารถวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและนอกองค์กร

เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามบริบท (2) มีการกำหนดเป้าหมายขององค์กรทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างเหมาะสม (3) เป็นแบบอย่างและผลักดันบุคลากรให้แสวงหาวิธีการใหม่ๆ โดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนางานเพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์อย่างเป็นรูปธรรม 2) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว สรุปได้ดังนี้ (1) ส่งเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช้อำนาจจนเกินไป (2) เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดใหม่ๆ รับฟังข้อคิด ข้อเสนอแนะของบุคลากรด้วยความเต็มใจ (3) ส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเท่าเทียมกัน (4) สนับสนุนให้บุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองด้านความรู้ความสามารถ และสามารถในการปรับตัวทุกสถานการณ์ 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ สรุปได้ดังนี้ (1) ตั้งเป้าหมายในการทำงานเป็นระยะๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และสามารถการกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (2) มองโลกในแง่ดี มีความคิดเชิงบวกและมีความเฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี (3) มีความคล่องแคล่วในการทำงานด้วยความกระฉับกระเฉงรวดเร็วในการปฏิบัติงานร่วมกัน (4) พัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยี เพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ 4) ด้านการมีจินตนาการ สรุปได้ดังนี้ (1) มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการดำเนินงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาร่วมกัน มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ อยู่เสมอ (2) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัด ตามความรู้ความสามารถ และเต็มตามศักยภาพ มีความสามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายแง่มุม (3) มีวิจารณ์ญานในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสร้างสรรค์ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม สรุปได้ดังนี้ (1) ทักษะและความสามารถในการประสาน ติดต่อ สื่อสารกับผู้ใต้ บังคับบัญชาในแต่ละทีมงานได้อย่างหลากหลายและทันต่อเวลา (2) กำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานของบุคลากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย (3) มีความเชื่อมั่นในทีมงานว่าจะสามารถทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ (4) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากร มีบทบาทเป็นผู้วิเคราะห์ ความคิดเห็นต่างๆ ในทีมงาน (5) ส่งเสริมให้ทีมงานมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการพัฒนาบุคลากร และทีมงานที่ตรงกับความต้องการระยะยาวของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์ พบว่า ผู้บริหารเป็นแบบอย่างและสร้างแนวทางการปฏิบัติงานโดยมีความรอบรู้อย่างแท้จริง และสามารถวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายในและนอกองค์กร เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องตามบริบทที่มีการกำหนดเป้าหมายขององค์กรทั้งระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างเหมาะสมและผลักดันบุคลากรให้แสวงหาวิธีการใหม่ๆ โดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนา

งานเพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2550) ที่นิยามความหมายของการมีวิสัยทัศน์ หมายถึง ผู้ที่มีวิสัยทัศน์ควรเรียนรู้วิธีการพัฒนาศักยภาพด้านการคิดสร้างสรรค์ร่วมกับการคิดในมิติอื่นๆ จะช่วยพัฒนาสติปัญญาของเราให้เป็นคนที่เฉลียวฉลาดสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับพิมพ์พร พิมพ์เกาะ (2557) กล่าวว่า การมีวิสัยทัศน์ (vision) หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่แสดงออก ถึงการมองภาพในอนาคตที่เป็นไปได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ

2. ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว พบว่า ควรส่งเสริมสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช้อำนาจจนเกินไปเปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดใหม่ๆ รับฟังข้อคิด ข้อเสนอแนะของบุคลากรด้วยความเต็มใจส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานร่วมกันด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการทำงานอย่างเท่าเทียมกันสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองด้านความรู้ความสามารถ และสามารถในการปรับตัวทุกสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับ รอชียะห์ ลาเต๊ะ (2561) ที่ได้ศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี และพบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีจินตนาการมีสติปัญญาอันเฉลียวฉลาด มีความรอบรู้ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีไหวพริบดีในการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนั้นผู้บริหารควรมีพฤติกรรมของความยืดหยุ่นผ่อนปรน สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้

3. ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ พบว่า มีการตั้งเป้าหมายในการทำงานเป็นระยะๆ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้และสามารถการกระตุ้นผู้ใต้บังคับบัญชาให้เกิดความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ มองโลกในแง่ดี มีความคิดเชิงบวกและมีความเฉลียวฉลาด สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดีมีความคล่องแคล่วในการทำงานด้วยความกระฉับกระเฉงรวดเร็วในการปฏิบัติงานร่วมกันพัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยีเพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอกับงานวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง (2559) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ความมีวิสัยทัศน์ประกอบด้วย ศักยภาพในการกำหนดเป้าหมายองค์การเพื่อการบริหารสู่ความเป็นเลิศศักยภาพในการกำหนดวิสัยทัศน์องค์การทั้งในปัจจุบันและอนาคต กำหนดพันธกิจและยุทธศาสตร์การทำงานพร้อมกับยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ศักยภาพในการบริหารงานตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ ศักยภาพในการสร้างงานใหม่ๆ เพื่อพัฒนาองค์การมีความกล้าหาญในการนำเสนอความคิดใหม่ๆ ที่แตกต่างไปจากสภาพแวดล้อมปัจจุบัน

4. ด้านการมีจินตนาการ พบว่า มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการดำเนินงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนในสถานศึกษาปฏิบัติหน้าที่ตามความถนัด ตามความรู้ความสามารถ และเต็มตามศักยภาพ มีความ

สามารถในการคิดหาคำตอบได้หลายแง่มุมมีวิจารณ์ญาณในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับอติยศ สรรคบุรณารักษ์ และธนาเทพ พรหมสุข (2560) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในการคิดแก้ปัญหาประดิษฐ์สร้างสิ่งใหม่ ผลผลิตใหม่ด้วยความสามารถทางการคิดอย่างเป็นอิสระ จินตนาการโดยไร้ขอบเขตของตนเอง

5. ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า ผู้บริหารมีทักษะและความสามารถในการประสาน ติดต่อสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในแต่ละทีมงานได้อย่างหลากหลายและทันต่อเวลากำหนดบทบาทหน้าที่การทำงานของบุคลากร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีความเชื่อมั่นในทีมงานว่าจะสามารถทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ส่งเสริมให้ครูและบุคลากร มีบทบาทเป็นผู้วิเคราะห์ ความคิดเห็นต่างๆ ในทีมงานให้ทีมงานมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการพัฒนาบุคลากร และทีมงานที่ตรงกับความต้องการระยะยาวของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อังกูร เก่าวัลย์ (2562) กล่าวว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17 พบว่า ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ความมุ่งมั่น และการทำงาน ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ และด้านการสร้างการเรียนรู้ทางวิชาชีพ อาจเป็นเพราะว่าพฤติกรรมของผู้บริหารที่มีความเป็นภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่นๆ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีความกล้าหาญในการริเริ่มการเปลี่ยนแปลง มีการทำงานเป็นทีมและสามารถในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทำให้ผู้บริหารและครูผู้สอน สามารถนำความรู้ดังกล่าวไปพัฒนาตนเองและประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรตระหนัก มีส่วนร่วมในการวางแผนและกำหนดระยะเวลาทำกิจกรรมร่วมกันและควรส่งเสริมให้มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้บริหารและครูผู้สอน ศึกษาเกิดองค์ความรู้ มีทักษะ เทคนิคความคิดเชิงสร้างสรรค์ในการทำงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการเพื่อการศึกษาต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ให้กับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2.2 ควรจะศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ไปใช้ในสำนักงานอื่นที่

เกี่ยวข้องกับงานด้านการศึกษา เพื่อที่จะได้องค์ความรู้ที่เป็นเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารโดยภาพรวมของหน่วยงาน ผลที่ได้จะได้อาจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษา และยกระดับคุณภาพการทำงานของสำนักงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำงานและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ พร้อมทั้งศึกษาภาวะผู้นำด้านอื่นที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบริบทของหน่วยงาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยสามารถจำแนกองค์ความรู้ใหม่ ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ เป็นแบบอย่างและผลักดันบุคลากรให้แสวงหาวิธีการใหม่ๆ โดยใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ในการพัฒนางานเพื่อบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์อย่างเป็นรูปธรรม 2) ด้านการมีความยืดหยุ่นและปรับตัว เปิดโอกาสให้บุคลากรเสนอแนวคิดใหม่ๆ รับฟังข้อคิด ข้อเสนอแนะของบุคลากรด้วยความเต็มใจ และสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองด้านความรู้ความสามารถ และสามารถในการปรับตัวทุกสถานการณ์ 3) ด้านการมีความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาตนเองให้ทันต่อเทคโนโลยี เพื่อเตรียมพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ 4) ด้านการมีจินตนาการ มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น วางแผนการดำเนินงาน และเสนอแนะวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกัน มีการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่อยู่เสมอ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม ทีมงานมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีการพัฒนาบุคลากร และทีมงานที่ตรงกับความต้องการระยะยาวของหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง เกิดความเชื่อมั่นในทีมงานว่าจะสามารถทำงานให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). *โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษา*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2550). *สุดยอดภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2556). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารเทศบาลตำบลในจังหวัดร้อยเอ็ด*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านช้าง.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดการและบริหารการศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: ธรรมดาเพรส.
- พิมพ์พร พิมพ์เกาะ. (2557). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง. (2559). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รอชีเยห์ ลาเต๊ะ. (2561). *ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม จังหวัดปัตตานี*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วัฒนา ปะกิกา. (2560). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน*. (วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). *กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากรณีทัศนะต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: หจก.ทิพย์วิสุทธิ
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5. (2564). *แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://sites.google.com/view/kkn5-plan//nation-model>.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดการศึกษาให้คณะกรรมการเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา ตามกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษา พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสมรรถนะการเกษตรแห่งประเทศไทย

- สุวิมล ว่องวาณิช. (2550). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดิยศ สรรคบุรณรักษ์ และธนาเทพ พรหมสุข. (2560). ชินเนคติกส์: รูปแบบการสอนที่ส่งเสริมนวัตกรรมและกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ทักษะที่จำเป็น ในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 10(3), 2555-2566.
- อังกูร เกาวัลย์. (2562). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 17*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- Basadur, M. (2008). Leading Other to Think Innovatively Together: Creative Leadership. *The Leadership Quarterly*, 15(1), 103-121.
- Krejcie and Morgan. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and psychological measurement*, 30, 607-610.

วิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง
ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น*

An Analysis of Ethical Development of Student at Phon Sawang
Donmong Community School Chorakhe Sub-District Nong Ruea
District Khon Kaen Province

พระสมหมาย อุดคปญโญ, พระครูภาวนาโพธิคุณ, จักรพรรณ วงศ์พรพจน์¹ และโสวิทย์ บำรุงภักดิ์²
Phra Sommai Akkapanayo, Phrakhru Bhavanabodhikun, Chakkapan Wongpornpavan
and Sowit Bamrungphak
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด²
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Mahamakut Buddhist University, Roi-Et Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sommaiphajoi@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน 2) ศึกษาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่นและ 3) วิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 26 คน ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน เป็นการพัฒนานักเรียนให้มีความประพฤติที่ดีงาม เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ โดยอาศัยการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ที่ใช้กระบวนการเรียนการสอนที่มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อนักเรียน ซึ่งสถานศึกษามีหน้าที่รับผิดชอบต่อการสอนและอบรมจริยธรรมทั้งในและนอกห้องเรียน

*ได้รับบทความ: 16 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 30 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565
Received: June 16, 2022; Revised: November 30, 2022; Accepted: December 28, 2022

2. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนมอญ เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตามหลักจริยธรรมพื้นฐาน 8 ด้าน คือ ด้านความขยัน ด้านความประหยัด ด้านความซื่อสัตย์ ด้านความมีวินัย ด้านความสุภาพ ด้านความสะอาด ด้านความสามัคคี และด้านความมีน้ำใจ อันเป็นแนวทางในการปลูกฝังหรือส่งเสริมจริยธรรมให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ด้วยการร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะบรรลุผลตามเป้าหมาย

3. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนมอญ ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้และมีจริยธรรมที่พึงปรารถนาของสังคม โดยการประยุกต์ใช้หลักจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้นักเรียนยึดถือในการปฏิบัติตน ประกอบด้วย หลักสังคหวัตถุ 4 หลักสาราณียธรรม 6 หลักการละ 6 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่ดีงาม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในโรงเรียนและสังคมต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน; โรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนมอญ

Abstract

The objectives of this research articles were: 1) to study the ethical development of students; 2) to study the ethical development of students at Phon Sawang Don Mong Community School, Chorakhe Sub-district, Nong Ruea District, Khon Kaen Province; 3) to analytically study the ethical development of students at Phon Sawang Don Mong Community School. This research was carried out by means of qualitative research. The obtained data were interpreted by descriptive analysis according to the inductive method.

The research results were as follows:

1. The development of student ethics is to develop students to have good behavior and be complete human beings, both physically and mentally, through education management in educational institutions that use teaching and learning processes to instill moral and ethical values necessary for students. The educational institutions are also responsible for teaching and training ethics both in and outside the classroom.

2. The development of student ethics at Phon Sawang Don Mong Community School is a process of managing education that focuses on learners in order to develop student ethics for maximum efficiency according to the eight basic ethical principles: diligence, economy, honesty, discipline, politeness, cleanliness, unity and kindness. This

is a guideline for instilling or promoting ethics in students through cooperation from all parties in order to achieve the goals.

3. The ethical development of students at Phon Sawang Don Mong Community School is to develop students to have knowledge and ethics that are desirable in society by applying Buddhist ethics in practice, including Four Saṅgahavattu Dhammas, Six Sāraṇīyadhamma, and Six Gāraṇa. These Dhammas are very important to develop students with good morals and desirable qualities in schools and society.

Keywords: The ethical development of students; The Phon Sawang Don Mong Community School

1. บทนำ

สังคมไทยในยุคปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่ภาวะเสื่อมโทรมอย่างน่าวิตก ที่มีปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ต้นเหตุของปัญหาเหล่านี้ เป็นผลมาจากปัญหาด้านจริยธรรม ได้แก่ การขาดระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา รวมทั้งการมีค่านิยมเชิงวัตถุนิยมยกย่องและปฏิบัติตามกระแสวัฒนธรรมตะวันตกที่เน้นการสร้างสรรค์ทางวัตถุที่หลังไหลเข้ามา ทำให้ค่านิยมทางด้านจิตใจ ซึ่งยึดความสุขจากความสงบ ความเพียงพอ เริ่มจางหายไป จึงมุ่งแสวงหาประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม เกิดสภาวะขาดความสมดุล อันเป็นผลให้เกิดภัยธรรมชาติมลภาวะ และการขาดแคลนทรัพยากรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย อนึ่ง วัฒนธรรมความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างมาก พร้อมทั้งความเจริญของเทคโนโลยีทางด้านข่าวสารข้อมูลและการสื่อสาร ได้ถูกใช้ในการนำมาหลอมนมนุษย์ให้พลัดพลิน หลงอยู่ในความมัวเมาต่างๆ มากกว่าจะใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือพัฒนาตัวมนุษย์เอง สาเหตุปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งมาจากสภาพเศรษฐกิจในครอบครัว ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลลูกสภาพแวดล้อม และความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้คนขาดศีลธรรมและดำเนินชีวิตที่ห่างไกลศาสนามากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้านต่างๆ ตามมา (พระธรรมปิฎก, 2535, หน้า 37-38)

การส่งเสริมหลักพุทธจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านพฤติกรรมที่ดีทั้งทางร่างกาย วาจา ใจ และสติปัญญา เพื่อเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและนำไปสู่ความเจริญแก่ประเทศชาติ จริยธรรมเป็นคุณสมบัติทางความประพฤติของมนุษย์ที่สังคมมุ่งหวังให้คนในสังคมประพฤติปฏิบัติตามและเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่ออยู่กันอย่างร่มเย็นในสังคม (สาโรช บัวศรี, 2527, หน้า 9) จริยธรรมถือว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมที่มีระบบการแข่งขันสูง เยาวชนของชาติเคยชินกับระบบการแข่งขันตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย การเห็นแก่ตัวได้เกิดขึ้นกันอย่างกว้างขวาง

การพัฒนาคนในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงเป็นการยากที่ให้ทุกคนมองเห็นจริยธรรม เพราะต้องหาทางให้ตนเองอยู่รอด และอยู่ในสังคมได้อย่างมีหน้าตา การจะแก้ไขปัญหาลักษณะนี้จำเป็นต้องเน้นให้คนมีจริยธรรมควบคู่ไปกับการศึกษาในส่วนอื่นๆ ด้วย การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา จึงมุ่งหวังให้เป็นการสอนจริยธรรม เพื่อเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ คุณธรรม และจริยธรรมตลอดจนทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมให้กับนักเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน (พระณัฐพล วงศ์มูล, 2553, หน้า 3-4)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ มนุษย์นับว่าเป็นสัตว์ประเสริฐที่สามารถฝึกฝน ศึกษาเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ พระพุทธเจ้าทรงสอนเพื่อให้มนุษย์ตระหนักในศักยภาพของตนในการฝึกฝนพัฒนา ดังพุทธพจน์ว่า “ในหมู่มนุษย์ ผู้ประเสริฐสุด คือคนที่ฝึกแล้ว” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/33/57) โดยที่มีการจัดการศึกษาเป็นวิธีการหลัก ซึ่งมีความสำคัญที่สุด การจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จำเป็นต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพราะถ้าผู้เรียนมีความรู้สูงแต่ขาดความเจริญทางด้านจิตใจ ก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นได้ การให้ความสำคัญของการแก้ปัญหา ความเห็นแก่ตัวของคนในชาติโดยเริ่มตั้งแต่การศึกษาระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป เพราะเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทางด้านจริยธรรมให้มีคุณค่า ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 ที่กำหนดว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” (นราธิป นาคปนทอง, 2545, หน้า 1-2) ฉะนั้น การศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประชากรของชาติ ที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองด้านต่างๆ ได้ และเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชน อีกทั้งต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ พัฒนาการเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดที่สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (กิตติมา ปรีดีดิลัง, 2532, หน้า 247)

โรงเรียนจัดเป็นสถาบันของสังคมที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาหรือให้การอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต การจัดการศึกษานอกจากจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ด้านวิชาการแล้วจึงควรปลูกฝังจริยธรรมให้กับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความประพฤติดีด้วย โรงเรียนชุมชนโพธิ์สน่างดอนโหมง ตำบลจระเข้ อำเภอนาทม จังหวัดหนองแก้ว เป็นโรงเรียนรัฐบาลได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาของรัฐบาล ซึ่งในปัจจุบันนี้ เป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียนขั้นประถมศึกษา ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดด้วยการปลูกฝังจริยธรรมพื้นฐาน 8 ด้านสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมให้เกิดขึ้นแก่นักเรียน และการประยุกต์ใช้หลักพุทธจริยธรรม

ทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางการพัฒนา คือ หลักสังคหวัตถุ 4 หลักสารณียธรรม 6 หลักการระงับ 6 เพื่อให้แก่นักเรียนประพฤติปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งช่วยปลูกจิตสำนึกให้ทุกคนมีความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคมอันจะช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวในสังคมได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนชุมชน โพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เพราะเห็นว่าจริยธรรมเป็นปัจจัย พื้นฐานที่จำเป็นในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ตามสาระของการ เรียนรู้ ในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนให้เป็นผู้มีจิตสำนึกชั่วดีล้วนมีความสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการ จัดสภาพแวดล้อม การเรียนการสอนที่บูรณาการจริยธรรมหรือการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรม นำมาบริหาร จัดการโรงเรียนในการสร้างแรงจูงใจของผู้เรียน และการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียน
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ตามลำดับดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เป็นการศึกษาแนวความคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย มีดังนี้ 1) แหล่งข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 2) แหล่งข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ ตำราทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความและเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นศึกษาภาคสนาม เป็นข้อมูลหลักที่มีความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์และการเข้าไปมีส่วนร่วม โดยสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล (Personal interview) ได้แก่ ครู นักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น และบุคคลนอกพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง

3. ศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล สำคัญด้วยวิธีคัดเลือกบุคคลผู้มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอน

โหม่ง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น โดยจำแนกออกได้ดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน 2) ครูผู้สอนโรงเรียนชุมชนโพนสว่าง จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนผู้ปกครองชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 10 คน 4) กรรมการสถานักเรียน จำนวน 5 คน 5) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน รวมทั้งหมด จำนวน 26 คน

4. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง, สมุดบันทึก และผู้ช่วยเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและแสดงผล นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ภายหลัง จากการวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินผลการวิเคราะห์แล้ว ก็นำมาทำการสรุปผลแบบอุปนัยวิธี นำเสนอผลการวิจัย และให้ข้อเสนอแนะในกรณีที่เหมาะสม การศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในโอกาสต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน พบว่า การพัฒนาความประพฤติปฏิบัติที่ดีงามของคนในสังคม หากคนในสังคมประพฤติปฏิบัติแต่ในสิ่งที่ดีและถูกต้องก็จะทำให้สังคมเกิดความสุข ในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นจะต้องมีจุดเริ่มต้นและลำดับขั้นตอนในการพัฒนาหลายประการก่อนที่จะสู่เป้าหมาย ต้องอาศัยพื้นฐาน 3 ประการคือ สติปัญญา ประสพการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิตที่ดี ซึ่งจะเป็พื้นฐานของการพัฒนาจริยธรรมที่ดี ทั้งนี้ ก็ขึ้นอยู่กับพันธุกรรมในด้านที่ว่า ถ้าหากการพัฒนาทางสติปัญญาเป็นไปอย่างปกติจะทำให้มนุษย์มีความสามารถในการเข้าใจตนเอง และสังคมพอที่จะทำให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมจากขั้นต่ำสุดไปยังขั้นสูงๆ ขึ้นไปได้ และอีกด้านหนึ่งที่สำคัญก็คือสภาพสังคมและวัฒนธรรมของสังคมที่บุคคลนั้นๆ อาศัยอยู่ ปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีการพัฒนาจริยธรรม จากขั้นหนึ่งไปยังขั้นที่สูงกว่านั้นก็คือ พัฒนาการทางสติปัญญาและประสพการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสพการณ์ในกลุ่มเพื่อนจะทำให้เด็กนักเรียนได้รับความรู้ใหม่ๆเกี่ยวกับบทบาทของตนเองและผู้อื่น การพัฒนานักเรียนและเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ากับสังคมไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การจัดการศึกษาในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการคือ เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องประการหนึ่ง และมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน จึงเป็นการนำเอาระบบคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปใช้อย่างครบวงจร การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนนั้น จะประสบความสำเร็จได้หรือไม่ ก็ขึ้นอยู่กับสถาน

ศึกษาที่จะต้องทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการสอนและอบรมจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ที่ตระหนักในความสำเร็จของการพัฒนาจริยธรรมและต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะบรรลุผลตามเป้าหมายคือ 1) บิดามารดา บ้านหรือสถาบันครอบครัว เป็นแหล่งแรกที่ทำหน้าที่ปลูกฝังและหล่อหลอมจริยธรรมแก่สมาชิกในครอบครัว พร้อมทั้งญาติผู้ใหญ่และสมาชิกอื่นๆ ในครอบครัว ซึ่งเด็กจะเรียนรู้จากผู้ใหญ่ด้วยการสังเกต และเลียนแบบมากกว่าการฟังโดยตรง 2) เพื่อนของนักเรียน เป็นผู้มีความสำคัญในการกำหนดค่านิยมทางคุณธรรมและจริยธรรมบางอย่างให้เด็กรับรู้ รับผิดชอบต่อปฏิบัติเพื่อให้เกิดพฤติกรรมคล้อยตามเพื่อนๆ ได้ 3) พระสงฆ์หรือผู้นำทางคุณธรรมและจริยธรรม ในหมู่บ้าน ท้องถิ่นที่เด็กหรือนักเรียนอยู่นั้น การปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของพระสงฆ์ จะมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กหรือนักเรียนในห้องเรียนด้วย 4) สื่อมวลชน ทุกรูปแบบมีความสำคัญต่อการปลูกฝังหรือเปลี่ยนแปลงค่านิยมตลอดจนรูปแบบของพฤติกรรมของเด็กและเยาวชน นักเรียน ไม่ว่าโทรทัศน์ ภาพยนตร์ บทเพลง หนังสืออ่านเป็นทั้งเครื่องปลูกฝังค่านิยมทางคุณธรรมจริยธรรมให้เด็ก และอาจเป็นเครื่องทำลายหรือขวางกั้นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมได้ด้วย และ 5) โรงเรียนหรือสถานศึกษา ซึ่งรวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษา การบริหารและการให้บริการต่างๆ ในสถานศึกษา การเป็นตัวอย่างที่ดีงามของครู อาจารย์ การเรียนการสอนวิชาต่างๆ ตามหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับจริยศึกษา ล้วนมีอิทธิพลต่อการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนทั้งสิ้น

2. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง เป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา โดยใช้กระบวนการเรียนการสอนที่มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมที่จำเป็นต่อวิถีการดำเนินชีวิต กระทำอย่างต่อเนื่องมีตัวอย่างที่ดีเป็นแบบอย่างให้ดู การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เกิดขึ้นจากพื้นฐานความเชื่อที่ว่าจัดการศึกษามีเป้าหมายสำคัญที่สุด คือ การจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองสูงสุดตามกำลังหรือศักยภาพของแต่ละคน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริง ได้พัฒนากระบวนการคิด มีอิสระในการเรียนรู้ตามความถนัด และความสนใจ สามารถนำความรู้ประสบการณ์ไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตของตน สังคมส่วนรวมได้ ส่วนผู้สอนหรือผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นการจัดการกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ใดๆ ที่ต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และเคารพในศักดิ์ศรีสิทธิหน้าที่ของผู้เรียน มีการวางแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเน้นประโยชน์สูงสุดของผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง ยังเป็นการประสานร่วมมือกันระหว่างโรงเรียน บ้าน วัด และชุมชน โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุข เกิดประสิทธิภาพสูงสุดที่ควรเร่งปลูกฝัง และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมด้วยหลักจริยธรรมพื้นฐาน 8 ด้าน คือ 1) ด้านความ

ขยัน นักเรียนช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้าน นักเรียนมีความตั้งใจทำงานด้วยความแข็งขันและต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้น ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค อดทนต่อความยากลำบาก และนักเรียนช่วยเหลือเพื่อนๆ เมื่อมีเวลาว่าง 2) ด้านความประหยัด นักเรียนรู้จักประมาณตนในการใช้ปัจจัย 4 เช่น อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ในการดำรงชีวิต ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า และรู้จักการบริโภคแต่พอดีต่อวัน 3) ด้านความซื่อสัตย์ นักเรียนเป็นคนพูดแต่ความจริง ไม่พูดโกหก เมื่อนักเรียนทำผิด แล้วยอมรับผิดจะมีการให้อภัยและให้โอกาสให้นักเรียนแก้ตัวใหม่เสมอ หากนักเรียนเก็บของได้จะส่งคืนให้เจ้าของ 4) ด้านความมีวินัย นักเรียนรู้จักการจัดเก็บของใช้ส่วนตัวและของใช้ในบ้าน ให้เป็นระเบียบ นักเรียนเป็นคนรู้จักตรงต่อเวลาเรียน มีการรักษา ควบคุม ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่วางไว้ และรู้จักการแต่งกายให้ถูกระเบียบของโรงเรียน 5) ด้านความสุภาพ นักเรียนรู้จักพูดจาสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน เป็นคนอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ก้าวร้าว รู้จักกล่าวคำขอโทษทุกครั้ง เมื่อรู้ว่าตัวเองกระทำความผิด มีความเคารพต่อผู้ใหญ่เสมอ และโรงเรียนยังมีการจัดกิจกรรมขอพรจากผู้อาวุโสต่างๆ ตามโอกาส 6) ด้านความสะอาด นักเรียนรู้จักรักษาความสะอาดร่างกายให้สะอาดอยู่เสมอ การคอยให้คำแนะนำการดูแลเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้สะอาดอยู่ประจำ และการเสริมสร้างนิสัยการรักความสะอาดให้กับนักเรียนอยู่เสมอ 7) ด้านความสามัคคี นักเรียนมีความพร้อมเพรียงกัน ร่วมใจกันทำกิจกรรมของโรงเรียนจนสำเร็จ มีความปรองดองกันเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่เคยทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน มีการแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่นอยู่เสมอ และ 8) ด้านความมีน้ำใจ โรงเรียนมีการฝึกให้นักเรียนเป็นผู้ที่เสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น ส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีน้ำใจต่อคนรอบข้าง รู้จักแบ่งปันสิ่งของและหากนักเรียนมีโอกาสได้ช่วยเหลือผู้อื่นจะมีการยกย่องชมเชยทุกครั้ง เพื่อสร้างกำลังใจในการทำความดีในครั้งต่อไป

3. วิเคราะห์การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง ตำบลจรเข้ม อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น พบว่า โรงเรียนมีหน้าที่ในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้และมีจริยธรรมที่พึงปรารถนาของสังคม เด็กและเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจ ให้เป็นคนดีของสังคม และประเทศชาติ นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง จะมีบทบาทที่สำคัญที่ดำเนินการพัฒนาให้สถานศึกษามีความก้าวหน้า ผลผลิตคือนักเรียนเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพอันพึงประสงค์ของสังคมแล้ว การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง ยังเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเอง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยเฉพาะหลักพุทธจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน เป็นหลักการดำเนินชีวิตอันประเสริฐที่เกิดจากการประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตของนักเรียน ประกอบด้วยหลักสังคหวัตถุ 4 หลักสารณียธรรม 6 หลักการระ 6 ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนของโรงเรียนชุมชนโพธิ์สว่างดอนโมง ดังนี้ 1) หลักสังคหวัตถุ เป็นจริยธรรมการมีน้ำใจ เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวใจ

บุคคลให้มีสามัคคีต่อกัน มีเมตตาริจิต มีความรักความปรารถนาดีต่อกันของนักเรียน มี 4 อย่างได้แก่ (1) ทาน นักเรียนมีน้ำใจช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันสิ่งของแก่เพื่อน และการเสียสละให้สิ่งของคนที่เหลือใช้แก่เพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ (2) ปิยวาจา นักเรียนมีการพูดถ้อยคำที่สุภาพอ่อนหวานต่อเพื่อนบุคคลอื่นๆ เมื่อได้ร่วมงานกับเพื่อนบุคคลอื่นๆ แสดงความปรารถนาดีต่อเพื่อน (3) อตถจริยา นักเรียนช่วยแนะนำสั่งสอนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อเพื่อน ช่วยติวหนังสือให้เพื่อน และการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์กับสาธารณะ (4) สมานัตตตา นักเรียนมีการสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องศีลธรรมจริยธรรมแก่เพื่อน เป็นผู้เสมอต้นเสมอปลายต่อเพื่อน มีน้ำใจร่วมสุขทุกข์กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ 2) หลักสาราณียธรรม เป็นหลักจริยธรรมที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เกิดความรักกัน มีความเคารพนับถือกัน และเป็นไปเพื่อความสามัคคีของนักเรียน มี 6 อย่างได้แก่ (1) เมตตากายกรรม นักเรียนมีความยินดีช่วยเพื่อนเมื่อเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน และการไม่เคยปฏิเสธต่อเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ ที่เข้ามาขอให้ช่วยเหลือตามความสามารถของตน (2) เมตตาวาจากรรม นักเรียนมีการแสดงออกความสุภาพต่อเพื่อนร่วมงาน การพูดจาที่สุภาพและคอยให้กำลังใจเพื่อน เมื่อมีปัญหามาปรึกษา (3) เมตตามโนกรรม นักเรียนแสดงออกหรือคิดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ ไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลัง (4) สาธารณโภคี นักเรียนมีการแบ่งปันสิ่งของและอาหารที่ได้มาด้วยความสุจริตแก่เพื่อน ไม่อิจฉาเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ เมื่อเขาเหล่านั้นได้ดีกว่า (5) สีลสามัญญตา นักเรียนมีสติระลึกว่าทะเลาะวิวาทเป็นสิ่งที่ไม่ควรปฏิบัติ รู้ว่าสิ่งไหนควรทำและสิ่งไหนไม่ควรทำ มีการแสดงตนยินดีที่จะเข้าไปช่วยครูถือสิ่งของ ไปช่วยคนชราหรือคนพิการ (6) ทิฏฐิสามัญญตา นักเรียนเห็นคนท้องกำลังเดินข้ามถนน หรือมีการลุกขึ้นยืนเพื่อให้คนชราคนพิการ และคนท้องนั่งแทนเมื่ออยู่บนรถประจำทาง พร้อมทั้งคอยช่วยพ่อแม่ในการทำงาน โดยไม่ต้องสั่ง และ 3) หลักการะ เป็นความเคารพ ความเอื้อเฟื้อ ในการปฏิบัติด้วยความหนักแน่นจริงจัง และจริงใจต่อบุคคลหรือสิ่งที่ควรเคารพนับของนักเรียน มี 6 อย่างได้แก่ (1) พุทธคารวตา นักเรียนจะแสดงความเคารพบูชาพระรัตนตรัย บูชาพระพุทธรูป เคารพบิดามารดา เคารพผู้ใหญ่ ครูและอาจารย์ (2) อัมมคารวตา นักเรียนมีความเคารพในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติตาม นักเรียนจะแสดงความยินดีห่มผ้าเพื่อนหรือบุคคลอื่นๆ มาถ่ายทอดแนะนำประสบการณ์ความรู้ (3) สังฆคารวตา นักเรียนจะแสดงความเคารพที่ถูกต้องต่อบุคคลที่ควรเคารพบูชาเช่น พระสงฆ์ พ่อ แม่ ครู เคารพในการทำมาค้าขายดีละเว้นความชั่ว (4) ลีลาคารวตา นักเรียนมีเคารพในการศึกษาเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ (5) อัปมาทคารวตา นักเรียนมีการเคารพความไม่ประมาทในการใช้ชีวิตประจำวัน (6) ปฏิสันถารคารวตา นักเรียนมีแสดงความยินดีต้อนรับ และแสดงความเคารพขณะผู้อื่นๆ มอบสิ่งของให้ มีความเคารพในความรู้ของเพื่อน เคารพความคิดเห็นของเพื่อน

ดังนั้น การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนตามหลักธรรมทั้งสามอย่างครบถ้วนและถูกต้อง ทำให้เป็นผู้มีความประพฤติดีงาม มีจริยธรรมที่น่าเลื่อมใสศรัทธาและน่ายกย่อง เพราะทำให้เป็นคนดี เพียบพร้อม

ด้วยคุณธรรมจริยธรรมที่ได้ฝึกฝนปฏิบัติมาดีแล้ว ทั้งจริยธรรมการมีน้ำใจ จริยธรรมการยิ้มและจริยธรรมการไหว้เหล่านี้ เมื่อนักเรียนเป็นผู้ที่มีจริยธรรมที่ดีงาม ก็จะทำให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโรงเรียน สังคมตลอดถึงประเทศชาติต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็นจึงได้นำประเด็นเหล่านั้นมาเพื่อการอภิปรายผล ดังนี้

1. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน เป็นการประพฤติปฏิบัติของบุคคลที่แสดงออกถึงความดีงาม ทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและแต่สังคม เพื่อให้เกิดความสงบสุข ความเจริญรุ่งเรือง เป็นประโยชน์ต่อสังคมและการพัฒนาประเทศชาติ เนื่องจากนักเรียนยังขาดผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ประกอบกับสื่อมวลชนมักเผยแพร่ข่าวคราวที่หมิ่นเหม่ต่อจริยธรรมและมีแหล่งอบายมุขมากมาย ซึ่งรัฐไม่มีมาตรการครอบคลุมที่ดีพอ จึงเป็นเหตุให้เด็กและเยาวชนลอกเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีให้เกิดค่านิยมที่ผิดพลาด การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นการเรียนรู้ที่ควรเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพของแต่ละคน ที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ครูผู้สอนจึงควรมีการจัดการที่เหมาะสมในลักษณะที่แตกต่างกัน ตามเหตุและปัจจัยของผู้เรียนแต่ละคน สอดคล้องกับวีโล ตั้งจิตสมคิด (2538, หน้า 1-2) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัญหาการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรมให้แก่นักเรียนตามทัศนะของอาจารย์ในกลุ่มรัตนโกสินทร์ พบว่า การเรียนการสอนในปัจจุบันควรมีการสอดแทรกจริยธรรมควบคู่ไปด้วย อาจารย์ควรได้รับการอบรมให้เข้าใจในหลักธรรมของศาสนาอย่างแท้จริง และควรมีการจัดช่วงเวลาให้การอบรมแก่นักศึกษาเสมอทุกสัปดาห์ การจัดชั้นเรียนควรมีความเหมาะสม ควรมีการสร้างบรรยากาศให้นักเรียนรู้สึกรักและภูมิใจในสถาบัน สภาพภายในสถาบันควรมีความร่มรื่น มีต้นไม้ สวนหย่อม มีการเขียนคำขวัญ ข้อคำคติเตือนใจหรือยกย่องชมเชยผู้ทำคุณงามความดี ผู้บริหารควรให้การสนับสนุนในการจัดกิจกรรมทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และเวลา กิจกรรมที่จัดควรตรงกับความสนใจเหมาะสมกับวัยของนักศึกษา โดยให้นักศึกษารับผิดชอบภายใต้การดูแลของอาจารย์

2. การส่งเสริมและการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนนั้น กิจกรรมงานขององค์การจะประสบผลสำเร็จหรือมีประสิทธิภาพเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับการบริหารของผู้บังคับการเป็นสำคัญ เพราะในระบบโรงเรียนผู้บริหารเป็นผู้ได้รับมอบหมายให้วางแผนพัฒนาการศึกษา ควบคุม กำกับดูแล ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา ฉะนั้น การบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าใจและตระหนักในสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนถือเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่ง การสร้างเสริมจริยธรรมนักเรียนดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะกำหนดนโยบายและวางแผนทางการปฏิบัติตลอดจนหาวิธีการสร้างเสริมจริยธรรมเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีศีลธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับอิสรา ตาดทอง (2549, หน้า 35) ได้ทำวิจัยเรื่อง

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาทั้ง 6 ด้าน ในระดับมากถึงมากที่สุด ได้แก่ 1) ด้านการบริหารโรงเรียน ผู้บริหารมีบทบาทในการส่งเสริมและปลูกฝังจริยธรรมให้นักเรียน พร้อมทั้งปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี 2) ด้านการบริหารหลักสูตร ผู้บริหารได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน 3) ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ผู้บริหารได้มีการส่งเสริมให้มีการแบ่งกลุ่มนักเรียนดูแลทำความสะอาด และความสวยงามของโรงเรียน 4) ด้านการนิเทศและการสอน ผู้บริหารเน้นให้ครูตักเตือนเอาใจใส่สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนเป็นการอบรมสั่งสอน เมื่อนักเรียนประพฤติไม่ถูกต้อง 5) ด้านการจัดกิจกรรม ผู้บริหารได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเป็นคนรักความสะอาดโดยการประกวดห้องเรียน ส่งเสริมให้มีการจัดนิทรรศการวันสำคัญทางศาสนา เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักความกตัญญู และจัดให้มีการบันทึกความดีของตนเอง 6) ด้านการประเมินผลทางจริยธรรม ผู้บริหารเน้นให้ครูประเมินผลจริยธรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน

3. การพัฒนาจริยธรรมนักเรียน นอกจากจะเป็นหน้าที่ของโรงเรียนแล้ว ยังมีปัจจัยหลายอย่างที่มีต่อการปลูกฝังจริยธรรมแก่นักเรียน เพราะนักเรียนไม่ได้อยู่ในความดูแลของโรงเรียนตลอดเวลา การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเริ่มจากสถาบันครอบครัวให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และเอาใจใส่เด็ก และเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ จารมณ์ และสังคม สถาบันการศึกษาให้ความรู้เพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ การใช้ชีวิตอยู่ในสังคม และสถาบันทางศาสนามีหน้าที่ให้ความรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม กฎแห่งกรรม บาปบุญคุณโทษที่มาจากการกระทำ การละอายต่อการกระทำผิด และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สถาบันในสังคมจะมีบทบาทรับผิดชอบต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนร่วมกัน ดังนั้น โรงเรียนในฐานะเป็นสถาบันการศึกษาจะต้องมีจุดมุ่งหมายสอนจริยธรรม นำหลักคุณธรรมทางศาสนามาเป็นหลักในการจัดการศึกษา ครูทุกคนต้องถือว่าเป็นครูจริยธรรมและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดีของศิษย์ด้วย สอดคล้องกับธนพงศ์มงคล (2545, หน้า 27) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียน มงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม พบว่า 1) ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อกิจกรรมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดมีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้วัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กประพฤติตนเป็นคนดีอย่างสม่ำเสมอโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมและช่วยกันอบรมปลูกฝังทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน 2) ด้านสิ่งแวดล้อมที่เอื้อหรือส่งเสริมต่อการพัฒนาจริยธรรม ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่ทางโรงเรียนจัดไว้อยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครู และนักเรียนต้องร่วมมือกันในการจัดหาสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

3) ด้านบุคลากร ความคิดเห็นของผู้ปกครองต่อคุณลักษณะของบุคลากร มีผลต่อการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนอยู่ในระดับมาก และผู้ปกครองมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากร ระบบการเรียน การสอน ควบคู่กับคุณธรรม และครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ใช่อาธรมณ์กับเด็ก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1.1 การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนนั้น สถานศึกษาควรให้ความสำคัญต่อการอบรมจริยธรรม และศีลธรรมแก่นักเรียนเป็นอย่างมาก ต้องอาศัยปัจจัยคือ สิ่งแวดล้อมภายนอก (ปรโตโฆสะ) เป็นสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดีที่เกื้อกูลแก่การปลูกฝังจริยธรรม มีผู้คอยให้คำแนะนำที่ดี (กัลยาณมิตร) ที่จะปจจัยทำให้นักเรียนรู้จักใช้ความคิดพิจารณาอย่างถูกต้อง (โยนิโสมนสิการ) แก้ไขปัญหาเป็น

1.2 การที่โรงเรียนจะปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักเรียนได้นั้น การบริหารโรงเรียนควรปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพราะระบบโรงเรียนมีผู้บริหารเป็นผู้ได้รับมอบหมายให้วางแผนพัฒนาการศึกษาทั้งหมด และการจัดสภาพแวดล้อมต้องให้สอดคล้องกับการสอนของครู

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีวิสัยทัศน์ และกำหนดนโยบายตลอดจนวางแผนงานของโรงเรียนอย่างถูกต้อง เพื่อพัฒนาความรู้ของนักเรียนสู่ความเป็นเลิศ มีการจัดหลักสูตรเน้นวิชาจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมนักเรียนนั้นควรมีพระสงฆ์คอยอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้และลงมือปฏิบัติให้เกิดพฤติกรรมที่ดีงามจนติดเป็นนิสัยอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในสังคมปัจจุบัน

2.2 ควรศึกษาการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในฐานะมีความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับผู้ปกครองนักเรียน

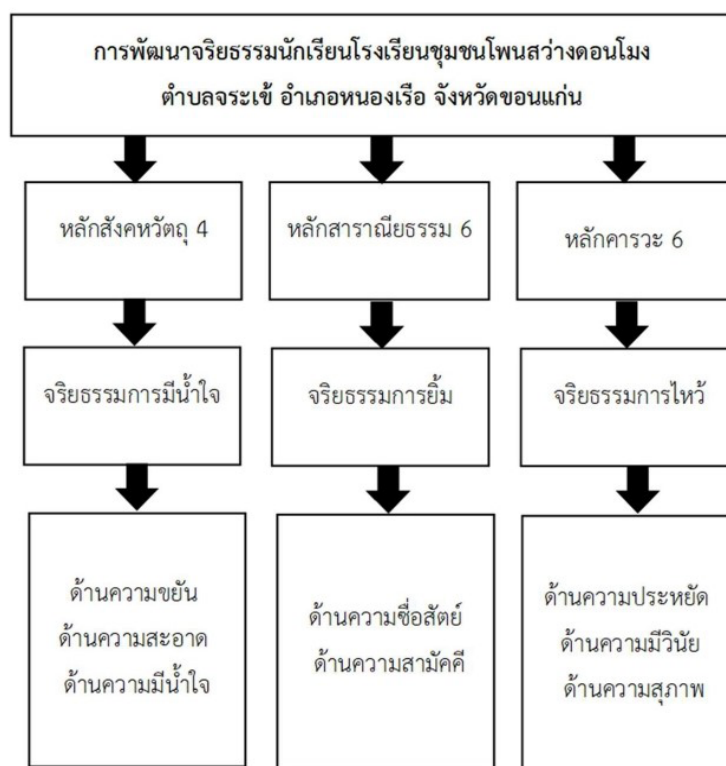
2.3 ควรศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในชีวิตประจำวัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนในโรงเรียนเป็นการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้และมีจริยธรรมที่พึงปรารถนาของสังคม เพราะเยาวชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าจะต้องได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และจิตใจ ให้เป็นคนดีของประเทศชาติ ภาระหน้าที่ของโรงเรียนมิได้มีแต่การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตเท่านั้น หากแต่มีความรับผิดชอบที่จะต้องสร้าง

คุณสมบัติของความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม ให้แก่เยาวชนที่จะออกไปเป็นสมาชิกของสังคมอีกด้วย การพัฒนาจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนชุมชนโพนสว่างดอนโมง ตำบลจระเข้ อำเภอนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนได้พัฒนาตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง เรียนรู้จากหลายสถานการณ์ทั้งในและนอกห้องเรียนได้อย่างเหมาะสม สามารถสรุปเป็นแผนภาพองค์ความรู้ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กิตติมา ปรีดีดิolk. (2532). การบริหารและการนิเทศการศึกษาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: อักษรบัณฑิต.
- ธนพงศ์ มงคล. (2545). ความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมในโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย แผนกประถม. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นราชนิ นาคปนทอง. (2545). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พระณัฐพล วงศ์มูล. (2553). การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมานิตวิทยา: กรณีศึกษาโรงเรียนมานิตวิทยาดำบลห้วยไคร้ อำเภอมะขาม จังหวัดเชียงราย. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- พระธรรมปิฎก. (2535). พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิไล ตั้งจิตสมคิด. (2538). ศึกษาปัญหาการปลูกฝังและเริ่มสร้างจริยธรรมให้นักศึกษาตามทัศนะของอาจารย์ในกลุ่มรัตนโกสินทร์. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ.
- สาโรช บัวศรี. (2527). จริยศึกษา. กรุงเทพฯ: บรรเทาการพิมพ์.
- อิสรา ตาดทอง. (2549). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากระบี่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่
แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
แม่ฮ่องสอน เขต 2*

Competencies of School Administrators Affecting Learning Space
Enhancement of Schools under Mae Hong Son Primary Educational
Service Area Office 2

เอกกรินทร์ เขียวไพล่, โสภนา สุดสมบุญ และสุทธิวรรณ ตันติรจนางค์

Ekkarin Kheaplai, Sopana Sudsomboon and Suttiwan Tuntirojanawong

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Ekkarin_po_@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ระดับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา และ 4) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 จำนวน 286 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครืจซี่และมอร์แกน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิตามขนาดของสถานศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาและการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .84 และ .80 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

*ได้รับบทความ: 29 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 กันยายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: August 29, 2022; Revised: September 26, 2022; Accepted: December 28, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การบริการที่ดี การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร การพัฒนาทีมงาน และการมุ่งผลสัมฤทธิ์
2. การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพและการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด และการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริงอยู่ในระดับมาก
3. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .616$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการพัฒนาทีมงาน ด้านการบริการที่ดี ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม และด้านการพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสารส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยมีอำนาจร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 39.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา; สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา; การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the competence of the school administrators; 2) the enhancement of the learning space of schools; 3) the relationship between the competence of the school administrators and the enhancement of the learning space of schools; and 4) the competence of the school administrators affecting the enhancement of learning space of school. The sample group consisted of 286 teachers in schools under Mae Hong Son Primary Educational Service Area Office 2, all of whom were obtained by the Krejcie and Morgan's sample size table and stratified random sampling based on school size. The employed research instrument was a questionnaire dealing with the competency of the school administrators and the enhancing the learning space, with reliability coefficients of .84 and .80 respectively. The statistics employed for data analysis were the frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson is product-moment correlation, and stepwise multiple regression analysis.

The result of this research as follows:

1. The overall and each aspect of the competence of school administrators were rated at the highest level that ranked in descending order, were the good service, the creating a common vision in terms of development, the use of innovation technology and communication, the team development and the aspect of achievement respectively.
2. The overall enhancement of learning space was at the highest level, when considering each aspect, the enhancing the physical learning space and the enhancing social learning space were at the highest level and the enhancing virtual learning space was at the high level.
3. The competency of school administrators correlated positively with the enrichment of learning space at a quite high level ($r = .616$), with statistical significance at the .01 level.
4. The competency of the school administrator that included the team development, the good service, the creating a common vision and the development of innovation technology and communication in school were affecting the enhancement of learning space of schools. These factor were significant predictors of the organizational commitment of teachers and they could explain 39.70 % of the variance ($p = .01$).

Keywords: School administrators; Competencies of school administrators; Enhancing learning spaces of school

1. บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันของประเทศ การจัดการศึกษาที่บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ จำเป็นจะต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีสมรรถนะเพื่อช่วยขับเคลื่อนสถานศึกษา จัดการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึงกระตุ้นและส่งเสริมบุคลากรให้มีการพัฒนาสมรรถนะของแต่ละบุคคลเพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อผู้เรียน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 20 ปี (พ.ศ. 2561- พ.ศ. 2580) ที่ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปกระบวนการศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 รวมถึงพระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้มีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของผู้เรียน สถานศึกษาจึงต้องจัดให้มีพื้นที่ทั้ง

ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เต็มศักยภาพ ทั้งที่เป็นห้องเรียนมีการเรียนการสอนแบบเผชิญหน้าหรือห้องเรียนเสมือนจริงเพื่อเป็นพื้นที่ในการรวมกลุ่มสำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการศึกษาพบว่า พื้นที่แห่งการเรียนรู้แบบไม่เป็นทางการมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มพูนประสบการณ์ของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความสะดวกสบายและยืดหยุ่นตรงกับลักษณะงานที่มีความแตกต่างเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่มีความแตกต่าง (Xianfeng, 2021) ซึ่ง Sandris Zeivots (2018) ที่ได้แบ่งพื้นที่แห่งการเรียนรู้ออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพ พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริง ทั้งนี้สถานศึกษาแต่ละแห่งจะจัดให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในลักษณะใดก็ขึ้นอยู่กับบริบทสถานศึกษานั้นๆ

การพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาต้องมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิดและแรงจูงใจในการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (มานะ ครุฑาโรจน์, 2563) และจำลอง นักพ่อน (2562) กล่าวว่า สมรรถนะมีความเชื่อมโยงใน 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นความสามารถพื้นฐานของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผลรวมจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์ของบุคคล ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานในการทำงานของบุคคล ซึ่งอยู่ภายนอกตัวบุคคลสามารถมองเห็น วัดและประเมินได้ง่าย และส่วนที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล เช่น แรงจูงใจ ค่านิยม ลักษณะนิสัย พฤติกรรมส่วนตัว ภาพลักษณ์ส่วนบุคคลและบทบาททางสังคม อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในงานตามภารกิจและหน้าที่ ทั้งนี้ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดการศึกษา พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่สำคัญประกอบด้วย 1) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม 2) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 3) การบริการที่ดี 4) การพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร และ 5) การพัฒนาทีมงาน (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2548) ซึ่งการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องปฏิรูปแนวคิดใหม่เนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงในบริบทการศึกษาหลายประการ อาทิ ลักษณะผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ รูปแบบทางสังคม หลักสูตรการศึกษา และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับอภิภา ปรัชญพothi (2560) ที่กล่าวว่าการออกแบบพื้นที่แห่งการเรียนรู้ควรเน้นผู้ซึ่งพื้นที่เป็นสำคัญโดยเฉพาะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

การจัดการศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอนซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งไทยใหญ่ ลาหู่ ปากาญอ ลัวะ ม้ง ลีซอ จีนยูนนาน ต้องอยู่ กระจายอยู่ในพื้นที่ทุกอำเภอ ประเพณีวัฒนธรรมความเชื่อที่มีความแตกต่างกัน สถานศึกษาส่วนมากอยู่บนภูเขา ยากลำบากในการเดินทางและการสื่อสาร จึงทำให้เกิด

ปัญหาประสพความยุ่งยากในการจัดการศึกษา รวมทั้งสถานศึกษาส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อม ห้องเรียน อาคารเรียน และบริบทพื้นที่ไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษา (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2560) การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศ (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2, 2563) จากสภาพดังกล่าวจะเห็นได้ว่าไม่เอื้อต่อการจัดแหล่งเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เต็มศักยภาพ ดังนั้นการสนับสนุนให้มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่มาปรับใช้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้มากยิ่งขึ้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
2. เพื่อศึกษาการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2
4. เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ครูในสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ปีการศึกษา 2564 จากสถานศึกษา 176 แห่ง รวมจำนวนครูทั้งสิ้น 1,106 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 286 คน หลังจากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิโดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งจากนั้นเทียบสัดส่วน และสุ่มอย่างง่าย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่มีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง 0.60-1.00 โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีความเที่ยงเท่ากับ .84 และ 3) การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามีความเที่ยงเท่ากับ .80
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยการนำแบบสอบถามจำนวน 286 ฉบับ ส่งผ่านไปรษณีย์

มีกำหนดระยะเวลา 1 เดือนซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 268 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.70

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและใช้สถิติที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นแบบสำรวจรายการ โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ 2) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาและการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์ และ 4) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

4. สรุปผลการวิจัย

1. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการบริการที่ดี ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านการพัฒนาทีมงาน และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในภาพรวม

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม	4.71	0.18	มากที่สุด
2. การมุ่งผลสัมฤทธิ์	4.63	0.15	มากที่สุด
3. การบริการที่ดี	4.80	0.15	มากที่สุด
4. การพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และการสื่อสาร	4.68	0.22	มากที่สุด
5. การพัฒนาทีมงาน	4.64	0.15	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม (n = 268)	4.69	0.12	มากที่สุด

2. การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่างมากที่สุดถึงมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพ การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคมและการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ในภาพรวม

สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพ	4.73	0.20	มากที่สุด
2. พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคม	4.60	0.16	มากที่สุด
3. พื้นที่แห่งการเรียนรู้เหมือนจริง	4.46	0.22	มาก
เฉลี่ยรวม (n = 268)	4.59	0.12	มากที่สุด

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับค่อนข้างสูง ($r = .616$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาทีมงาน (X_5) ($r = .551$) ด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ (X_2) ($r = .544$) ด้านการบริการที่ดี (X_3) ($r = .427$) ด้านการพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร (X_4) ($r = .339$) และการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (X_1) ($r = .319$) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษากับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	$Y_{รวม}$
X_1	.161**	.324**	.145**	.319**
X_2	.175**	.776**	.177**	.544**
X_3	.029	.651**	.206**	.427**
X_4	-.112	.223**	.493**	.339**
X_5	.205**	.762**	.173**	.551**
$X_{รวม}$	.112	.747**	.372**	.616**

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ด้านที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านการพัฒนาทีมงาน (X5) ด้านการบริการที่ดี (X3) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (X1) และด้านการพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร (X4) โดยสมรรถนะทั้ง 4 ด้านร่วมกันทำนายการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ได้ร้อยละ 39.70 ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adjusted R ²	Std. Error	F	p
X ₅	.551	.304	.301	.101	116.016	0.000
X ₅ X ₃	.614	.377	.372	.096	31.173	0.000
X ₅ X ₃ X ₁	.625	.391	.384	.095	5.975	0.015
X ₅ X ₃ X ₁ X ₄	.637	.406	.397	.094	6.705	0.010

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงตามลำดับมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริการที่ดี ด้านการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการพัฒนาการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีและการสื่อสาร ด้านการพัฒนาทีมงาน และด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 สนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ปฏิบัติงานเต็มตามศักยภาพ มีประสิทธิภาพ และเป็นมืออาชีพ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดในกลุ่ม ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

การบริการที่ดีมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่ม เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาดังอยู่ในพื้นที่ห่างไกล สถานศึกษาจึงเป็นที่พึ่งพาของชาวบ้านหรือชุมชนทั้งทางด้านวิชาการที่ชาวบ้านคาดหวังว่าสถานศึกษาจะเป็นสถานที่ที่จะอบรมสั่งสอนบุตรหลาน ของตนเองให้มีความรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ ส่วนทางด้านสังคมชาวบ้านหรือชุมชนคาดหวังว่าสถานศึกษาเป็นแหล่งสะสมความรู้ ความทันสมัยและ

ความเจริญ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจบริบทของพื้นที่ รวมถึงจะต้องวิเคราะห์ความต้องการของผู้รับบริการทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและชุมชน ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาก็สามารถดำเนินการได้ดี ซึ่งสังเกตได้จากข้อมูลของแหล่งเรียนรู้ทั้งที่เป็นสวนพฤกษศาสตร์ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต่างๆ ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในพื้นที่ ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้เหล่านั้น (กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2, 2563) โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ นิธิ เรืองสุขอุดม (2563) สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านพบว่าด้านการบริการที่ดีเป็นสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด

การมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลยากลำบากในการเดินทางและสภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการจัดการศึกษาส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาบางแห่ง ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยมอบหมายให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่อยู่บริเวณใกล้เคียง หรือครูปฏิบัติหน้าที่แทนผู้บริหารสถานศึกษาแล้วก็ตาม แต่ยังพบว่า ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติหน้าที่แทนนั้นขาดความมุ่งมั่นและเต็มใจในการบริหารสถานศึกษา และที่สำคัญไปกว่านั้นผู้บริหารขาดการประเมินการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้ ซึ่งสังเกตได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ไม่มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องวิชิต แสงสว่าง (2563) ที่พบว่าสมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในลำดับสุดท้าย

2. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีความเฉลี่ยอยู่ระหว่างมากถึงมากที่สุด โดยเรียงตามลำดับมากไปน้อย ได้แก่ พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพ พื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคม และพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดและต่ำสุดในกลุ่ม ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปราย ดังนี้

การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในกลุ่ม เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 2 มีพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางด้านกายภาพเพียงพอและเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากกว่าด้านอื่นๆ และเป้าประสงค์ของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ยังต้องการให้สถานศึกษาเป็นหน่วยงานต้นแบบสำนักงาน Green Clean Safety และ มีการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ดังนั้นผู้บริหารจึงพัฒนาสถานศึกษาในทิศทางพื้นที่ทางกายภาพ เป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกับ Barrett (2017) พบว่าความก้าวหน้าในการเรียนของนักเรียนอายุตั้งแต่ 5 ถึง 11 ปี ของสถานศึกษาประถมในสหราชอาณาจักรเป็นผลมาจากการออกแบบพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางกายภาพของห้องเรียน

การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริง มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในกลุ่ม โดยเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจาก สถานศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ขาดความพร้อมเกี่ยวกับระบบไฟฟ้า เทคโนโลยี และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตส่งผลให้เกิดข้อจำกัดเกี่ยวกับการจัดห้องเรียนแบบออนไลน์และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การให้ความสำคัญค่อนข้างน้อยกับการเข้าถึงเทคโนโลยีบนเครือข่ายอย่างมีคุณภาพได้ทุกที่ทุกเวลา สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน (2562) พบว่า สถานการณ์และแนวโน้มการจัดการศึกษาในจังหวัดมีประเด็นปัญหาเรื่องการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเรียนการสอนของครูยังมีน้อย ซึ่งสอดคล้องกับประพิมพ์ อัดตะนันท์ (2563) ที่ระบุว่า ควรพัฒนาค้นหาสารสนเทศดิจิทัลและเว็บไซต์ที่ครูจัดทำขึ้นมาเอง นำมาพัฒนาต่อยอดและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อการเสริมสร้างการพัฒนาตนเอง ในขณะที่ Zeivots Schuck (2018) พบว่า พื้นที่เสมือน (ระบบคอมพิวเตอร์) และอุปกรณ์ นักเรียนมีความต้องการพื้นที่เสมือนและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นลำดับต้นๆ ของความต้องการ

3. จากสมมติฐานข้อ 1 สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการพัฒนาทีมงานมีความสัมพันธ์กับการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์สูงสุด แสดงว่าถ้าหากผู้บริหารมีความรู้ความสามารถทักษะและเจตคติในการพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงองค์ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี ก็จะทำให้การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่ฯ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทีมงานโดยการจัดให้มีโครงการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา โครงการพัฒนาศักยภาพข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับเล็ก ชมันเขียว (2562) พบว่า สมรรถนะด้านการพัฒนาตนเองและบุคลากรมีความสอดคล้องกับโมเดลแล้วมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์นี้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิชิต แสงสว่าง (2563) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการพัฒนาทีมงานมีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับมาก

4. จากสมมติฐานข้อ 2 พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่ฯ มีการบริหารจัดการองค์กรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และพัฒนาสถานศึกษาให้มีความทันสมัย พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาทีมงาน เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ผู้บริหารสถานศึกษามีการตั้งใจและโน้มน้าวให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างเต็มที่ตามศักยภาพของแต่ละคน ทำให้สามารถเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการพัฒนาทีมงานเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น มีการคอยสนับสนุนเสริมแรงให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับวิชาชีพฯ โหนด (2562) พบว่า การพัฒนาทีมงานเป็นองค์ประกอบสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคประเทศไทย 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับชีวิตแสงสว่าง (2563) พบว่า การพัฒนาทีมงานเป็นสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเตรียมคนไทย 4.0 ของสถานศึกษาโดยรวมพหุการณ์ได้ร้อยละ 68.70

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์และการทำงานเป็นทีมน้อยกว่าสมรรถนะด้านอื่นๆ ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควร 1) แสวงหาวิธีการปฏิบัติงานใหม่ๆ เกี่ยวกับการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรพัฒนาทักษะในการสื่อสารและจิตใจเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่แห่งการเรียนรู้อย่างจริงจัง และ 3) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อยกระดับคุณภาพของห้องเรียนออนไลน์ให้สามารถใช้งานได้จริง

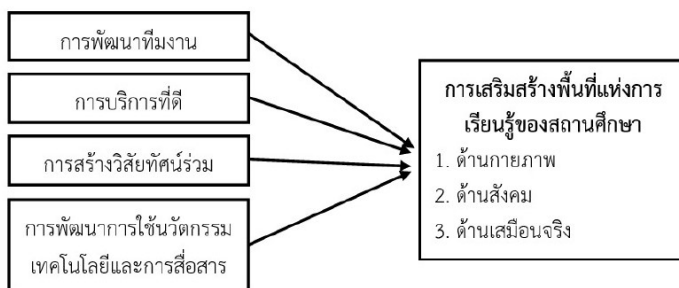
1.2 ผลการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้เสมือนจริงยังมีการปฏิบัติน้อยกว่าด้านอื่นๆ ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ควรกำหนดนโยบาย ในการพัฒนาบุคลากรเพื่อเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้และ ควรส่งเสริมให้สถานศึกษานำนวัตกรรม เทคโนโลยี และการสื่อสารมาใช้ในการสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในระดับสถานศึกษาให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยมีอำนาจร่วมกันพหุการณ์ได้ร้อยละ 39.70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการทำวิจัยครั้งนี้ ได้สารสนเทศเกี่ยวกับสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปเป็น แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของตนเอง สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางการดำเนินงานการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทเพื่อปรับปรุงและพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 ได้แนวทางในการเสริมสร้างพื้นที่แห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2. (2563). รายงานผลการดำเนินงานประจำปี. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 8 การปฏิรูปครูและอาจารย์. เข้าถึงได้จาก <http://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1742>
- จำลอง นักพ่อน. (2562). หน่วยที่ 9 การบริหารสมรรถนะทรัพยากรบุคคลในองค์กร. ในประมวลสาระชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 6-10. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิธิ เรืองสุขอุดม. (2563). สมรรถนะของผู้บริหารกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 1. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประพิมพ์ อัดตะนันท์. (2563). อนาคตภาพของพื้นที่การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการพัฒนาตนเองของครูการศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. วารสารสมาคมนักวิจัย, 25(1), 156-169.
- วิชาพัชญ์ โหนา. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาในคุยประเทศไทย 4.0. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส), 26(1), 111-119.
- มานะ ครุธาโรจน์. (2563). กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคการศึกษา 4.0. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 5(9), 351-369.
- เล็ก ขมิ้นเขียว. (2562). การศึกษาสมรรถนะผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(3), 113-124.

- วิจิต แสงสว่าง. (2563). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเตรียมคนไทย 4.0 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. *วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 14(1), 219-231.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *การจัดระบบบริหารและสารสนเทศภายในสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2548). *หลักเกณฑ์และวิธีการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษามีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน. (2560). *แผนพัฒนาการศึกษาพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2561-2562*. แม่ฮ่องสอน: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดแม่ฮ่องสอน.
- อภิภา ปรัชญพฤทธิ. (2560). การออกแบบพื้นที่การเรียนรู้สำหรับสถาบันอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 11(2), 379-392.
- Barrett. (2017). The Holistic impact of classroom spaces on learning in specific subjects. *Environment and Behavior*, 49(4), 425-451.
- Sandris Z. (2018). Needs and expectations of a new learning space: Research students' perspectives. *Australasian Journal of Educational Technology*, 34(6), 27-40.
- Xianfeng. (2021). Informal learning spaces in higher education: Student preferences and activities. *Buildings*, 11(2), 1-27.

การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์
ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารีจังหวัดกาฬสินธุ์*
The Creative Learning Management on Citizenship Based on the
Four Iddhipāda Dhammas and Community-Based Learning of
Students in Anukoolnaree School, Kalasin Province

พรชัย วันทุม, สมควร นามสีฐาน¹, พระครูสุนทรวินัยโรส และพระมหาวิทวัส กตเมธิ²

Pornchai Wanthum, Somkhuan Namseethan, Phra krusuntonwinairos

and Phramaha Witthawat Katamethi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Mahamakut Buddhist University, Kalasin College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pornchaiwanthum@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพ 2) เปรียบเทียบ และ 3) ข้อเสนอแนะการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยนี้ เป็นวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดย (Mixed methods) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 530 คน และกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูผู้สอน จำนวน 18 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า

1. จัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจาก

*ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 20 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: March 7, 2022; Revised: October 20, 2022; Accepted: December 28, 2022

มากไปหาน้อย คือ ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติตนเป็นคนดี ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ครอบครัว

2. การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเพศ ระดับชั้นเรียน และอาชีพของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ นักเรียนจะต้องมีความเพียรพยายามในการเรียน ครูจะต้องมีพัฒนาการในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในการบรรยาย นักเรียนจะต้องระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดา เคารพเชื่อฟัง รู้กาลเทศะ มีความสุภาพอ่อนโยน ทั้งทางกาย วาจา ใจ และนักเรียนจะต้องช่วยเหลือ และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, วิชาหน้าที่พลเมือง; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this thesis were 1) to study the condition, 2) to compare and 3) purpose a recommendation for development of creative learning management on citizenship based on the Four Iddhipāda Dhammas and community-based learning of students in Anukoolnaree School, Kalasin Province. This study was conducted based on the mixed-research methods: quantitative and qualitative research. The sample group used in this research was 530 upper secondary school students in Anukoolnaree School, and the target group was two school administrators and 18 teachers of social studies, religion, and culture learning areas. The statistics used in data analysis were: Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation, One Way ANOVA.

The result of this research as follows:

1. The overall creative learning management on citizenship based on the Four Iddhipāda Dhammas and community-based learning of students in Anukoolnaree School, Kalasin Province, was statistically rated at a high level. All studied aspects were rated at the same level: applying the Four Iddhipāda Dhammas to community, education, school, goodman behavior, and family.

2. Based on the comparison, the creative learning managements on citizenship based on the Four Iddhipāda Dhammas and community-based learning of students in Anukoolnaree School, Kalasin Province, classified by gender, educational levels, and parental occupations were different with the statistical significance level of 0.05. This denied the set hypothesis.

3. The recommendation for developing creative learning management on citizenship based on the Four Iddhipāda Dhammas and community-based learning of students in Anukoolnaree School, Kalasin Province, Teachers need to develop teaching and learning by using innovation and modern technology to help in lectures that affect students' interests. Students must obey and act following the teacher's teachings. Teachers must never forget the merits of their parents and behave as family members by respecting and obeying parents, satisfaction with what parents teach in a good way. Students must behave appropriately by knowing the time, being polite and gentle, both physically, verbally and mentally. Students must strive to help and develop the local area to progress.

Keywords: Learning Management; Citizenship Based; Iddhipāda Dhamma

1. บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจและสังคม ตลอดทั้งโรคระบาดโควิด 19 ทำให้เกิดปัญหามากมาย เพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2554 ได้กำหนดวัตถุประสงค์การจัดการศึกษาใน มาตรา 4 ว่า “การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมจากการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในมาตรา 6 กำหนดจุดมุ่งหมายและหลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม ในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข(พระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542) กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการศึกษาในปัจจุบัน และอนาคต โดยการนำหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษามาใช้ คือหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะนำพาบุคคลไปสู่ความสำเร็จ

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบของอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ วิริยะ หมายถึง ความเพียรพยายาม จิตตะ หมายถึง ความมุ่งมั่นเอาใจใส่ และวิมังสา หมายถึง ความใคร่ครวญ ในงานที่ทำ ซึ่งจะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ทำให้งานบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาไทยจะเปลี่ยนแปลงให้เห็นทันตาต้องใช้ อิทธิบาท 4 โดยกระทรวงศึกษาธิการไม่ ต้องเสียเวลา นำรูปแบบหรือตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทย เพราะคนต่างวัฒนธรรมที่มีวิธีการเรียนรู้เฉพาะตน มีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อิทธิบาท 4 เป็น หลักธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงค้นพบ และสั่งสอนชาวพุทธให้เป็นคนดี อิทธิบาท 4 จึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของคนไทย “Innovation” นวัตกรรมสุดยอดเยี่ยม ยุคไทยแลนด์ 4.0 เพราะได้มีการทดลองใช้และพัฒนาต่อเนื่องมาเป็นระยะเวลา 2564 ผู้ใช้ทุกคน (ชาวพุทธ) ต่างให้ความเห็นว่า เป็นสิ่งซึ่งมีคุณธรรม เป็นเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จตามที่ตนประสงค์ ผู้หวังความสำเร็จในสิ่งใด ถ้าทำตนให้สมบูรณ์ด้วยสิ่งที่เรียกว่า อิทธิบาท 4 คือ 1 ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2 วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3 จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4 วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผล ของสิ่งนั้น จะทำให้ทุกสิ่งสำเร็จได้ตามเป้าหมาย

ดังนั้น จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของนักเรียนและครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งโรงเรียนจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสร้างแรงจูงใจ ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความสนใจในแนวคิดของนวัตกรรมรวมถึงการควบคุมการทำงาน และพัฒนาการเรียน การสอนของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพ ระดับชั้นเรียนและอาชีพของผู้ปกครอง ที่แตกต่างกัน
3. เพื่อนำข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอนุกุลนารี จำนวน 981 คน และกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอนุกุลนารี ปีการศึกษา 2564 จำนวน 530 คน ได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan และ เทียบบัญญัติไตรยางศ์ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และครูผู้สอน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 18 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษา เอกสารงานวิจัย และแนวคิดที่เกี่ยวกับหลักอิทธิบาท 4 แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน และด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ต่อชุมชน ซึ่งแบบสอบถามมีจำนวน 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นแบบสำรวจรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 แบบสอบถาม ปัญหาและความต้องการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน และด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อชุมชน เลือก 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด 5 ด้าน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยสัมภาษณ์ผู้บริหาร และครูผู้สอนโดยการเลือกแบบเจาะจง

การวิเคราะห์แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพ ระดับชั้นเรียน และอาชีพของผู้ปกครอง โดยวิเคราะห์หาจำนวนค่าร้อยละ วิเคราะห์แบบสอบถามหาระดับการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทั้งโดยรวมและรายด้านตามวิธีการของ Likert แล้วนำไปเทียบกับเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับและแปลผลดังนี้ วิเคราะห์แบบสอบถามเปรียบเทียบระดับการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจำแนกตามสถานภาพ (t-test แบบ Independent samples) ระดับชั้นการศึกษา และอาชีพของผู้ปกครอง โดยใช้การวิเคราะห์ค่า โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One-way ANOVA) เมื่อพบ

ความมีนัยสำคัญทางสถิติ ทดสอบรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's method) วิเคราะห์แบบ สัมภาษณ์แนวการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐานของ นักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เขียนในลักษณะความ เรียงประกอบบริบท

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถาม โดยจำแนกตามสถานภาพ สถานภาพชาย คิดเป็นร้อยละ 42.84 สถานภาพหญิง คิดเป็น ร้อยละ 57.16 จำแนกตามระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 คิดเป็นร้อยละ 35.66 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 33.01 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 33.18 จำแนกตามอาชีพผู้ปกครอง ราชการ/รัฐวิสาหกิจคิดเป็นร้อยละ 20.18 พนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 25.09 รับจ้างคิดเป็นร้อยละ 19.81 เกษตรกร/ธุรกิจส่วนตัว คิดเป็นร้อยละ 34.90 ตามลำดับ

2. แสดงค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่ พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมจำแนกเป็นรายด้าน ผลการวิจัยพบว่าระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการ การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียน โรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.42) เมื่อพิจารณา เป็นรายด้านพบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านที่ 5 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน ($\bar{x} = 4.66$, S.D. = 0.40) ด้านที่ 1 ด้านการใช้หลัก อิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา ($\bar{x} = 4.65$, S.D. = 0.41) ด้านที่ 4 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน ($\bar{x} = 4.63$, S.D. = 0.44) ด้านที่ 2 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ($\bar{x} = 4.62$, S.D. = 0.43) และด้านที่ 3 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว ($\bar{x} = 4.60$, S.D. = 0.44) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามสถานภาพ ระดับชั้น และอาชีพของผู้ปกครอง พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ นักเรียนจะต้องมีความ

เพียรพยายามในการเรียน ครูจะต้องมีพัฒนาการในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในการบรรยาย นักเรียนจะต้องระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดา เคารพเชื่อฟัง รู้กาลเทศะ มีความสุภาพอ่อนโยน ทั้งทางกาย วาจา ใจ และนักเรียนจะต้อง ช่วยเหลือ และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุคุณนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้ง 5 ด้าน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถอภิปรายผลได้ว่าการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุคุณนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ สามารถนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในชีวิตของตนเองในด้านการศึกษา การประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ด้านครอบครัว ด้านโรงเรียน ด้านชุมชน ทำให้นักเรียนเล่าเรียนประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายด้วยความขยันอดทนเข้าเรียน ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้สำเร็จเรียบร้อย ด้วยความตั้งมั่น ได้แบ่งการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา 2) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติตนเป็นคนดี 3) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว 4) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน 5) ด้านการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน

ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุคุณนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านที่ 1 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนเรียนในวิชาใดๆ จะมีความพอใจและชอบในสิ่งที่เรียน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มและพอใจที่จะทำงานกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี อยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่เรียน นักเรียนไม่พูดคุยเรื่องอื่นใดนอกจากครูสอน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนตรวจสอบงานที่ทำก่อนส่งและส่งงานสม่ำเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนมีความเพียรพยายามในการเรียน ถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมออยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นกับเรื่องที่กำลังเรียนมากกว่าที่จำเรื่องอื่นๆ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนพยายามตั้งใจเรียนในทุกรายวิชาเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อมรเทพ สุขชัย ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโดยรวมและที่เป็นรายด้าน 5 ด้าน คือด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติตนเป็นคนดีและด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว กลุ่ม

ตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 207 คน นักเรียนมีการใช้หลักอิทธิบาท 4 อยู่ในระดับมาก ในการเรียนโดยรวมต่างกัน ซึ่งอภิปรายผลได้ว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่นนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเองในด้านการศึกษาร่วมกันและประสบผลสำเร็จในการเรียนต่างกัน

ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพัตติตนเป็นคนดี เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ โดยเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านที่ 2 ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อการประพัตติตนเป็นคนดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของครู อาจารย์เสมอ พอใจในคำสั่งสอนของครู อาจารย์ เพียรพยายามศึกษาคิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเชื่อฟังและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของบิดามารดาเสมอ พอใจในคำสั่งสอนของบิดามารดา เพียรพยายามทำความดี อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนมีความสุขอ่อนโยน มีสัมมาคารวะต่อบุคคลทั่วไปและปฏิบัติตนเหมาะสมตามวินัยและสภาพแห่งตน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนแต่งกายถูกต้องตามระเบียบที่โรงเรียนกำหนดและมีความพอใจในการที่อยู่ ในกฎเกณฑ์และระเบียบวินัยของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเพียรพยายามประพัตติปฏิบัติตน ตามกฎหมายตระหนักในจารีตประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเพียรพยายามประพัตติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับสภาพการเป็นนักเรียน ไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพสิ่ง เสพติดให้โทษ ไม่เล่นการพนัน และไม่มั่วสุมอบายมุขทั้งปวง คิดและตระหนักเสมอว่าเป็นสิ่งไม่ดี อยู่ใน ระดับมากที่สุด นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อมีผู้กล่าว ตักเตือนนักเรียนเรื่องที่ทำนักเรียนทำไม่ถูกต้องนักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ อยู่ในระดับ มากที่สุด นักเรียนสำนึกและกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก และนักเรียนมีความ ขยันหมั่นเพียร ประหยัด ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา มีน้ำใจและยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรมที่ดีงามอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก ซึ่งอภิปรายผลได้ว่าจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เจริญสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ นำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการดำเนิน ชีวิตของตนเองในด้านการประพัตติตนเป็นคนดี นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในชีวิต เป็นเครื่องยืนยันใน ความสำเร็จทุกด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรเทพ สุขชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียน รู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัด ขอนแก่น พบว่า การใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโดยรวมและที่เป็นรายด้าน 5 ด้าน คือด้านการใช้หลัก อิทธิบาท 4 ต่อการประพัตติตนเป็นคน

ด้านการใช้หลักอริยบท 4 ต่อครอบครัว เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอริยบท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ นักเรียนระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูลอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนรู้จักอดออมเก็บหอมรอบริบเพื่ออนาคตของตนเองและครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่งสอนในทางที่ดีที่ควร อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย พอใจในสิ่งที่ตนมี อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเพียรพยายามช่วยเหลือครอบครัวในทุกเรื่อง แบ่งเบาภาระ ของบิดามารดาอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อบิดามารดา ตักเตือนในขณะที่นักเรียนกระทำไม่ถูกต้องหรือไม่ควรนักเรียนจะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขทุกครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนช่วยเหลือบิดามารดาในทุกโอกาสที่ทำได้ด้วยความพอใจที่ได้ทำ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนใคร่ปรองดองในครอบครัวอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก นักเรียนกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาเพียรพยายามตั้งมั่นในความกตัญญู อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรเทพ สุขชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอริยบท 4 ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าการใช้หลักอริยบท 4 ของนักเรียนโดยรวมและที่เป็นรายด้าน 5 ด้าน คือด้านการใช้หลักอริยบท 4 ต่อครอบครัว พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการใช้หลักอริยบท 4 ต่อโรงเรียน เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอริยบท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นักเรียนแต่งกายและประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับ ของโรงเรียนพอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเต็มใจและยินดีร่วมกันรับผิดชอบ และดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน อาคารเรียนและรักษาสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้สวยงาม อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนกตัญญูรู้คุณของครู อาจารย์ เพียรพยายามในการเรียนและตอบแทนบุญคุณเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนปฏิบัติตนเหมาะสม รู้กาลเทศะมีความสุขพออ่อนโยน ทั้งทางกาย วาจา ใจ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนให้ความร่วมมือกับครู อาจารย์ และโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนอย่างขยันขันแข็ง อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนรักและภาคภูมิใจในสถาบันการศึกษาของตน อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเชื่อฟังคำสั่งสอนอบรมของครู อาจารย์ทุกท่าน คิดและไตร่ตรองตามที่ได้รับคำสั่งสอน อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อนักเรียนกระทำสิ่งที่ผิดระเบียบวินัยของโรงเรียนและถูกตักเตือนให้แก้ไขนักเรียนพร้อมที่จะยอมรับและแก้ไขตัวเองเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนรู้จักเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เห็นประโยชน์ส่วนรวมรักษาทรัพย์สินสมบัติของ

โรงเรียน อยู่ในระดับมาก นักเรียนมาโรงเรียนให้ทันเวลาและเข้าเรียนให้ตรงเวลาไม่หนีเรียน อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชา ท่าทอง (2557) ได้ทำการศึกษา เรื่องศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนา ความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่า ความรับผิดชอบตาม หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย มีความคิดเห็น โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้ออยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ความ รับผิดชอบตาม หลักอิทธิบาท 4 ด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียน ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านการประพฤติตน เป็นคนดี ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านความรับผิดชอบต่อชุมชน และ ประเทศชาติ ความรับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท 4 ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว และความรับผิดชอบ ตามหลัก อิทธิบาท 4 ด้านการศึกษา ผลการเปรียบเทียบข้อมูล การศึกษาความรับผิดชอบ ตามหลักอิทธิ บาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียน อยุธยาวิทยาลัย จำแนกตามเพศและอาชีพของ บิดา มารดา หรือผู้ปกครอง พบว่า แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนตาม ห้องเรียน แผนการเรียน เกรดเฉลี่ยสะสม และสถานภาพของ ผู้ปกครอง พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผลการเปรียบเทียบ การพัฒนาความรับ รับผิดชอบตามหลักอิทธิบาท 4 ของ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย อยู่ในระดับมาก พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน 1) จำแนกตามเพศ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย แตกต่างกัน ซึ่งเป็น ไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) ห้องเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของ นักเรียน จำแนกตามห้องเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่ง ไม่เป็นไปตาม สมมติฐาน ที่ตั้งไว้ 3) แผนการเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อการศึกษา การใช้ หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็น ของนักเรียน จำแนกตามแผนการเรียน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา การใช้ หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ 4) เกรดเฉลี่ยสะสมต่างกัน มีระดับความคิดเห็นต่อ การศึกษา การใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความ รับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย พบว่าความคิดเห็นของนักเรียน จำแนกตามเกรดเฉลี่ยสะสม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ การศึกษาการใช้ หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของอมรเทพ สุขชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้ หลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

พบว่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโดยรวมและที่เป็นรายด้าน 5 ด้าน คือด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน พบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน เกี่ยวกับปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชนเป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนอนุกุลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมวันพ่อ วันแม่ พร้อมนำเอาพระราชดำรัสของพระองค์มาปฏิบัติด้วยความรักและตั้งใจปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนส่งเสริมสนับสนุนการปกครองในระบบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนรักษาความสะอาดสวนสาธารณะ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเพียรพยายาม ช่วยเหลือ และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนมีความรักภาคภูมิใจต่อท้องถิ่นของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนยินดีและเต็มใจสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่นมิให้สูญหาย อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนากับชุมชนและท้องถิ่นของนักเรียนอยู่เสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อนักเรียนทำผิดต่อจารีตประเพณีของชุมชนหรือและถูกว่ากล่าวตักเตือน นักเรียนพร้อมที่จะยอมรับและปรับปรุงแก้ไขตัวเองเสมอ อยู่ในระดับมากที่สุด นักเรียนใช้สิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสมและประหยัด อยู่ในระดับมาก นักเรียนช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรวัตถุ อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของอมรเทพ สุขชัย (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนโรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนโดยรวมและที่เป็นรายด้าน 5 ด้าน คือด้านการใช้หลักอิทธิบาท 4 ต่อชุมชน พบว่ามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุดและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระจักร จกภูวโร (เหมือนปิ่น) (2561) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 25 พบว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 25 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ด้านการใช้อิทธิบาท 4 ต่อการศึกษา นักเรียนจะต้องมีความเพียรพยายามในการเรียนถึงแม้วิชาที่เรียนอยู่จะยากเพียงใดก็ตาม นักเรียนเอาใจใส่ในการเรียนอยู่เสมอ นักเรียนควรมีความพึงพอใจในการเรียนการศึกษา ความพอใจและความตั้งใจศึกษาเล่าเรียนอันจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าในการเรียน

ครูจะต้องมีพัฒนาการในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้นวัตกรรมสมัยใหม่และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เข้ามาช่วยในการบรรยายอันจะเกิดผลดีและส่งผลต่อความสนใจของนักเรียน

1.2 ด้านการใช้สิทธิบาท 4 ต่อการประพฤติตนเป็นคนดี นักเรียนจะต้องเชื่อฟังคำสั่งสอน ของครูและปฏิบัติตนอยู่ในโอวาทของครูอาจารย์เสมอ พอใจในคำสั่งสอนของครูอาจารย์ เพียรพยายาม ตั้งใจศึกษาคิดและไตร่ตรองตามที่ท่านสั่งสอน นักเรียนมีความกตัญญูรู้คุณ ต่อผู้มีพระคุณอันจะก่อให้เกิด ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติดีปฏิบัติชอบในกรอบแห่งคุณธรรมและจริยธรรม ตระหนักและ ส่งเสริมกิจการด้านพระพุทธศาสนา

1.3 ด้านการใช้สิทธิบาท 4 ต่อครอบครัว นักเรียนจะต้องระลึกถึงบุญคุณของบิดามารดาอยู่ เสมอประพฤติตนสมกับเป็นผู้ดำรงวงศ์ตระกูล เคารพเชื่อฟังบิดามารดา พอใจในสิ่งที่บิดามารดาอบรมสั่ง สอนในทางที่ดีที่ควร สร้างสรรค์กิจเพื่อเป็นสานสัมพันธ์ ความรัก ความเข้าใจในครอบครัว อันจะก่อให้เกิด การสนทนา ทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัว

1.4 ด้านการใช้สิทธิบาท 4 ต่อโรงเรียน นักเรียนจะต้องปฏิบัติตนเหมาะสม รู้กาลเทศะ มีความสุภาพอ่อนโยน ทั้งทางกาย วาจา ใจ แต่งกายและประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบข้อบังคับของ โรงเรียนพอใจที่จะอยู่ในกฎระเบียบอันถูกต้องและดีงามของโรงเรียน ส่งเสริมการทำความดี มีจิตอาสา พัฒนาและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียน

1.5 ด้านการใช้สิทธิบาท 4 ต่อชุมชน นักเรียนจะต้องเพียรพยายาม ช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริม และพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้า เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนา กับชุมชนและท้องถิ่นของนักเรียนอยู่เสมอ ช่วยเหลือส่งเสริมสังคมที่นักเรียนอาศัยอยู่

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในสังกัดสถานศึกษา

2.2 ควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักสิทธิบาท 4 โดยใช้ชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ในโรงเรียนสังกัด สพฐ, สพม. และเอกชนต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักสิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ชุมชน เป็นฐาน ของนักเรียนโรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือ โรงเรียนสังกัด สพฐ, สพม. และเอกชนต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักสิทธิบาท 4 เชิงสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นฐานของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลนารี จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปได้ดังนี้ สิทธิบาท 4 คือ หัวใจของ ทักษะการจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง เพราะสิทธิบาท 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งด้านการศึกษา

ด้านการประพุดิตน ด้านครอบครัว ด้านโรงเรียนและด้านชุมชน ได้เป็นอย่างดี การจัดการเรียนรู้วิชาหน้าที่พลเมือง ตามหลักอิทธิบาท 4 จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบ เป็นลักษณะนิสัยและทัศนคติของบุคคล เกิดการปฏิบัติตามระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตอาสา อยู่ร่วมกับสังคมด้วยความสงบสุข นอกจากนี้การนำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสืบไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บัญชา ท่าทอง. (2557). *ศึกษาการใช้หลักอิทธิบาท 4 พัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอยุธยาวิทยาลัย*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระจักร จกกวโร เหมือนปิ่น. (2561). *การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 25*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อมรเทพ สกฤษชัย. (2562). การจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนบ้านไผ่พิทยาคม อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35*

The Personnel Administration of Teachers Who Responsible for
Internal Quality Assurance in Schools Affiliated in The Secondary
Education Service Area Office 35

เบญญาภา วรณมณี และดวงพร อุ่ณจิตต์

Benyapa Wanmanee and Duangporn Ounjit

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

Lampang Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail:kurbenyapha1007@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 2) นำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลประชากร ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จำนวน 45 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการประเมินแนวทาง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงบรรยาย ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี (PNI_{modified})

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้านการพัฒนาบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลังและด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า การบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบ

*ได้รับบทความ: 12 ตุลาคม 2565; แก้ไขบทความ: 22 พฤศจิกายน 2565; ตอบรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: October 12, 2022; Revised: November 22, 2022; Accepted: December 28, 2022

งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีความต้องการจำเป็น ด้านการวางแผนอัตรากำลังเป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมาคือ ด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ ด้านการพัฒนาบุคลากรและด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนางานบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ประกอบด้วย 12 แนวทางซึ่งมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล; การประกันคุณภาพ; การพัฒนาบุคลากร

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the current and dependent conditions of personnel administration of teachers who responsible for internal quality assurance in schools, and 2) to present personnel administration guidelines of teachers who responsible for internal quality assurance in schools. The data collection was from teachers who in charge of internal quality assurance as 45 persons affiliated in the Secondary Education Service Area Office 35 and evaluate the guidelines by experts who were a stakeholder. The research tools were questionnaires form and appropriateness and feasibility assessment forms by the data were analyzed using descriptive statistics consisting of percentage, mean, standard deviation, and index value (PNI_{modified}).

The result of this research as follows:

1. Personnel administration of teachers who responsible for internal quality assurance in schools by including the current conditions and the dependent conditions was at very high level when considering each aspect as the personnel development had the highest averages and were second as the personnel performance evaluation, the personnel rate planning, and the promotion of morale and encouraging, respectively. In addition to also found that the personnel administration of teachers who responsible for internal quality assurance in schools which had the necessary needs to the personnel rate planning as the first, the second was promotion of morale and encouraging, the personnel development and the personnel performance evaluation, respectively.

2. Guidelines for the development for personnel administration of teachers who responsible for internal quality assurance in the schools that affiliated in the Secondary

Education Service Area Office 35 which consists of 12 approaches with the highest level of appropriateness average and the highest level of probability.

Keywords: Personnel Administration; Quality Assurance; Personnel Development

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาและจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา และมาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา ที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553, หน้า 17)

ซึ่งการดำเนินการเกี่ยวกับระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ประกาศแนวปฏิบัติการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2561 โดยให้สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) ให้สถานศึกษาแต่ละแห่งจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนา และเพื่อเป็นกลไกในการควบคุม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนา และสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคม ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (2) จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา (3) สถานศึกษาแต่ละแห่งให้ความร่วมมือกับสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) ในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามข้อเสนอแนะของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และหน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่กำกับดูแลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานของสถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561, หน้า 67)

ตามประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานข้างต้น สถานศึกษาจึงต้องมีผู้รับผิดชอบงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นตัวขับเคลื่อนในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน เพื่อให้งานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมาย โดยต้องดำเนินงานร่วมกับครูและบุคลากรทางการศึกษาที่รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษาของ

กลุ่มสาระการเรียนรู้และกลุ่มงานต่างๆ ของโรงเรียน โดยมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนขึ้น แต่จากการสรุปรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา ปีการศึกษา 2561 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ของวาสนา บุญมาก (2561, หน้า 28) พบว่าโรงเรียนไม่มีการสร้างทีมงานในนำพากระบวนการลงสู่การปฏิบัติของระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดไว้ ในการบริหารจัดการซึ่งส่งผลเสียต่อการดำเนินงานตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างยิ่ง

ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องให้ความสำคัญกับการพิจารณาบุคคลให้เป็นครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา รวมทั้งเป็นคณะกรรมการการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนการดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรดังกล่าวจึงเป็นการบริหารงานบุคคล ตามแนวคิดของอิสรากันต์ จิตบุญโณ (2558, หน้า 9) ที่ระบุว่าการบริหารงานบุคคลหมายถึง การจัดหาบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้าทำงานในตำแหน่งต่างๆ เพื่อให้ได้ประสิทธิผลสูงสุด เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรภายในองค์กร เริ่มตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การพัฒนาคนประสิทธิภาพในการทำงานของคน ต้องมีการสร้างแรงจูงใจด้านต่างๆ เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ว่ามีความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอย่างไร รวมถึงมีแนวทางการพัฒนางานบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาในลักษณะใดเพื่อจะได้นำข้อค้นพบจากการวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศสู่การปฏิบัติงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research) มีขั้นตอนดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 จำนวน 45 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้รูปแบบการตอบสนองคู่ (Dual-Response Format) คือ มากที่สุดมาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำข้อมูลมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ค่าระหว่าง 0.60-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้กับครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร จาก 5 โรงเรียน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามตามวิธีของครอนบัค (Cronbach) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา เท่ากับ 0.99 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนอัตรากำลัง 2) ด้านการพัฒนาบุคลากร 3) ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และ 4) ด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 การยกร่างแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 โดยนำผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มายกร่างแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ตามขอบเขตที่กำหนด

ส่วนที่ 2 การตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) โดยคัดเลือกจากผู้ที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ในการตรวจสอบเพื่อยืนยันความเหมาะสมของแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 สรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร ด้านการวางแผนอัตรากำลัง และด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก พบว่า การแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การจัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ตามรูปแบบและวิธีการพัฒนาที่กำหนดไว้ และการดำเนินการพัฒนาให้กับครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมที่กำหนดไว้ สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 โดยรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสูงกว่าสภาพปัจจุบัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร และด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายข้อด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก พบว่า การประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายของการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้กับคณะกรรมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้ดำเนินการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ จัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรม ตามรูปแบบและวิธีการพัฒนาที่กำหนดไว้ และแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 พบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังมีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นลำดับที่หนึ่ง รองลงมาคือ ด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ ด้านการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนและด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรตามลำดับ

2. แนวทางการพัฒนางานบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และมีความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 4 แนวทางหลัก และ 12 แนวทางย่อย ดังต่อไปนี้ 1) ผู้บริหารโรงเรียนวางแผนกำหนดอัตรากำลังครูผู้สอนประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ (1) วิเคราะห์ภาระงานและจัดทำแผนอัตรากำลังของครูผู้สอนประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (2) กำหนดคุณสมบัติของครูผู้สอนประกันคุณภาพภายใน

สถานศึกษา (3) ประเมินความเป็นไปได้ของแผนอัตรากำลังของงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ก่อนนำไปสู่การปฏิบัติ (4) ประเมินผลการจัดอัตรากำลังตามแผนอัตรากำลังที่วางไว้ (5) นำผลการประเมินการจัดอัตรากำลังตามแผนอัตรากำลังที่วางไว้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ภาระงานและกำหนดแผนอัตรากำลังในครั้งต่อไป 2) ผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ (1) จัดประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กับคณะทำงานทราบ ก่อนมอบหมายให้ดำเนินการ (2) สำรวจประเด็นที่ต้องการได้รับพัฒนาจากครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 3) ผู้บริหารโรงเรียนดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ดังนี้ (1) จัดประชุมชี้แจงรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์ และเครื่องมือของการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กับคณะกรรมการประเมินทราบก่อนการดำเนินการ (2) จัดประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์ เครื่องมือ และปฏิทินของการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาทราบก่อนดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน 4) ด้านผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (1) ตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจให้กับครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (2) สำรวจประเด็นที่ต้องการเกี่ยวกับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจจากครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา (3) นำผลการสำรวจประเด็นที่ต้องการได้รับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากำหนดรูปแบบและวิธีการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ

5. อภิปรายผลการวิจัย

มีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ การพัฒนาบุคลากร อาจเป็นเพราะการพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิชิตพล บุระพันธ์ (2553, หน้า 23) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาบุคลากรนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งที่แต่ละองค์กรหรือแต่ละสถานศึกษาต้องให้ความสำคัญโดยให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กรและสถานศึกษา และสอดคล้องกับแนวคิดของบุญส่ง สีสะชาต (2559, หน้า 48) ได้เสนอไว้ว่า การบริหารองค์กรโดยทั่วไป บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดปัจจัยหนึ่งที่ทำให้องค์กรหรือหน่วยงานมีความเจริญเติบโตก้าวหน้าหรือเสื่อมลง นอกจากนี้เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การแต่งตั้งคณะทำงานพัฒนาบุคลากรด้านงานประกัน

คุณภาพภายในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุดเนื่องจากคณะทำงานเป็นผู้กำหนดรูปแบบ/วิธีการ แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม การรายงานผลการพัฒนาบุคลากร และการนำผลการพัฒนาไปปรับปรุงเพื่อการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรครั้งต่อไป

สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสูงกว่าสภาพปัจจุบันทุกด้านเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการพัฒนาบุคลากรมีสภาพที่พึงประสงค์ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ยังคงมีความต้องการให้มีการพัฒนาบุคลากรมากขึ้น อาจเนื่องมาจากเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการยกระดับคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่บรรจุอยู่ในแผนการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องพัฒนาบุคลากรครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในอยู่เสมอ เพื่อให้บุคลากรมีความชำนาญหรือเชี่ยวชาญมากยิ่งขึ้น เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของพงศ์ทิพย์ คองถาวร (2563, หน้า 42) ที่พบว่า การพัฒนาบุคลากรเปรียบเหมือนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และส่งเสริมบุคลากร ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวเพื่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงาน หรือเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ทศนคติ ประสบการณ์และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานตามเป้าหมายขององค์กรทั้งในปัจจุบันและอนาคต เมื่อพิจารณารายข้อของสภาพที่พึงประสงค์ด้านการพัฒนาบุคลากรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาให้กับคณะทำงานทราบก่อนมอบหมายให้ดำเนินการอาจเนื่องครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพต้องการ มีความเข้าใจที่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่และเตรียมความพร้อมสำหรับการดำเนินงานประกันคุณภาพ

ค่าดัชนีความต้องการจำเป็นพบว่า ด้านการวางแผนอัตรากำลังมีความต้องการจำเป็นลำดับที่หนึ่ง เนื่องจากการวางแผนอัตรากำลังเป็นการวิเคราะห์และจัดทำแผนอัตรากำลัง การกำหนดวิธีการแก้ปัญหา การประสานงาน และการประเมินความเป็นไปได้ตามแผนอัตรากำลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณาการวางแผนอัตรากำลังว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในลำดับแรก สำหรับการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา

2. แนวทางการพัฒนางานบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 แนวทางหลัก และ 12 แนวทางย่อย เนื่องจากผู้วิจัยดำเนินการหาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวคิดของ Gilley and Davidson (1993, อ้างถึงใน ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี, 2559, หน้า 48) ที่ระบุว่าขั้นการวิเคราะห์หาความจำเป็น (HRD Needs Investigation) เป็นการประเมินความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อกำหนดความเร่งด่วนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล และเลือกดำเนินกิจกรรมที่มีความสำคัญเร่งด่วน

ที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดขององค์กรก่อนเสมอ นอกจากนี้แนวทางดังกล่าวยังผ่านการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา นำข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับการวางแผนพัฒนาครูและบุคลากรในสังกัด โดยเฉพาะครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้มีศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สูงขึ้น

1.2 ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สามารถนำข้อค้นพบที่ได้เกี่ยวกับความต้องการและแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อจัดทำแผนพัฒนาตนเอง (ID Plan) ที่ส่งผลให้มีศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาที่สูงขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา มีความต้องการได้รับการพัฒนาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับสถานศึกษาแห่งนั้น

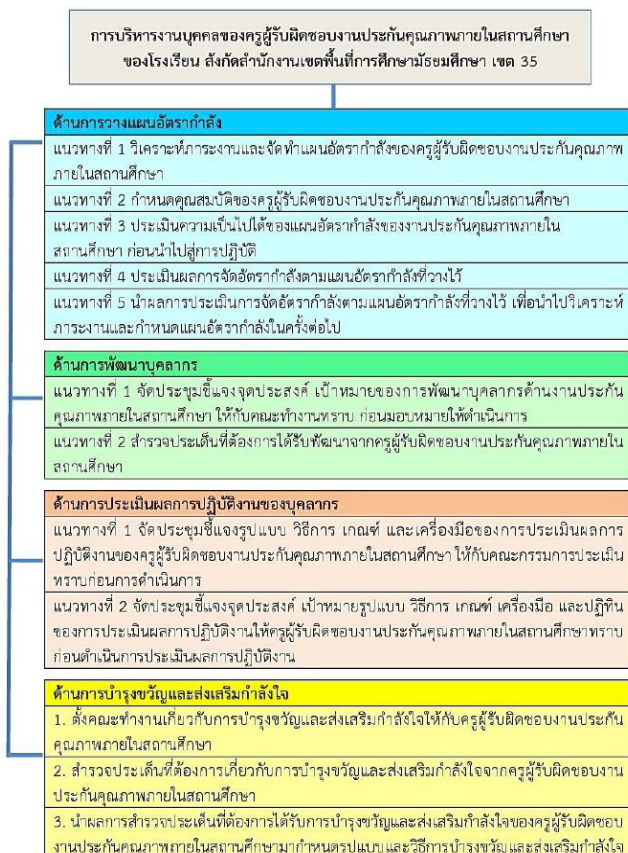
7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยการบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ทำให้ได้รับองค์ความรู้สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนางานบริหารงานบุคคลของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35 ประกอบด้วย 4 ด้าน 12 แนวทาง ดังนี้ ด้านวางแผน กำหนดอัตรา

การวิเคราะห์ภาระงานและจัดทำแผนอัตรากำลังของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การกำหนดคุณสมบัติของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การประเมินความเป็นไปได้ของแผนอัตรากำลังของงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ก่อนนำไปสู่การปฏิบัติการประเมินผลการจัดอัตรากำลังตามแผนอัตรากำลังที่วางไว้ และการนำผลการประเมินการจัดอัตรากำลัง

ตามแผนอัตรากำลังที่วางไว้ เพื่อนำไปวิเคราะห์ภาระงานและกำหนดแผนอัตรากำลังในครั้งต่อไป ด้านการพัฒนาบุคลากร การจัดประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายของการพัฒนาบุคลากรด้านงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กับคณะทำงานทราบ ก่อนมอบหมายให้ดำเนินการ และการสำรวจประเด็นที่ต้องการได้รับพัฒนาจากครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การจัดประชุมชี้แจงรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์ และเครื่องมือของการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ให้กับคณะกรรมการประเมินทราบก่อนการดำเนินการ และการจัดประชุมชี้แจงจุดประสงค์ เป้าหมายรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์ เครื่องมือ และปฏิทินของการประเมินผลการปฏิบัติงานให้ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาทราบก่อนดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงาน และด้านผู้บริหารโรงเรียนส่งเสริมบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การตั้งคณะทำงานเกี่ยวกับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจให้กับครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การสำรวจประเด็นที่ต้องการเกี่ยวกับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจจากครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และการนำผลการสำรวจประเด็นที่ต้องการได้รับการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษามากำหนดรูปแบบและวิธีการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญส่ง ลีละชาต. (2559). *ความต้องการในการพัฒนาบุคลากร สายสนับสนุนวิชาการ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*. (การค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พงศ์นที คงถาวร. (2563). *แนวทางการจัดการและพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- พิชิตพล บุระพันธ์. (2553). *การพัฒนาบุคลากรโรงเรียนอัสสัมชัญลำปาง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต).
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วาสนา บุญมาก. (2561). *สรุปผลการรายงานประจำปีของสถานศึกษา (Self-Assessment Report: SAR) ปีการศึกษา 2561*. ลำปาง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 35.
- ศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี. (2559). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). *การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2561). *แนวทางการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- อิสรกานต์ จิตบุญโณ. (2558). *การบริหารงานบุคคลในองค์กรสมัยใหม่*. *พุทธจักร*, 69(5), 17-28.

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร*

An Analysis of Buddhist Ethic in Akkosavatthu Sutta

พระมหาวีรพล กตปุญโญ, สุวิน ทองปั้น, จรัส ลีกา¹ และประสิทธิ์ วงศ์ศรีเทพ²

Phramaha Weeraphon Katapunnho, Suwin Thongpan, Jaras Leeka and Prasit Wongsrithep

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น¹

นักวิชาการอิสระ²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Independent Scholar, Thailand

Corresponding Author, E-mail: weeraphon.0551@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดพุทธจริยศาสตร์ 2) ศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร 3) วิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร เก็บข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ เป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายของพุทธปรัชญาสำหรับเกณฑ์มาตรฐานในการวัดความดีของมนุษย์ เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยความไม่โลภ ความไม่โกรธ และความไม่หลง ส่วนเกณฑ์การวัดความชั่ว เป็นการกระทำที่ประกอบไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง
2. พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติที่ปรากฏในอักษโกสวตถุสสุตร เกี่ยวกับเกณฑ์การทำความดีเป็นไปเพื่อความเจริญ เกณฑ์การทำความชั่วเป็นไปเพื่อความเสื่อม เกณฑ์การกระทำในระดับโลกียะเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และ เกณฑ์การกระทำในระดับโลกุตระเป็นไปเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลส
3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอักษโกสวตถุสสุตร เป็นการพิจารณาไตรตรอง สังเคราะห์หลักธรรมที่ใช้ประพฤติปฏิบัติที่ปรากฏในอักษโกสวตถุสสุตร โดยการจัดลงในพุทธจริยศาสตร์ 3 ระดับ คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ระดับต้น เป็นข้อปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม 2) พุทธจริยศาสตร์ระดับกลาง เป็นข้อ

*ได้รับบทความ: 19 เมษายน 2565; แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2565

Received: April 19, 2022; Revised: October 28, 2022; Accepted: December 28, 2022

ปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณธรรมในจิตใจ 3) พุทธจริยศาสตร์ระดับสูง เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้หลุดพ้นจากกิเลส

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; อักโกสวัตตสูตร

Abstract

The objectives of this Research articles were: 1) to study the concepts of Buddhist ethics; 2) to study the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta; 3) to analyze the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta. This study employed documentary research in collecting the data from the primary and secondary documents. The obtained data were interpreted by the descriptive analysis based on an inductive method.

The result of this research as follows:

1. The concepts of Buddhist ethics include dhamma principles, teachings, or principles of practices with the aims of Buddhist philosophy as the benchmark for measuring the goodness of human beings, which is an action consisting of non-greed, non-anger, and non-delusion. For measuring unwholesomeness, it is an act of greed, anger, and delusion.
2. The Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta includes the dhamma principles or practices that appear in the sutta concerning the criteria for good deeds that lead to prosperity and the criteria for unwholesome acts is for decay. The criterion of worldly action is for peaceful coexistence in society, and the criterion of supra-mundane action is for liberation from defilement.
3. The analysis of the Buddhist ethics in the Akkosavatthu Sutta consists of consideration, reflection, and synthesis of dhamma principles for practice appearing in the sutta by categorizing them into three levels of Buddhist ethics, namely (1) elementary Buddhist ethics: these are practices for coexistence in society (2) middle Buddhist ethics: the practice for morality in mind 3) high-level Buddhist ethics including the practice for liberation from defilements.

Keywords: Buddhist Ethics; Akkosavatthu Sutta

1. บทนำ

โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ นั่นก็หมายความว่ามนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือเป็นสังคม ดังที่อริสโตเติล กล่าวว่า มนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคม (Man being is social animal) (kroobannok, 2564) และการที่มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มต้องมีหลักของการอยู่ร่วมกัน จึงจะทำให้มนุษย์อยู่รวมกันได้อย่างมีความสามัคคีและมีความสุข สิ่งที่มีมนุษย์มีเหนือกว่าสัตว์อื่นๆ คือ เหตุผลและปัญญา ด้วยลักษณะของธรรมชาติดังกล่าวมนุษย์จึงแสวงหาความรู้ ความรู้ที่เกิดจากปัญญาและเหตุผลนำมนุษย์ไปสู่ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการกระทำ รู้จักแยกแยะการกระทำที่ดีและรู้จักคุณค่าทางศีลธรรมคือ ดี ถูก ผิด อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดทางจริยศาสตร์ที่สัมพันธ์กับแต่ละสถานการณ์ที่ปัญหามีอำนาจตัดสินใจเลือกอย่างเหมาะสม พุทธศาสนาจะมีกฎระเบียบในการควบคุมอยู่ 3 อย่าง พุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมกาย พุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมวาจา และพุทธจริยศาสตร์ในการควบคุมใจ ธรรมฝ่ายอกุศล 10 (วิกิพีเดีย, 2565) ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม 3 ด้าน ประกอบไปด้วย กายกรรม 3 ได้แก่ ข่าสัตร์ ลักทรัพย์ และประพฤติดัดในกาม วจีกรรม 4 ได้แก่ พุดเท็จ พุดส่อเสียด พุดคำหยาบ และพุดเพ้อเจ้อ มโนกรรม 3 ได้แก่ คิดยากได้ของคนอื่น คิดร้ายผู้อื่น และเห็นผิดจากธรรมนองครองธรรม ซึ่งรากเหง้าของอกุศลเหล่านี้ ได้แก่ โลภะ โทสะ และโมหะ ถ้ารากเหง้าของอกุศลมูลเข้าครอบงำจิตใจของใครแล้วจะทำให้บุคคลคนนั้นมีพฤติกรรมที่แสดงออกไม่เป็นที่น่าปรารถนาซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บัณฑิตติเตียน เพราะเป็นการกระทำที่นำโทษหรือความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและคนอื่น เมื่อธรรมที่เป็นฝ่ายอกุศลเป็นโทษ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสให้แก้ไขได้ธรรมที่เป็นฝ่ายฝ่ายกุศลจิต สุจริตแบ่งออกเป็น 3 ประการ คือ 1 กายสุจริต 2 วจีสุจริต 3 มโนสุจริต กายสุจริตแบ่งออกเป็น 3 ข้อ ได้แก่ 1) การเว้น จากการฆ่าสัตร์ 2) การเว้นจากการลักขโมย 3) การเว้นจากการประพฤติดัดประเวณี วจีสุจริต แบ่ง ออกเป็น 4 ข้อ ได้แก่ 1) การไม่พุดเท็จ 2) การไม่พุดคำหยาบคาย 3) การไม่พุดส่อเสียด 4) การไม่พุดเพ้อเจ้อไม่มีสาระ มโนสุจริตแบ่งออกเป็น 3 ข้อ ได้แก่ 1) การสำรวมใจไม่เพ่งเล็งเพราะความโลภ 2) ไม่คิดพยาบาทปองร้ายมนุษย์และสัตร์ 3) มีสัมมาทิฐิ สุจริตธรรมทั้ง 3 ประการจัดเป็นกุศลกรรมบถ ถือเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้นในระดับศีลธรรมที่มีอันสงสในการป้องกันวิบากกรรมที่มีผลร้ายและเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินชีวิต (เสาวนุช ศิริมาลัยรักษ์, 2560)

อภิกโกสวตถุสูตร เป็นเรื่องราวที่ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค (ส.ส. (ไทย) 15/188/265) ในสมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแตเขตกรุงราชคฤห์ มี พราหมณ์ 3 พี่น้องซึ่งเป็นน้องชายของพราหมณ์การทวาชโคตร คือ 1) อภิกโกสการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่หนึ่งเข้ามาดำบริภาษพระพุทธรองค์ 2) อสุรินทการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่สอง เข้ามาดำบริภาษพระพุทธรองค์ 3) พิลังคิกการทวาชพราหมณ์ ซึ่งเป็นน้องชายคนที่สาม เข้ามาดำบริภาษพระพุทธรองค์ สาเหตุของพราหมณ์ทั้ง 3 คน ที่มาดำพระพุทธรเจ้าเพราะได้ยินว่าพราหมณ์

การทวาทโคตร ซึ่งเป็นพี่ชายคนโตได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในสำนักพระสมณโคดม จึงโกรธแค้น ไม่พอใจเข้าไปหาพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับแล้ว ด่าบริภาษพระผู้มีพระภาคเจ้าด้วยวาจาหยาบคาย เพราะพราหมณ์ทั้ง 3 คิดว่าที่พี่ชายตนออกบวชต้องเป็นการหลอกลวงของพระพุทธเจ้าแน่นอน และอีกประการหนึ่ง ขณะที่พี่ชายคนโตยังไม่ได้ออกบวชภาระต่างๆ ภายในบ้านตกเป็นความรับผิดชอบของพี่ชายคนโต แต่เมื่อพี่ชายคนโตออกบวชแล้ว ทำให้ภาระต่างๆ ภายในบ้านต้องตกเป็นของน้องชาย ด้วยเหตุนี้จึงสร้างความไม่พอใจให้กับน้องชายเป็นอย่างมาก เพราะในสมัยที่พี่ชายคนโตยังอยู่ตัวเองอยู่สุขสบายโดยไม่ต้องรับภาระหรือรับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น แต่เมื่อไม่มีชายคนโตแล้ว ตนเองต้องรับภาระงานในการดูแลกิจการต่างๆ ทำให้เหนื่อยล้าไม่สบายเหมือนแต่ก่อน จึงสร้างความโกรธแค้นให้แก่พระพุทธเจ้าเป็นอย่างยิ่ง จึงเข้าไปด่าพระพุทธเจ้าด้วยคำหยาบ

พระพุทธองค์เมื่อถูกพราหมณ์ทั้ง 3 ด่า พระพุทธองค์ทรงนิ่งไม่ตอบโต้แต่ประการใด พราหมณ์ด่าจนสะใจจนกระทั่งเหน็ดเหนื่อยแล้ว พระพุทธเจ้าก็ตรัสถามว่า “พราหมณ์ที่บ้านของท่านมีแขกไปเยี่ยมเยียนบ้างหรือไม่” พราหมณ์ตอบอย่างทะนงตนว่า “มีแน่นอน ข้าพเจ้าเป็นคนมีเกียรติ และมีคนนับถือจำนวนมาก จากนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาว่า “ผู้ฝึกฝนตนแล้ว มีสติรู้ทันปัจจุบันสม่ำเสมอ รู้ชอบ รู้สงบ และรู้ความจริง ความโกรธก็เป็นสิ่งไม่เที่ยง เมื่อเกิดแล้วก็ย่อมดับไป ผู้ใดโกรธตอบบุคคลผู้โกรธก่อน ผู้นั้นเป็นผู้ลามกยิ่งกว่าบุคคลผู้โกรธก่อน ผู้ใดไม่โกรธตอบบุคคลผู้โกรธก่อนแล้ว ชื่อว่าย่อมชนะสงครามอันบุคคลชนะได้โดยยาก ผู้ใดรู้ว่าบุคคลอื่นโกรธแล้ว มีสติ รู้สงบเสียได้ ผู้นั้นชื่อว่าย่อมประพฤติในทางที่เป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่ตนและบุคคลอื่น” อีกโกสการทวาทพราหมณ์ได้ฟังธรรมนั้นแล้วก็ได้สติ และเลื่อมใสในพระพุทธเจ้าจึงกราบทูลขอบรรพชาเพื่อศึกษาพระธรรมวินัย หลังจากที่อีกโกสการทวาทพราหมณ์ได้บรรพชาในสำนักของพระพุทธเจ้าการเอาชนะคำด่าไม่ใช่การด่าตอบ แต่เป็นใช้สติหยุดนิ่ง ด้วยการฝึกตนเองเป็นผู้ยอมรับในคำด่าโดยไม่โกรธ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการวิจัยการแก้ปัญหาคำด่า เพราะการด่าเป็นปัญหามากในสังคมปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม เพื่อให้คนประพฤติตนมีศีลธรรมเพราะศีลเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษย์เป็นเครื่องควบคุมกายและวาจา โดยเฉพาะวาจาถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประโยชน์ในการสื่อสารการใช้วาจาในพุทธศาสนา แยกเป็น 2 ประเภท คือ วจีสุจจริต (อง.จตุกก. (ไทย) 21/221/338) และวจิตุจจริต วจิตุจจริตเป็นวจิกรรมชนิดหนึ่ง เป็นหนึ่งในทุจจริต 3 ประการ เป็นการกระทำไม่ดีทางวาจา เป็นความประพฤติชั่วด้วยวาจาหรือประพฤติชั่วทางวาจา มี 4 ประการ คือ 1) มุสาวาท (อง.จตุกก. (ไทย) 21/148/212, อง.จตุกก. (ไทย) 21/221/338) (พูดเท็จ) 2) ปิสุณวาจา (พูดส่อเสียด) 3) ผรุสวาจา (พูดคำหยาบ) 4) สัมผัปปลาปะ (พูดเพ้อเจ้อ)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความดีให้สังคมขึ้น นำมาซึ่งความรู้ที่มีประสิทธิภาพอันจะเป็นประโยชน์สังคม เป็นลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดพุทธจริยศาสตร์
2. เพื่อศึกษาพุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์
3. เพื่อวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมจากเอกสาร 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) เอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ปกรณ์วิเสส 2) เอกสารทุติยภูมิ ได้แก่ ตำรา หนังสือ เอกสารวิชาการ เว็บไซต์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอภิปุทธศาสตร์ และพระพุทธรูปจริยศาสตร์
2. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่แล้วทำการตีความ แปรความแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. แนวคิดพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่หลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุจุดหมายของพุทธปรัชญา ตามเกณฑ์มาตรฐานในการวัดความดีของมนุษย์ ซึ่งเป็นการกระทำที่เป็นไปเพื่อละความโลภ ความโกรธ และความหลง ส่วนเกณฑ์การวัดความชั่ว คือการกระทำที่ประกอบไปด้วยความโลภ ความโกรธ และความหลง สำหรับเป้าหมายสูงสุดของพุทธจริยศาสตร์ในระดับโลกียะนั้น เป็นเรื่องของการกระทำทางกาย วาจา และใจเป็นพื้นฐานเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และให้เกิดคุณธรรมขั้นสูงๆ ขึ้นไป ถ้าพิจารณาบรรพตมีองค์ 8 ใน 3 ระดับคือ 1) ระดับศีล ประกอบด้วย สัมมาวาจา สัมมาภังคะ สัมมาอาชีวะ 2) ระดับสมาธิ ประกอบด้วย สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ 3) ระดับปัญญา ประกอบด้วย สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ถ้ากล่าวโดยรวมจะเห็นได้ว่า พุทธจริยศาสตร์ระดับโลกุตระนั้น เป็นหนทางปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสคือบรรลุนิพพาน

2. พุทธจริยศาสตร์ในอภิปุทธศาสตร์ เป็นหลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติที่ปรากฏในอภิปุทธศาสตร์ เกี่ยวกับเกณฑ์การกระทำความดีเป็นไปเพื่อความเจริญ เกณฑ์การกระทำชั่วเป็นไปเพื่อ

ความเสื่อม เกณฑ์การกระทำในระดับโลกียะเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข และเกณฑ์การกระทำในระดับโลกุตระเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลส สำหรับเหตุของการดำเกิตมาจากสาเหตุ 3 ประการคือ

2.1 ความโลภ คือ ความอยากได้ของคนอื่นมาเป็นของตน อยากให้ตนมีเหมือนคนอื่นหรือมีมากกว่าผู้อื่น ความอยากมีหลายรูปแบบ ซึ่งจะก่อให้เกิดรากเหง้าของความชั่วทั้งปวง เช่น ความอิจฉา ริษยา ความหยาบชู้ชาลามก ความรุนแรง ความอยากได้ถึงขั้นใจจดใจจ่อ ความทะเยอทะยาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุหรือต้นเหตุของความชั่วที่ก่อตัวขึ้นในตัวเอง สำหรับวิธีแก้ไขความโลภคือต้องแก้ไขด้วยการใช้สติ ระลึกรู้ในตน

2.2 ความโกรธ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคนสำหรับคนที่ยังมีกิเลสอยู่ เมื่อความคาดหวังหรือความต้องการถูกขัดขวาง จะทำให้เกิดความไม่พอใจเกิดขึ้นและสุดท้ายก็จำนำไปสู่ความโกรธ เมื่อความโกรธเกิดขึ้นจะทำให้ลดความสามารถและคุณค่าของตนเองลง แล้วก็แสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะของความก้าวร้าวหรือรุนแรง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่คนอื่นยอมรับไม่ได้และเป็นพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น จึงเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องควบคุมพฤติกรรมที่เกิดจากความโกรธหรือปรับพฤติกรรมไม่ให้เกิดความโกรธ

2.3 โมหะ คือ ความลุ่มหลง ความมัวเมา ไม่รู้จริง เข้าใจผิด เห็นผิดจากธรรมนองครองธรรม แล้วยึดมั่นถือมั่นจนกลายเป็นมิจฉาทิฐิ รวมทั้งพวกที่หลงในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส และในสัมผัส บุคคลเมื่อลุ่มหลงในเรื่องใดย่อมมีการปฏิบัติโน้มเอียงไปในทิศทางนั้น สุดท้ายก็จะกลายเป็นความหลงจนกลายเป็นความหมกมุ่นในที่สุด

การแก้ไขพฤติกรรมและไม่ให้ทำชั่วโดยการคบสัตบุรุษ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าคบกับท่านผู้รู้ ผู้ที่เป็นกัลยาณมิตร ผู้ที่มีใจสูงย่อมนำเราไปสู่ความสำเร็จ ดังสุภาษิตไทยที่สอนว่า “คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล” การคบคนเช่นไรจะทำให้เป็นคนเช่นนั้น การคบสัตบุรุษจะนำพาให้เราเป็นคนดีมีคุณธรรม สัตบุรุษนี้เมื่อใครไปเสวนาคบหาหรือเมื่อเขาเองทำหน้าที่เผยแผ่ความรู้ความดีงามแก่ผู้อื่น ชักจูงให้ผู้อื่นมีความรู้ความเห็นถูกต้องหรือให้มีศรัทธาที่จะถือตามอย่างตนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยการสั่งสอน การแนะนำหรือกระจายความรู้ความเข้าใจนั้นออกไปทางหนึ่งทางใดก็ตาม ด้วยความปรารถนา ด้วยความเมตตากรุณาก่อให้เกิดสัมมาทิฐิและการประพฤติปฏิบัติชอบขึ้น สำหรับการคบบัณฑิตเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าสรรเสริญ เพราะเป็นการที่จะนำตนเองไปสู่ทางที่เจริญก้าวหน้า

3. การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิกโกสวัตถุสูตร เป็นการแยกหลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่เป็นหลักการประพฤติปฏิบัติตามหลักที่ปรากฏในเรื่องอภิกโกสวัตถุสูตร เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจให้ลึกเข้าไปในด้านจิตใจ จิตใจมีองค์ประกอบสำคัญคือเจตนาที่เป็นตัวกำหนดหรือเป็นตัวกำกับจิตใจ โดยจะเป็นตัวเชื่อมโยงจิตใจออกมาสู่การสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จิตใจทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็น

สิ่งสำคัญยิ่ง เพราะองค์ประกอบของมนุษย์จะประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือส่วนที่เป็นกายเป็นส่วนที่เป็นรูปธรรม ซึ่งประกอบไปด้วยธาตุ 4 คือดิน น้ำ ลม ไฟ และส่วนที่เป็นจิต ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นสิ่งที่ป็นนามธรรม ในทางพระพุทธศาสนาจะให้ความสำคัญกับทางจิตมากเพราะจิตเป็นสิ่งที่กำหนดความประพฤติของบุคคล การกระทำของคนจะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างสิ่งสองสิ่งคือกายกับจิต ส่วนจิตจะทำหน้าที่ในการสั่งงาน ร่างกายก็จะเป็นผู้ทำงานตามที่จิตสั่ง เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีคำกล่าวว่า “จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว” การทำงานระหว่างกายกับจิตเป็นการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธศาสนา 3 ระดับ

3.1 พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดสันติสุขของตนเองและของสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้หลักพุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์เบื้องต้นในการดำรงชีวิตและปฏิบัติภารกิจหน้าที่ คือเบญจศีล หรือ ศีล 5 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน

3.2 พุทธจริยศาสตร์ชั้นกลาง เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจหรือพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นจากขั้นพื้นฐาน และยังเป็นเกณฑ์การกระทำอันเป็นทางนำไปสู่ทุกคติ มี 10 อย่าง เป็นสิ่งที่ต้องควรหลีกเลี่ยง คืออกุศลกรรมบถ 10 ทางแห่งอกุศล ทางทำความชั่ว กรรมชั่วอันเป็นทางนำไปสู่ความเสื่อมเป็นสิ่งที่ควรละเสีย ประกอบด้วย กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต

3.3 พุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล สำหรับเกณฑ์ในการวัดพุทธจริยศาสตร์ขั้นสูง ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา คือ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความหลุดพ้นจากกิเลสทางไกลจากรากเหง้าของทางแห่งความเสื่อมจากอกุศลมูล 3 โลภะ โทสะ โมหะ เพื่อมิให้กำเริบแสดงออกมาอันเป็นบ่อเกิดของกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักการปฏิบัติอภิกโกสวัตรสูตร พุทธองค์ทรงตรัสเกี่ยวกับการแก้ความไม่โกรธ โดยการเจริญเมตตา และการนำหลักศีล สมาธิและปัญญาเข้ามาละความโกรธ เพื่อไม่ให้เกิดพฤติกรรมก้าวร้าว หรือเกิดรุนแรง อันจะนำความเดือดร้อนมาสู่ตนเองและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภา ศรีสวัสดิ์ และคณะ (2560, หน้า 110-125) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม พบว่า ความโกรธนั้นสามารถบริหารจัดการได้เป็น 3 ขั้น คือขั้นควบคุม ได้แก่ การควบคุมความโกรธที่ แสดงออกทาง

พฤติกรรมด้วยหลักการของศีล ขึ้นบรรเทา ได้แก่การบรรเทาความโกรธที่คุกรุ่นอยู่ใน จิตด้วยหลักการของสมาธิ และขึ้นกำจัดความโกรธที่ยังหลงเหลือด้วยหลักการของปัญญา คือ ความรู้แจ้ง หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม ได้แก่ สติ ขันติ เมตตา ประกอบด้วย โยนิโสมนสิการ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบการบูรณาการการบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม เรียกว่า “CRE Model” ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมด้วยกระบวนการของศีล สมาธิ ปัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นการควบคุม บรรเทา และกำจัดความโกรธ เพื่อพัฒนาสู่ความเป็น อารยชนผู้เป็นอิสระสงบจากโทสะกิเลส และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกษม กสิโอฬาร และคณะ (2560, หน้า 24-34) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พุทธธรรมพัฒนาจิตเพื่อระงับความโกรธผลการศึกษา พบว่า หลักคำสอนแนวชาวพุทธการพัฒนาจิตให้รู้ทันความโกรธ ลดความโกรธ และตัดความโกรธ และการนำไปปฏิบัติที่ได้ผล คือการพัฒนาจิตสำนึกด้วยหลักเมตตาธรรม ซึ่งต้องใช้วิธีการฝึกพัฒนาความเมตตาในตนเองอย่างสม่ำเสมอจะสามารถสร้างและพัฒนาจิตใจอารมณ์ให้ไม่โกรธเป็นการป้องกัน ที่สาเหตุความโกรธการฝึกฝนอบรมหลักเมตตาธรรมอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เมื่อใดที่เกิดความโกรธจะมีสติรู้ตัวระลึกได้ถึงโทษของความโกรธ จะสามารถลดความโกรธ และเป็นทั้งการระงับปัญหาก่อนที่จะเกิดขึ้นได้และระงับผลร้ายที่จะตามมาดังนั้นมีมนุษย์ที่โกรธโมโหง่ายควรได้รับความรู้ความเข้าใจและการสร้างจิตสำนึกตนตามหลักเมตตาธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งหลักคำสอนในพระพุทธานุศาสน์ที่เกี่ยวกับการจัดการเพื่อระงับความโกรธ มีปรากฏอยู่มากมายหลายแห่ง ดังพระพุทธานุจน์ ที่ตรัสสอนเกี่ยวกับการกำจัดหรือการละวางความโกรธเพื่อมิให้ความโกรธมีอำนาจเหนือจิตใจของมนุษย์ความโกรธ สามารถจำแนกได้เป็น 2 อย่าง คือความโกรธที่อยู่ใใจและความโกรธที่แสดงออกทางพฤติกรรม การที่บุคคลจะแสดงออกทางด้านใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และสภาพแวดล้อม การควบคุมความโกรธเป็นกระบวนการพัฒนาทางด้านจิตเป็นสำคัญ เป็นการปรับพฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ให้การดำเนินชีวิตเป็นไปได้อย่างมีความสุขทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต หลักพุทธธรรมในทางพุทธศาสนา ที่สำคัญและจำเป็น ได้แก่หลักการเจริญสติขันติและเมตตาการพัฒนาจิตมีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับทั้งในด้านจิตวิทยาและในทางพระพุทธศาสนา

2. พุทธจริยศาสตร์ในอักษะโกสวัตตสูตร ได้แก่หลักธรรม คำสอน หรือหลักปฏิบัติทางพุทธศาสนาที่ใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนากายและพัฒนาจิตใจ พฤติกรรมของมนุษย์จะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างกายกับจิต เมื่อเป็นเช่นนี้การพัฒนามนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนาก็คือการพัฒนา กายกับจิตไปพร้อมๆ กันให้สมดุลกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางพุทธศาสนา 3 ระดับ คือ 1) พุทธจริยศาสตร์ขั้นพื้นฐาน เป็นกฎเกณฑ์ เป็นกฎระเบียบ หรือเป็นวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติของการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อให้เกิดสันติสุขของตนเองและของสังคม ได้แก่ เบญจศีล หรือ ศีล 5 ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นปกติสุข ความประพฤติชอบทางกายและวาจา การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่ว การควบคุมตนให้ตั้งอยู่ในความไม่เบียดเบียน 2) พุทธ

จริยศาสตร์ชั้นกลาง เป็นกฎเกณฑ์หรือหลักพุทธปรัชญาที่ใช้ในการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดจิตใจ เพื่อยกระดับจิตใจหรือพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 ประกอบด้วย กายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต 3) พุทธจริยศาสตร์ชั้นสูง เป็นกฎเกณฑ์ กฎระเบียบ หรือวินัยที่ใช้เป็นเครื่องวัดความประพฤติเพื่อพัฒนามนุษย์ให้ก้าวไปสู่ความเป็นอริยบุคคล ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 เป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความหลุดพ้นจากกิเลส ห่วงไกลจากรากเหง้าของทางแห่งความเสื่อมจากอกุศลมูล 3 โลกะ โทสะ โมหะ เพื่อมิให้กำเริบแสดงออกมาอันเป็นบ่อเกิดของกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธรรสรวง ทวนทอง (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องเบญจศีลเบญจธรรม พบว่า นักศึกษาในปัจจุบันมีการปฏิบัติในเรื่องของเบญจศีลเบญจธรรมน้อย ที่พบมากมักจะผิดในเรื่องเบญจศีล ข้อที่ 2 อทินนาทานา เวรมณี เบญจศีลข้อที่ 4 มุสาวาทา เวรมณีและ เบญจศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมัชฌมาทัญฐานา เวรมณีฯ

ส่วนปัจจัยที่ทำให้ไม่ปฏิบัตินั้น เกิดจากตัวเองเป็นสาเหตุค่านิยมสิ่งแวดล้อม สถาบัน ครอบครัว และเพื่อน ส่วนในมุมมองเรื่องการดื่มเหล้า หรือสูบบุหรี่เพื่อคลายเครียดหรือเพื่อจุดประกายความคิดนั้น เป็นเรื่องที่ไม่เห็นด้วย เพราะทำไมใช้การแก้ปัญหาที่ถูกวิธีเป็นเพียงการกลบปัญหาที่มีอยู่หรือแค่ยัดปัญหาออกไปเท่านั้น สมควรที่จะแก้ไขตรงจุดและเหมาะสม และงานวิจัยของอรธพล เปี่ยมปฐม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พบว่า กรรมในพระไตรปิฎกแบ่งออกเป็นกรรม 2 ประเภท กรรม 3 ประเภทและกรรม 4 ประเภท ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้จำแนกกรรมออกเป็น 3 หมวด 12 ชนิด ได้แก่ กรรมแบ่งตามระยะเวลาการให้ผล กรรมแบ่งตามลำดับการให้ผลก่อนหลัง กรรมแบ่งตามการทำหน้าที่ของกรรม ในคัมภีร์อรรถกถา ได้แบ่งกรรมออกเป็น 11 ชนิด เหมือนกันกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ไม่มีโอฬาสกรรม ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาได้จำแนกกรรมเหมือนกันกับคัมภีร์วิสุทธิมรรค แต่ได้เพิ่มกรรมแบ่งโดยภพภูมิที่ให้ผลมี 4 ประเภท คือ อกุศลกรรม, กามาวจกุศลกรรม, รูปาวจรกุศลกรรม และอรุพาจรกุศลกรรม กุศลกรรมบถ มีความหมายว่า ทางแห่งความดีที่นำสัตว์ไปสู่สุคติมี 10 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ กุศลกรรมบถทางกาย กุศลกรรมบถทางวาจา กุศลกรรมบถทางใจ กุศลกรรมบถ เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความประพฤติดีทาง กาย วาจา และ ใจ กุศลกรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต คือทางที่ดีหรือเป็นแนวทางปฏิบัติทางกาย ทางวาจา และ ทางใจที่ดีแนวทางปฏิบัติทางกายที่ดีคือ การไม่ฆ่าสัตว์การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นประจำ โดยหลักธรรมที่สนับสนุน คือ เมตตากรุณา การบริจาคทาน และการสันโดษ แนวทางปฏิบัติทางวาจาที่ดีคือ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพ้อเจ้อ เป็นประจำ โดยหลักธรรมที่สนับสนุน คือการพูดแต่คำจริง การพูดเพื่อสมานสามัคคี การพูดด้วยวาจาไพเราะ การพูดแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์แนวทางปฏิบัติทางใจที่ดีคือ ความไม่โลภ ความไม่พยาบาทปองร้าย ความไม่เห็นผิด โดยปฏิบัติเป็นประจำธรรมะที่สนับสนุนคือ สัมมาสติ สัมมาสังกัปปะ สัมมาทิฐิ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ควรนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะการปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นต้องมีการถูกตำ ถูกว่าร้าย และถูกนินทา ฯลฯ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นเมื่อถูกคนตำ ว่าร้ายและนินทา ก็ควรที่จะปล่อยวางซึ่งเป็นการปฏิบัติที่พุทธองค์สอนไว้ในอภิกโกสวัตถุสูตร

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะเป็นการนำเอาหลักการหรือวิธีการในอภิกโกสวัตถุไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานหรือในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่ระดับสูงขึ้นเรื่อยๆ ตามหลักพระพุทธปรัชญา ดังนี้ 1) การละความโกรธตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของบุคคลากรในหน่วยงาน 2) การพัฒนาจิตตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของบุคคลากรในหน่วยงาน และ 3) การพัฒนาจิตตามกระบวนการอภิกโกสวัตถุของชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ในอภิกโกสวัตถุสูตร ทำให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงคุณงามความดีตามจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธพุทธจริยศาสตร์ สำหรับจุดมุ่งหมายของพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) จุดมุ่งหมายในระดับโลกียะมี 2 ระดับ คือ (1) จุดมุ่งหมายในระดับพื้นฐาน ได้แก่ศีลห้า ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (2) จุดมุ่งหมายในระดับกลาง ได้แก่กุศลกรรมบถสิบเป็นข้อปฏิบัติเพื่อให้เกิดคุณธรรมในจิตใจ 2) จุดมุ่งหมายในระดับโลกุตระ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่ความหลุดพ้นจากกิเลส ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดทางพุทธจริยศาสตร์ ได้แก่มรรคแปด ตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกษม กสิโอฬาร และคณะ. (2560). พุทธธรรมพัฒนาจิตเพื่อระงับความโกรธผลการศึกษา. *วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์*, 3(1-2), 24-34.
- ธรรวาท ทวนทอง. (2551). *เบญจศีลเบญจธรรมและนักศึกษามหาวิทยาลัย กรณีศึกษา: คณะโบราณคดีและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- วิกิพีเดีย. (2565). *กศุและอกศุ*. วันที่สืบค้น 28 ตุลาคม 2565, จาก https://th.wikipedia.org/wiki/สุภา_ศรีสวัสดิ์ และคณะ. (2560). การบริหารจัดการความโกรธตามแนวพุทธธรรม. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 13(1), 110-125.
- เสาวนุช ศิริมาลัยรักษ์. (2560). *ศึกษาความสำคัญของสุจริต 3 ต่อการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรรถพล เปี่ยมปฐม. (2560). *การศึกษาวิเคราะห์คุณธรรมบถเพื่อพัฒนาชีวิต*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- kroobannok. (2564). *สังคมกับมนุษย์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.kroobannok.com/blog/12093>

การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

The Learning Management According to the Four Iddhipāda
Dhamma on the Subject ‘Buddhism’ in the Learning Area of
Social Studies, Religion and Culture of Phrapariyattidhamma
Schools (General Education), Kalasin Province

พระทินกร จิตบุญโญ และปานจิตร สุขุมาลัย
Phra Thinnakorn Thitapoonyo and Panjitr Sukumal
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tinnakornhanthongchai@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ยอายุและระดับชั้นการเรียนรู้ต่างกัน 3) เสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 289 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย กลุ่มเป้าหมายผู้บริหารและครูผู้สอนจากโรงเรียน 9 แห่ง 18 คน โดยใช้การสุ่มแบบเจาะจง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie & Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบผลการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ t-test และ F-test (One-way ANOVA)

*ได้รับบทความ: 7 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565
Received: March 7, 2022; Revised: December 26, 2022; Accepted: December 29, 2022

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการณ์การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 โดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยสูงสุดไปหาค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{x} = 4.31$) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ($\bar{x} = 4.29$) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ($\bar{x} = 4.00$) และด้านจิตตะ (ความคิด) ($\bar{x} = 3.57$)
2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียนที่ต่างกัน โดยรวมและรายด้านมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน
3. ข้อเสนอแนะในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4 1) ฉันทะ ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเกิดความอยากรู้อยากเรียน 2) วิริยะ ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายกระตุ้นผู้เรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่การเรียน 3) จิตตะ ควรมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สามารถใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหา 4) วิมังสา ควรมุ่งเน้นจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนใช้ทักษะทางปัญญา คิดไตร่ตรองเหตุและผล ประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการเรียนรู้และในชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้; วิชาพระพุทธศาสนา; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the conditions of Buddhist learning management 2) to study the results of Buddhist learning management of students with GPA. Age and grade level difference 3) To offer guidelines for managing buddhist learning according to the Four Iddhipāda. This research used a mixed research model. the population of which included 289 high school students. A sample of 165 persons used in the research, using simple random sampling, Target groups: administrators and teachers from 9 schools, 18 people, using purposive sampling, the sample size is determined according to Krejcie & Morgan's ready-made table, the tool used to collect data is a structured interview and a five-level estimation scale questionnaire. statistics used to analyze the data including frequency, percentage, mean and standard deviation, comparing learning management results using t-test and F-test (One-way ANOVA).

The research results were as follows:

1. The conditions of learning in Buddhist subjects according to the Four Iddhipāda, as a whole have a very high average ($\bar{x} = 4.04$), and when considered on a per-side basis,

there is a very high average in all aspects. Sort the highest average to the lowest average. These include the Chanda (aspiration) ($\bar{x} = 4.31$), the Viriya (energy) ($\bar{x} = 4.29$), the *Vīmaṃsā* (investigation) ($\bar{x} = 4.00$), and the Citta (thoughtfulness) ($\bar{x} = 3.57$), respectively.

2. The results of the study of learning management in the Buddhist course according to the Four Iddhipāda of students with different average grades, ages and grade levels. Overall and each aspect had no different opinions.

3. The suggestions for learning management according to the Four Iddhipāda principles are that (1) Chanda: there should focus on learning management that makes students aware and interested in learning (2) Viriya: there should focus on managing a variety of learning, Encourage learners to take responsibility for their studies. (3) Citta: there should focus on teaching learners to think critically and to able to use intelligence to solve problems. (4) *Vīmaṃsā*: there should focus on teaching students to use their intelligence to reflect on cause and effect and be able to apply the Four Iddhipāda Dhammas in the study and daily life.

Keywords: Learning management; The subject Buddhism; The Four Iddhipāda Dhamma

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณร เป็นศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาได้อย่างถูกต้องถ่องแท้ ปลุกฝังความศรัทธา มั่นคงต่อพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมและพระวินัยไปประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ชีวิต เกิดปัญญา สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และช่วยเผยแผ่ ปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและส่งเสริมสันติสุขแก่สังคมไทยและสังคมโลกสืบไป (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กองพุทธศาสนศึกษา, 2557, หน้า 3)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ในฐานะเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา สำหรับพระภิกษุ สามเณร จำเป็นจะต้องนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการจัดการเรียนรู้แบบสมัยใหม่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือหลักอิทธิบาท 4 โดยกระทรวงศึกษาธิการ ไม่ต้องเสียเวลา นำรูปแบบหรือตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้กับคนไทย เพราะคนต่างวัฒนธรรมต่างพื้นที่ย่อมมีวิธีการเรียนรู้เฉพาะตน จึงมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่พระสัมมาสัม

พุทธเจ้าทรงค้นพบและสั่งสอนชาวพุทธให้เป็นคนดี จึงเป็นฐานแห่งความสำเร็จในการเรียนรู้ของคนไทย ถือเป็น “Innovation” นวัตกรรมสุดยอดยุคไทยแลนด์ 4.0 เพราะได้มีการทดลองใช้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้ที่มีส่วนในการจัดการเรียนรู้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้พบปัญหาของผู้เรียน เช่น การเข้าเรียนไม่ตรงเวลา การไม่นำอุปกรณ์มาเรียนตามที่ได้รับมอบหมาย และชอบพูดคุยกันในเวลาที่คุณครูสอน การไม่ติดตามงาน และเป็นเด็กสมาธิสั้น ทำให้การเรียนการสอนในด้านต่างๆ มีความเข้าใจล่าช้าลง ไม่ใส่ใจการศึกษา มีความพยายามน้อยลง จิตใจไม่ฝักใฝ่ต่อการศึกษา และขาดความตระหนักต่อผลการศึกษาของตนเอง โดยเฉพาะในรายวิชาพระพุทธศาสนา จึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นการเรียนต่างกัน
3. เพื่อเสนอแนวทางในการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอิทธิบาท 4

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology Research) เป็นการผสมผสานวิจัยระหว่างวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research) กับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology Research) ด้วยการผสมของระดับข้อมูลเป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลตามตัวแปรของประชากรกลุ่มตัวอย่างและกรอบแนวคิดในการวิจัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา และหาค่าด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ 3 ข้อ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในสถานศึกษา 9 แห่ง และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ที่กำลังเรียนอยู่ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 289 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 9 คน (เลือกทั้งหมด) และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 18 คน (สถานศึกษาแต่ละ 2 คน) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกลุ่มตัวอย่างนักเรียน จำนวน 165 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan แล้วสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) (บุญชม

ศรีสะเกษ, 2546)

เครื่องมือที่ใช้การในวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารและครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน ที่ออกแบบเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน ตอนที่ 2 การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ ด้านวิมังสา โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert) 5 ระดับ และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questionnaire) เกี่ยวกับข้อเสนอแนะและแนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้ 1) ผู้วิจัยติดต่อขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญ ขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่งไปยังประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 2) ผู้วิจัยขอรับหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัยเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งไปยังสถานศึกษา 3) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างรูปละ 1 ชุด จำนวน 165 ชุด 4) เมื่อผู้วิจัยได้แบบสอบถามมาจำนวน 165 ชุด ถือว่าเป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วนำมาวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ โดยผ่านโปรแกรมสำเร็จรูป 5) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้จัดทำข้อมูล โดยการตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของแบบสัมภาษณ์แต่ละชุดมาบูรณาการกับแบบสอบถามในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป 6) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 18 คน โดยเลือกจากผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 คน และครูผู้สอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จำนวน 9 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการเปรียบเทียบ โดยการทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบค่า t-test และ F-test (One-way ANOVA) กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพบความแตกต่าง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของ LSD (Least-Significant different)

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย สถิติพื้นฐาน ความถี่ (Frequency) สถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติหาค่าคุณภาพเครื่องมือ ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (Discrimination Power) โดยใช้วิธี Corrected Item-total correlation การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ ใช้การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) สถิติทดสอบสมมติฐาน ค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูล t-test ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างของค่าตัวแปรที่ศึกษาของประชากร และค่าสถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบข้อมูล F-test (One-way ANOVA) ทดสอบสมมติฐานความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของประชากร

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูผู้สอน พบว่า ประเด็นที่ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ครูผู้สอนควรสร้างคุณค่าในตัวเองจากความภาคภูมิใจในความเป็นครู พยายามประกอบอาชีพครู ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่และสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน สอนอย่างมีความสุข สนุกกับการทำหน้าที่ความเป็นครู จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรักการเรียนและเกิดความเข้าใจในเนื้อหา สร้างความพอใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจตั้งใจเรียนในวิชาที่สอน ประเด็นที่ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษาค้นคว้าหาสาระที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม ประเด็นที่ 3) ด้านจิตตะ (ความคิด) จัดการเรียนรู้อย่างกระตุ้นให้นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และใช้สติในการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในรายวิชาที่สอน เอาใจใส่ในการพัฒนานักเรียน มุ่งมั่นและตั้งใจในการสอนและการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ ประเด็นที่ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) จัดการเรียนรู้อย่างกระตุ้นให้นักเรียนคิดพิจารณาตรวจสอบหาเหตุผลเรื่องที่เรียนรู้ พร้อมกับคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความมีเหตุผล คือ ไตร่ตรองวิธีการถ่ายทอดความรู้ว่าเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากน้อยเพียงใด และหาวิธีแก้พัฒนาใหม่ ๆ สร้างสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจของนักเรียน

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเกรดเฉลี่ย โดยส่วนมากมีเกรดเฉลี่ย 3.00-4.00 จำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.46 เกรดเฉลี่ย 2.00-2.99 จำนวน 72 รูป คิดเป็นร้อยละ 43.64 และเกรดเฉลี่ย 1.50-1.99 จำนวน 18 รูป คิดเป็นร้อยละ 10.90 จำแนกตามอายุ ส่วนมากมีอายุ 16 ปี จำนวน 60 รูป คิดเป็นร้อยละ 36.39 อายุ 17 ปี จำนวน 54 รูป คิดเป็นร้อยละ 32.71 อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 51 รูป คิดเป็นร้อยละ 30.90 จำแนกตามระดับชั้นส่วนมากเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 64 รูป คิดเป็นร้อยละ 38.78 มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 52 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.52 มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 49 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.70 ตามลำดับตาม

3. ผลการวิเคราะห์ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยบท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.04$, S.D. = 0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดคือ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ($\bar{x} = 4.31$, S.D. = 0.47) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) ($\bar{x} = 4.29$, S.D. = 0.45) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.34) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) ($\bar{x} = 3.57$, S.D. = 0.22) ตามลำดับ

4. ผลการศึกษาระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักอริยบท 4 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

5. ข้อเสนอแนะจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยบท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ด้านฉันทะ (ความพอใจ) พบว่า ครูต้องหาวิธีการที่จะทำให้ นักเรียนมีความพอใจที่อยากเรียนเมื่อนักเรียนชอบนักเรียนอยากเรียนนักเรียนจะตั้งใจเรียน ควรจัดกิจกรรมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนเน้นหลักของความเป็นจริงขึ้นอยู่กับบริบทของการศึกษานั้นๆ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) พบว่า การจัดการเรียนการสอนควรเน้นที่การปฏิบัติฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนควรเน้นให้มีการลงมือปฏิบัติจริง ด้านจิตตะ (ความคิด) พบว่า ครูควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ มีหลักการคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ สอนให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะของการนำไปปรับแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) พบว่า ครูควรสร้างความตระหนักและสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล โดยให้นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา หรือหาคำตอบด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมร่วมกันกับผู้นักเรียน และควรสอนให้นักเรียนก่อน

จะลงมือทำอะไรต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ควรสอนให้นักเรียนเกิดทักษะรู้จักค้นคว้าหาความรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เน้นให้นักเรียนใช้การไตร่ตรองในการพิจารณาถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็น ในประเด็นที่ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ว่า ครูควรสร้างคุณค่าในตัวเองจากความภาคภูมิใจในความเป็นครู พอใจในการประกอบอาชีพครู ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เอาใจใส่และสร้างแรงบันดาลใจให้กับนักเรียน สอนอย่างมีความสุข สนุกกับการทำหน้าที่ความเป็นครู จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนรักการเรียนและเกิดความเข้าใจในเนื้อหา สร้างความพอใจให้แก่นักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจเรียนในวิชาที่สอน ประเด็นที่ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้ารูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษานำเสนอเนื้อหาสาระที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมประเด็นที่ 3) ด้านจิตตะ (ความคิด) จัดการเรียนรู้อะดัมภ์ให้นักเรียนมีจิตใจตั้งมั่นในการเรียนให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนรู้ และใช้สติในการแก้ปัญหาอย่างถูกวิธี โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และบูรณาการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในรายวิชาที่สอน เอาใจใส่ในการพัฒนานักเรียน มุ่งมั่นและตั้งใจในการสอนและการพัฒนานักเรียนตามศักยภาพ ประเด็นที่ 4) ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) จัดการเรียนรู้อะดัมภ์ให้นักเรียนคิดพิจารณาตรวจสอบหาเหตุผลเรื่องที่เรียนรู้ พร้อมกับคอยให้คำแนะนำ ชี้แนะแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ด้วยความมีเหตุผล คือ ไตร่ตรองวิธีการถ่ายทอดความรู้ว่าเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลมากน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระภิกษุณะวชิรญาณ (ววกดีเพชร, 2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า การจัดการเรียนการสอนในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานีโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ พบว่า การจัดการเรียนรู้อะดัมภ์ครูผู้สอนควรสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจจนทำให้เกิดจิตสำนึกรู้จักหน้าที่ของตนเอง และสื่อการสอนครูผู้สอนควรมีการใช้สื่อที่ทันสมัย หลากหลายเข้าใจง่ายจูงใจให้นักเรียนสนใจ ใฝ่รู้ ใฝ่เห็น จนเกิดทักษะทางคุณธรรมจริยธรรมที่มั่นคงในจิตใจ รวมทั้งการวัดและประเมินผลของครูผู้สอนควรมีเทคนิควิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนที่หลากหลาย สอดคล้องเหมาะสมกับหน่วยการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ควรมีการสอดแทรกกิจกรรมภาคปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนเกิด

ทักษะทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์ตามเหตุและผล จนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) คือ การจัดการเรียนรู้อย่างเต็มความสามารถด้วยความเข้มแข็ง อดทน เอาธุระ ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาและอุปสรรค และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน ได้ให้แนวทาง คือ เพียรพัฒนาความรู้ ความสามารถของตนอยู่เสมอ ด้วยการศึกษาค้นคว้าแบบการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียน ด้วยการศึกษานี้อาสาที่จะสอน โดยทำความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และสอนเนื้อหาให้ตรงกับสาระมาตรฐานและตัวชี้วัด จัดกิจกรรม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้นักเรียนมีความสุขในการเรียน โดยนึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ในการสอนให้มีความทันสมัย และทันต่อการเปลี่ยนแปลงของการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 และในด้านงานส่งเสริมงานอื่นๆ ของโรงเรียนก็ต้องมีความมุ่งมั่นในการทำงานให้บรรลุตามเป้าหมาย และนโยบายของโรงเรียน นอกจากนี้ ยังต้องสร้างความตระหนักเรื่องความมีวินัยให้นักเรียนร่วมด้วย และทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรม การจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านฉันทะ (ความพอใจ) รองลงมา คือ ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) รองลงมาคือ ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นน้อยที่สุดคือ ด้านจิตตะ (ความคิด) สาเหตุที่ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากทุกข้ออาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นโรงเรียนเฉพาะสำหรับพระภิกษุและสามเณรซึ่งเป็นโรงเรียนที่เน้นการปฏิบัติตามหลักธรรมอยู่แล้ว ครูผู้สอนจึงมีระดับการจัดการเรียนการสอนตามหลักอิทธิบาท 4 ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง ตีสโร (ศรีสุข), (2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรวินวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อิทธิบาทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ได้มากมาย เช่น การปฏิบัติธรรม การทำงาน การจัดการเรียนการสอนหนังสือหรือในการดำเนินชีวิตหลักอิทธิบาทธรรม 4 ประการประกอบด้วย ฉันทะ หมายถึง สร้างความพอใจในการทำงาน ประสงค์จะทำยิ่งขึ้น วิริยะ หมายถึง ความขยันหมั่นเพียร จิตตะ หมายถึง ความมีจิตใจสู้ไม่ทอดทิ้งต่อปัญหาหรืออุปสรรค วิมังสา หมายถึง การรู้จักใช้ปัญญาใช้ความคิดพิจารณาอย่างรอบด้านในการทำงาน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย

2. ผลการศึกษาการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ ระดับชั้นเรียน พบว่า นักเรียนที่มีเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียนต่างกัน มีระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เหตุผลที่ผลการผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก

สามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จำแนกตามเกรดเฉลี่ย อายุ และระดับชั้นเรียน ไม่แตกต่างกัน เป็นเพราะว่า การหล่อหลอมของสถาบันทางศาสนา (วัด) ที่มุ่งเน้นสอนผู้เรียนที่เป็นเพศบรรพชิตให้มีอัตลักษณ์เฉพาะตนด้านการประยุกต์ใช้หลักอริยาบท 4 ในการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางด้านหลักสูตรนิกกรรมและปริยัติสามัญ ซึ่งในขณะที่ศึกษาเล่าเรียนในโรงพระปริยัติธรรมตามกลุ่มสาระต่างๆ ได้นำหลักอริยาบท 4 นี้มาใช้จนเกิดความคุ้นชินในการวิเคราะห์บทเรียน จึงทำให้ระดับความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักอริยาบท 4 ด้านฉันทะ (ความพอใจ) ครูต้องหาวิธีการที่จะทำให้นักเรียนมีความพอใจใฝ่อยากเรียนเมื่อนักเรียนชอบนักเรียนอยากเรียน นักเรียนก็จะตั้งใจเรียนตั้งใจเรียน ควรจัดกิจกรรมพัฒนา การจัดการเรียนการสอนเน้นหลักของความเป็นจริงขึ้นอยู่กับบริบทของการศึกษานั้นๆ เพื่อไม่นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) การจัดการเรียนการสอนควรเน้นที่การปฏิบัติฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนควรเน้นให้มีการลงมือปฏิบัติจริง ด้านจิตตะ (ความคิด) ครูควรสอนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ มีหลักการคิดอย่างเป็นขั้นตอน รู้จักคิดอย่างเป็นระบบ สอนให้นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง อีกทั้งทักษะการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะของการนำไปปรับแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ด้านวิมังสา (ความไตร่ตรอง) ครูควรสร้างความตระหนักและสอนให้นักเรียนใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีเหตุผล โดยให้นักเรียนเป็นผู้แก้ปัญหา หรือหาคำตอบด้วยตนเองโดยครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมร่วมกันกับผู้นักเรียน และควรสอนให้นักเรียนก่อนจะลงมือทำอะไรต้องพิจารณาไตร่ตรองให้ถี่ถ้วน ควรสอนให้นักเรียนเกิดทักษะรู้จักค้นคว้าหาความรู้ตามแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เน้นให้นักเรียนใช้การไตร่ตรองในการพิจารณาถึงสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ สิ่งไหนดี สิ่งไหนไม่ดี สิ่งไหนทำได้ สิ่งไหนทำไม่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข), 2560) ได้วิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอริยาบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า อริยาบทธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ มีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับคุณธรรมมุ่งเพื่อให้นักเรียนได้เกิดพัฒนาการในการเรียนรู้ ตามหลักอริยาบทธรรม 4 ส่งเสริมให้นักเรียน รักพอใจ ขยันมั่นเพียรพยายาม ตั้งใจไม่ปล่อยวางธุระ จิตใจจดจ่อตรวจสอบใคร่ครวญด้วยปัญญา ในการเรียนการสอนของผู้ทำการการสอน ควรมีการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักอริยาบทธรรม 4 เพื่อให้นักเรียนมีผลการเรียนตามวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้คู่คุณธรรมแนวทางในการประยุกต์หลักอริยาบทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนปริยัติคุณรสวิทยา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสุวรรณวชิรวงศ์ (ทองดี วชิรวโส), 2560) ได้ทำวิจัยเรื่องการประยุกต์หลักอริยาบท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า แนวคิดอริยาบท 4 พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ว่าอริยาบท 4 มีองค์ประกอบ ดังนี้ ฉันทะ หมายถึง

สร้างความพอใจในกุศล คือ ประสงค์จะทำยิ่งขึ้นวิริยะ หมายถึง การปรารถนาความเพียรทางใจ สัมมาวาจา จิตตะ ความเพียรที่มุ่งมั่น ปรารถนาความเพียรไม่ทอดทิ้งภาระ วิมังสา หมายถึง ปัญญาภิรียาที่รู้ชัดความไม่หลง วิธีการประยุกต์อทิบาท 4 ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน ผู้บริหาร ครู จัดกิจกรรมแทรกเพื่อให้เด็กนักเรียนเห็นประโยชน์และคุณค่าของหลักอทิบาท 4 ในรูปแบบต่างๆ เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรมทุกวันหน้าเสาธง แทรกเรื่องของบุคคลหรือนักเรียนผู้ประสบผลสำเร็จในการเรียน ได้คะแนนระดับดีเยี่ยม ได้รับรางวัลการแข่งขันต่างๆ ก็เพราะใช้อทิบาท 4 นอกจากนี้ในการสอน ครู ก็แทรกคุณธรรมเรื่องอทิบาท 4 ในโอกาสต่างๆ เช่น ค่ายอบรมคุณธรรม จริยธรรม วิทยากรเน้นการสอดแทรกคุณธรรมคืออทิบาท 4 เป็นหลักผลการประยุกต์ใช้หลักอทิบาท 4 ในการประกอบอาชีพ คือ หลักธรรมที่ช่วยให้ทำงานสำเร็จ ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการเรียนการสอน คือเป็นอาชีพหลัก ถ้าทำแล้วต้องมีความรับผิดชอบในบริหารการเรียนรู้ ต้องดูแลการเรียนรู้ให้ดี วิริยะ ความเพียรพยายามในการเรียน คือ ตั้งใจทำ ต้องมีความรับผิดชอบสูง การเรียนรู้ที่ได้ออกมาดีและมีคุณภาพ จิตตะการเอาใจฝักใฝ่คือความคิดเอาใจจดจ่อในการเรียนและทำงานทำแล้วอยากให้ของได้หลายๆ ตามรูปแบบที่ต้องการมาก็ทำได้หมด วิมังสาการพิจารณาใคร่ครวญ คือ ต้องปรับปรุงอยู่เสมอในทุกๆ วัน เพราะว่าจะต้องมีการเรียนการสอนให้ดีและประสบผลสำเร็จได้ต้องแสวงหาความรู้ หรือมองงานให้ออก ในขณะที่กำลังศึกษาเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์เกิดผลงานที่สำเร็จได้ตามที่พึงประสงค์ ซึ่งจากการศึกษาทำให้เห็นความสำคัญและประโยชน์คุณค่าของอทิบาท 4 ที่มีต่อผู้บริหารและครู รวมถึงการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีสุธาทิพย์

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรนำผลการวิจัยไปประกอบการกำหนดแนวทางส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แก่ไขจุดบกพร่องของกระบวนการที่จะนำผู้เรียนไปสู่ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของรายวิชาในทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งรายวิชาอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบให้เป็นนวัตกรรมใหม่ในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาพุทธศาสนา

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้ตามหลักอทิบาท 4 รายวิชาพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า

ผู้บริหารและครูผู้สอนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ว่า ผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้เรียนคือครู ต้องสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียน กระตุ้นผู้เรียนให้เกิดความอยากหรือความต้องการที่จะเรียนลงมือปฏิบัติไปพร้อมกับการอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ รู้จริง ปฏิบัติได้จากบทเรียนในเรื่องนั้นๆ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). *คู่มือการปฏิบัติงานการขออนุญาตจัดตั้งและขยายชั้นเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา*. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระภิกษุณะ วชิรญาณ (วรกิจพิพิธ). (2560). *การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูสุวรรณวิชรวงศ์ (ทองดีวิชวโธ). (2560). การประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 ใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบรรจง ตีสรโณ (ศรีสุข). (2560). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรม 4 ในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนปริยัติคุณสรวิทยา อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การศึกษาพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน: ภาพยนตร์ปูสอนหลาน*

An Analysis Study of Buddhist Ethics in Local Literature Teaching Types: Kap Pu Son Hlan

พรสวรรค์ สุวรรณธาดา และพระมหาศรายุทธ สมณฑปาสาทิโก
Pornsawan Suwanathada and Phramaha Sarayut Samantapasatiko
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: woodsella2565@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน 2) ศึกษาความเป็นมาและรูปแบบวรรณกรรมท้องถิ่น ประเภทคำสอน เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตรวจสอบวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน ศึกษาลักษณะคำประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน พบว่า วรรณกรรมภาพยนตร์ปูสอนหลาน มีลักษณะคำประพันธ์เป็นกาพย์อีสาน หลักพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้แก่ ธรรมะขั้นต้น คือ เบญจศีล เบญจธรรม ธรรมะชั้นกลาง คือ กุศลกรรมบถและอกุศลกรรมบถ ธรรมะชั้นสูง คือ มรรคมรรคแปด

2. ความเป็นมาและรูปแบบวรรณกรรมท้องถิ่น ประเภทคำสอน พบว่า วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอนเหล่านี้มีเนื้อหาครอบคลุมวิถีชีวิต ของคนอีสานในด้านศีลปะ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ สังคมอีสานมีหลักจริยธรรมที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตจริงที่ประพาสสืบต่อมา และมีร่องรอยในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทต่างๆ เดิมนับถือผีสาางแต่เมื่อชุมชนเหล่านี้กลับมานับถือพระพุทธศาสนาอย่างที่ปรากฏในปัจจุบัน พบว่าแนวคิดดั้งเดิม กับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ยังคงมีปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน โดยสอนสิ่งที่เป็นโทษ สอนสิ่งที่เป็นคุณธรรม จริยธรรม สอนเรื่องการปกครองและอื่นๆ เพื่อให้คนได้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

คำสำคัญ: พุทธจริยธรรม; ภาพยนตร์ปูสอนหลาน

*ได้รับบทความ: 12 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Abstract

The objectives of this research were; 1) to study the analyze and analyze Buddhist ethics in the teachings of the local literature, 2) to study the history and forms of the teachings in the local literature. This research is document research. By reviewing relevant documents and research, examining local literature, teachings Study the characteristics of local literature, teachings.

The result of this research as follows:

1. An analysis of Buddhist ethics in teaching-type local literature found that Kap Pu Son hlan literature There are poems in the northeast style. The principles of Buddhist ethics in this literature are: the primary dharma, namely the five precepts, the benja dharma, the middle dharma, that is the meritorious action and the unwholesome action, and the higher dharma, the eightfold path.

2. The history and forms of local literary, teaching types, it was found that these types of teaching local literature covered the way of life. of Isan people in art various cultures and traditions Isaan society has ethical principles that appear in the actual way of life that has been passed down. And there are traces in various types of local literature. Originally worshipping spirits, but when these communities revert to Buddhism as it appears today found that the original concept with the concept of Buddhism It still appears in local literary teachings. by teaching what is harmful Teach what is moral, ethical, teach government and so on. so that people can live happily together in society.

Keywords: Buddhist ethics; Kap Pu Son Hlan

1. บทนำ

ชนชาวอีสานและชนชาวลาวในประเทศลาวมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรมร่วมกัน วรรณกรรมซึ่งเป็นสาขาหนึ่งของวัฒนธรรมจึงมีสัมพันธ์ร่วมกันด้วย และวรรณกรรมอีสานจำนวนมากที่ได้รับการสืบสานและเผยแพร่กันทั่วไปจึงสืบเนื่องมาจากแคว้นล้านช้าง (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2524, หน้า 23) แต่ก็มีวรรณกรรมจำนวนหนึ่งที่ปรากฏว่ามีต้นฉบับอยู่ในเขตกำแพงนครเวียงจันทน์ (มหาสิลา วีระวงส์, 1990, หน้า 236-239) จึงเชื่อว่าเป็นวรรณกรรมที่มีต้นกำเนิดที่อีสานก่อนแพร่ไปสู่แหล่งอื่นๆ ในภายหลัง และใช้พูดภาษา “ไทยถิ่นอีสาน” [Northeastern Thai] หรือ “ภาษาไทยลาว” (Laotai or Thai-Lao) (เรื่องเดช ปันเขื่อนขันธ์,

2525, หน้า 56)

ภาษา นอกจากสร้างขึ้นเพื่อการติดต่อสื่อสารระหว่างปัจเจกกับสังคมแล้ว ยังเป็นเครื่องมือหรือสัญลักษณ์ที่มนุษย์ก่อรูปความคิดความรู้สึก อารมณ์ ปณิธาน เจตจำนงและการกระทำ ระหว่างสัมผัสทั้งหก กลั่นกรองจากหยาบ ง่าย จนพัฒนาซับซ้อน ลึกซึ้ง ออกมาจนประณีตละเอียดอ่อนงดงาม ออกมาในรูปเพลงขับ บทกวี วรรณกรรม วรรณคดี รวมทั้งมหรสพการแสดงต่างๆ

วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอนเหล่านี้มีเนื้อหาครอบคลุมวิถีชีวิต ของคนอีสานในด้านศิลปะ วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ กล่าวคือฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสังคม และคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

จากการที่ได้สำรวจเบื้องต้น พบว่าวรรณกรรมประเภทนี้ มีอยู่ 22 เรื่อง เช่น คำสอนลูกสะใภ้ ผู้ชนะสิบทิศยอดคำสอน ธรรมดาสอนโลก พญาคำทองสอนไพร่ กาพย์ปู่สอนหลาน ยอดคำสอนโบราณราชสิทธิ์สอนลูก ลุงสอนหลาน กาละนั้บมือส่วย สิบแปดสุริย สิริจันโทวาทคำสอน และกาพย์พระมนูหรือกาพย์วิสูตรบัณฑิต ผู้ปรีวรต พระอริยานวัตร เขมจารีเถระ (2528) ผู้เขียนจึงเลือกนำเสนอบทความเรื่องการศึกษาพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน:กาพย์ปู่สอนหลาน ซึ่งมีความน่าสนใจในหลายแง่มุม ทั้งนี้ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาลักษณะคำประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน จึงมาวิเคราะห์พุทธจริยธรรม แบ่งกลุ่มตามเนื้อหาจริยธรรมทั้ง 3 ระดับตามความเหมือนและความต่าง จึงจำแนกประเด็นต่างๆ ดังจะกล่าวในลำดับต่อไป

สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้นอกจากได้ทราบความเป็นมาตลอดจนรูปแบบวรรณกรรมที่วิจิตรใช้ในการส่งสารมายังผู้อ่านแล้ว ที่สำคัญคือหลักพุทธธรรมที่แทรกอยู่ในเนื้อหาขอมส่งผลอันเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิตผู้คนได้ยึดหลักเป็นแนวปฏิบัติตนให้เป็นคนดี ทำให้สังคมเกิดความร่มเย็น พบสันติสุขตามมานั่นเอง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและรูปแบบวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน เรื่องกาพย์ปู่สอนหลาน
2. เพื่อการศึกษาวิเคราะห์พุทธจริยธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน เรื่องกาพย์ปู่สอนหลาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) สืบค้น คัดเลือกและตรวจสอบวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน จากการที่ได้สำรวจเบื้องต้น พบว่าวรรณกรรมประเภทนี้ มีอยู่ 22 เรื่อง เช่น คำสอนลูกสะใภ้ ธรรมดาสอนโลก พญาคำทองสอนไพร่

กาพย์ปู้สอนหลาน 3) ศึกษาลักษณะคำประพันธ์วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน 4) วิเคราะห์พุทธจริยธรรม แบ่งกลุ่มตามเนื้อหาจริยธรรมทั้ง 3 ระดับ โดยนำพุทธจริยธรรมขั้นต้น พุทธจริยธรรมขั้นกลาง และพุทธจริยธรรมขั้นสูง มาเป็นเครื่องมือวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งก็คือกรอบแนวคิดในการวิจัย 5) ตรวจสอบข้อมูลและความถูกต้อง 6) เรียบเรียงและนำเสนอเป็นรูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

1. วิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน พบว่า การนำหลักพุทธจริยธรรม 3 ระดับมาวิเคราะห์เนื้อหาในวรรณกรรม ได้แก่ พุทธจริยธรรมระดับพื้นฐานหรือขั้นต้น คือ เบญจศีล เบญจธรรม พุทธจริยธรรมระดับกลาง คือ กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรมบถ 10 พุทธจริยธรรมระดับสูง คือ มรรคมีองค์ 8 พุทธจริยธรรมระดับพื้นฐาน หรือธรรมะขั้นต้นศีลข้อ 1 คือปาณาติบาต ผู้แต่งให้ความสำคัญมากยกเรื่องราวที่เกิดในสมัยพระพุทธองค์ทรงยังไม่ปรินิพพาน มาเป็นอุทาหรณ์ โดยแต่งเฉพาะเรื่องนี้จำนวน 66 บท หรือ 264 วรรค ศีลข้อ 1 ปาณาติบาต ละเว้นจากการฆ่าสัตว์ เปียดเบียนสัตว์ ผู้แต่งได้ยกเรื่องสมัยพุทธกาล ครั้งเมื่อพระพุทธองค์เสด็จประทับที่เชตะวันวิหาร เมืองสาวัตถีที่นางผู้เป็นหมันได้ฆ่าเด็กในครรภ์ของภรรยาน้อย 3 ครั้งดังข้อความที่ว่า

“ใจความหยอในเรื่องนิทาน	ฝูงลูกหลานจ้อจำเอาไว้
พระยอดไต่ยังโคตโลกา	ยังกรุณาโคตสัตว์หลายหมู่
เสด็จสู่วัดเชตะวัน	พระจอมธรรม์อาศัยเมืองแก้ว
ถือโลกแล้วซื้อสาวตถิ...”	

อธิบายศัพท์ หยอ หมายถึง ย่อ จ้อ หมายถึง จำ, โศด หมายถึง โปรต, กรุณา หมายถึง กรุณา ครั้งนั้นมีเศรษฐีสามีภรรยา มีบุตรชายเพียงคนเดียวแต่ยังไม่ออกเรือน เมื่อบิดามารดาต้องการให้หมีครอบครัวยิ่งบอกให้สูกขอหญิงสาวที่พึงใจ ครั้นอยู่มาเกือบปีไม่ปรากฏว่าจะตั้งครรภ์แต่อย่างใด

“สาวบุญมีลูกไต่บ้านไต่	
ข่อยอยากไต่คนนั้นแม่นตา	แม่ไปจากขอตามใจลูก
เอามาผูกเป็นไถ่สืบเฮื่อน	อยู่หลายเดือนขอขบปีไปหน้า
หญิงบapakล้ากลายเป็นหมัน หญิงอาธรรม์หาลูกบได้..”	

อธิบายศัพท์ ไต่บ้าน หมายถึง ชาวบ้าน ไถ่ หมายถึง สะไ้ เฮื่อน หมายถึง เรือ หญิง หมายถึง หญิง มารดามีความกังวลจะไม่มีผู้สืบสกุล จึงแนะนำให้หาภรรยาใหม่ เมื่อเรื่องราวได้ล่วงรู้ถึงลูกสะไ้ นางทำที่เป็นยินดีด้วยและอาสาไปหาพวกเดียวกับตนมาเป็นภรรยาน้อย คนทั้งหลายก็ชื่นชมว่านางเป็นคนดีจริง หาภรรยาน้อยให้สามี ต่อมาภรรยาน้อยตั้งครรภ์ นางมีใจริษยา จึงหาวิธีวางยาให้แท้ง ถึง 2 ครั้ง เมื่อภรรยาน้อยเล่าเรื่องให้เพื่อนที่รู้จักกันตั้งแต่วัยเด็กฟัง พวกเพื่อนจึงแนะนำให้บอกภรรยาหลวงทราบ

เมื่อตั้งท้อง เพราะเขาจะต้องฆ่าเด็กอย่างไม่ต้องสงสัย

“มันอยู่แท้ท้องอืดลี	หาวิธีวางยาหลูก
เฮ็ดจั่งขึ้นถ้วนคอบสองที	นางใจดีถักกลเขาหลอก
ฝูงเพื่อนหยอกเหล่านฝูงนํ้ากัน	เขามาเห็นถามการมีลูก
นางบอกให้หลูกออกสองหน	เป็นจนใจกรรมเวรของข้า
เขาบ่เข้าถามเหตุเมียหลวง	นางบ่อำเล่าไปตามเรื่อง”

ศีลข้อ 2 ไม่ให้อาหารพริยอื่นมาเป็นของตน ผลของกรรมต้องชดใช้หลายชาติ โดยเป็นคนรับใช้ ลำบากทุกข์ทน ต้องใช้ร่างกาย เป็นชนชั้นล่างของสังคม

ศีล ข้อ 2 อทินนาทาน ละเว้นจากการลักขโมย ปล้น จี้ ฉกชิง ของผู้อื่นมาเป็นของตน ผู้แต่งได้ ยกนิทานขึ้นมากล่าวอ้างดังนี้

คนที่โลกเอาของคนอื่นไป เช่นเงินทองก็ยืมไปค้าขาย เมื่อประสบปัญหา กลับหลบหนีไป แต่หลักฐานที่บันทึกในกระดาศและสักขีพยานว่า ถ้าเกินกำหนดจะต้องถูกยึดข้าวของวัวควาย ช้าง ม้า ข้าทาส บริวาร ถ้าไม่พอ ก็จับบุตรภรรยาอีก บาปนี้เมื่อตายไปต้องตกนรก ยมบาลก็จะแลเนื้อเถื่อนหนังออกเหลือ แต่กระดูกซี่โครง

“เป็นกรรมใหญ่ดั่งนั้นจิบหาย	ครั้นตัวตายตกหม้อนะฮก
ไปตกอยู่เจ็ดปีขนาด	เขามาปาดเอาชิ้นเถื่อนหนัง
ผิวแต่โตกระดูกจางห่าง	ยังแต่ก้างกระดูกต่อกัน..”

อธิบายศัพท์ หม้อนะฮก หมายถึง หม้อนรก, ชิ้น หมายถึง เนื้อ, จางห่าง หมายถึง ปรุๆ ไม่สมบูรณ์ เวิร์กรรมที่ไม่ใช้หนี้เขาทำให้ตายไปกลายเป็นเปรต ที่มีแต่ซี่โครง ไม่มีริมฝีปาก เห็นแต่ฟันขาว โพลน ปากเหม็นเน่า ลิ่นยาวแก่งไปมา มีแมลงวันตอมต้องปิดตลอดเวลา

“สบมีเขี้ยวขาวากซาก	อ้าปากเว้าเหม็นเน่าสะอาก
ยะคางเว้าลื่นสั่นท้วทัว	ควาเคี้ยหาไปมาแก่งไหล
ไล่หมู่แม้งมือแก่งแม่งวัน..”	

อธิบายศัพท์ สบ หมายถึง ริมฝีปาก, เขี้ยว หมายถึง ฟัน, ควาเคี้ย หมายถึง ความ, แม้ง หมายถึง แร้ง เมื่อพระยายมราชได้ไต่สวนชายผู้ผิดศีล เขาให้การว่าครั้งที่เป็นคนได้ขโมยเงินเก้าชั่ง โดยเจ้าของได้เขียนชื่อผู้กู้ไว้ให้คืนเมื่อครบขบปี หลังจากนั้นเขาได้ล่องเรือไป ปรากฏว่าเรือล่มทรัพย์สินจมน้ำหมด จึงไม่กลับบ้านปล่อยภรรยาไปกับลูกรับกรรม ต้องไปเป็นข้ารับใช้เจ้าหนี้แทน

ศีลข้อ 3 นี้ ผู้แต่งแต่งทั้งหมด 110 บท หรือ 440 วรรค มากกว่าศีลทุกข้อ มีอธิบายขยายความ ทำให้มองเห็นภาพ มีรสทางวรรณคดี เช่น เสาวรถณี ชมความงามของนาง นารีปรโมทย์ รสของการเข้า พระเข้านาง ภายนอกรส รสของความน่าขยะแขยง ชายผู้เป็นโรคเรื้อน หรือภาพของการได้รับผลกระทบ

ตคนรกอเวจี เป็นต้น การใช้ถ้อยคำภาษา ก็เรียงร้อยไต่ดงาม จับใจ น้อมนำให้เข้าถึงสาระที่ผู้แต่งต้องการ
 ศีลข้อ 3 กาเมสุมิจฉาจาร คือ ละเว้นจากการประพฤติดิฉิต ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น โดยยกนิทาน
 มาสอนหลาน ดังข้อความขึ้นต้นศีลข้อนี้ว่า

“หลานทั้งสี่ให้จ้อจำเอา	บ่อนโตเซามีฮ่อมอันกว้าง
ไม่ใช่ขว้างให้เจ้าข้ามเสีย	ในกาเมเมียเพื่อนอย่าใกล้
มันจักได้อาบัติสงฆา..”	

อธิบายศัพท์ จ้อ หมายถึง จำ, โต หมายถึง สรรพนามบุรุษที่ 2 เซา หมายถึง พักหยุด, ฮ่อม หมายถึง
 ร่มเงา

กล่าวถึงชายพเนจรคนหนึ่ง เป็นคนยากไร้ และเป็นโรคเรื้อน อาศัยอยู่มุมสวน นอนตามร่มไม้
 มีรูปปลิงที่มีขนาดมหึมา หลิงสาวนางหนึ่ง ซึ่งเป็นเทวีเรือนหลวง นางเห็นชายผู้นี้แล้วเกิดพึงพอใจ
 ทหาอาหารมาให้กินแล้ว ก็นัดหมายว่าจะมาหาหลังจากเสร็จหน้าที่การงาน เวลาตีกองสัดก็ลอบเข้ามาเป็นชู้
 กับชายดังกล่าว เป็นหลายครั้งคราว จนนางตั้งครรภ์ แต่นางกลับบอกพระราชาว่าเป็นบุตรของพระองค์
 ยิ่งทำให้พระราชาทรงโปรดมากยิ่งขึ้น

“นางเทวีผู้เหล่านชายทูต	เวรเบ่หลุดมีท้องสามเดือน
เพิ่นเบ่เห็นนางเบื่อนบอกว่า	เข้าเทียบเจ้าพระบาทจอมหัว
ตัวข้าน้อยหนักเหน้อยเมื่อยลง	คือกองใจบุตรดาพระบาท
เข้าอำนาจในท้องบ่บาน	คือกุมารกษัตริย์อ่อนน้อย..”

อธิบายศัพท์ ชายทูต หมายถึง ชายผู้เป็นโรคเรื้อน, หลุด หมายถึง หลุด เบื่อนหมายถึง บิด ผิด
 จากความจริง, บุตร หมายถึง บุตร

ผู้แต่งได้สอนศีลข้อ 4 โดยกล่าวถึงบาปที่ต้องตคนรก ต้องเป็นเปรต เมื่อเกิดมาเป็นคนก็สติไม่ดี
 อายุสั้น ขาดต่อมาก็ลำบาก เมื่อเรียนก็สติปัญญาไม่ดี อดตัว ทำให้คนซึ่งรังเกียจ ศีลข้อ 4 มุสาวาท คือ
 ละเว้นจากการพูดปด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด ผู้แต่งได้กล่าวถึงศีลข้อนี้โดยนำของเก่ามาอ้าง
 เพื่อให้เห็นโทษของการพูดยุยงให้ผู้คนแตกความสามัคคี ซึ่งจะนำไปสู่การที่ต้องนอนบนแผ่นเหล็กแดง
 ที่ร้อน ต้องทนทุกข์ทรมานอยู่อย่างนั้นสามปี จึงเกิดเป็นเปรตลิ้นยาว ต้องหาดินมาถมต้นโพธิ์ใหญ่ ถมกุ
 พระธาตุ และถมสถานที่อยู่ของพญายม จึงได้เกิดมาเป็นคน

“ให้มันจ้อบ่คตในใจ	เพิ่นเอาไปใส่แผ่นเหล็กแดง
นอนสะแคงเหล็กแดงแอ้งฮ้อน	อยู่บ่ได้ปลิ้นขี้ปลิ้นหางาย
ตัวบ่ตายทนทุกข์วิบาก	อดทุกข์ยากอยู่หั้นสามปี
แล้วจึงหนีออกมาเป็นเผด	อยู่ในเขตลิ้นลากสามวา
ถมทางเทียบไปไหว้พระธาตุ	แล้วจึงคาตมาเกิดเป็นคน..”

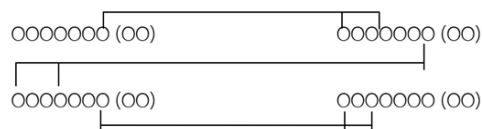
อธิบายศัพท์ จื่อ หมายถึง จำ, สะแคง หมายถึง ตะแคง, ผัด หมายถึง เปรต, เต้า หมายถึง ไป เมื่อได้เกิดเป็นคน บาปเวรทำให้เขาเป็นคนบ้า สติไม่ดี ฟุ้งพล่อยตามยถากรรม มีอายุได้สิบห้า ปีก็ตาย ไปเกิดเป็นไพร่ไม่มีศีล เป็นชายที่เรียนมากแต่ไม่มีความรู้ ตีเตียนครูบาอาจารย์ ประมาทครูสอน อดอ้างตน สิ่งเหล่านี้ไม่ควรทำ เป็นที่น่าสังเกตว่า ศีลข้อ 5 สุราเมระยะ คือ ละเว้นจากการเสพสุรา ผู้แต่ง มิได้กล่าวถึง

ธรรมะชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ และอกุศลกรรมบถ พบว่าผู้แต่งได้สอนดังต่อไปนี้

กุศลกรรมบถ ด้านกายกรรม มี 3 อย่าง คือ ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤติผิดในกามด้านวจีกรรม มี 4 อย่าง คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ พบว่า ผู้แต่งสอนทางด้านวจีกรรม ไม่พูดใส่ร้ายคนอื่น พูดยกย่องแต่ตนเอง พูดยกตนข่มท่าน ไม่ละอายในการพูดไม่จริง

ธรรมะชั้นสูง คือ มรรคมืองค์แปด พบว่า ให้มีสัมมาสังกัปปะ คือ ดำริอันถูกต้อง ไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียน สัมมาวาจา มีวาจาที่ถูกต้อง เว้นจากวจีทุจริต 4 คือ พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ สัมมาอาชีวะ หมายถึง เลี้ยงชีพที่ถูกต้อง

2. ความเป็นมาและรูปแบบวรรณกรรมท้องถิ่น ประเภทคำสอน พบว่า วรรณกรรมเรื่องกาพย์ปู่สอนหลาน เป็นลักษณะคำประพันธ์ประเภทกาพย์อีสานดังนี้ กาพย์ หรือกาพย์เห่เป็นรูปแบบของคำประพันธ์อย่างหนึ่งของอีสาน มีลักษณะคล้ายกาพย์ หลักการแต่งกาพย์ในภาษาอีสานคงจะได้แบบมาจากวิธีแต่งกาพย์วชิรบัณฑิต แต่ผิดเพี้ยนกันเล็กน้อย คือกาพย์วชิรบัณฑิตนั้นมีการกำหนดวรรคละ 10 คำ รวม 4 วรรค เป็นหนึ่งบทและใช้คำสัมผัสด้วยสระ ส่วนกาพย์ทางอีสานมีการกำหนดวรรคละ 7 คำ เสมอกันหมด และไม่มีกำหนดว่าจะต้องมีกี่วรรค ส่วนคำสัมผัสนั้นเหมือนกัน ดังนี้ คำสุดท้ายของวรรคแรกจะสัมผัสกับคำที่ 1 หรือคำที่ 3 ของวรรคถัดไปอย่างนี้เรื่อยๆ แผนผัง กาพย์เห่

ตัวอย่าง

“โอ้อาโอกะศรัทธาเฮาโอ
ฉันสิว่าเรื่องกาบนางแมว
ขอบได้กะฮ้องให้หาฝน

โอมพุทโธนะโมเป็นเค้า
นางแมวเอ๋ยขอเปิดขอไก่อ
ขอน้ำมนต์หัดแมวข้าบ้า

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการให้คนในสังคมยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม คุณงามความดี โดยเฉพาะธรรมะขั้นพื้นฐาน ที่เน้นศีล 5 ธรรมะชั้นกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถ 10 และอกุศลกรรม 10 ประกอบด้วย ด้านกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ส่วนมรรคมงคลแปด ได้แก่ 1) สัมมาทิฐิ ปัญญาอันเห็นชอบ 2) สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ 3) สัมมาวาจา เจรจาชอบ 4) สัมมากัมมันตะ ทำการงานชอบ 5) สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ 6) สัมมาวายามะ เพียรชอบ 7) สัมมาสติ ระลึกรู้ชอบ 8) สัมมาสมาธิ ตั้งใจไว้ชอบ พบว่าเน้นในด้านความคิดที่ไม่พยายาบท ไม่เบียดเบียน คือ สัมมาสังกัปปะ ซึ่งเมื่อคนเราไม่มุ่งร้ายต่อกัน สังคม บ้านเมืองย่อมอยู่อย่างสันติสุข สิ่งที่คุณเขียนเน้นอีกประการคือ สัมมาวาจา คือ ระมัดระวังในการพูด เพราะมนุษย์ต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน คำพูดย่อมสำคัญที่สุด ดังคำโบราณที่กล่าวว่า “ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี” มรรคมงคลแปด อีกประการคือ สัมมาอาชีวะ ได้แก่การเลี้ยงชีวิตชอบ บุคคลเมื่อมีการงานอาชีพที่สุจริต ย่อมอยู่ในสังคมได้อย่างไม่ต้องกังวลว่าจะต้องมีใครมานำตัวไปคุมขังเพราะผิดกฎหมาย สามารถทำงานได้อย่างสง่าผ่าเผย คิดพัฒนางานได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญยืน งามเปรี๊ยม (2553, หน้า 1) ได้ศึกษาตีความพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมเรื่องผาแดง-นางไอ่ พบว่า หลักจริยธรรมขั้นพื้นฐานที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องผาแดง-นางไอ่ เป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานคือเบญจศีล-เบญจธรรมสำหรับบุคคลในสังคมเพื่อนำไปเพื่อปฏิบัติให้เกิดความผาสุกของคนในสังคมเมื่อบุคคลปฏิบัติตามหลักศีลธรรมก็จะทำให้เกิดประโยชน์มาสู่ตนเองและสังคมรอบข้าง สอดคล้องกับโยธิน มาหา (2547) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพประเภทนวนิยายอิงหลักธรรมในวรรณกรรมได้ร่วมาสาวพัสดร์ กองทัพนธรรม อาทิตย์ขึ้นทางตะวันตกและลีลาชีวิตพบว่า หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏคือ เบญจศีล เบญจธรรม ไตรลักษณ์ สังคหวัตถุ ทัฏฐธัมมิกัตถประโยชน์มงคลชีวิตและมรรคมงคลแปด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยเอกสารโบราณในวรรณกรรมท้องถิ่นต่างๆ
2. ควรศึกษาวิจัยภาคสนามในเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นอีสาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยเกี่ยวกับพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน: ภาพยนตร์ปฐมนิเทศ ซึ่งได้วรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอน ได้หลักพุทธจริยธรรม 3 ระดับได้แก่ ธรรมะขั้นต้น เบญจศีล-เบญจธรรม ธรรมะชั้นกลาง กุศลกรรม-อกุศลกรรม และ ธรรมะขั้นสูง มรรคมงคลแปด รวมทั้งได้คุณค่าของพุทธจริยธรรมวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทคำสอนต่อสังคมทางด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญา ได้แก่

ความรู้ด้านภาษาความเป็นมาของรูปแบบคำประพันธ์อีสาน สอนสิ่งที่เป็นโทษ สอนสิ่งที่เป็นคน สอนเรื่อง การปกครองและอื่นๆ คุณค่าด้านความบันเทิง วรรณกรรมสามารถสร้างความบันเทิงได้ทั้งการอ่าน การฟัง การแสดง คุณค่าในด้านการสั่งสอน คุณธรรม จริยธรรมสอนไม่ให้อวดอ้างตนเอง ยึดมั่นศีล สอนให้ทำบุญทำทาน คุณค่าในทางประวัติศาสตร์ ทำให้ศึกษาความเป็นมาและทราบว่าใครเป็นผู้แต่ง วรรณกรรมเรื่องดังกล่าว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2524). *ขนบธรรมเนียมประเพณีของอีสาน*. กรุงเทพฯ: อรุณ.
- พระบุญยืน งามเปี่ยม. (2553). *การตีความพุทธจริยธรรมในวรรณกรรมเรื่อง ผาแดง-นางไอ่*. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- พระอริยานุวัตร เขมจารีเถระ. (2528). *ผาแดงนางไอ่*. ภาควิชาภาษาไทยและภาคตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาสิลา วีระวงส์. (2533). *ชีวิตและผลงาน*. เวียงจันทน์: รัฐ ส.ป.ป.ล.
- โยธิน มาหา. (2547). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธจริยธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมของอาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ ประเพณีวินัยยั้งหลักธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เรืองเดช ปันเพ็ญชัย. (2525). *ภาษาถิ่นตระกูลไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

การเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟรีดริช นิตเช*

The Comparison Between Human Beings in Theravada Buddhist Philosophical Views and Friedrich Nietzsche's View

พระอริวัฒน์ อชิโต, พระครูภาวนาโพธิคุณ และจรัส ลีกา
Phra Atiwat Achito, Phrakru Bhavanaphodhikun and Jaras Leeka
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: totuyoatiwat@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท 2) ศึกษามนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช 3) เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟรีดริช นิตเช เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่าขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด
2. มนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช มนุษย์เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับบอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการทะเยอทะยานเป็นแรงขับ
3. การเปรียบเทียบมนุษย์ใน 2 ทัศนะ พบว่า มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่า ขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีการพัฒนาตน

*ได้รับบทความ: 6 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565
Received: May 6, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 29, 2022

เพื่อการละกิเลสโดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ส่วนมนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช่ เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาตนเองโดยใช้แนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเอง และผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลส คือความมุ่งมั่น การต่อสู้ ความทะเยอทะยานเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในปัจจุบัน

คำสำคัญ: มนุษย์; พุทธปรัชญาเถรวาท; ฟรีดริช นิตเช่

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study human beings in Theravada Buddhist philosophical views; 2) to study human beings in Friedrich Nietzsche's view; 3) to compare human beings in Theravada Buddhist philosophy with Friedrich Nietzsche. This study was carried out by means of documentary research by studying the information from the primary and secondary documents. The obtained data were interpreted by descriptive analysis based on the inductive method.

The research results were as follows:

1. Human beings, in Theravada Buddhist philosophical views, have two components: Rūpa and Nāma, called 'Five Khandhas,' Rūpa includes Mahābhūtarūpa and Upādāyarūpa. Nāma has four components: Vedanā, Saññā, Saṅkhāra and Viññāṇa. Rūpa and Nāma are combined as perfect human beings, with Nibbāna as the ultimate goal.
2. Human beings, in the view of Friedrich Nietzsche, is a person who knows self-improvement with the concept of the will of power in three levels: a slave level, a master level, and a superhuman level with controlling power called 'Kilesa or defilements,' which can be used constructively on oneself and others with virtues of Kilesa: determination, fighting, and ambition as driving force.
3. The comparison of humans between two perspectives revealed that Human beings, in Theravada Buddhist philosophy, have two components: Rūpa and Nāma, called 'Five Khandhas,' Rūpa includes Mahābhūtarūpa and Upādāyarūpa. Nāma has four components: Vedanā, Saññā, Saṅkhāra and Viññāṇa. Rūpa and Nāma are combined as perfect human beings. This is self-development to eliminate defilements with Nibbāna as the ultimate goal. For Friedrich Nietzsche, Human beings are the one who knows

self-improvement with the concept of the will of power in three levels: a slave level, a master level, and a superhuman level with Kilesa as a controlling power, which can be used constructively on oneself and others with virtues of Kilesa: determination, fighting, and ambition as driving force to the perfection of human being in the present.

Keywords: Humans; Theravada Buddhist Philosophy; Friedrich Nietzsche's

1. บทนำ

แนวคิดเรื่อง “อภิมนุษย์” ที่ปรากฏอยู่ในบทประพันธ์ Thus Spoke Zarathustra ของนิตเช ซึ่งเป็น หนังสือที่แปลเป็นภาษาไทย โดย ศัลก ศาลยาชีวิน นั้น สำหรับผู้วิจัยแล้วเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างน่าสนใจ โดยเมื่อได้อ่านและทำความเข้าใจในเบื้องต้นก็รู้สึกว่าการอ่านและเข้าใจได้ยาก จึงเป็นที่มาในการศึกษาวิจัยในเรื่องนี้ให้มากยิ่งขึ้น โดยเริ่มจากการศึกษาแหล่งความรู้จากตำราทางปรัชญา ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่องอภิมนุษย์ของนิตเช โดยเริ่มต้นจากหนังสือ “วิถีสู่อภิมนุษย์” และนิตเชผู้บุกเบิกแนวคิดหลังนวยุค ด้วยวิถีสู่อภิมนุษย์และซึงสุนทรีย์” ซึ่งหนังสือทั้ง 2 เล่มนี้เป็นของ อ.กิริติ บุญเจือ ที่นำมาแปลและขยายความแนวคิดอภิมนุษย์ซึ่งอยู่ในบทนำของบทประพันธ์ Thus Spoke Zarathustra อีกทีหนึ่ง นอกนั้นก็จะเป็นหนังสือทางปรัชญาอื่นๆ ที่พอจะหาได้แต่ก็มีไม่มากนักที่จะกล่าวถึงแนวคิดอภิมนุษย์ไว้โดยละเอียด และบางทีข้อมูลที่หามาได้ก็มีเนื้อหาที่คล้ายหรือใกล้เคียงกันบ้างที่มีรายละเอียดที่น่าสนใจแต่ก็กระจัดกระจายอยู่ในเล่มนั้นบ้างเล่มนี้บ้างคละกันไป และเมื่อค้นหาข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพิ่มเติมก็พอที่จะพบข้อมูลอยู่ที่น่าสนใจอยู่บ้าง แต่โดยรวมแล้วก็มีความน่าเชื่อถือเพราะมีการอ้างอิงแหล่งที่มา ชัดเจนซึ่งส่วนใหญ่ก็มาจากตำราทางปรัชญาที่ผู้วิจัยมีอยู่ในมือแล้วนั่นเอง จึงสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ และยังมีแหล่งค้นคว้าซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของนิตเชด้วยเช่นกัน เช่นเรื่องเกี่ยวกับจริยศาสตร์ และแนวคิดเรื่องนิจวัก เป็นต้น (อริย์รัช เลิศอมรไชยกิจ, 2561, หน้า 12)

นิตเช กล่าวถึงเรื่องอำนาจนี้ว่า “อำนาจอยู่เบื้องหลังของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย และวัตถุทุกอย่างในธรรมชาติ” แต่การจะเข้าถึงอำนาจได้นั้นมนุษย์ต้องมี เจตจำนง (Will) หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แรงกระตุ้น นิตเชได้กล่าวถึงแรงกระตุ้นเพื่อไปสู่อำนาจนี้ในงานเขียนที่มีชื่อว่า ซาราธุสตรา กล่าวว่า “ในการเป็นทารกแรกเกิดนั้น ผู้สร้างสรรค์ต้องเต็มใจในการเป็นแม่ด้วยตนเอง และทนต่อความเจ็บปวดแห่งเพศแม่ จริงทีเดียว ข้าฯ เดินตามทางของข้าฯ ผ่านวิญญูณมานับร้อย ผ่านเปลและการเจ็บท้อมนับร้อย หลายครั้งข้าฯ พบการพลัดพราก ข้าฯ รู้จักยามสุดท้ายที่ดวงใจแหลกสลาย แต่เจตนารมณ์สร้างสรรค์ของ ข้าฯ และจุดมุ่งหมายของข้าฯ กลับปรารถนา หรืออาจพูดให้ตรงยิ่งขึ้นว่า เจตนารมณ์ของข้าฯ เจาจะ

ประสงค์แต่จุดหมายดังกล่าว” ในหนังสือธารารสูตรกล่าวไว้ว่า แม้จะเกิดก็ภพชาติเขายังคงที่จะต้องการเจตจำนงที่ต้องการเกิดใหม่นั้นอยู่สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการขั้นพื้นฐานที่เรียกว่า “ความต้องการในชีวิต” (ภุช มายา และวิโรจน์ อินทนท์, 2561, หน้า 221-235)

ปรัชญาอัตถิภาวนิยมได้นำเสนอแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ของมนุษย์ด้วยการกระตุ้นให้มนุษย์หันกลับเข้าสู่ตนเอง โดยการตระหนักรู้ว่าตัวเองเป็นอย่างไร นำไปสู่ความสามารถตอบปัญหาของตัวเองได้ว่าความจริงคืออะไร เมื่อรู้ความจริงนั้นแล้วจะวางตัวหรือวางท่าที่ต่อความจริงนั้นอย่างไร เมื่อมนุษย์รู้จักอัตถิภาวะของตัวเอง อัตถิภาวะจะเป็นพื้นฐานของความรู้ว่าเขาจะดำเนินชีวิตไปอย่างไรท่ามกลางสถานการณ์ที่เป็นอยู่ การกำหนดคุณค่า และเป้าหมายก็จะเหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ผู้ที่รู้จักตัวเอง แทนที่จะเสาะแสวงหาแต่คุณค่าหรือสาร์ตตะภายนอก ซึ่งนับแต่จะห่างไกลออกไปจากความเป็นจริงที่เป็นไปไม่ได้ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงเป็นปรัชญาที่จะทำให้ชีวิตมนุษย์เป็นไปได้นานกว่าที่เป็นอยู่ เพราะการที่มนุษย์เข้าใจตัวเองว่ามีอยู่อย่างไรมันจะมีผลต่อการเลือก และตัดสินใจด้วยตนเอง ถือเป็นจริยธรรมเบื้องต้นสำหรับมนุษย์ ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงให้ความสำคัญแก่การดำรงอยู่ของมนุษย์มาก่อนคุณค่าอื่นใด เป็นปรัชญาที่พรากอำนาจจากเหวมาไว้ในกำมือของมนุษย์ทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากการกำหนดหรือถูกควบคุมจากอำนาจภายนอก มนุษย์จึงสามารถเลือกและตัดสินใจได้ด้วยตัวเอง และถือว่าอัตถิภาวนิยมเกิดขึ้นเนื่องมาแต่ความไม่พอใจต่อสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มนุษย์ต้องสูญเสียตนเองจนกระทั่งเป็นที่พึงของตนเองไม่ได้ สถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น ระบบการเมือง ศาสนา จารีตประเพณี ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ต่างไม่ได้ให้ความหวังใดๆ แก่มนุษย์ มนุษย์จำต้องเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้อย่างเป็นทาส ดำรงชีวิตอย่างไร้ศักดิ์ศรีของการเป็นมนุษย์ เหมือนสวะที่ลอยไปตามกระแสของแม่น้ำ อัตถิภาวนิยมได้เรียกร้องให้มนุษย์ยกอบกู้ศักดิ์ศรีความเป็นคนของตนเองคืน ด้วยการนำเสรีภาพที่มีอยู่โดยธรรมชาติของตนออกมาใช้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2551, หน้า 36)

แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพตามคำสอนในพระพุทธศาสนาจะสะท้อนให้เห็นความมีอยู่ของตัวตนที่จะเป็นผู้กำหนดเสรีภาพในการเลือกการทำความดีด้วยเจตนา คือมนุษย์ยังต้องการเลือกทำบางอย่างบนฐานของกุศลหรืออกุศลอยู่ ในแง่มุมดังกล่าวนี้จะเข้ากันได้กับเรื่องของกรรมผ่านมโนกรรมที่พระพุทธองค์ทรงมุ่งถึงมากกว่า “ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้ามีใจเป็นใหญ่สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะทำชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น” โดยการพิจารณาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เลือกทำนั้นอยู่ในรูปแบบของการคิดไตร่ตรอง

และจากปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ทำให้พบว่า พุทธปรัชญาในฐานะที่มีหลักคำสอนที่ให้ความสำคัญแก่ความเป็นมนุษย์มาแต่ต้นได้มองเห็นปัญหาใหญ่ของมนุษย์คือความไม่รู้จักตนเองว่าเป็นอย่างไร มนุษย์ส่วนใหญ่จึงหลงใหลไปกับสิ่งภายนอก จนหลงลืมความเป็นจริงของชีวิตว่ามีอยู่อย่างไร และมีปัญหาอย่างไร

การแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหาก็เป็นไปได้ไปอย่างผิดพลาด พุทธปรัชญาจึงเน้นให้มนุษย์หันกลับเข้าสู่การตระหนักรู้ปัญหา สาเหตุของปัญหา และวิธีแก้ไขปัญหภายในตนเอง โดยกระตุ้นให้มนุษย์ใช้สติสัมปชัญญะในการระลึกตัวเองอยู่เสมอ เพื่อมิให้ประมาทในการดำเนินชีวิต เพราะการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสติแม้เพียงราตรีเดียวก็มีคุณค่ามากกว่าการดำรงชีวิตอยู่ตั้งร้อยปีอย่างไร้สติ การดำรงอยู่อย่างมีสติเป็นการดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า เพราะจะสามารถรู้และเข้าใจความเป็นจริงของชีวิตพร้อมทั้งวิธีแก้ไขปัญหได้อย่างแท้จริง แม้ว่าแนวคิดเรื่องเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทจะมีลักษณะเปิดกว้างสำหรับทุกคนโดยไม่เลือกชาติชั้น วรณะ เพศ ภูมิ และเผ่าพันธุ์ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงยืนยันภาวะแห่งเสรีภาพเท่าเทียมกันของมนุษย์ทุกคน แต่ก็มีได้หมายความว่า ส่งเสริมให้ทำอะไรตามใจปรารถนา เพราะได้วางหลักเกณฑ์และแสดงขอบเขตของเสรีภาพไว้สองลักษณะด้วยกัน ลักษณะแรกคือ กรอบที่เป็นขอบเขตภายนอกหมายถึง ข้อห้ามมิให้ล่วงละเมิดในชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่นตามที่ปรากฏในหลักคำสอน ได้แก่พระวินัยในหมู่สงฆ์และหลักจริยธรรมสำหรับชาวบ้าน หากปฏิบัติตามแล้วเป็นการส่งเสริมเสรีภาพของผู้อื่นด้วย ลักษณะที่สองคือ ปัจจัยบางอย่างที่เป็นขอบเขตภายในจิต เช่น กรรมและกิเลส แต่สิ่งเหล่านี้เป็นไปตามกฎของธรรมชาติ หากดำเนินชีวิตไปตามกระบวนการธรรมคือ มรรคมีองค์ 8 ประการที่มุ่งพัฒนากายและจิตแล้วย่อมเข้าถึงความจริงของธรรมชาติเข้าใจโลก และชีวิตทั้งยังรวมถึงจิตที่เป็นอิสระเป็นจุดหมายที่บรรลุได้ในทุกยุคทุกสมัยซึ่งขอบเขตเหล่านี้ก็จะเป็นข้อจำกัดอีกต่อไป และพระพุทธศาสนายังเสนอว่า ชีวิตมิได้อยู่ด้วยกฎข้อบังคับ แต่ชีวิตที่ตั้งงามอยู่ด้วยหลักการ และด้วยเหตุนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่เปิดกว้าง นับเป็นศาสนาที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มากที่สุด แม้ในปรัชญาของชาลส์ก็ไม่มีขอบเขตที่เป็นหลักเกณฑ์ชัดเจน แต่มุ่งเสริมให้แต่ละบุคคลเป็นผู้ใช้เสรีภาพอย่างถูกต้อง คือใช้อย่างรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการใช้เสรีภาพของตน ตามความเหมาะสมของเหตุและปัจจัย ซึ่งสุดท้ายขอบเขตของเสรีภาพก็คือ พื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข (พระสำเริง ญาณวีโร (สุภาพ), 2552)

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์จะทำวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพริตริช นิตเช่ เพื่อหาความแตกต่างเชิงเปรียบเทียบความเป็นมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับมนุษย์ในทัศนะพริตริช นิตเช่ ว่ามีความเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร บทความวิจัยนี้จะให้คำตอบในเรื่องต่างๆ เหล่านั้นและเป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
2. เพื่อศึกษามนุษย์ในทัศนะพริตริช นิตเช่
3. เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับพริตริช นิตเช่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร ศึกษาข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาตามหลักอุปนัยวิธี มีขั้นตอนดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล มีดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539 และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการเปรียบเทียบมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช กับพระอรหันต์ในพุทธปรัชญาเถรวาทที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและอรรถกถา 2) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมุ่งวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวกับแนวทางการมนุษย์ในทัศนะของฟรีดริช นิตเช กับมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท โดยอาศัยแหล่งข้อมูลดังต่อไปนี้ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยขอนแก่น และหอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นต้น

2. การตรวจสอบข้อมูล/จัดระเบียบข้อมูล มีดังนี้ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องอภิมนุษย์ ผู้วิจัยตรวจสอบเนื้อหาว่าได้คำตอบครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ และผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาจากแหล่งข้อมูลในลักษณะ 3 แก้ว ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารวิชาการ และงานวิจัย และตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการวิเคราะห์และตอบวัตถุได้หรือไม่ จากนั้นจึงนำมาจัดระเบียบข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูลตามโครงสร้างเนื้อหาในสารบัญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้ นำข้อมูลที่ผ่านตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วนำมาศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลเอกสารด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจำแนก จัดประเภทข้อมูล เปรียบเทียบ การตีความ สังเคราะห์เนื้อหา โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการหาข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) และการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) เพื่อตอบวัตถุประสงค์และเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

4. การเรียบเรียงข้อมูล มีดังนี้ วิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่วิจัย โดยจำแนกตามประเด็นหลักและประเด็นรองที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาหลักคำสอนอภิมนุษย์ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาทฤษฎีอภิมนุษย์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์หลักอภิมนุษย์ในพระพุทธศาสนา และให้นำหนักกับประเด็นหลักมากกว่า จากนั้นจึงเรียบเรียงข้อมูลตามที่กำหนดไว้ในสารบัญ

5. การเขียนวิทยานิพนธ์ มีดังนี้ หลังจากเรียบเรียงข้อมูลแล้วลงมือเขียนงานวิทยานิพนธ์ โดยเขียนในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ให้เป็นไปตามกรอบของวัตถุประสงค์ และถูกต้องตาม

ระเบียบวิธีวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

6. การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีดังนี้ เรียบเรียงตามโครงสร้างเนื้อหา และกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงลงมือเขียนวิจัยในรูปของประโยคความเรียง นำเสนอข้อมูล ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) แล้วอธิบายความโดยมุ่งตอบประเด็นตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อค้นพบสำคัญในการวิจัย รวมทั้งการสร้างชุดความรู้ในการวิจัย และนำข้อมูลทั้งหมดมาสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปได้ว่า มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่า ชันธ์ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุปาทายรูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด โดยมีประเด็นศึกษา คือ แนวคิดมนุษย์กับการเข้าสู่การเป็น พระอรหันต์ในพุทธปรัชญาเถรวาท สรุปว่า แนวคิดมนุษย์ในการเข้าสู่ความเป็นพระอรหันต์ในทางพุทธ ปรัชญาเถรวาท คือ การละ สังโยชน์มี 10 อย่าง ดังนี้ 1) พระโสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส) 2) พระสกทาคามี โสดาบัน ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส แต่จิตคลายจากราคะ โทสะ และโมหะมากขึ้น) 3) พระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ 5 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส กามราคะ ปฏิฆะ) 4) พระอรหันต์ ละสังโยชน์ได้ 3 (สัkkายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลพตปราคาส รูปราคะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา) และแนวคิดมนุษย์กับธรรมชาติแบบพุทธปรัชญา

2. มนุษย์ในทัศนะพรีตริช นิตเช่ สรุปได้ว่า เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาดตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนง แห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำ ไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการ ทะเยอทะยานเป็นแรงขับ โดยมีประเด็นศึกษาดังนี้ คือ ศีลธรรมแบบนาย หมายถึง ผู้ปกครอง ผู้มีอำนาจ นักรบ ผู้ดี ชนชั้นสูง ผู้มีฐานะมั่งคั่ง สมบูรณ์พูนสุข ผู้ที่เข้มแข็งกว่า ผู้ที่มีสถานะเหนือกว่า สูงส่ง และมี คุณลักษณะมาจากการตีความหมายของคำว่า “ดี” ซึ่งตรงข้ามจากการตีความหมายของคำว่า “เลว” อันเป็นคุณลักษณะของทาส กล่าวโดยรวมแล้วนายมีภาพลักษณ์ในด้านต่างๆ ที่เต็มไปด้วยอำนาจ มีความ เข้มแข็ง เป็นผู้ที่เหนือกว่าทาสทุกประการทั้งในแง่จิตและกาย ซึ่งพวกนายจะพบเห็นได้อยู่ในสังคมว่า เป็นชนส่วนน้อย วิธีการดำเนินชีวิตของนายเน้นการดำรงอยู่แบบปัจเจกบุคคล กระทำเพื่อผลประโยชน์ ส่วนตัวเป็นหลัก กล้ายืนยันทัวเอง ไม่ปฏิเสธหลักหนีชีวิต เชื้อมั่นในอำนาจตัวเอง เป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะเปิดเผย และตั้งมั่นอยู่ในความสัตย์ซื่อต่อตนเอง ฟังพอใจในตัวเอง มีความสุขจากการเป็นผู้กระทำ (Active) และเป็นความสุขปัจจุบัน นายจะใช้ชีวิตอยู่กับปัจจุบัน ซึ่งต่างจากทาส ที่เห็นว่าการอยู่เฉย

เฉื่อยชาทางกาย และอารมณ์เป็นความสุข ฉะนั้นทาสจึงมีความสุขจากการไม่ริเริ่มกระทำ (Passive) ทาสขาดความพึงพอใจในตัวเอง ชอบหลอกลวง ปิดบังตัวตน เน้นคำสอนการเสียสละตนทำเพื่อส่วนรวม และศีลธรรมแบบทาส หมายถึง ผู้ที่ถูกปกครอง ชนชั้นต่ำ ไพร่ สามัญชน ต่ำ ผู้ที่ไร้ซึ่งอำนาจและคุณลักษณะ สอดคล้องตามความหมายของคำว่า “เลว” ทาสจึงเป็นสัญลักษณ์ของความอ่อนแอ ทั้งในแง่กายภาพและจิตใจ ซึ่งนิตเชเรียกศีลธรรมแบบทาสอีกชื่อหนึ่งว่า “ศีลธรรมฝูง” (herd morality) คล้ายกับการรวมตัวของสัตว์ที่อยู่รวมกันเป็นฝูง เนื่องจากความกลัว รู้ว่าตนเองอ่อนแอ มีอำนาจน้อยจึงรวมตัวกันอยู่เป็นฝูงเพื่อป้องกันตัวเองและสร้างความรู้สึกปลอดภัย ซึ่งทาสนั้นก็มักพบเห็นจับกลุ่มรวมตัวกัน และเป็นชนส่วนใหญ่ของสังคม

3. เปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟริตริช นิตเช สรุปได้ดังนี้

3.1 ความหมายของมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับ ฟริตริช นิตเช ในประเด็นที่สรุปได้ว่า ในทัศนะพุทธปรัชญา มนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐด้วยความเป็นผู้มีจิตใจสูง รู้จักใช้เหตุผล ประกอบด้วยกาย และจิต โดยในส่วนของกายและจิตมีความเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ และมีกรรมเป็นแบ่งให้มนุษย์มีความแตกต่างกัน ในทัศนะของนิตเช มนุษย์ หมายถึง “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” (Will to power) เจตจำนงนี้เป็นสาระตะแห่งชีวิต เป็นเจตจำนงเป็นแก่นแท้ของมนุษย์และเจตจำนงที่จะมีอำนาจของมนุษย์แต่ละคนจะมีอำนาจมากน้อยไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความกล้าของแต่ละบุคคลในการกระทำตามหน้าที่และผลประโยชน์ของตน

3.2 ระดับมนุษย์ มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับฟริตริช นิตเช ซึ่งมีระดับที่แตกต่างกันสรุปได้ดังนี้ ในทัศนะพุทธปรัชญา แบ่งมนุษย์ตามคุณภาพของจิต เช่น มนุสสนิโรย มนุสสดีริจโน มนุสสเปโต มนุสสอสุรกาย มนุสสกุโธ และมนุสสเทโว ส่วนนิตเช ได้แบ่งระดับมนุษย์ออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้ มนุษย์ระดับทาส มนุษย์ระดับนาย และระดับบอภิมนุษย์

3.3 การพัฒนามนุษย์ สรุปได้ว่า ในทัศนะพุทธปรัชญา ถือว่า มนุษย์เป็นสัตว์ที่สามารถพัฒนาได้ตามศักยภาพของตน เช่น มนุษย์ที่มีการดำเนินชีวิตที่เป็นไปเพื่อการไม่เบียดเบียนตน และผู้อื่น และดำเนินชีวิตไปตามกฎระเบียบของสังคม เชื่อว่า ปุถุชน มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาจากการฝึกตนด้วยการให้ทานรักษาศีล มีความเอื้อเฟื้อต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง เชื่อว่า กัณถยานชน และมนุษย์ที่พัฒนาดตนด้วยหลักไตรสิกขาจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ตามศักยภาพของตนด้วยการเข้าถึงความเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ ได้ชื่อว่าเป็น อริยบุคคล ส่วนในทัศนะของนิตเช การพัฒนาเพื่อเป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาดตนเองโดยใช้แนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับบอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเอง และผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ ความทะเยอทะยานเป็นแรงขับเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

ในปัจจุบัน และถือว่าการพัฒนามนุษย์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือพัฒนามนุษย์มีอิสรภาพและเสรีภาพ คือเป็นอภิมนุษย์

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น จึงนำประเด็นที่น่าสนใจเหล่านั้นมาอภิปรายผล ดังนี้

1. มนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาท มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ รูป และนาม เรียกว่าขันธ 5 คือ รูป ได้แก่ มหาภูตรูป และอุपाทयरูป ส่วนนาม มี 4 อย่างคือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เมื่อรูปและนามรวมกันจึงจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยมีพระนิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับจิตอาวะกุล (2540) กล่าวว่า ในพุทธปรัชญา มนุษย์มีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ กาย กับ จิต หรือวัตถุกับสิ่งมีชีวิต รวมเรียกว่า ขันธ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ มนุษย์เป็นผู้กำหนดเป้าหมายแห่งชีวิตของตนเอง เป็นผู้กำหนดทางเดินของตนเอง และสามารถบรรลุถึงจุดหมายปลายทางที่กำหนดด้วยความพากเพียรพยายาม และด้วยสติปัญญาของตนเอง เป็นต้น

2. มนุษย์ในทัศนะฟรีดริช นิตเช เป็นผู้ที่รู้จักการพัฒนาตนเอง ด้วยแนวคิดเจตจำนงแห่งอำนาจ 3 ระดับ คือ ระดับทาส ระดับนาย ระดับอภิมนุษย์ ที่มีพลังควบคุมคือกิเลสซึ่งสามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์ต่อตนเองและผู้อื่นด้วยหลักคุณธรรมที่มีกิเลสคือความมุ่งมั่น การต่อสู้ และการทะเยอทะยานเป็นแรงขับ ซึ่งสอดคล้องกับอริยธัมม์ เลิศอมรไชยกิจ (2561, หน้า 6) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช พบว่า แนวคิดอภิมนุษย์ของฟรีดริช นิตเช คือ ผู้ที่มีความกล้าหาญ รู้จักใช้เหตุผลและสติปัญญา ในการดำเนินชีวิต ไม่เชื่อหรือยอมรับสิ่งใดง่ายๆ โดยปราศจากการตรวจสอบด้วยเหตุผล และต้องเป็น ชีวิตที่มีพลังอำนาจ ดังนั้น “เจตจำนงที่จะมีอำนาจ” จึงเป็นเรื่องของพลังอำนาจในตนเองที่สามารถควบคุมและแปรเปลี่ยนกิเลสทั้งหลายให้สามารถนำไปใช้ในทางสร้างสรรค์คุณค่าให้กับตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีความหมายโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานคุณธรรมและความเมตตาธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์ (2561, หน้า 221-235) ได้กล่าวไว้ในบทความวิชาการเรื่อง แนวคิดเรื่อง “อำนาจ” ของเฟรดริช วิลเฮลม นิตเช

สรุปได้ว่า อำนาจในแนวคิดของนิตเชไม่เหมือนกับอำนาจที่พบตามแนวคิดของนักปรัชญาทั่วไป ในรูปแบบของกระบวนการทางอำนาจ ซึ่งตามปกติแล้วอำนาจจะเป็นการกระทำต่อบุคคลหนึ่งกับบุคคลหนึ่ง หรือกลุ่มหนึ่ง กระทำต่อบุคคลอื่น หรือแม้แต่อำนาจที่กระทำในระดับของสังคมด้วยความรู้ของบุคคลหนึ่ง แต่อำนาจในแนวคิดของนิตเชนั้น เป็นสิ่งที่เริ่มต้นจากการควบคุมตนเองคล้ายในเชิงของศาสนา แต่เป็นสิ่งที่ประกอบของพลังแห่งเหตุผลต่อสู้กับพลังงานด้านลบ ด้วยการใช้องการกลั่นกรองเปลี่ยนทิศทางสิ่งที่ไม่ดีด้วยเหตุผลจนกลายเป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นจนกลายเป็นผู้มีอำนาจในเชิงผู้อยู่เหนือผู้อื่น เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

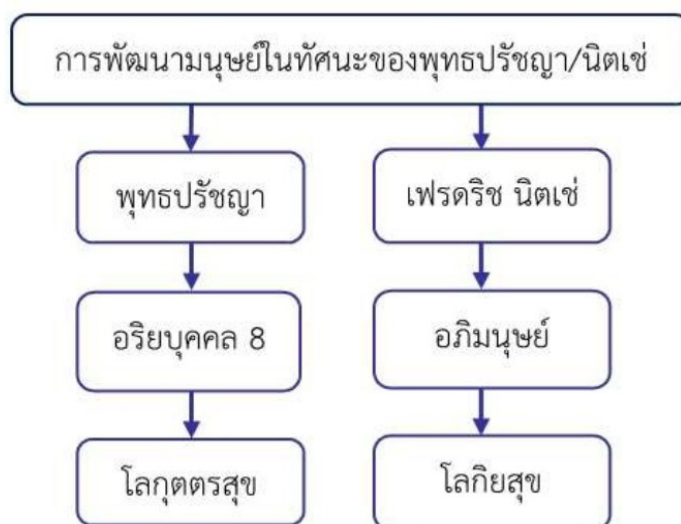
1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรดำเนินการวิจัยแบบพัฒนา (Research and development: R & D) โดยนำเอาแนวคิดพุทธปรัชญาเถรวาทและแนวคิดนิตเช้ไปพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ดังนี้

- 1.1 การพัฒนานักเรียนด้วยพุทธปรัชญาเถรวาท
- 1.2 การพัฒนาชุมชนด้วยพุทธปรัชญาเถรวาท
- 1.3 การพัฒนานักเรียนด้วยปรัชญานิตเช้
- 1.4 การพัฒนาชุมชนด้วยปรัชญานิตเช้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ในการวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญาเถรวาทกับเฟรดริช นิตเช้ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ว่า การพัฒนามนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญามีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อการเข้าถึงโลกุตตรสุข และส่วนนิตเช้มีเป้าหมายเพื่อการเข้าถึงโลกียสุข ดังภาพดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤษ maya และวิโรจน์ อินทนนท์. (2561). แนวคิดเรื่องอำนาจของเฟรดริช วิลเฮลม นิตเช่. *วารสารวิชาการด้านปรัชญาและศาสนา*, 14(2), 221-235.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2551). *เปรียบเทียบแนวคิดพุทธทาสกับชาร์ดร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- พระสำเร็จ ญาณวิโร(สุภาพ). (2552). *ศึกษาวิเคราะห์ขอบเขตของเสรีภาพในพุทธปรัชญาเถรวาทและปรัชญาของฌอง-ปอล ซาร์ด*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิจิตร อวະก. (2540). *เทคนิคมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: เอ เอส พรินตติ้งเฮาส์.
- อริย์รัช เลิศอมรไชยกิจ. (2561). ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดอภิมนุษย์ของเฟรดริช นิตเช่. *วารสารพุทธมคค์ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 3(2), 11-17.

การประยุกต์ธรรมโอสถบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน*

An application of Dharma Medicine for Physical and Mental Therapy in Daily Life

นลินรัตน์ อุ้นแก้ว

Nalinrat Unkaew

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: Tu.xsport@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาธรรมโอสถบำบัดกายและจิต 2) นำเสนอการประยุกต์ธรรมโอสถบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน เพราะการรักษาสุขภาพกายและจิตให้แข็งแรงอยู่เสมอถือเป็นเรื่องสำคัญในการใช้ชีวิต เนื่องจากในแต่ละวันต้องเผชิญกับปัญหารอบด้าน ทั้งด้านหน้าที่การงานที่ต้องรับผิดชอบ สถานะเศรษฐกิจที่ผันผวนจากสถานการณ์การวิกฤติโควิด-19 และวิถีชีวิตที่ต้องเว้นระยะห่างทางสังคม ล้วนเป็นอุปสรรคในการใช้ชีวิตทั้งสิ้น การประยุกต์ธรรมโอสถบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน ด้วยกิจกรรมสร้าง 7 ส ได้แก่ สวดมนต์คล่อง สมองปัญญาไว สมาธิตั้งมั่นด้วยใจ สนทนาธรรมผ่อนคลาย สะอาดทั้งกายและใจ สถานที่อยู่แล้วแจ่มใส และสมานฉันท์กัลยาณมิตร และส่งเสริม 7 ดี อยู่ดี (อวาสสปปายะ) กินดี (โภชนาสปปายะ) อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี (โคจรสปปายะ) ธรรมะสบายใจดี (ภัสสสปปายะ) กัลยาณมิตรดี (ปุคคลสปปายะ) อากาศเย็นสบายดี (อุตุสปปายะ) อิริยาบถผ่อนคลายดี (อิริยาบถสปปายะ) พัฒนากายและจิตควบคู่กันไป หมั่นเพียรปฏิบัติความดีทุกวันด้วยการเจริญทาน ศีล ภาวนา ฝึกฝนจิตให้เห็นความเป็นไปในโรคร้ายด้วยความเข้าใจไม่เร่งผล สวดมนต์เป็นกิจวัตร ปฏิบัติดูแลทั้งกายและใจไปพร้อมกัน ให้แข็งแรงอย่างยั่งยืนและมีความสุขในทุกๆ วัน นั่นคือสภาวะกายและจิตอันแข็งแรงที่แท้จริงเกิดองค์ความรู้ใหม่สร้างสุขภาวะองค์รวม 4 ด้าน คือ กาย จิต ปัญญา และสังคมเกิดความสุขทุกมิติอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์; ธรรมโอสถ; บำบัด

*ได้รับบทความ: 31 พฤษภาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: May 31, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 29, 2022

Abstract

This article aims to present 1) Dharma medicine for physical and mental therapy 2) an application of Dharma medicine for physical and mental therapy in daily life. The economic situation that has fluctuated from the state of the Covid-19 crisis and a way of life that requires social distancing. An application of Dharma medicine for physical and mental therapy in daily life with “7-Sor” were inserted into the activities. Including Praying, Awakened brain, Meditation, Dharma discussion, clean body and mind, making house a home and make friends relationship. “7-Dee” 7 good things in your life such as House, Food, Environment, Dharma, Friend, Air and Relaxation. Dhamma medicines that were inserted were the Three Puññakiriyāvattu, including Dāna, Sīla, and Bhāvanā, and the Seven Sappāya Dhammas. A new body of knowledge creates holistic well-being in four areas: physical, mental, intellectual, and social, resulting in sustainable happiness in all dimensions.

Keywords: Application; Dharma Medicine; Therapy

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงโรค 2 ประการ คือ โรคทางกาย (กายิโกโรโค) และโรคทางใจ (เจตสิโกโรโค) ดังพุทธพจน์ว่า “ภิกษุทั้งหลาย โรค 2 อย่างนี้ 2 อย่างเป็นไฉน คือ โรคทางกาย 1 โรคทางใจ 1 ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายผู้ปฏิญาณความไม่มีโรคด้วยโรคทางกาย ตลอดปีหนึ่ง มีปรากฏ ผู้ปฏิญาณความไม่มีโรคตลอด 2 ปี บ้าง 3 ปีบ้าง 4 ปีบ้าง 5 ปีบ้าง 10 ปีบ้าง 20 ปีบ้าง 30 ปีบ้าง 40 ปีบ้าง 50 ปีบ้าง ผู้ปฏิญาณความไม่มีโรคแม้ยิ่งกว่า 100 ปีบ้าง มีปรากฏ ภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดปฏิญาณความไม่มีโรค ทางใจแม้ครู่หนึ่ง สัตว์เหล่านั้นหาได้ยากในโลก เว้นแต่พระชินาสพเท้านั้น” (อง.จตุกก. (ไทย) 21/157/217) นั้นแสดงให้เห็นว่าสุขภาพกายดำรงให้แข็งแรงได้ แต่สุขภาพใจดำรงให้ไม่ขุ่นมัวหรือเป็นทุกข์นั้นยากยิ่งนัก

ธรรมโอสธ คือ หลักธรรมสำคัญๆ หลายหมวดที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงไว้ตามที่ต่างๆ ในพระไตรปิฎกพบว่า ในหลักธรรมสำคัญๆ แต่ละหมวดที่ทรงตรัสแสดงไว้นั้น ทรงมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อนำไปสู่การดับทุกข์ให้สิ้นเชิง (พระนิพพาน) แล้วยังพบว่าพระพุทธเจ้าทรงนำหลักธรรมเหล่านั้นมาใช้ในการรักษาโรคต่างๆ ทั้งโรคทางกายและโรคทางใจอีกด้วย (ม.ม. (ไทย) 13/246-295/291-306) ดังนั้น ธรรมโอสธคือหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประสบปัญหาทั้งสุขภาพ

กายอันเกิดจากความเสื่อมของสังขารและสุภาพใจอันเกิดจากความวิตกกังวลกับโรคภัยที่ประสบอยู่ เพื่อให้เกิดความสงบในจิตใจ ปล่อยางจากความวิตกกังวลจากปัญหาต่างๆ และโรคต่างๆ การปล่อยางทำให้เกิดการผ่อนคลาย ได้สารสุข ทำให้สุภาพกายและจิตดีขึ้น

พุทธธรรมคำสอนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ ผู้ปฏิบัติเท่านั้นที่รู้ หากแค่อ่านหรือท่องจำ ก็ไม่สามารถสร้างประโยชน์ได้ แต่ต้องนำไปปฏิบัติให้เห็นผล เพื่อสร้างการรับรู้จริงให้เกิดกับตน และสามารถบอกผลนั้นให้ผู้อื่นได้รับรู้และปฏิบัติตาม ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมาก ต่อมนุษย์ที่มีสภาวะทางกายและจิตที่เสื่อมถอยไปตามกาลเวลาและปัญหาที่เผชิญ ดังนั้นการนำธรรมโอสธมาเข้าไปสอดแทรกทีละเล็กทีละน้อย ให้อย่างค่อยๆ เรียนรู้และเข้าใจด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญมาก

การนำธรรมโอสธมาช่วยลดภาวะความเครียด อาการหมดหวัง หรือสิ้นหวังจากอาการเจ็บป่วยทั้งกายและใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ว่าการเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบพบเจอ แต่สามารถข้ามผ่านสิ่งเหล่านี้ไปได้ หากพบเจออุปสรรคที่ช่วยบำบัดกายและใจ ได้แก่ สถานที่ที่เหมาะสม ทำเลที่เหมาะสม อาหารที่เหมาะสม การพูดคุยธรรมะที่เหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม อากาศที่เหมาะสมและอิริยาบถที่เหมาะสมกับวิถีตนเอง และการเจริญบุญกิริยาวัตถุ 3 ทาน ศีล ภavana ไปพร้อมกัน เพื่อสะสมบุญช่วยบำบัดร่างกายให้แข็งแรงและจิตใจสบายผ่อนคลาย สามารถดำรงตนในสภาวะที่ป่วยด้วยการปล่อยางได้

2. สาเหตุที่ต้องนำธรรมโอสธมาใช้ในการบำบัดกายและจิต

1. จิตที่เข้มแข็งย่อมอยู่ในกายที่แข็งแรง เนื่องจากความเสื่อมของอวัยวะตามวัยที่มากขึ้นเมื่อกายอ่อนแอ จิตจะอ่อนแอตามสภาวะร่างกายที่เสื่อมถอยและเกิดความเครียด ความวิตกกังวล สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนันทา กระจำนแดน ที่พบว่าการศึกษาสมาธิชนิดอานาปานสติแบบผ่อนคลาย สามารถลดความเครียดและความดันโลหิตได้ และยังลดอาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ (สุนันทา กระจำนแดน, 2540)

การพิจารณาสังขารตามหลักไตรลักษณ์ ความเป็นไปของสภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นกฎสำคัญแห่งธรรมชาติของสังขาร ซึ่งมีลักษณะ 3 อย่าง คือ 1) อนิจจัง ความไม่เที่ยง สังขารทั้งปวง ไม่เที่ยง 2) ทุกขัง ความทนอยู่ไม่ได้ สังขารทั้งปวง เป็นทุกข์ 3) อนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ธรรมทั้งปวง เป็นอนัตตา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561)

เป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์ เมื่อทำความเข้าใจแล้ว ต้องเรียนรู้ที่จะอยู่กับความเจ็บป่วยนั้นด้วยใจที่เป็นสุข หลักธรรมจะช่วยเยียวยาจิตใจให้เข้มแข็ง เหมือนท่อนซุงหนักที่ถ่วงจิตใจให้มั่นคงไม่อ่อนไหวตามกระแสอารมณ์ของความเจ็บป่วยนั้น หากความเจ็บป่วยที่เกิดจากกายโดนเบียดเบียนด้วยโรคเจ็บปวด ทรมาน ความดีพื้นฐานที่ควรเร่งสร้างได้แก่บุญกิริยาวัตถุ 3 ได้แก่ ทาน ศีล ภavana เพื่อสร้างบุญ

กุศลให้ตนเองในยามต้องเผชิญความทุกข์ โดยรู้จักการให้จากการให้ทาน การละเว้นจากสิ่งไม่ดีอันมีศีล 5 เป็นพื้นฐาน และการหมั่นเจริญสมาธิภาวนาเพื่อสะสมพลังจิตให้เข้มแข็ง พร้อมเผชิญความทุกข์อันเกิดแต่โรคนั้น ด้วยการเข้าใจความเป็นไปของสังขาร เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นของธรรมดา เรียนรู้ที่จะอยู่กับโรคทางกายที่เบียดเบียนด้วยจิตใจที่ยอมรับ และบำบัดกายและจิตไปพร้อมกัน ด้วยการสร้างสมดุลทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ให้มองถึงจุดดีที่ว่า การเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจากความเป็นจริงของชีวิตนั้น คือการเตรียมตัวก่อนละสังขารนี้ด้วยจิตที่เป็นสุขโดยแท้

2. ธรรมะคือการเรียนรู้จากสภาวะที่ทนทุกข์ได้ยาก เมื่อเกิดสภาวะเจ็บป่วย ผู้ป่วยจะมองเห็นแต่ความทุกข์เท่านั้น จิตใจจะจดจ่อกับความทุกข์แห่งกาย จนทำให้จิตใจเหี่ยวเฉา เหนงหงอย ในสภาวะที่เป็นทุกข์คือช่วงเวลาที่เหมาะสมยิ่งนัก สภาวะที่ทนทุกข์ได้ยาก ต้องสร้างความเชื่อและศรัทธาในหลักพระพุทธศาสนาเรื่องกฎแห่งกรรม สิ่งที่เราได้รับคือผลแห่งการกระทำทั้งสิ้น เมื่อเข้าใจในหลักของการยอมรับในผลแห่งการกระทำแล้ว จะเกิดการมองสภาวะทุกข์ที่เป็นอยู่เป็นสิ่งที่บรรเทาและปิดเป้าได้ด้วยผลแห่งการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ ฝึกทำความดีทุกมิติ นั่นคือพุทธานุสสติ ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสเพื่อเปิดรับสิ่งดีที่จะมีเข้ามาเติมเต็มชีวิตในทุกๆ วัน ให้มีแต่ความสุข หันหน้าเข้าวัด ฟังธรรม เจริญทาน ศีล ภาวนา เพื่อเบี่ยงเบนจิตใจให้มองหาสิ่งที่บรรเทาความทุกข์ที่เผชิญอยู่ได้ อีกทั้งเป็นการสะสมบุญในสภาวะความเจ็บป่วยที่เป็นอยู่ และเป็นกิจวัตรที่ควรปฏิบัติให้เป็นนิสัย เพื่อน้อมรับพรแห่งบุญ “อภิวาทนสลีสส นิจจวฑฒปาจาโยโน จตตารโธมมา วฑฒนติ อายุ วณโณ สุขัง พลัง” ธรรม 4 ประการ คือ อายุ วรรณะ สุขะ พละ ย่อมเจริญแก่บุคคลผู้มีการอภิวาทเป็นปกติ อ่อนน้อมต่อผู้เจริญเป็นนิตย์ (ขุ.ธ. (ไทย) 25/8/180)

3. วิธีการประยุกต์ใช้ธรรมโอสธบำบัดกายและจิต

อ้างอิงแหล่งที่มาของบทความวิชาการนี้จากงานวิจัยคุณิพนธ์ของผู้เขียนเองเรื่อง รูปแบบการประยุกต์ใช้การแพทย์แผนไทยบำบัดผู้ป่วยโรคข้อเข่าเสื่อมด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น ซึ่งศึกษาและคิดค้นกิจกรรมที่ช่วยบำบัดกายและจิตไปพร้อมกัน ผู้เขียนได้คิดค้นกิจกรรมสร้าง 7 ส เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สร้างสรรค์จากการเรียนรู้และฝึกปฏิบัติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบำบัดกายและจิตด้วยธรรมโอสธตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สวดมนต์ คล่อง สมองปัญญาไว สมาธิตั้งมั่นด้วยใจ สนทนาธรรมอ่อนคลาย สะอาดทั้งกายและใจ สถานที่อยู่แล้วแจ่มใส สมานฉันท์กัลยาณมิตร

1. สวดมนต์คล่อง ได้แก่ การฝึกสวดมนต์ ประกอบด้วย บทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ บทชัยมงคลคาถา ยอดพระกัณฐ์ไตรปิฎก คาถาชินบัญชร โพชฌังคปริตร บทมงคลสูตร บทอภัยปริตร บทสวดแผ่เมตตา ฝึกสวดมนต์เป็นประจำให้เป็นนิสัย เมื่อสวดมนต์ซ้ำๆ เป็นประจำทุกวัน จิตจะเกิดการจดจำจนขึ้นใจ สามารถท่องได้ติดปาก ไม่ต้องเปิดบทสวดมนต์ ก็สามารถจดจำได้ โดยสวดเป็นภาษาบาลี

ให้ชื่นใจและศึกษาความหมายของบทสวดนั้น เพื่อให้เกิดความจำได้หมายรู้ในบทสวดมนต์ด้วยความเข้าใจที่แท้จริง ผู้ที่สวดมนต์มีโอกาสจะมีสุขภาพจิตดีมากกว่าผู้ที่ไม่สวดมนต์ โดยผู้ที่สวดมนต์เป็นประจำทุกวัน หรือทุกสัปดาห์มีโอกาสที่จะมีสุขภาพจิตดี มากกว่าผู้ที่ไม่ได้สวดมนต์หรือสวดนานๆ ครั้ง โดยผลจากการศึกษาคุณภาพได้ชี้ให้เห็นพฤติกรรมสวดมนต์ของผู้สวดว่าขณะสวดมนต์จิตใจจะจดจ่อกับบทสวด สมองจะปลอดโปร่งไม่นึกถึงเรื่องที่จะทำให้ไม่สบายใจ ทำให้ผู้สวดอารมณ์ผ่อนคลาย อีกทั้งสมาธิที่เกิดขึ้นจากการสวดมนต์ มีประโยชน์ในแง่การพัฒนาสุขภาพจิต ทำให้มีความคิดไปในทางบวก และความคิดสร้างสรรค์สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี เปลี่ยนการกระทำที่หยาบกระด้างให้เป็นคนที่ใจเย็น เมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือมีความวิตกกังวล ซึ่งข้อมูลที่กล่าวมานั้นล้วนแต่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะทำให้คนเรามีสุขภาพจิตที่ดี (ทัศนเวศ ยะโส, 2558)

2. สมองปัญญาไว ได้แก่ การตื่นรู้ ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน พิจารณาตัวเอง ไม่เพ่งเล็งผู้อื่น ระวังจิตที่ฟุ้งซ่านอันเกิดจากการเผลอรู้เรื่องของผู้อื่นจนเกินควร ทำให้สมองใช้งานในสิ่งที่ไม่มีสาระเมื่อพิจารณากิจกรรมตื่นรู้ตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน ว่าวันนี้ได้ทำอะไรบ้าง เรื่องดี เรื่องร้าย ทำความเข้าใจในเรื่องที่บังเกิด พิจารณาไตร่ตรองด้วยจิตที่ไม่เข้าข้างตัวเอง เมื่อสิ่งไหนผิดให้ฝึกละ ไม่กระทำซ้ำ ขอโศกกรรมกับผู้ที่ได้กระทำให้มันดีขึ้น ด้วยจิตที่สำนึกผิดโดยแท้ เมื่อสิ่งไหนถูก ให้ชื่นชมตัวเอง และกระทำซ้ำจนเคยชินเป็นนิสัย เป็นกิจกรรมฝึกสมองให้คิดพิจารณาเฉพาะสิ่งดี มีพลังบวก คือคิดบวกไม่คิดลบ สร้างพลังจิตให้ตื่นรู้ สมองเกิดการสร้างสรรค์แต่สิ่งดี เพิ่มพลังให้สมองปัญญาไว เช่น เมื่อของหาย ฝึกคิดทบทวนย้อนไปเป็นลำดับ จนหาของที่หายเจอ เมื่อฝึกบ่อยๆ เป็นการฝึกสติให้ตื่นรู้และไม่หลงลืมโดยง่าย

3. สมาธิตั้งมั่นด้วยใจ ได้แก่ การเดินจงกรม นั่งสมาธิ หรือนอนสมาธิ พร้อมคำบริกรรม “พุทโธ” “การทำสมาธิแบบบริกรรม”

การบริกรรม ทำให้จิตเป็นหนึ่ง

จิตเป็นหนึ่ง ทำให้เกิดความสงบ

ความสงบ ทำให้จิตมีพลัง

จิตมีพลัง ทำให้มีสติระลึกรู้

มีสติระลึกรู้ ทำให้เกิดสติปัญญา

มีสติปัญญา ทำให้รู้ทันอารมณ์

การรู้ทันอารมณ์ ทำให้จิตเป็นกลางได้ (สถาบันพลังจิตตานุภาพ, 2565)

ในขณะที่ปฏิบัติให้ฝึกหายใจเข้าลึก หายใจออกยาวผ่อนคลาย หากไม่สะดวกในการเดินจงกรม ให้ฝึกนั่งสมาธิบนเก้าอี้ที่หย่อนขาได้ เพื่อสะดวกกับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถนั่งสมาธิกับพื้นได้ ฝึกปฏิบัติทุกวันตามเวลาที่สะดวก เริ่มต้นครั้งละ 5 นาที แล้วเพิ่มระยะเวลาขึ้นตามกำลังที่ทำได้ ไม่ลำบากตัวเอง

ให้ทำด้วยความรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจ ไม่ฝืน เวลาที่ดีและเหมาะสมคือช่วงเวลาก่อนนอน เพื่อทบทวนกิจกรรมที่ทำมาทั้งวัน หากสามารถเดินจงกรมได้ ให้เดินจงกรมก่อนเพื่อผ่อนคลายจิต ก่อนที่จะนั่งสมาธิ กำหนดจิตด้วยคำบริกรรม “พุทโธ” เพื่อจะสามารถนั่งด้วยความสงบจิตนิ่งโดยง่าย

4. สนทนาธรรมผ่อนคลาย ได้แก่ การเสนาธรรม แลกเปลี่ยนปัญหาชีวิตที่ประสบอยู่ เพื่อสรรหาธรรมโอสธมาช่วยบำบัดใจและแก้ปัญหาให้คลายทุกข์นั้น มองความทุกข์ให้เป็นสิ่งที่ทุกคนต้องประสบ หลากหลายรูปแบบแตกต่างกันไป เน้นหลักธรรมที่ใกล้ตัวที่สุดซึ่งเป็นหลักคุณธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ นั่นคือ เรื่อง ศีล 5 หรือเบญจศีล หมายถึง หลักคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มอบไว้เป็นหลักธรรมและคุณธรรมพื้นฐาน 5 ข้อ ให้พุทธศาสนิกชนยึดถือปฏิบัติตาม โดยสามารถจำง่ายๆ ได้ดังนี้ 1) ห้ามฆ่าสัตว์ 2) ห้ามลักทรัพย์ 3) ห้ามประพฤติดินในกาม 4) ห้ามพูดเท็จ 5) ห้ามดื่มสุรา และของมึนเมา การพูดคุย แลกเปลี่ยนข้อคิดหรือหลักธรรมดีๆ ช่วยยกระดับความคิดและจิตใจให้สูงขึ้น บางสิ่งที่มองข้ามได้ ก็ควรปล่อยวาง บางสิ่งที่ควรพิจารณาก็ควรพิจารณาให้ถ่องแท้ เช่น หลักธรรมพื้นฐาน ศีล 5 หรือการปฏิบัติตนอยู่ในศีลในธรรม อย่ารอให้ป่วยแล้วค่อยพิจารณาธรรม แต่ควรพิจารณาธรรมและฝึกปฏิบัติธรรมตั้งแต่วินาทีนี้เป็นกิจกรรมเข้าวัดทุกวันพระ เพื่อเสนาธรรมกับพระสงฆ์ในข้อธรรมที่อยากรู้ และแลกเปลี่ยนธรรมะที่ได้เรียนรู้กับญาติธรรมที่เข้าวัดมาเจริญทาน ศีล ภาวนาในวันพระ ในเรื่องอานิสงค์ของบุญกิริยาวัตถุ 3 เพื่อให้เข้าใจในอานิสงค์ผลบุญแห่งการทำความดีเบื้องต้น 3 ประการที่จะบ่มเพาะให้เกิดความเคยชินและกลายเป็นนิสัยในการทำบุญทุกวันด้วยจิตอันเป็นกุศลแห่งความเข้าใจในบุญที่กระทำนั้น โดยแท้จริง

5. สะอาดทั้งกายและใจ ได้แก่ การรักษาศีล 5 ให้บริสุทธิ์ ด้วยการดูแลกาย วาจาและใจให้พูดดี คิดดี ทำดี รายละเอียดดังนี้

5.1 ความสะอาดทางกาย ได้แก่ 1) ละการฆ่าสัตว์ เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ มีความละอาย มีความเอ็นดู ความกรุณา หวังประโยชน์เกื้อกูลแก่สัตว์ทั้งปวง 2) ละการลักทรัพย์ เว้นขาดจากการลักทรัพย์ ไม่ถือเอาวัตถุที่เป็นของบุคคลอื่นที่เจ้าของมิได้ให้ ด้วยเจตนาขโมย 3) ละการประพฤติดินในกาม เว้นขาดจากการประพฤติดินในกาม ไม่ประพฤติล่วงในสตรีที่มีผู้ดูแลรักษา (ผู้ดูแลรักษานี้ ได้แก่ มารดา บิดา พี่ชาย น้องชาย พี่สาว น้องสาว หรือญาติ) สตรีที่ประพฤติธรรม สตรีที่มีสามี รวมถึงสตรีที่มีคู่รัก

5.2 ความสะอาดทางวาจา ได้แก่ 1) ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ ไม่เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งที่รู้ว่าเท็จ ไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ของตนของผู้อื่น 2) ละคำส่อเสียด เว้นขาดจากคำส่อเสียด ทำให้คนแตกแยกกัน กล่าววาจาที่ทำให้คนพร้อมเพรียงสามัคคีกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้ว ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันให้สามัคคีกัน ยินดีและเฟลิตเฟลนในความสามัคคีของหมู่ชน 3) ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่วาจาที่ไม่มีโทษ ไพเราะหู ขวนให้รักใคร่ พอใจ 4) ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกเวลา พูดแต่คำที่เป็นจริง มีหลักฐานอ้างอิง และประกอบด้วยประโยชน์

5.3 ความสะอาดทางใจ ได้แก่ 1) ไม่อยากได้ของผู้อื่น คือ ไม่อยากได้วัตถุสิ่งของของบุคคลอื่น หรือประพตติผิปลูกเมียผู้อื่น ครองศีล ครองธรรม 2) ไม่มีการป้องกันผู้อื่น คือ ไม่มีความคิดในใจอันชั่วร้าย คิดแต่ว่าสัตว์ทั้งหลายจะเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่มีความมุ่งร้ายกัน ไม่มีทุกข์ มีสุขเสมอ (ที.ปา. (ไทย) 11/347/362) 3) ไม่เฝ้าระวังกับสุรายาเสพติดอันน่าจิตให้ขาดสติ คือ ครองสติให้จิตคิดอยู่เสมอ มีจิตระลึกว่าสิ่งนี้ดี สิ่งนี้ชอบ ได้แก่ ผลแห่งการทำดี ผลแห่งการทำชั่ว กฎแห่งกรรมอันเกิดจากการกระทำนั้น ดำรงตนเป็นคนจิตดีใสสะอาด ผู้รักษาศีล 5 นี้ ย่อมเป็นผู้สะอาดทั้งกาย วาจา ใจ มุ่งเน้นให้มองเห็นผลของกรรมดี กรรมชั่ว ความประพตติดี ปฏิบัติชอบ ทั้งทางกาย วาจา ใจ อันจะส่งผลให้เป็นผู้ที่สะอาดพร้อมทั้งกายและใจโดยแท้ เพื่อฝึกเรียนรู้และปฏิบัติในการแสดงออก สื่อสาร พูดคุย และปรับทัศนคติความคิดที่จะเปลี่ยนมโนจิตภายในให้คิดดีจากภายในและแสดงทางภายในเชิงสร้างสรรค์ จรรโลงใจ

6. สถานที่อยู่แล้วแจ่มใส ได้แก่ การอยู่ดีมีสุข ตามหลักอวาสาสัปปายะ สร้างสถานที่อยู่อาศัยให้ร่มรื่น ร่มเย็น จิตแจ่มใส สบายกาย สบายใจ โดยปฏิบัติดังนี้ 1) มีความสะอาด ที่อยู่อาศัยจะต้องสะอาด ไม่มีสิ่งไม่ชวนมองที่จะรบกวนจิตใจของผู้อาศัย 2) มีแสงสว่างเหมาะสม ควรจะมีการติดไฟฟ้าให้แสงสว่างเพียงพอ เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้นได้ เพื่อการใช้ประโยชน์ทั้งในการอยู่อาศัย การสัญจร และการศึกษาปฏิบัติธรรม 3) มีความสงบ ที่อยู่อาศัยจะต้องปราศจากมลภาวะทางเสียง หรือถ้าจำเป็นต้องกระทำกิจกรรมใดที่มีเสียงดังรบกวนก็จะต้องใช้เวลาไม่นานเกินไป และต้องไม่มีผู้คนพลุกพล่านวุ่นวาย 4) มีความแข็งแรงปลอดภัย อาคารและสิ่งปลูกสร้างในบริเวณที่อยู่อาศัยจะต้องมีความมั่นคง แข็งแรง และมีความปลอดภัยต่อชีวิตและร่างกายของผู้ที่อาศัย 5) มีบริเวณสำหรับการปฏิบัติธรรมอย่างเหมาะสม และมีพื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวเพื่อความผ่อนคลาย

ดังนั้น การอยู่ดีมีสุข เพื่อสร้างสรรค์ที่อยู่อาศัยเป็นสถานที่ที่มีความร่มรื่น สะอาด สว่าง และสงบ เพื่อสร้างพลังกายดี ใจเป็นสุขให้ผู้อยู่อาศัยได้ผ่อนคลายและมีความสุขในการอยู่บ้าน

7. สมานฉันท์กัลยาณมิตร ได้แก่ การเป็นบุคคลผู้มีน้ำใจดีงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เกื้อกูลประโยชน์ทั้งสำหรับตนเองและผู้อื่น นั่นคือการเป็นเพื่อนที่ดี เป็นมิตรที่ดีหรือมิตรแท้ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ และมิตรมีความรักใคร่ เมื่อมิตรแท้หรือกัลยาณมิตรได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อคนอื่นแล้ว ย่อมสร้างความแน่นแฟ้นแก่มิตรภาพระหว่างกันมากยิ่งขึ้น เช่น มิตรภาพระหว่างบิดามารดา ต่อบุตรธิดา ครูบาอาจารย์ต่อลูกศิษย์ เพื่อนต่อเพื่อน ซึ่งเกิดจากความรักหรือความปรารถนาดีต่อกันโดยแท้จริง การได้เจรจาสนทนาและได้ศึกษาปฏิบัติพาพร้อมคุณธรรมของท่านผู้ถึงพร้อมด้วย ศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาตามสมควรนี้ เรียกว่า กัลยาณมิตรตदा (พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2546) คือความเป็นผู้มีกัลยาณมิตรเป็นเพื่อนนั่นเอง เน้นการแสดงออกที่จริงใจและมีเมตตาต่อกัน การได้พูดคุยและได้รับความรักจากคนรอบข้างย่อมสร้างความสุขและมิตรภาพขึ้นในใจ รู้ว่าตนเองยังมีเพื่อนและคนที่รักอยู่รอบตัว สร้างความรักสมัครสมานสามัคคีในชุมชนและเห็น

คุณค่าในตนเองและคนรอบข้าง

เมื่อปฏิบัติตามกิจกรรมสร้าง 7 ส ให้เกิดเป็นนิสัยแล้ว หมั่นดูแลกายและจิตให้สมบูรณ์พร้อม ด้วยการพูดดี คิดดี ทำดี อยู่เสมอ เรียนรู้ว่าจะอย่างไรให้มีความสุข เมื่อรู้แล้วก็ต้องปฏิบัติตามนั้นให้เกิดสุข นอกจากนี้ ต้องทำตนให้เสมอต้นเสมอปลายด้วยคือ เคยวางตัวกับคนอื่นในทางที่ดีอย่างไรก็ต้องปฏิบัติตัวเหมือนเช่นเดิมนั้นไม่เปลี่ยนแปลง มีความยินดีกับผู้ที่ประสบความสำเร็จอย่างจริงใจ การแสดงออกอย่างจริงใจเช่นนี้ ย่อมทำให้เป็นที่รักที่พอใจของคนรอบข้าง สร้างความสุขกายสุขใจให้เกิดกับตนและบุคคลรอบข้าง

4. การนำธรรมโอสธมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

1. เริ่มต้นด้วยการทดลอง มองหา เสาะแสวงหา ค้นหา ลองฝึกปฏิบัติ เริ่มต้นจากการทดลอง สวดมนต์ เดินจงกรม นั่งสมาธิ นั่งพิจารณาตนเอง ฝึกพิจารณาลมหายใจเข้าลึก ลมหายใจออกยาว เพื่อผ่อนคลายจิต เริ่มต้นด้วยเวลาสั้นๆ เท่าที่รู้สึกสบาย 5 นาที แต่ฝึกปฏิบัติวันละหลายครั้ง จนเริ่มชิน ให้เพิ่มเวลานานขึ้น 10-15 นาที เลือกเวลาที่สะดวกเหมาะสม เวลาตื่นนอนหรือก่อนนอน เพิ่มเวลาตามศักยภาพของร่างกายและจิตที่ถูกต้อง จิตทำเท่าที่สบายกาย สบายจิต

2. ฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เมื่อลองปฏิบัติธรรมแล้วเหมาะกับจริตแห่งตน ให้ใส่ใจและมีวินัย ในการฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ฝึกฟังธรรมเทศนา เพื่อสร้างแนวคิดที่ถูกต้องในจิต ฝึกเดินจงกรม นั่งสมาธิ ด้วยความมีสติมุ่งมั่นและศรัทธาในพระพุทธศาสนาให้ถึงที่สุด เพื่อสร้างเกราะป้องกันการท้อหรือล้มเลิก กลางคัน แล้วเดินไปบนเส้นทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง ฝึกเรียนรู้จากการเสวนาธรรมที่สร้างมุมคิดดีๆ มองโลกในแง่บวกที่สร้างสรรค์ ตนเท่านั้นที่รู้คือหลักการฝึกตนให้ปฏิบัติเพื่อการรับรู้เฉพาะตน มองการเข้าใจของจิตในโลกปัจจุบันที่เป็นอยู่ด้วยความจริง ยอมรับเหตุและผลที่เกิดขึ้นด้วยจิตที่เป็นสุข มีจิตที่พร้อมในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตดีขึ้นในทุกๆวันทั้งกายและจิตควบคู่กันไป

3. สร้างวินัยในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เมื่อฝึกปฏิบัติจนเคยชินแล้ว อย่าได้หยุดปฏิบัติ ให้สร้างวินัยให้เกิดเหมือนการฝึกปฏิบัติธรรม คือ การกินข้าว หรือการหายใจ ที่ไม่สามารถหยุดหรือขาดได้ แต่คือสิ่งที่จรรโลงชีวิตให้ยืนหยัดต่อไป ด้วยความสุข ไม่ฝืน ไม่บังคับ แต่ทำตามที่ดีสั่ง ทำจนเป็นวินัย ทำแล้วเกิดความสบายใจ

ชีวิต ประกอบด้วย สองส่วน คือ กายกับใจ หลักการเสริม 7 ดี เพื่อให้สอดคล้องกับหลัก สปัายะ 7 คือ อยู่ดี (อวาสสปัายะ), กินดี (โภชนสปัายะ), อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี (โคจรสปัายะ), ธรรมะสบายใจดี (ภัสสสปัายะ), กल्याณมิตรดี (ปุคคลสปัายะ), อากาศเย็นสบายดี (อุตุสปัายะ) และอิริยาบถผ่อนคลายเป็นดี (อิริยาบถสปัายะ) เปรียบเสมือนการออกกำลังกายต้องให้ครบทั้งสองส่วน คือออกกำลังกายด้วย

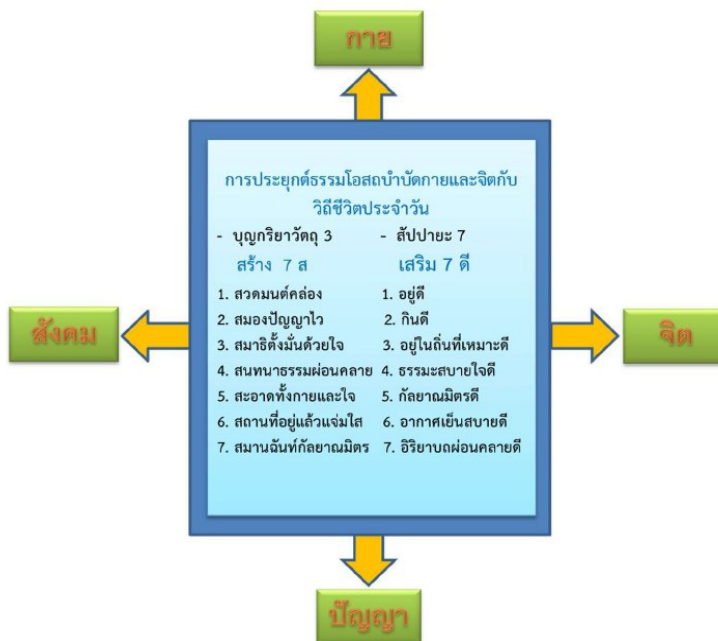
กายเคลื่อนไหว ออกกำลังด้วยใจหยุดนิ่ง การปฏิบัติธรรม ก็ทำให้ครบทั้งสองส่วน คือ ดูกายเคลื่อนไหว ใจนึกคิด ชีวิตที่ปกติ คือชีวิตที่ให้ความสำคัญทั้งสองส่วน การให้ความสำคัญเพียงส่วนเดียว คือชีวิตที่ผิดปกติ ดังนั้นควรสร้างสมดุลทั้งกายและใจให้ถึงพร้อม เพื่อความแข็งแรงทั้งกายและใจที่ยั่งยืน

5. สรุป

ธรรมโอสธมีความสำคัญต่อการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นอย่างมาก เพราะมนุษย์ประกอบด้วยกายและจิต โดยเฉพาะเรื่องของจิตซึ่งพระพุทธองค์ให้ความสำคัญเป็นอย่างมากโดยมุ่งหวังชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส ปราศจากกิเลสทั้งปวงเมื่อจิตใจสงบสุขก็จะส่งผลต่อร่างกายทำให้อวัยวะส่วนต่างเป็นระบบ สามารถบรรเทาหรือหายจากอาการเจ็บป่วยได้ เมื่ออยากอายุยืน ผิวพรรณเปล่งปลั่ง มีพลังมีความสุขอยู่เสมอ ก็ต้องหมั่นทำบุญอยู่เป็นนิจ เพื่อรับพรทุกวันเต็มเต็มพลังชีวิตให้เปี่ยมสุข การประยุกต์ธรรมโอสธบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน โดยการหมั่นเจริญบุญกริยาวัตร 3 ทาน ศีล ภาวนา สวดมนต์ ฟังธรรมเทศนา เสวนาธรรม นั่งสมาธิ ย่ำเดินพร่อง ต่อเนื่องสม่ำเสมอให้เป็นนิสัย รวมถึงการใช้ชีวิตด้วยความสบายและเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสัปปายะ 7 คือ ที่อยู่ที่เหมาะสม ทำเลที่เหมาะสม อาหารที่เหมาะสม การพูดคุยธรรมะที่เหมาะสม บุคคลที่เหมาะสม อากาศที่เหมาะสม และอิริยาบถที่เหมาะสมกับวิถีตนเอง การผสมผสานธรรมโอสธให้กลมกลืนกับวิถีชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่จำเป็นมาก เมื่อปฏิบัติทุกวันด้วยความสม่ำเสมอจนกลายเป็นความเคยชินเกิดเป็นนิสัย และกลายเป็นนิสัยที่คุ้นชินกับการอยู่กับธรรมะเหมือนอยู่กับธรรมชาติที่คุ้นเคย กลายเป็นวิถีชีวิตที่เต็มไปด้วยความผ่อนคลายสบายกายและจิต เป็นความสุขที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การนำเอาธรรมโอสธทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพ เกิดองค์ความรู้จากการประยุกต์ธรรมโอสธบำบัดกายและจิตกับวิถีชีวิตประจำวัน เป็นการดูแลสุขภาพ เพื่อให้กายแข็งแรงสมบูรณ์ การดูแลสุขภาพจิต เพื่อให้เกิดจิตที่บริสุทธิ์ ก่อเกิดปัญญาในการมีสติในการพิจารณาไตร่ตรองและการปรับตัวอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ภายใต้กิจกรรมสร้าง 7 ส ได้แก่ สอดมนต์คล้อง สมองปัญญาไว สมาธิตั้งมั่นด้วยใจ สนทนาธรรมผ่อนคลาย สะอาดทั้งกายและใจ สถานที่อยู่แล้วแจ่มใส และสมานฉันท์ ถ้อยคำดี และส่งเสริม 7 ดี ได้แก่ การอยู่ดี กินดี อยู่ในถิ่นที่เหมาะสมดี ธรรมะสบายใจดี ถ้อยคำดีดี อากาศเย็นสบายดี และอิริยาบถผ่อนคลายดี เป็นการดูแลสุขภาพการใช้ชีวิตหรือการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดสุขภาวะองค์รวมทั้ง 4 ด้านที่เข้มแข็ง เป็นปัจจัยส่งเสริมคุณภาพชีวิตทางด้านกาย จิตใจ ปัญญา สังคม เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ทัศนีเวศ ยะโส. (2565). *สวคณคัลล้องและสมาธิบำบัดเพื่อการรักษาโรค*. เข้าถึงจาก <https://is.gd/sLhpxA>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สถาบันพลังจิตตานุภาพ. (2565). *หลักสูตรครูสอนสมาธิ*. เข้าถึงจาก <http://fivedots.coe.psu.ac.th/~paijit/willpower5/index.html/>
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ ปยุตโต). (2561). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สุนันทา กระจ่างแดน. (2540). *ผลของการทำสมาธิชนิดอานาปานสติแบบพื่อนคลาย ในการลดความเครียดและความดันโลหิต ในผู้ป่วยโรคความดันโลหิตสูงชนิดไม่ทราบสาเหตุ*. (วิทยานิพนธ์สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

ข้อโต้แย้งทางจริยศาสตร์กฎหมายสมรสเท่าเทียม*

Ethical Argument Concepts of Equal Marriage Law

พระครูปลัดธรรม โชติวิโส, พระวิสิทธิ จิตวิสิทโธ, พิลัญญ์ โคตรสุโพธิ์¹ และประสิทธิ์ ชาระ²

Phrakhrupalad Thanrob Jotivamsa, Phra Wisit Thitavisiddho, Phisit Kotsupho
and Prasit Chara

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่¹

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus, Thailand

Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: madeinhaven1235@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อมุ่งเน้นพิจารณาข้อโต้แย้งทางจริยศาสตร์ เกี่ยวกับกฎหมายการสมรสเท่าเทียม ของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ โดยนำเสนอเหตุผลทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้าน ระหว่าง 1) ฝ่ายที่สนับสนุน มีฐานแนวคิดจริยศาสตร์สำนักประโยชน์นิยมของจอห์น สจ๊วต มิลล์ ซึ่งเชื่อว่า สังคมต้องเคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล รัฐไม่มีสิทธิไปก้าวก่ายในการออกกฎหมายห้ามการกระทำนั้น แม้สังคมจะไม่ชอบพฤติกรรมนั้น สังคมโดยอำนาจรัฐก็ไม่อาจออกกฎหมายห้ามหรือเอาผิดได้ เพราะเป็นเรื่องส่วนตัวของพวกเขาเหล่านั้น และการมองว่า ไม่ว่าจะเป็นใคร มีเพศสภาพใดก็ตาม ก็มีสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ในประเทศไทยอย่างปลอดภัย และมีสวัสดิการสมควรจะได้รับกับ 2) ข้อเสนอทางนิติปรัชญาของแพทริก เดฟลิน เป็นฝ่ายที่คัดค้านโดยเชื่อว่า บทบาทหนึ่งของกฎหมาย คือการเป็นเสาหลักในการค้ำจุนความมั่นคงของสังคม กฎหมายที่ดีต้องมาคู่กับศีลธรรม คนเหล่านี้พวกเขาอาจไม่ได้ละเมิดใคร แต่ถ้าสังคมเต็มไปด้วยคนประเภทนี้ก็เปรียบเสมือนบ้านที่มีโครงและเสาที่ผุพังจนถูกกัดกินด้วยปลวกและมอด ดังนั้นสังคมไม่เพียงต้องการกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและใช้งานได้ดีเท่านั้น แต่สังคมต้องการกฎหมายที่ดีงามทางศีลธรรมด้วย และ 3) แนวคิดเรื่องความเสมอภาคของความหลากหลายทางเพศ ผ่านมุมมองของพุทธจริยศาสตร์ ในฐานะที่เป็นรากฐานความประพฤติของคนในสังคมนั้น มีท่าทีและเจตคติในการพิจารณาที่น่าสนใจเพื่อเปรียบเทียบเป็นเกณฑ์ตัดสินด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: สมรสเท่าเทียม; ความหลากหลายทางเพศ; สิทธิและเสรีภาพ

*ได้รับบทความ: 14 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 7 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: August 14, 2022; Revised: December 7, 2022; Accepted: December 29, 2022

Abstract

This article focuses on the ethical contention against the marriage equality law of gender diversity groups by presenting the rationale from supporting groups and opponents. 1) The supporters believe in the ethical concept of John Stuart Mill's utilitarianism that society must respect individual liberties. The state has no right to intervene in enacting laws prohibiting such actions. Even if society does not like that behavior, the state cannot legislate laws to deter or condone a private matter. Anyone, regardless of their gender, has the right to live in Thailand safely and deserves proper welfare, and 2) Patrick Devlin's argument from the philosophy of Law believes that one of the roles of legislation is to be a cornerstone in sustaining social security. Benediction doctrine must come along with morality. These people may not offend anyone, but if a society is full of them, it is like a house with decaying frames and columns devoured by termites and weevils. Therefore, not only does society need effectual and functional good laws, but it also needs morals, and 3) the concept of gender diversity equality through the perspective of Buddhist ethics as the basis of the behavior of people in Thai society has another interesting point of view for comparison as criteria too.

Keywords: Equal Marriage; Gender Diversity; Rights and Liberties

1. บทนำ

"สมรสเท่าเทียม" เป็นการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อสนับสนุนสิทธิความเท่าเทียมทางเพศของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ที่ถูกพูดถึงและเป็นที่ถกเถียงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา นำไปสู่การลงชื่อเรียกร้องให้มีการร่าง พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม เพื่อผลักดันเป็นกฎหมาย เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศทั่วโลกที่อนุญาตให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

คำว่า การสมรส (Marriage) เมื่อเทียบกัน สถานะไม่เท่ากับ คู่ชีวิต (Civil Partnership) ความแตกต่างระหว่าง พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม และพ.ร.บ.คู่ชีวิต คือ 1) ร่าง พ.ร.บ.สมรสเท่าเทียม ถูกเสนอโดยพรรคก้าวไกล นิยามให้คู่รักของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) เป็น คู่สมรส โดยคู่สมรสทุกคู่มีสิทธิและสวัสดิการเท่าเทียมกันตามหลักความเสมอภาค ไม่มีการแบ่งแยก 2) ร่าง พ.ร.บ.คู่ชีวิต ถูกเสนอโดยพรรคประชาธิปัตย์และคณะรัฐมนตรี นิยามให้คู่รัก ของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็น คู่ชีวิต โดยคู่ชีวิตมีสิทธิและสวัสดิการบางประการที่ยังไม่ได้ครอบคลุม เช่น การรับหมั้น การขอ

สัญญาให้คู่ชีวิต การขอสิทธิลดหย่อนภาษี สิทธิประกันสังคม และสวัสดิการเบิกจ่ายข้าราชการ เป็นต้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2565)

การผลักดันเรื่องสมรสเท่าเทียมให้ผ่านเป็นกฎหมายในไทย เป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจขัดกับหลักการของคำสอนในพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานทางจริยธรรมของสังคมไทยหรือไม่ ทั้งนี้ปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มคนที่ทำเรื่องความหลากหลายทางเพศเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อระดับประเทศ ทั้งทางบวกและทางลบ เนื่องจากมีทั้งฝ่ายคัดค้านไม่เห็นด้วย และฝ่ายที่ผลักดันสนับสนุน ซึ่งต่างก็มีข้อเสนอสื่อและเหตุผลที่น่าสนใจควรนำมาพิจารณาอย่างนุ่มนวลรอบคอบ หากในที่สุดถูกนำมาปรับใช้เป็นกฎหมายอย่างถูกต้อง จึงนับเป็นก้าวสำคัญของกฎหมายและสังคมไทย

2. เนื้อหา

ยังมีคนจำนวนมากในโลกหรือแม้แต่ในสังคมไทยปัจจุบันที่มองว่า กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) มีภาพลักษณ์ไม่ดีงาม ไม่ถูกตามครรลองคลองธรรม หรือไม่เป็นที่ยอมรับ ผิดจากมุมมองมิติ และ กระบวนทัศน์เดิม ที่ดำรงอยู่เป็นรากเหง้าของสังคม โดยตัวอักษรภาษาอังกฤษแต่ละตัวเป็นตัวแทนของความหลากหลายทางเพศแบบหนึ่ง โดยเพศวิถีใน LGBTQ+ (แอล-จี-บี-ที-คิว-พลัส) มีดังนี้ (โรงพยาบาลปรีณัฐ สุวรรณภูมิ, 2565)

L – Lesbian (เลสเบี้ยน): ผู้หญิงที่รักผู้หญิง

G – Gay (เกย์): ผู้ชายที่รักผู้ชาย

B – Bisexual (ไบเซ็กชวล): ชายหรือหญิงที่มีความรักกับเพศเดียวกัน หรือเพศตรงข้ามก็ได้

T – Transgender (ทรานส์เจนเดอร์): ผู้ที่เปลี่ยนแปลงเพศสภาพของตน ไปเป็นเพศตรงข้าม

Q – Queer (ควีร์): คนที่ไม่จำกัดตนเองเป็นเพศใดๆ และไม่เกี่ยวกับเพศสภาพ

กรอบความคิดเหล่านี้ทำให้ผู้คนตัดสินพวกเขาในเชิงลบไปก่อนแล้ว โดยสังคมเริ่มเกิดความกังวลว่าหากคนหลากหลายทางเพศได้สมรสกันอย่างถูกกฎหมาย สังคม ค่านิยม หรือตัวเอง อาจได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม ชุดความคิดความเข้าใจข้างต้น ส่งผลต่อกลุ่มผู้หลากหลายทางเพศโดยตรงมาอย่างยาวนาน ทั้งในศาสนา ทางการเมืองและกฎหมาย จนทำให้ชวนตั้งคำถามอีกครั้งว่า ร่าง พ.ร.บ.แก้ไขกฎหมายแพ่งว่าด้วยการสมรส หรือที่เรียกกันแบบเข้าใจง่ายว่า “สมรสเท่าเทียม” จะส่งผลเสียแก่สังคมไทยมากหรือไม่ โดยการวิจารณ์โต้ตอบกันไปมาเรื่องสิทธิของ กลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ยังคงมีอยู่ในสังคมโลกและไทย บ้างก็มองว่าหากคนคนหนึ่งมีสิทธิที่จะทำหรือได้รับบางสิ่ง แล้วทำไมถึงต้องคัดค้านให้คนอื่นกลุ่มหนึ่งไม่ได้รับสิทธิเดียวกัน เพียงเพราะพวกเขาแตกต่างหรือถูกมองว่าไม่ปกติในกรอบจารีต วนไปยังคำถามแรกเริ่มของงานชิ้นนี้ว่า “ทำไมถึงต้องมีคนคัดค้านหากคนเพศเดียวกันจะแต่งงานกัน”? แต่ในขณะเดียวกันความข้องใจของคนๆ หนึ่ง หรือเพียง

บางกลุ่ม ก็ไม่ควรเอามาเป็นบรรทัดฐานของสังคมได้ เพียงแต่สังคมให้สิทธิในการเลือก และสิทธินั้นก็อาจถูกคัดรอน หรือ ถูกจำกัดขอบเขตได้เช่นกัน

ประเด็นที่ของกระแสสังคมซึ่งกำลังเป็นที่ถกเถียงจากกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับ พรบ.ชีวิตคู่ หรือ กฎหมายการสมรสเท่าเทียมนั้น จึงมีความเชื่อมโยงเกี่ยวข้องกับแนวคิดนิติปรัชญา สำนักความคิดทางกฎหมาย ซึ่งมีอิทธิพลในการเป็นฐานในการเป็นเกณฑ์ตัดสินในการร่างกฎหมาย รวมไปถึงแนวคิดทางด้านสิทธิมนุษยชน สิทธิพลเมือง ส่งผลได้ผลเสียอันจะก่อให้เกิดประโยชน์หรือโทษต่อรัฐและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในขณะเดียวกัน สังคมไทยมีภูมิปัญญาที่สำคัญ คือ แนวคิดทางจริยศาสตร์ของพุทธปรัชญาเถรวาท หรือ เรียกว่า พุทธจริยศาสตร์ มีฐานะเป็นรากฐานของการกล่อมเกลาคความประพฤติอันดีงามของคนในสังคม

สำนักความคิดทางกฎหมาย (school of legal thought) หมายถึง แนวความคิดหรือทฤษฎีทางกฎหมายของนักปรัชญาทั้งหลายซึ่งมีความคิดตรงกันแม้ว่าแต่ละคนหรือแนวความคิดแต่ละอย่างเกิดขึ้นต่างสมัยกันก็ตาม สำนักความคิดทางกฎหมายที่สำนักมีหลายสำนัก โดยสามารถจำแนกดังนี้ (1) สำนักกฎหมายธรรมชาติ (2) สำนักกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง (3) สำนักกฎหมายฝ่ายคอมมิวนิสต์ (4) สำนักกฎหมายฝ่ายสังคมวิทยา (5) สำนักกฎหมายฝ่ายสังคมนิยม (6) สำนักกฎหมายฝ่ายประวัติศาสตร์ สำหรับบทความนี้จะนำเสนอ ทฤษฎีที่เป็นแนวคิดหลักสองสำนักความคิดทางกฎหมาย คือ สำนักกฎหมายธรรมชาติ และสำนักกฎหมายบ้านเมือง

สำนักกฎหมายธรรมชาติ (Nature Law School / Legal Naturalism) แนวคิดหลักสำคัญในทางนิติปรัชญาของสำนักกฎหมายธรรมชาติ เกิดจากการตั้งคำถามว่า เมื่อเราทราบกันดีอยู่แล้วว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมาย และเกิดขึ้นตามความจำเป็นของธรรมชาติเมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกัน ปัญหาที่วุ่นคือเมื่อมนุษย์เป็นผู้สร้างกฎหมาย ดังนั้นควรจะมีหลักอะไรเพื่อยึดเป็นแนวทางในการสร้างกฎหมาย นักนิติปรัชญากลุ่มหนึ่งจึงเสนอว่าต้องหาต้นแบบที่จะนำมนุษย์ไปสู่สิ่งที่ดีงาม ละเว้นสิ่งที่ควรเว้น ทำในสิ่งที่ควรทำ จึงเป็นที่มาของแนวคิดนิติปรัชญาสำนักกฎหมายธรรมชาติ คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดแบบแผนการปฏิบัติของมนุษย์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ไม่ได้เกิดจากความจำนงของผู้ใด มีลักษณะเหมือนกันในทุกหนแห่ง โดยเน้นว่ากฎเกณฑ์ต่างๆมีระเบียบอยู่โดยธรรมชาติของมันเอง ไม่ขึ้นอยู่กับการเอาใจของบุคคล มนุษย์เพียงแต่ใช้สติปัญญาไปค้นพบเท่านั้น (ภริชญา วัฒนรุ่ง, 2554, หน้า 33-36)

กฎหมายธรรมชาติทฤษฎีแรก มีสิ่งที่จะนำมาประกอบใช้คือ ความจริง ข้อความคิด รู้จักตนเอง จริยธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม จาริตประเพณี สามัญสำนึก เหตุผลอันชอบธรรมตามธรรมชาติและศีลธรรม กฎหมายธรรมชาติทฤษฎีที่สอง มีสิ่งที่จะนำมาประกอบใช้คือ สิทธิ เสรีภาพ สิทธิมนุษยชน กฎหมายที่เป็นธรรม คุณค่าทางจริยธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม เหตุผลอันชอบธรรมตามธรรมชาติ และหลักศีลธรรมของกฎหมาย

สำนักกฎหมายบ้านเมือง (Positive Law School /Legal Positivism) สำนักความคิดปฏิฐานนิยมทางกฎหมาย (Legal Positivism) สำนักกฎหมายบ้านเมือง เป็นแนวความคิดปฏิเสธกฎหมายที่สูงกว่า (Higher Law) หรือกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) สิ่งที่ยอมรับเป็นกฎหมายที่แท้จริงคือกฎหมายบ้านเมืองหรือกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่เท่านั้น กฎหมายบ้านเมือง เป็นกฎหมายที่ตั้งอยู่ได้โดยไม่ต้องอาศัยกฎหมายที่สูงกว่าเนื่องจากถือว่ารัฐอธิปัตย์มีอำนาจสูงสุดที่จะออกกฎหมายใดก็ได้ โดยมีอาจโต้แย้งถึงความถูก ความผิด ความดี ความชั่ว ยุติธรรม อยุติธรรม เพราะถือว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากกฎหมายที่รัฐอธิปัตย์มีอำนาจที่จะบัญญัติขึ้น (ปรีดี เกษมทรัพย์, 2557, หน้า 326-328)

ข้อสังเกตที่เด่นชัดของสำนักกฎหมายบ้านเมือง คือ (1) กฎหมายทันสมัยกับเหตุการณ์ปัจจุบัน (2) ยอมรับการนำกฎหมายของประเทศอื่นมาใช้ในประเทศตน (3) เน้นนิติบัญญัติ (4) ไม่เน้นความยุติธรรมตามธรรมชาติแต่เน้นความยุติธรรมในตัวบทกฎหมายเท่านั้น ซึ่งโดยสรุปแล้ว แนวคิดของสำนักกฎหมายบ้านเมืองมีความคิดว่ากฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในบ้านเมืองซึ่งบัญญัติโดยรัฐเป็นกฎหมายที่แท้จริงมีความสมบูรณ์ในตัวเองไม่มีกฎหมายอื่นที่เหนือกว่า การแก้ไขข้อพิพาททั้งปวงให้คิดจากกฎหมายบ้านเมืองที่ใช้บังคับกันอยู่โดยไม่ต้องพึ่งพาหลักการอื่นใดที่สูงกว่า

เหตุผลของฝ่ายสนับสนุนประโยชน์นิยม หรือ แบบอรรถประโยชน์ของสังคม (utilitarianism) ว่าคือทัศนะทางจริยศาสตร์ที่ถือเอาประโยชน์สุขเป็นเกณฑ์ตัดสินความผิดถูกชั่วดี กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือว่าเป็นการกระทำที่ดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540, หน้า 101) กล่าวคือ การกระทำที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด ถือเป็นการกระทำที่ดี เนื่องจากเป็นจริยศาสตร์ที่เน้นเป้าหมาย (Ends Ethics) จึงพิจารณาความถูกผิดของการกระทำที่ผลของการกระทำ โดยไม่นำตัวการกระทำมาตัดสิน ไม่ว่าการกระทำนั้นจะประกอบด้วยเจตนาดีหรือไม่ก็ตามสาระสำคัญของประโยชน์นิยมถือ ความสุขจึงเป็นตัวตัดสินว่าการกระทำดี ไม่ดี ควร ไม่ควร ถูกหรือผิด ถ้าการกระทำใดที่กระทำแล้วให้ประโยชน์สุขมากกว่าก็ถือว่าการกระทำนั้นดีกว่า และควรกระทำมากกว่าประโยชน์สุขในที่นี้ไม่ใช่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่หมายถึงประโยชน์สุขของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตาม “หลักมสุข” ที่ว่า ความสุขที่มากที่สุด ของคนจำนวนมากที่สุด ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงโทษหรือความทุกข์ที่จะเกิดขึ้นด้วย โดยทุกข์หรือโทษที่เกิดขึ้นต้องไม่มากกว่าประโยชน์ที่ได้รับ และในบางกรณีที่ต้องเลือกกระทำเนื่องจากทุกทางเลือกนั้นล้วนแต่ก่อให้เกิดความทุกข์ ก็ให้ถือว่าการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์น้อยกว่าเป็นการกระทำที่ให้ความ สุขมากกว่าทางเลือกอื่น ประโยชน์นิยมเป็นแนวคิดที่มีเสน่ห์ดึงดูดนักศึกษาและผู้สนใจเรื่องทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประโยชน์นิยมยังเป็นปรัชญาที่รองรับรัฐสวัสดิการในยุคปัจจุบัน ประเด็นอยู่ที่ว่า แนวคิดนี้เสี่ยงส่วนใหญ่สามารถชนะเสียง ส่วนน้อยได้อย่างชอบธรรม ดังนั้นในหลักการตามแนวคิดประโยชน์นิยมของจอห์น สจิวต มิล (John Stuart Mill) ที่กล่าวถึงหลักการว่าด้วยอำนาจของสังคมในการจำกัดเสรีภาพส่วนบุคคล คือ 1) ถ้าการกระทำของบุคคลนั้น

ไม่ส่งผลกระทบต่อคนอื่นในทางเสียหาย หรือหากมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของบุคคลคนนั้น แต่มีเพียงเจ้าตัวเท่านั้นที่ได้รับผลกระทบ สังคมไม่มีสิทธิในการออกกฎหมายห้ามการกระทำนั้น แม้ว่าสังคมจะไม่ชอบการกระทำนั้นก็ตาม 2) แต่ถ้าการกระทำของบุคคลนั้นส่งผลกระทบต่อผู้อื่นในทางเสียหาย สังคมมีสิทธิอันชอบธรรมที่จะออกกฎหมายห้ามหรือเอาผิดจากการกระทำนั้น

มนุษย์แต่ละคนมีความคิดบนพื้นฐานที่หลากหลายต่างกัน มาตรฐานทางด้านศีลธรรมในใจก็ไม่เหมือนกัน เมื่อมาอยู่รวมกัน สังคมจึงเป็นที่รวมของคนที่มีมาตรฐานศีลธรรมที่ไม่เท่ากันในสังคมนั้นๆ คนส่วนใหญ่เชื่อว่าสิ่งที่ศาสนาของสังคมตนสอนเป็นเรื่องที่ดีงาม อีกทั้งศาสนาก็เป็นเรื่องของความเคารพ ศรัทธา เป็นเรื่องง่ายที่ศาสนาจะกล่อมเกล้าให้คนจำนวนมากในสังคมว่าพฤติกรรมใดก็ตาม แต่ที่ขัดกับหลักคำสอนของศาสนาตนเป็นเรื่องผิด เมื่อผิดก็ไม่ควรอนุญาตให้บุคคลในสังคมได้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา ตัวอย่างเช่นนี้เราพบเสมอในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แม้เวลานี้ก็ยังพบอยู่ เช่นในประเทศที่นับถือศาสนาอิสลาม พฤติกรรมรักร่วมเพศผิดหลักคำสอนของศาสนา เมื่อผิดหลักศาสนาก็ต้องผิดกฎหมายด้วย ตามทัศนะของมิลล์ นี่เป็นตัวอย่างของการที่คนส่วนใหญ่ในสังคมใช้มาตรฐานทางศีลธรรมที่ตนยึดถืออยู่ ตีกรอบจำกัดเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เพื่อให้ปัจเจกบุคคลได้รับการคุ้มครองเสรีภาพ มิลล์จึงได้เสนอว่า ประการแรกสังคมต้องถามก่อนว่าพฤติกรรมส่วนบุคคลนั้นทำให้คนอื่นเดือดร้อนเสียหายหรือไม่ หากไม่สามารถชี้ให้ชัดแจ้งไม่ได้ว่ามีใครได้รับความเดือดร้อนเสียหาย แม้สังคมจะไม่ชอบพฤติกรรมนั้น สังคมก็ไม่อาจออกกฎหมายห้ามหรือเอาผิดได้ มิลล์คิดว่า เป็นธรรมดาที่มาตรฐานทางศีลธรรมของสังคมที่มาจากศาสนานั้นอาจเห็นว่าพฤติกรรมนั้นๆผิดหลักศาสนา แต่ถ้าพฤติกรรมนั้นเพียงแต่ ผิดหลักศาสนาไม่ถึงขั้น ทำให้คนอื่นเดือดร้อนเสียหาย สิ่งที่สังคมจะสามารถทำได้มากที่สุดก็คือ บอกคนผู้นั้นว่า "พฤติกรรมของท่านที่ทำแบบนั้น ศาสนาที่ท่านนับถือสอนว่าผิด ท่านอาจตกนรกได้หลังจากที่ตายไปแล้ว ดังนั้นควรเลิกพฤติกรรมนั้นเสียเถิด" นี่คือนั่นที่เราจะทำได้มากที่สุด แต่จะออกกฎหมายห้ามไม่ได้ เพราะพฤติกรรมนั้นไม่ได้สร้างความเดือดร้อนแก่ใคร เป็นไปได้ที่พฤติกรรมส่วนตัวบางอย่างของบุคคลนั้นเจ้าตัวนั้นแหละที่จะได้รับผลกระทบ เช่นขี้เกียจทำงาน หรือ กินอาหารขยะเป็นภัยแก่สุขภาพ หากสังคมปรารถนาดีต่อเขาก็ทำได้อย่างมากที่สุดคือแนะนำ แต่จะออกกฎหมาย ห้ามเล่นเกมส์ ใครเล่นเกมส์ในเวลาราชการ หรือ เวลาทำงาน นายจ้างสามารถฟ้องติดคุกได้ หรือห้ามกิน ลาบควายดิบติดต่อกันเกินสามวัน ใครกินติดคุกได้ เป็นต้นไม่ได้ เพราะนี่คือการละเมิดเสรีภาพส่วนบุคคล จริยอยู่คนเล่นเกมส์หรือคนกินลาบดิบหรือพวกอาหารขยะเป็นคนที่น่าหวง เพราะทำร้ายตน แต่ก็ช่วยอะไรไม่ได้สังคมทำได้อย่างมากที่สุดคือ บอกกล่าวแนะนำ ถ้าเขาไม่ทำตามเราก็ต้องวางอุเบกขา คิดว่าเป็นกรรมของสัตว์ แต่จะหวงเขาอย่างเกินขอบเขตโดยการออกกฎหมายห้าม มิลล์คิดว่าทำไม่ได้ เพราะถ้าเราอนุญาตการกระทำเช่นนี้ได้ จะเกิดปัญหาเรื่องการใช้ความรู้สึกร่วมของคนส่วนใหญ่ไปกดขี่บีบคั้นปัจเจกบุคคลในที่สุด "ความสุขซึ่งใช้เป็นมาตรฐานของประโยชน์ที่จะตัดสินว่าการกระทำใดถูก มีใช้ความสุขส่วนตัวของผู้กระทำ แต่ของคน

ทุกคนที่เกี่ยวข้องระหว่างความสุขของผู้กระทำกับของผู้อื่น ประโยชน์นิยมเรียกร้องให้ผู้กระทำวางตัวเป็นกลางอย่างเข้มงวด โดยทำตัวเป็นเหมือนผู้ดูไม่เข้าข้างใด ” (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532, หน้า 159) หากพิจารณาหลักการปกป้องเสรีภาพของปัจเจกบุคคลจากการถูกกดขี่โดยคนส่วนใหญ่นี้กับหลักอรรถประโยชน์ที่กล่าวข้างต้นเราจินตนาการต่อไปได้ด้วยตนเองว่า แท้ที่จริงแล้วประโยชน์ของคนส่วนใหญ่นั้นมีความหมายเจาะจงบางประการ ไม่ได้หมายความว่าเอาตามอำเภอใจของใครก็ได้ที่เป็นคนจำนวนมากความหมายที่เจาะจงที่ว่านี้ก็คือ ประโยชน์ของคนส่วนใหญ่จะต้องไม่ขัดกับการละเมิดเสรีภาพของคนส่วนน้อย ซึ่ง จอห์น สจิวท มิลล์ (John Stuart Mill) ได้เขียนไว้ในหนังสือ ออนลิเบอร์ตี้ (On Liberty) หรือความเรียงเรื่องเสรีภาพ โดยมิลล์ยึดหลักการว่า อิสระเสรีภาพของบุคคลย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่นใดโดยไม่ได้คำนึงถึงศีลธรรมของบุคคล หากการกระทำใดไม่ได้ก่อให้เกิดอันตราย (Harm) ต่อผู้อื่น แม้จะเป็นการก่ออันตราย (Harm) แก่ตนเอง รัฐก็ไม่ควรกำหนดให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในการกระทำของตน เงื่อนไขที่รัฐเข้าไปกำหนดความผิดได้ คือ การกระทำนั้นก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้อื่นเท่านั้น (ภทรพร สิริริกาญจน, 2554, หน้า 81-101)

เหตุผลของฝ่ายคัดค้าน ความขัดแย้งระหว่างศาสนากับแนวคิดที่ไม่อิงอยู่กับศาสนา มักปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ในการกำหนดกติกาสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่เรียกว่ากฎหมาย มีแนวคิดที่สำคัญอยู่สองสำนักในทางนิติปรัชญาที่ขัดแย้งกันมาตลอด คือ แนวคิดแบบที่เห็นว่าศีลธรรมจากศาสนาที่สังคมนั้นยึดถืออยู่ ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างของกฎหมายสำหรับใช้ในสังคมนั้น กับแนวคิดแบบที่เห็นว่ากฎหมายเป็นกิจกรรมที่ควรกระทำโดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงความเชื่อจากศาสนา แม้ว่าความเชื่อนั้น จะมาจากศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นยึดถือก็ตาม สาระสำคัญแบบแรก ในทางนิติปรัชญาเรียกว่า (Legal Moralism) แพทริก เดฟลิน (Patrick Devlin) เป็นนักปรัชญาและนักกฎหมายคนสำคัญของสำนักนี้ เชื่อว่า ศีลธรรมเป็นโครงสร้างหลักของสังคม หากอุปมา ก็คงเปรียบได้กับโครงสร้างกระดูกที่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างหลักให้เนื้อหนังของมนุษย์ให้เกาะอาศัยเป็นรูปร่างอยู่ได้ หากโครงสร้างกระดูกผุร่อนอ่อนแอ ชีวิตทั้งชีวิตก็จะถูกกระทบยาแย่ไปหมด เช่นเดียวกัน หากศีลธรรมของสังคมเสื่อมทราม สังคมนั้นย่อมไม่อาจดำรงอยู่ได้ ในทัศนะของเดฟลิน ศีลธรรมของศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งยวดต่อเสถียรภาพของสังคม และเมื่อศาสนามีความสำคัญมากขนาดนั้น ศาสนาก็สมควรมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาและโครงสร้างของกฎหมาย และหากมองมุมกลับ กฎหมายก็มีหน้าที่โดยตรงในการพิทักษ์ศีลธรรมของสังคม (สมภาร พรหมทา, 2550, หน้า 54-57)

สมัยหนึ่ง ประเทศอังกฤษมีกฎหมายเอาผิดกับ ผู้มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ ถือว่ามีความผิดทางอาญา มีโทษต้องจำคุก ทำไมสังคม (อังกฤษตอนนั้น) จะยังคงมีกฎหมายเอาผิดอยู่ เรื่องรักร่วมเพศนั้นยังเห็นได้ชัดว่าการมีกฎหมายเอาผิดนั้นไม่ชอบด้วยเหตุผลเลย เพราะนั่นเป็นเรื่องส่วนตัวของเขา รัฐสภาอังกฤษตอนนั้นได้ตั้งคณะทำงานศึกษากฎหมายเกี่ยวกับสองเรื่องที่ว่านี้ โดยมีรายงานเสนอรัฐสภาในต่อมาว่า “สมควรยกเลิก” โดยให้เหตุผลว่า กฎหมายดังกล่าวเป็นการล่วงละเมิดเสรีภาพส่วนตัวของบุคคล

แพทริก เดฟลิน (Patrick Devlin) ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพที่จอห์น สจวร์ต มิลล์ (John Stuart Mill) เสนอ ซึ่งอังกฤษในขณะนั้นถือว่าได้รับอิทธิพลความคิดทางปรัชญาของมิลล์ เช่น ที่ปรากฏในหนังสือที่ชื่อ On Liberty เดฟลิน (Patrick Devlin) ให้เหตุผลโต้แย้งความคิดของมิลล์ หลักๆ มีอยู่ว่า หากคนในสังคมจำนวนมากประพฤติตนเสื่อมเสีย แต่เรื่องเหล่านี้ตีความว่าเป็นเรื่องส่วนตัวของเขาเหล่านั้น รัฐไม่มีสิทธิไปก้าวก่าย เพราะให้เหตุผลว่า เคารพในเสรีภาพส่วนบุคคล แม้จะเป็นเสรีภาพที่ถูกใช้ไปกับเรื่องเสเพลหรืออบายมุขก็ตาม แต่ท้ายที่สุดในระยะยาว นั่นคือการบ่อนทำลายความมั่นคงระดับโครงสร้างสังคม เช่น ถ้าหากประเทศมีพลเมืองกินเหล้าเมายา เที่ยวกลางคืน หรือซี้เกียจไม่ทำงานกันมากๆ สังคมก็จะอ่อนแอ จริงอยู่ที่ไม่ปฏิเสธว่า การกินเหล้า เที่ยวกลางคืน หรือ การนอนบิตติดเสื้อซี้เกียจทำงานนั้นจะเป็นเรื่องส่วนตัวของประชาชน ถ้าจะเกิดผลเสีย ผลเสียที่ว่าก็เป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่การมองแบบนี้ สำหรับเดฟลิน ถือว่าเป็นพิจารณาในเชิงรูปธรรม ซึ่งเป็นกรอบการมองที่แคบ นั้นหมายความว่ายังมีผลเสียที่เป็นนามธรรมและจะส่งผลอันน่ากลัวในระดับโครงสร้าง ซึ่งหลักการที่มิลล์เสนอไม่ได้กล่าวถึง ผลเสียอันเป็นนามธรรมเมื่อเพาะบ่มนานเข้าจะส่งผลกระทบมากกว่าเพราะเป็นการกระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นในทัศนะของ แพทริก เดฟลิน (Patrick Devlin) จึงเห็นว่า บทบาทหนึ่งของกฎหมาย คือการเป็นเสาหลักในการค้ำจุนความมั่นคงของสังคม

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกรักร่วมเพศ คือความมั่นคงทางศีลธรรม อุปมาเหมือนบ้านเรือนต้องมีเสาและโครง หากสังคมที่มีผู้คนใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเสเพล ไม่มีศีลธรรม ไร้มารยาท และยางอาย คนเหล่านี้พวกเขาอาจไม่ได้ละเมิดใคร แต่ถ้าสังคมเต็มไปด้วยคนประเภทนี้ก็เปรียบเสมือนบ้านที่มีโครงและเสาที่ผุกร่อนถูกกัดกินด้วยปลวกและมอด รอวันผุพัง หากเราต้องการให้สังคมเข้มแข็ง โครงสร้างแข็งแรง เดฟลิน เสนอว่า สมควรต้องมีกฎหมายที่คอยควบคุมดูแลพฤติกรรมอันจะล้ำเส้นจริยธรรมของสังคมจะรับได้ จะอ้างว่าเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ได้เด็ดขาด การมีพฤติกรรมกรักร่วมเพศ ถือว่า เป็นตัวอย่าง พฤติกรรมอันเข้าข่ายที่ศีลธรรมของสังคมจำเป็นต้องเข้าไปเกี่ยวข้องผ่านทางกฎหมายเนื่องจากการประพฤติทางเพศที่ผิดศีลธรรม จัดว่าเป็นสิ่งที่ทำลายสายใยทางศีลธรรม ดังนั้นรัฐจึงต้องมีสิทธิที่จะออกกฎหมายเพื่อควบคุมความประพฤติทางเพศ

เดฟลิน วิเคราะห์แนวคิดแบบมิลล์ ว่าเป็นแนวคิดที่ไม่ให้ความสำคัญแก่ศีลธรรม สำหรับเดฟลิน การกระทำบางอย่าง เช่นการมีความสัมพันธ์ทางเพศในหมู่คนเพศเดียวกันอย่างสมัครใจ และเป็นผู้ใหญ่ที่บรรลุนิติภาวะแล้ว แม้ไม่ชัดเจนว่าเป็นพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นในสังคมเดือดร้อน แต่เนื่องจากพฤติกรรมเหล่านี้ โดยสามัญสำนึกของคนทั่วไป ย่อมรู้ด้วยมโนธรรมสำนึกว่า เป็นสิ่งผิดศีลธรรม การปล่อยให้มีพฤติกรรมเหล่านี้ ก็เท่ากับว่ากฎหมายเปิดช่องให้แก่อิทธิพลของสังคม เดฟลินกล่าวว่า หากคนส่วนใหญ่ในสังคม มีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรมเช่นนี้ อนาคตของสังคมก็มีแต่จะก้าวไปสู่หายนะพินาศล่มจมเท่านั้น จริงอยู่ว่า ในสังคมหนึ่ง ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นพวกกรักร่วมเพศ เราไม่อาจพูดได้ว่าเขาเหล่านั้นละเมิด

หรือทำให้ใครเดือดร้อน แต่สังคมแบบนี้เป็นสังคมที่น่าอยู่หรือไม่ มีอนาคตสดใสหรือดิ่งลง เราทุกคนย่อมรู้อยู่แล้วในใจ การออกกฎหมายห้ามแสดงพฤติกรรมที่น่าละอายและผิดศีลธรรมที่แม้จะเป็นเรื่องส่วนตัว และดูเหมือนจะไม่ได้ไปทำให้ใครเดือดร้อนหรือหนักหัวใคร ตามความคิดของมิลล์ ลักษณะนี้ เดฟลินกล่าวว่าเหมือนการออกกฎหมายห้ามก่อการกบฏ กฎหมายสองข้อนี้ต่างกันในเรื่องหา แต่จุดประสงค์ตรงกัน คือ พิทักษ์ความมั่นคงของสังคมนั่นเอง

แนวคิดแบบ Legal Moralism คือตัวอย่าง ของความพยายามนำเสนอเนื้อหาของกฎหมายที่ใช้ในสังคมนั้นๆ อันที่จริงศีลธรรม (ศาสนา) เคยมีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมมา ยาวนานในอดีต และแม้ปัจจุบัน ศีลธรรมบางระบบ เช่น ศีลธรรมในศาสนาอิสลาม ก็ยังมีบทบาทเช่นนั้น อยู่อย่างมั่นคง จะอย่างไรก็ตาม เมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ ศีลธรรมในศาสนาที่เคยมีบทบาทในอดีต ถูกตั้งคำถาม กันมากขึ้น โดยนักปรัชญาสังคมและการเมืองสมัยใหม่ คำถามหลักข้อหนึ่งที่ศาสนาถูกถามกันมากก็คือ บทบัญญัติทางศาสนามีความชอบธรรมเพียงใดในการเข้ามามีบทบาทกำหนดเนื้อหาของกฎหมาย

ความหลากหลายทางเพศบริบทสังคมไทยมีข้อเท็จจริงว่า คนที่มีพฤติกรรมรักในเพศเดียวกันมี อยู่ในสังคมมนุษย์มานานแล้ว จนนานเข้าอาจมองว่าเป็นเรื่องปกติในบางสังคมและเป็นเรื่องเปิดเผยกันได้ ในอีกหลายสังคม สังคมไทยเองก็เช่นกัน ปัจจุบันมีการยอมรับและให้โอกาสกลุ่มคนเหล่านี้ได้อย่างเปิดเผย มากขึ้น จากเดิมในอดีตที่มีการกีดกันพฤติกรรมของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมาเป็นเวลานาน โดยสรุปประเด็นว่าสถาบันศาสนาบางศาสนาปฏิเสธพฤติกรรมดังกล่าว ทำให้คนรักเพศเดียวกันถูกปฏิเสธ จากศาสนาโดยสิ้นเชิง (จริยวรรณ จันทรแดง และคณะ, 2556, หน้า 370) แต่เนื้อแท้ของคำสอนในศาสนา นั้นไม่ได้ปฏิเสธหรือประณามพวกเราร่วมเพศแต่อย่างใด ทักษะของสังคมในทางลบ คือมุมมองที่ว่า กลุ่ม บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ เป็นกลุ่มคนที่มีความผิดปกติ พฤติกรรมที่แสดงออกขัดต่อโลกทัศน์ และมโนทัศน์ของตนที่ต้องการจะเห็นอยากให้เป็น จึงมีการนำคำสอนทางศาสนามาตีความและอธิบายให้ สอดคล้องกับทิศทางที่ตนต้องการ กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศจึงไม่สามารถเข้าถึงอำนาจ สวัสดิการ และ ผลประโยชน์ในรูปแบบที่พวกเขาควรจะได้รับ ซึ่งสังคมไทยมีทัศนคติเพศที่สาม แบ่งออก เป็น สามกลุ่มด้วยกัน (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2545, หน้า 80) กลุ่มที่ (1) : มองว่าเพศที่สามผิดปกติ วิปริต และ มีความหมายในเชิงจริยธรรมด้วย คือ มองว่าเป็นความเลว ชั่ว กลุ่มที่ (2) : มองว่าเพศที่สามผิดปกติ วิปริต แปลกประหลาด แต่ไม่ได้ประณาม หรือ ตัดสินว่าดี-ชั่ว เพียงแต่หยอกล้อเพื่อความสนุกสนาน ซึ่งทัศนคติ ของกลุ่มที่สองนี้ เป็นของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทย กลุ่มที่ (3) : เป็นทัศนคติของคนที่มีการศึกษาและมีความ คิดค่อนข้างไปทางเสรีนิยม โดยมองว่าเป็นสิทธิ ของทางเลือกวิถีชีวิต ที่ไม่ได้สร้างความเดือดร้อนหรืออันตราย แก่ใคร

แนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชน (Human Rights) ได้มีมาเป็นเวลานาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการ ค้ำครองมนุษย์ทุกคนให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งโดยธรรมชาติของมนุษย์ เมื่อรู้สึกว่าเป็น

ได้รับความเป็นธรรม ถูกข่มเหงหรือล่วงล้ำสิทธิก็จะเรียกร้องสิทธิดังกล่าว รัฐเองก็ต้องพยายามตอบสนองให้การปกป้องและคุ้มครองสิทธิของคนเหล่านั้น ทั้งผู้เสียหายหรืออาชญากรเองในฐานะมนุษย์เพื่อความสงบสุขของสังคมในภาพรวม จึงเป็นที่มาของหลักสิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์เกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกันแห่งศักดิ์และสิทธิ เพื่อดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ศาสนา สถานภาพทางกายภาพและสุขภาพ รวมไปถึงความเชื่อทางการเมือง หรือความเชื่อ ที่ขึ้นกับบริบทสังคม สิทธิทางสถานะและการครอบครองทรัพย์สิน หากไม่เป็นไปตามสิทธิขั้นพื้นฐาน (ชะวักชัย ภาติณฐ, 2546, หน้า 29-30)

ความเสมอภาคของความหลากหลายทางเพศ ผ่านมุมมองของพุทธจริยศาสตร์พุทธศาสนามีหลักคำสอนที่สามารถนำมาใช้อธิบายความเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ สามารถมีโอกาสในสังคมมากขึ้น คือ หลักคำสอน “ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์” โดยมีหลักจริยศาสตร์ที่มองว่า ความหลากหลายทางเพศนั้น ไม่ได้เป็นพฤติกรรมที่ผิดศีลแต่มีหลักให้พึงสำรวมระวังในกาม ซึ่งหมายรวมถึงเรื่องเพศโดยมีนัยสำคัญ ทั้งนี้คนในสังคมควรให้ความรักและความเห็นอกเห็นใจ ต่อการตกเป็นเหยื่อของการถูกรังเกียจเหยียดฉันท้อย่างพวกคนเหล่านี้ (หรินวิทย์ กนกศิลป์ธรรม, 2556, หน้า 101) แต่มีข้อถกเถียงกันในประเด็นว่า ชายที่มีพฤติกรรมรักร่วมเพศ สามารถอุปสมบทเป็นพระภิกษุในพุทธศาสนาได้หรือไม่ หากใช้จุดยืนจากพุทธศาสนา พฤติกรรมดังกล่าวนี้ไม่ถูกต้อง เป็นพฤติกรรมต้องห้าม ขัดต่อหลักศีลธรรม ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีท่าทีปฏิเสธกลุ่มคนรักร่วมเพศ จริงอยู่ในพระไตรปิฎกในส่วนที่เป็นพระวินัย มีข้อห้ามมิให้กระเทย หรือผู้ชายที่มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้หญิงทำการอุปสมบท (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2539, หน้า 224) แต่ถ้าพิจารณาในส่วนของอรรถกถา ปันทกวัตถุ สมันตปาสาทิกา อรรถกถาแห่งพระไตรปิฎก ได้อธิบายไว้ชัดเจนว่า บัณเฑาะ ที่หมายถึงกระเทย หรือ เกย์ บางประเภทห้ามบวช และ บางประเภทบวชได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

แต่นั่นไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แม้ว่าชายที่มีความหลากหลายทางเพศจะไม่สามารถบวชได้เลยในพุทธศาสนาจริง ไม่ได้หมายความว่าพุทธศาสนาต่อต้านบุคคลที่มีพฤติกรรมทางเพศดังกล่าว เป็นเพียงเงื่อนไขที่เป็นบริบททางพระธรรมวินัยเท่านั้น หากมีผู้ที่มีบุคลิกลักษณะและพฤติกรรมแบบนี้ในพุทธศาสนา จะทำให้ภาพรวมของคณะสงฆ์ไม่สง่างาม อาจมีการตีตราเพ่งโทษจากชาวโลกเกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังส่งผลเสียต่อการผิตวินัยสงฆ์ได้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อย่างในกองทัพสหรัฐมีระเบียบในการรับสมัครทหารที่เป็นชาย-หญิงเท่าเท่านั้น กองทัพสหรัฐคิดว่า กองทัพนั้นมีภารกิจที่เฉพาะบางอย่างที่ต้องการผู้ชายเต็มร้อย แต่ถ้าในกองทัพมีผู้ชายที่เป็นเกย์ จะทำให้พันธะหน้าที่ในแง่การเป็นทหารเป็นอุปสรรคซึ่งในแง่สิทธิมนุษยชน กระเทย หรือ เกย์นั้นก็เป็มนุษย์เหมือนกัน เพียงแต่ว่าเขาไม่เหมาะที่จะเป็นทหารในทำนองเดียวกันกับที่ไม่เหมาะที่จะเป็นพระในพุทธศาสนา ซึ่งเขาก็ยังสั่งสมบุญและปฏิบัติธรรมได้เพศคฤหัสถ์ แต่ข้อเท็จจริง ก็พบเห็นพระภิกษุที่มีพฤติกรรมและบุคลิกลักษณะดังกล่าวให้พบเห็นทั่วไป ซึ่งอาจตีความ

ว่าเป็นบัณฑิตะประเภทที่สามารถบวชได้ ถ้าหากไม่ได้ละเมิดหรือทำผิดพระธรรมวินัย ก็มีสถานะภาพเป็นภิกษุในพุทธศาสนาตามปกติ

พุทธศาสนามีทัศนะว่า มนุษย์แต่ละคนอาจแตกต่างกันที่เชื้อชาติ เพศ และองค์ประกอบที่สังคมกำหนดกันขึ้น แต่เมื่อพิจารณาและทอนองค์ประกอบจะพบว่า มนุษย์แต่ละคนต่างประกอบขึ้นจากชั้น 5 ซึ่งอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรมทั้งสิ้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, หน้า 16-29) มนุษย์ไม่ได้แตกต่างกันในความจริงระดับปรมาตม ส่วนในด้านการพัฒนาตนตามหลักศีลธรรม ไม่ว่าเพศหญิง เพศชาย หรือ ความหลากหลายทางเพศ ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติตนเพื่อบรรลุนิพพานเลย ซึ่งถ้าหากพิจารณาตามหลักเหตุปัจจัยจะพบว่า การที่บุคคลมีเพศสภาพที่แปลกแยกจากเพศสรีระ นั้นเป็นผลจากกรรมในอดีต ถัดจากนั้นมาก็ถือว่าเป็นกระบวนการทางกายภาพ ซึ่งไม่มีค่าทางจริยธรรม เทียบเคียงกับผู้ที่มีสายตาผิดปกติไปทำเลสิก (LASIK) แก้ปัญหาสายตา เป็นการกระทำทางกายภาพไม่มีสภาพเป็นกุศลหรืออกุศล (สมภาร พรหมทา, 2549, หน้า 41)

ศีลห้าคือจริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนา โดยจะเห็นว่าศีลแต่ละข้อมีเนื้อหาที่เรียกร่องมาตรฐานขึ้นพื้นฐานสำหรับความสงบสุขของสังคม ขาดศีลข้อใดข้อหนึ่งไป สังคมย่อมไม่สามารถดำรงความปกติสุขอยู่ได้ จุดมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ที่ชัดเจนทางปรัชญาสังคมอันเป็นจุดตั้งต้นในการบัญญัติศีลห้า คือ สิทธิ (right) คำที่สองคือ ความรับผิดชอบ (obligation) แม้ในทางคัมภีร์จะไม่มีคำว่า สิทธิปรากฏ แต่แนวคิดที่ปรากฏผ่านหลักธรรม บอกชัดเจนว่า พุทธศาสนารับรองว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยคุณค่าบางอย่างทำให้สามารถอ้างได้ว่าเจ้าตัวเป็นเจ้าของชีวิตและสิ่งที่เขาสร้างสรรค์อย่างชอบธรรม มนุษย์ทุกคนย่อมอ้างสิทธิได้อย่างชอบธรรมว่าตนเป็นเจ้าของชีวิต และผู้อื่นก็มีหน้าที่ต้องเคารพสิทธิอันชอบธรรมนี้เช่นกัน ทั้งนี้ศีลห้าเป็นหลักปฏิบัติสำหรับใช้กันในสังคมปุถุชน ไม่ได้วางหลักเกณฑ์ที่ว่านี้สูงส่งจนคนธรรมดาปฏิบัติตามไม่ได้ แม้พุทธศาสนาจะมีเจตคติว่าคนเรานั้นควรพัฒนาตนเองให้สูงยิ่งขึ้นไปให้ประณีตสุขุมมากขึ้น แต่ศีลห้าทำให้แยกออกว่า อะไรคือ ข้อเรียกร้องขั้นพื้นฐาน อะไรคือเกณฑ์สำหรับวินิจฉัย ควรหรือไม่ควรมีในสังคม และอะไรคือข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับมนุษย์ที่ต้องการพัฒนาตัวให้สูงส่งขึ้นไปเท่านั้นเอง

3. สรุป

อรรถประโยชน์ของสังคม หรือ ปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarianism) คือ ตัวตัดสินว่าอะไรผิดอะไรถูก ย่อมอาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ตรงที่ว่า บ่อยครั้งที่คนส่วนใหญ่อาศัยเสียงที่มากและดังกว่าเอาเปรียบ ย่ำยีคนส่วนน้อย เช่น กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ซึ่งใจความสำคัญของแนวคิดประโยชน์นิยมนั้นคือการบอกว่า “ดี” คือทำแล้วเกิดประโยชน์ ส่วน “เลว” คือทำแล้วเกิดโทษ ซึ่งจริงๆ ไม่ควรได้ชื่อว่าเป็นหลักการทางจริยศาสตร์เลย เพราะไม่ได้พูดถึงเรื่อง “ผิด-ถูก” แต่กลับพูดแต่เรื่องการได้ประโยชน์-เสียประโยชน์ ซึ่งไม่เรื่องของคุณค่า แต่เป็นเรื่องของข้อเท็จจริงเป็นหลัก แต่ท้ายที่สุดการใช้

ปรัชญาประโยชน์นิยม (Utilitarianism) เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การตัดสินใจของสังคม ก็อาจนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ไร้ศีลธรรมได้ เพราะคำว่า “ดี” ตามหลักประโยชน์นิยม หมายถึง การกระทำหรือสิ่งนั้น “สร้างประโยชน์แก่สังคม” ข้อโต้แย้งคือ หากใช้หลักการนี้เป็นฐานทางความคิด ศีลธรรมก็จะอันตรายหายไประหว่างสังคมชั่ววันหนึ่งเนื่องจากได้เสนอเรื่อง “ประโยชน์” เข้าไปแทนที่ “ศีลธรรม” และต้องรับว่ามีความเป็นไปได้ว่าสิ่งที่เป็นประโยชน์ อาจขัดและไม่สอดคล้องกับธรรมในศาสนา ควรพิจารณาเกณฑ์ตัดสินจากพระธรรมวินัยด้วย

ขณะเดียวกัน ระหว่างที่แนวคิดแบบกฎหมายศีลธรรม (Legal Moralism) เห็นว่าศีลธรรมในศาสนาควรมีส่วนกำหนดกฎหมาย ก็มีข้อเสนอดังกล่าวเช่นกันว่า ควรแยกสองเรื่องนี้ออกจากกันตรงที่ว่า ฝ่ายที่ยึดถือศีลธรรมมักจะเข้าใจว่าศีลธรรมแม้จะถือกำเนิดในสังคมโบราณ แต่ก็ยังสามารถใช้อธิบายวินิจฉัยปัญหาจริยธรรมสมัยใหม่ได้ ในขณะที่ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยเข้าใจว่าโลกปัจจุบันเป็นโลกที่ก้าวมาไกลเกินเลยขอบเขตของศีลธรรมแบบโบราณจะตามทันและเข้าใจได้ นอกจากนั้นฝ่ายหลังนี้ยังวิเคราะห์ว่าเนื้อหาของศีลธรรมในศาสนามักจะพูดถึงการผิดศีลธรรมอย่างรวม โดยที่ไม่ได้แยกแยะว่าการกระทำบางอย่างผิดศีลธรรมและทำให้คนอื่นเดือดร้อน เช่น การฆ่าคน การลักทรัพย์ผู้อื่น แต่การกระทำบางอย่างผิดศีลธรรมแต่ไม่ได้ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น การดื่มสุราอยู่ที่บ้านเพียงลำพังคนเดียว ไม่ได้ส่งเสียรบกวนใคร หรือแม้แต่การรักเพศเดียวกันของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ เพราะฉะนั้น ศีลธรรมควรมีส่วนกำหนดเนื้อหาของกฎหมาย คือเนื้อหาส่วนที่กล่าวถึงการผิดศีลธรรมที่สร้างความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้อื่นเท่านั้น ส่วนเจตคติที่เป็นจุดยืนของพระพุทธศาสนาดูเหมือนว่าจะเข้ากันได้กับทั้งสองแนวคิดดังกล่าว โดยเกณฑ์วินิจฉัยความดีความชั่วที่สกัดจากหลักการของศีลห้า คือ 1) สิ่งนั้นเบียดเบียนตนและผู้อื่นหรือไม่ 2) การกระทำนั้นเกิดจากกุศลมูลหรืออกุศลมูล ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบพื้นฐานว่าอะไรดี อะไรชั่วก็คือ ถ้าสิ่งนั้นให้ผลเป็นทุกข์หรือโทษ สิ่งนั้นก็มีความชั่ว ตรงข้าม หากสิ่งนั้นให้ผลเป็นสุขหรือประโยชน์ สิ่งนั้นก็มีความดี เพศสภาพไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้ความดีหรือความชั่ว ซึ่งเชื่อว่าทุกคนต่างก็มีทุกข์เป็นพื้นฐานของชีวิตที่รอการแก้ไขอยู่เสมอเหมือนกัน ได้นำไปเพื่อ “ดับทุกข์” ในชีวิตของเขาเอง แต่ทั้งนี้พฤติกรรมกามกิจก็พึงต้องสำรวมระวัง การก้าวข้ามสิ่งปรุ้งแต่งทั้งปวง ไม่ว่าจะเป็นกายสังขาร วีสังขาร จนกระทั่งจิตสังขาร ในทางพุทธศาสนาร่างกายก็คือสสาร (matter) เป็นรูปธรรม ส่วนความเป็นชายและหญิงเป็นนามธรรม ซึ่งทั้งสองสิ่งคือสิ่งที่ต้องก้าวข้ามเพื่อไปสู่เป้าหมายสุดท้าย คือการไปให้พ้นทั้งจากอำนาจของเพศ เพศสภาพและเพศวิถี เพื่อไปสู่การพ้นทุกข์ แม้จะมองมนุษย์ว่าคือ ชันธ์ห้า ซึ่งมีทุกข์อันสมควรได้รับการปลดปล่อยแต่ในแง่หนึ่งพุทธศาสนาก็มองรับว่ามนุษย์มีอภิมิติหนึ่ง คือคนที่มีตัวตนในสังคม กาลเวลา วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ คนในความหมายนี้หมายถึงสิ่งที่มีเลือดเนื้อ มีความคิด มีรสนิยม ความมุ่งหวัง ความเป็นสิ่งเฉพาะคน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ตลอดจนมีพันธะบางประการต่อครอบครัว สังคมและประเทศชาติ ตลอดจนโลกและจักรวาล

อย่างไรก็ตาม การผลักดันเรื่องสมรสเท่าเทียมให้ผ่านเป็นกฎหมายในไทย ยังคงเป็นประเด็นที่สังคมให้ความสนใจและจับตามอง หากในที่สุดแล้วถูกนำมาปรับใช้เป็นกฎหมายอย่างถูกต้อง นับเป็นก้าวสำคัญของกฎหมายไทย สู่การส่งเสริมความเท่าเทียมและเสมอภาคให้แก่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQIA+) และทุกเพศสภาพในสังคม ซึ่งถือเรื่อง que ที่ทุกคนในสังคมต้องตระหนักร่วมกัน

4. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเปรียบเทียบข้อโต้แย้งทางจริยศาสตร์เกี่ยวกับการเสนอร่าง พ.ร.บ. กฎหมายสมรสเท่าเทียมของกลุ่มบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) โดยได้รับองค์ความรู้ จำแนกออกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอของฝ่ายสนับสนุน มีฐานความคิดทางปรัชญาในเชิงประโยชน์นิยม (Utilitarianism) แม้จะสอดคล้องกับแนวคิดสำนักกฎหมายธรรมชาติ (Legal Naturalism) แต่จุดยืนของหลักการนี้คือ ประโยชน์สุขของคนหมู่มากเป็นเกณฑ์สำคัญ ซึ่งการออกกฎหมายโดยใช้ทฤษฎีสำนักนี้ต้องระมัดระวังเข้าข่ายเผด็จการเสียงข้างมาก เพราะหากกลุ่มคนผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) มีสัดส่วนเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อยในสังคมที่มีวัฒนธรรมเข้มแข็งและปลูกฝังการต่อต้านความหลากหลายทางเพศ นำหนักของการตัดสินใจก็มีแนวโน้มที่จะเอียงไปโน้มน้าวของเสียงส่วนใหญ่ กลับกัน หากกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมีสัดส่วนที่มากกว่าในสังคมนั้น แม้จะมีความเชื่อที่เป็นฐานวัฒนธรรมเดิมที่ต่อต้านหรือไม่เห็นด้วย ก็อาจต้องถูกบีบให้รับสภาพที่ตนไม่ยอมรับ ตามกฎหมายที่ใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ตัดสิน

2. ข้อเสนอฝ่ายคัดค้าน ใช้หลักการ แนวคิดแบบกฎหมายศีลธรรม (Legal Moralism) ซึ่งเข้ากันได้ดีกับสำนักกฎหมายบ้านเมือง (Legal Positivism) แม้ผิวเผินแนวคิดนี้เป็นแบบรัฐาธิปัตย์ใช้อำนาจผ่านนิติบัญญัติและความยุติธรรมที่เน้นตัวบทกฎหมายเป็นสำคัญ แต่ฐานสำคัญที่ใช้ก็อิงอยู่กับหลักจริยศาสตร์ในทางศาสนาที่ออกแบบมาเพื่อใช้เป็นเสาหลักทางศีลธรรมเพื่อค้ำจุนโครงสร้างของแต่ละสังคมให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ให้สามารถควบคุมและบริหารจัดการสังคมได้ ตามตัวบทกฎหมาย แต่ทั้งนี้ก็สามารถปรับตัวบทกฎหมายที่มีให้เข้ากับยุคสมัยรวมถึงยอมรับในการนำกฎหมายของเชื้อชาติหรือวัฒนธรรมอื่นมาร่วมพิจารณา หลายประเทศที่ใช้ฐานแนวคิดนี้จากจริยธรรมในศาสนาหลักของตน ซึ่งย่อมจะส่งผลในเชิงที่สนับสนุน และไม่สนับสนุนกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) ขึ้นอยู่กับกำหนัดเนื้อหาส่วนที่กำหนดเป็นตัวของกฎหมายที่จะมาพิจารณา

3. หลักการ ศีล 5 ในพุทธศาสนา ให้ความชัดเจนในเรื่องของการเคารพ สิทธิ และความรับผิดชอบต่อผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงการตระหนักและให้ความสำคัญในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ จึงถือว่าแนวทางของพุทธศาสนาเปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้สามารถมีโอกาสในสังคมมากขึ้น ทั้งนี้ต้องพิจารณาเรื่องความเหมาะสม ควรหรือไม่ควรด้วย หากจะนำมาวินิจฉัยเพื่อพิจารณาร่วม

กับหลักปรัชญาสองแนวข้างต้น โดยพิจารณาแยกออกเป็นจริยธรรมส่วนบุคคล และจริยธรรมต่อสังคม ตามผังโครงสร้างองค์ความรู้ข้อโต้แย้งทางจริยศาสตร์กฎหมายสมรสเท่าเทียม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จริยวรรณ จันทร์แดง, ณรัตน์ สมสวัสดิ์ และสุภาพพร ผานิต. (2546). ความรุนแรงต่อหญิงรักหญิง: ความผิดปกติของจิตหรือทางเลือกที่เสรีของคนรักเพศเดียวกัน. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- _____. (2549). คุณค่าของชีวิตมนุษย์ตามทัศนะของพระพุทธศาสนากับการประยุกต์ใช้ในทางชีวจริยธรรม. วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 13(2), 6-48.
- ชะวักชัย ภาตินธ. (2546). สิทธิมนุษยชนกับหลักการแห่งพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). สมรสเท่าเทียม คืออะไร ประโยชน์ที่ LGBTQIA+ จะได้รับมีอะไรบ้าง?. เข้าถึงได้จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/life/2420562>
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2545). ว่าด้วย “เพศ” ความคิด ตัวตน และ อคติทางเพศ ผู้หญิง เกย์ เพศศึกษาและกามารมณ์. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ปรีดี เกษมทรัพย์. (2557). นิติปรัชญา. (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธิ์ ปยุตโต). (2549). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ. กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก.

- ภัทรพร สิริวิภาณ. (2554). การศึกษาแนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานเขียนของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). *วารสารศิลปศาสตร์*, 3(2), 81-101.
- ภูริชญา วัฒนรุ่ง. (2554). *หลักกฎหมายมหาชน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- โรงพยาบาลปรีณัฐ สุวรรณภูมิ. (2565). *ทำความเข้าใจ LGBTQ+ โอบกอดความหลากหลายที่ “ไม่จำเป็นต้องรักษา”*. เข้าถึงได้จาก <https://shorturl.asia/Z5jBX>
- วิทย์ วิศุทเวทย์. (2532). *จริยศาสตร์เบื้องต้นกับปัญหาจริยธรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สมภาร พรหมทา. (2540). จริยธรรมสองระบบในพุทธศาสนา: การแสวงหารากฐานปรัชญาสังคมและนิติปรัชญาในพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4(1), 53-69.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). *พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- หริณวิทย์ กนกศิลป์ธรรม. (2556). ความหลากหลายทางเพศในมุมมองจริยศาสตร์ศาสนาคริสต์และพุทธศาสนา. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 35(2), 101-122.

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม: New Normal*

Innovation of Administration in the Prapariyatidhamma School: New Normal

พระครูวินัยธรวรวิทย์ เตชธมฺโม และพระฮอนด้า เข้มมา
Phrakhruwinaithon Worawuth Techathammo and Phra Honda Khemma
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: worawuth2018@gmail.com

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียน ยุค New Normal ถือเป็นการบริหารแนวใหม่ เพื่อให้ผู้บริหารรู้จักวิธีการบริหารจัดการหรือการดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างจากอดีต นวัตกรรมจึงมีการพัฒนาและเกิดขึ้นใหม่อยู่เรื่อยๆ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้อง มีความรู้ ความเข้าใจ ในเครื่องมือที่จะใช้ในการบริหารจัดการ นวัตกรรม ซึ่งในการบริหารโรงเรียนให้ไปสู่เป้าหมายในปัจจุบันนี้ ผู้บริหารจำเป็นต้องนำนวัตกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหาร และให้บุคลากรในโรงเรียนอบรมเรื่องการใช้สื่อการสอนต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามามีบทบาททางสังคมด้วย ดังนั้น การบริหารโรงเรียนให้ประสบผลสำเร็จ ผู้บริหารและบุคลากรจะต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียน สามารถปฏิบัติเป็น ถ่ายทอดได้และรองรับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม; New Normal

Abstract

The school administration innovation under new normal is a new way of an administration of the administrator to know the new methodology of managing or perusing the new life that different that the past. New innovation is under developing and becoming essential in the present society, therefore the administrator needs to know

*ได้รับบทความ: 25 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 16 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565
Received: March 25, 2022; Revised: November 16, 2022; Accepted: December 29, 2022

and understand the tools to manage those new innovations. The school management to achieve the goals, the administrator needs to depend on new innovation by convincing the personals to participate in Training on how to use the media and new technology that existing in the society for teaching Therefore, for the success in school the school administrator needs to have body of knowledge on new innovation to manage the schools that able to practice and transfer those new innovation success fully and effectively for the future.

Keywords: Innovation; An administration of Prapariyattidhamma Schools; New Normal

1. บทนำ

วิถีใหม่ หรือ New normal เป็นการดำเนินการปฏิบัติต่างๆ ที่ไม่คุ้นเคย หรือไม่รู้จัก ไม่เคยใช้ แต่จำเป็นต้องใช้ และมีใช้กันทั่วไป จนเป็นปกติ ซึ่งแต่เดิมไม่ค่อยได้พบเห็น กลายมาเป็นสิ่งที่พบเห็นกัน จนคุ้นเคยเป็นเรื่องธรรมดา วิกฤติการณ์โควิด 19 สร้างปัญหาในการดำรงชีวิตเป็นอย่างมากไม่ว่าจะเป็น การบริหารงานในสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การทำงาน และการเดินทางโดยรถโดยสารสาธารณะ ก็ต้องมีการปรับตัว แม้กระทั่งการออกนอกบ้าน หรือการอยู่ในบ้าน ทำให้สถานศึกษาเปลี่ยนแปลงมาใช้ระบบดิจิทัลที่ทันสมัย เช่น การประชุมออนไลน์ การเรียนการสอนออนไลน์ การเรียนที่บ้าน การทำงานที่บ้าน และที่สำคัญสามารถเปลี่ยนวิถีการบริหารงานมาสู่การใช้ดิจิทัลมากขึ้น

นวัตกรรม (Innovation) เป็นการปฏิบัติและการกระทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือการพัฒนา ดัดแปลงจากของเดิมให้ดียิ่งขึ้น แปรจากเดิมซึ่งก็อาจจะเป็นความคิด วิธีการ อุปกรณ์ และเมื่อนำมาใช้ งานก็ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารโรงเรียนเราก็เรียกว่า นวัตกรรมการบริหารโรงเรียน

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหาร และมีเครื่องมือในการบริหารจัดการ นวัตกรรม และเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนไปสู่ เป้าหมาย การบริหารสถานศึกษาแนวใหม่จึงจำเป็นต้องนำนวัตกรรม มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อให้โรงเรียนมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

2. New Normal

1. ความหมายของ New Normal

มาลี บุญศิริพันธ์ ระบุว่า New Normal หมายถึง ความปกติใหม่ หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ หมายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีตอันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบ จนแบบแผนและ

แนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย

รูปแบบวิถีชีวิตใหม่นี้ ประกอบด้วยวิถีคิด วิถีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร วิถีปฏิบัติและการจัดการ การใช้ชีวิตแบบใหม่เกิดขึ้นหลังจากเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงและรุนแรงอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ปัจจุบันมากกว่าจะดำรงรักษาวิถีดั้งเดิมหรือหวนหาถึงอดีต

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์และธุรกิจ หลังวิกฤตเศรษฐกิจถดถอยทั่วโลกในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 (ค.ศ. 2007-2008) ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบเศรษฐกิจครั้งใหญ่ การจัดการบางอย่างซึ่งแต่เดิมเคยถูกมองว่าผิดปกติ ได้กลับกลายมาเป็นสิ่งที่พบเห็นกันได้ทั่วไป และถูกนำมาใช้ในบริบทอื่นๆ อย่างเช่น ด้านวิทยาศาสตร์ เพื่อสื่อสารและทำความเข้าใจถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์เช่นอุณหภูมิที่สูงขึ้นและความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล

สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 หรือโคโรนาไวรัส ช่วงปลาย พ.ศ. 2562 ถึง พ.ศ. 2563 ซึ่งเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรงจนแพร่กระจายไปในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ผู้คนเจ็บป่วยและล้มตายจำนวนมาก จนกลายเป็นความสูญเสียอย่างใหญ่หลวงอีกครั้งหนึ่งของมนุษยชาติ มนุษย์จำเป็นต้องป้องกันตนเองเพื่อให้มีชีวิตรอดด้วยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดำรงชีวิตที่ผิดไปจากวิถีเดิมๆ

โดยสร้างเสริมปรับหาวิธีการดำรงชีวิตแบบใหม่เพื่อให้ปลอดภัยจากการติดเชื้อควบคู่ไปกับความพยายามรักษาและฟื้นฟูศักยภาพทางเศรษฐกิจและธุรกิจ นำไปสู่การสรรค์สร้างสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เทคโนโลยีใหม่ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการ ตลอดจนพฤติกรรมที่เคยทำมาเป็นกิจวัตรเกิดการบ่เบนออกจากความคุ้นเคยอันเป็นปกติมาแต่เดิมในหลายมิติ ทั้งในด้านอาหาร การแต่งกาย การรักษาสุขอนามัย การศึกษาเล่าเรียน การสื่อสาร การทำธุรกิจ ฯลฯ ซึ่งสิ่งใหม่เหล่านี้ได้กลายเป็นความปกติใหม่ๆ จนในที่สุด เมื่อเวลาผ่านไปจนทำให้เกิดความคุ้นชินก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนในสังคม (Workpointtoday, 2022)

2. การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในยุค New Normal

2.1 พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต จะมีบทบาทมากขึ้นในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการเรียนออนไลน์หรือการทำงานที่บ้าน การประชุมออนไลน์ การสั่งซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค การทำธุรกรรมทางการเงิน หรือการดูละคร ดูหนังผ่านทางออนไลน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่เห็นชัดมากขึ้นแล้วในขณะนี้

2.2 การเว้นระยะห่างทางสังคม จะกลายเป็นความปกติใหม่ของสังคมเช่นกัน ผู้คนจะลดการปฏิสัมพันธ์ไปในสถานที่สาธารณะน้อยลง เน้นการทำกิจกรรมที่บ้านมากขึ้น ลดการเดินทางท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศ

2.3 เทรนด์เรื่องการใส่ใจสุขภาพ ผู้คนจะให้ความสำคัญกับสุขภาพต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งที่ออกจากบ้านเป็นเรื่องปกติ การใช้เจลล้างมือ และสังเกตตัวเองเมื่อไม่สบาย

2.4 การจับจ่ายใช้สอย การตัดสินใจลงทุน จะเป็นไปด้วยความระมัดระวังมากขึ้น เพราะยังไม่แน่ใจกับเศรษฐกิจ ลดการใช้จ่ายสินค้าฟุ่มเฟือย และหันมาซื้อประกันสุขภาพกันมากขึ้น (ข่าวไทยพีบีเอส, 2564)

สรุป New Normal หมายถึง การดำเนินชีวิตแบบใหม่ที่แตกต่างจากอดีต เช่น การบริหารจัดการองค์กร พฤติกรรมการใช้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต การเว้นระยะห่างทางสังคม การจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน และการให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพมากยิ่งขึ้น

3. นวัตกรรม (Innovation)

ความหมายของนวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก Innovare ในภาษาละติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำ ว่า นวัตกรรม ที่รูปศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลี คือ นว + อตต + กรรม กล่าวคือ นว แปลว่าใหม่ อตต แปลว่า ตัวเองและกรรม แปลว่า การกระทำเมื่อนำคำ นว มาสนธิ กับอตต จึงเป็น นวัตกรรม และเมื่อรวมคำ นวัตกรรม มาสมาส กับกรรม จึงเป็นคำ ว่า นวัตกรรม แปลตามรากศัพท์เดิมว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองใหม่

Thomas Hughes (2022) นวัตกรรม เป็นการนำวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลอง หรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆ แล้ว โดยมีขั้นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา

กิริติ ยศยิ่งยง (2552) นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิม แต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

Damanpour (1987) ได้ให้ความหมายว่า “นวัตกรรม” ในแง่มุมของนวัตกรรม องค์กร หมายถึง สิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใช้ในองค์กร และเป็นที่ยอมรับของคนในองค์กร

สรุป นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การปฏิบัติจัดทำหรือการกระทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือการพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมให้ดียิ่งขึ้น ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

4. นวัตกรรมทางการศึกษาและการบริหารการศึกษา ยุค New normal

1. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะองค์ความรู้ในประเทศไทย เทคโนโลยีทางการศึกษาในฐานะที่เป็นองค์ความรู้พบได้จากการที่มหาวิทยาลัยต่างเปิดสอนวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยระดับปริญญาตรีมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อไปปฏิบัติงานในลักษณะนักปฏิบัติในสถาบันการศึกษาและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับระดับปริญญาโทและปริญญาเอก มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นทั้งนักออกแบบ

นักจัดการระบบ ผู้ควบคุมการผลิตและการใช้สื่อต่างๆ เนื้อหาที่สอนจะครอบคลุมถึงแนวคิดพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา สื่อทางการศึกษาที่จะครอบคลุมงานทางด้านกราฟิก เครื่องฉายต่างๆ เครื่องเสียง ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การใช้สื่อโทรคมนาคมเพื่อการศึกษา เช่น การใช้โทรศัพท์เพื่อการศึกษา การใช้วิดีโอเทป การใช้ดาวเทียม การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา

2. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือในการบริหาร ในฐานะเครื่องมือทางการบริหาร เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

2.1 เป็นเครื่องมือในด้านการบริหารองค์กร เพื่อให้ดำเนินงานตามวิธีระบบและบรรลุมัตถุประสงค์ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะจัดการเกี่ยวกับ ดังนี้ (1) การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายเกี่ยวกับบทบาท มัตถุประสงค์ การเรียนการสอน ตัวผู้เรียน และการจัดทรัพยากรการเรียน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน (2) การให้การสนับสนุน จะต้องมีการวางแผนการจัดหาทรัพยากร ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งการวางแผนปฏิบัติงานและการประเมินผลงาน (3) การจัดการที่มีประสิทธิภาพ (4) การสร้างความประสานสัมพันธ์ให้มีการร่วมมือในการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานย่อยในองค์กร ตลอดจนวิธีการเผยแพร่ข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2.2 การเป็นเครื่องมือด้านธุรการ ได้แก่ การผลิตเอกสาร การนัดหมาย การทำ ทะเบียนนักศึกษา ทะเบียนครุภัณฑ์ การทำบัญชีการเงิน และการควบคุมงบประมาณ

2.3 ด้านการบริหารงานบุคลากร เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารงานบุคลากรเพื่อการแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับตำแหน่งให้เหมาะสมกับหน้าที่ โดยสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการแต่งตั้งแล้วเทคโนโลยียังสามารถใช้ในการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การนิเทศงาน การบำรุงขวัญการทำงาน สวัสดิการ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

2.4 การบริหารวิชาการ จะใช้เทคโนโลยีในการเก็บทะเบียนผลการเรียน การวัดและการประเมินผล พร้อมทั้งการรายงานผลการเรียนด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ โดยการผลิตสื่อต่างๆ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจการของสถาบันการศึกษา และการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน

3. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือทางวิชาการ สถาบันการศึกษาใช้เทคโนโลยีการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ ยึดสื่อคนเป็นกลางกับยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก

การยึดสื่อคนเป็นหลัก หมายถึง การให้ครู อาจารย์ เป็นแหล่งความรู้หลัก แล้วใช้สื่อสิ่งของเสริมการสอนของครู เป็นวิธีที่พบเห็นทั่วไปในสถาบันการศึกษาแบบปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบผู้เรียนกับผู้สอนเผชิญหน้ากัน

การยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก การใช้รูปแบบนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้สอน แต่อาจเรียนได้จากสื่อประสมประเภทต่างๆ ในรูปของการศึกษาทางไกล โดยทั่วไปการใช้ในลักษณะนี้จะพบในมหาวิทยาลัยแบบเปิด ซึ่งมีการใช้อยู่ 3 ลักษณะ คือ 1) การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นแกน เสริมด้วยสื่อโสตทัศน (AV Media) รายการวิทยุ กระจายเสียงรายการวิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และสื่อโทรคมนาคม เป็นต้น เช่นที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชและมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอังกฤษ เป็นต้น 2) การใช้สื่อวิทยุหรือโทรทัศน์เป็นแกน โดยใช้วิทยุหรือโทรทัศน์เป็นสื่อ ใช้กันที่มหาวิทยาลัยทางอากาศของญี่ปุ่นและมหาวิทยาลัยทางโทรทัศน์ของประเทศจีน 3) การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือคอมพิวเตอร์เป็นแกน เช่น ที่มหาวิทยาลัยเปิดในสหรัฐอเมริกา เป็นต้นนอกจากนี้ ใน ปัจจุบันการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายใน มหาวิทยาลัยแบบปิดทั้งในอเมริกาและยุโรป โดยระบบที่เราเรียกว่า e-Learning

4. เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ทรัพยากรการเรียนรู้ หมายถึง ทรัพยากรทุกชนิดที่ผู้เรียนสามารถใช้แบบเชิงเดี่ยวหรือแบบผสมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ 1) ข้อเสนอเทศ/ข่าวสาร คือข้อเท็จจริงที่ได้ประมวลและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบพร้อมที่จะถ่ายทอดสู่บุคคลที่สนใจ 2) บุคคล (People) บุคลากรแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มที่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดระบบการเก็บข้อเสนอเทศและข่าวสาร กลุ่มที่สองคือคณะบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานและทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อเสนอเทศและข่าวสาร ซึ่งได้แก่ ครู นักการศึกษา นักวิชาการ 3) ผู้เชี่ยวชาญ คือบุคลากรที่เตรียมงาน ปรับปรุง ผลิต ดำเนินการประเมินผลและพัฒนาเพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ 4) วัสดุ ได้แก่ สิ่งของ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ (1) ประเภทที่บรรจุหรือบันทึกข่าวสารที่ จะต้องถ่ายทอดด้วยเครื่องมืออื่น เช่น แผ่นเสียง ฟิล์มสตริป สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีโอเทป ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ฯลฯ (2) ประเภทที่ตัวของมันเองสามารถใช้งานได้เลยโดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมืออื่น เช่น แผนที่ลูกโลก หนังสือ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ 5) เครื่องมือ คืออุปกรณ์ที่เป็นตัวถ่ายทอดข่าวสารที่บรรจุหรือบันทึกไว้ในวัสดุ ส่วนมากจะเป็นเครื่องกลไกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ บางอย่างก็ไม่จำเป็นต้องเป็นเครื่องกลไกที่ใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ เครื่องฉายภาพทึบแสง กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์ กล้องโทรทัศน์ เครื่องพิมพ์ และอ่านไมโครฟิล์ม/ไมโครชิพ 6) เทคนิค เป็นกลวิธีในการถ่ายทอดข่าวสารหรือเสนอเนื้อหาวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่ (1) เทคนิคทั่วไป (General technique) ได้แก่ เทคนิคการสอนแบบต่างๆ เช่น การสาธิต การสังเกต การอภิปราย การแสดงนาฏการ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติการเรียน แบบแก้ปัญหาหรือแบบค้นพบ และแบบสอบสวนและสืบสวน การเรียนการสอนแบบโปรแกรม สถานการณ์จำลองเกมต่างๆ การเรียนการสอนแบบโครงการ ฯลฯ (2) เทคนิคการใช้ทรัพยากร (Resource-based technique) ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่ การใช้ทรัพยากรชุมชน การจัดห้องเรียน (3) เทคนิคการใช้วัสดุและเครื่องมือ

ได้แก่ กลวิธีการใช้วัสดุและเครื่องมือในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน เช่น ใช้สื่อดิจิทัลในการเรียนการสอน เทคนิคการใช้สื่อประสมเพื่อให้ผู้เรียนได้ความคิดรวบยอดที่กระจ่างจากตัวอย่าง หรือ การแสดงด้วยสื่อหลายชนิด

5. เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากร ในการพัฒนาบุคลากร การอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่สถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ ใช้กันอย่างแพร่หลายในฐานะเครื่องมือในด้านการพัฒนาบุคลากร หน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องรู้ว่าหัวข้อในการจัดอบรมได้แก่หัวข้ออะไร ส่วนผู้สอนก็ต้องรู้ว่าในบรรดาเทคนิคการสอนต่างๆ ที่ใช้กันอยู่นั้นต้องใช้เทคนิคการสอนแบบใดจึงจะเหมาะสม และจะจัดสภาพแวดล้อมของห้องอบรมอย่างไร เช่น ระบบแสง ระบบเสียง ระบบควบคุมอุณหภูมิ จะจัดที่นั่งของผู้เข้าอบรมแบบไหน แบบวงกลม ครึ่งวงกลม สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปตัว U หรือจัดเป็นกลุ่มๆ และจะใช้สื่อดิจิทัลอุปกรณ์ประเภทไหน เช่น โปรเจคเตอร์ จอภาพ เครื่องเล่นเทป เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเครื่องฉายสไลด์

6. เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้ ดังที่กล่าวแล้วว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้จากการฟัง การอ่าน การเห็น และการสัมผัส ดังนั้น เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาจึงสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ 3 วิธี คือ 1) นำหลักสูตรซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เข้าใจเข้าสู่ห้องเรียน นั่นคือ หลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง นักเรียนจะค้นหาปัญหาของเขาเอง ทดสอบความคิด รับข้อมูลย้อนกลับ และทำงานร่วมกับนักเรียนคนอื่นๆ หรือฝึกหัดนอกห้องเรียน 2) จัดหาเครื่องมือซึ่งจะกระตุ้นการเรียนรู้ สนับสนุนการคิดและการแก้ปัญหา กำหนดรูปแบบของกิจกรรมและแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติ 3) ให้โอกาสแก่นักเรียนและครูมากขึ้นในการให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งข้อมูลทั้งหลายที่นักเรียนประเมินเกี่ยวกับคุณภาพของความคิดและผลผลิตของเขา ให้โอกาสนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักวิทยาศาสตร์ รับข้อมูลย้อนกลับจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งเพื่อนของเขา และผู้ที่มีประสบการณ์ในเชิงวิชาการในสิ่งที่เขาจำเป็นต้องปรับปรุง (วุทธิศักดิ์ โภชนุกู, 2564)

สรุป นวัตกรรมทางการศึกษาและการบริหารการศึกษา คือการดำเนินการให้องค์กรพร้อมที่จะเป็น องค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อในการบริหาร ซึ่งในยุค New Normal หากองค์กรไม่มีความพร้อมในการรองรับนวัตกรรมทั้งในด้านบุคลากรและบริหารการบริหารจัดการต่างๆขององค์กร ก็ไม่สามารถนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยและบริบทต่างๆอีกหลายประการ ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร ทีมงานต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมในการบริหารที่นำมาใช้ สามารถปฏิบัติได้ ถ้ายึดถือเป็น และสถานศึกษาต้องมีความพร้อมในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม ในการรองรับนวัตกรรมเพื่อการบริหารสถานศึกษาต่อไป

5. ความเป็นมาและการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้นเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามนัญศึกษาสำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคมแล้วนักเรียนที่เรียนอยู่ก็ดิ้นรนหาที่เรียนใหม่ขณะนั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการนักเรียนส่วนมากก็เข้าเรียนที่โรงเรียนราษฎร์ของวัดบ้าง สมครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างในขณะเดียวกันนั้นได้มีผู้แทนราษฎรคือ นายอุยธ ฝ้ายคุณวงศ์ ส.ส.มหาสารคามกับคณะยื่นเรื่องราวขอให้พระภิกษุสามเณรและกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเรื่องมายังกรมการศาสนาซึ่งกองศาสนศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงได้มีการประชุมพิจารณากันในระดับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของกรมการศาสนาและต่างกรมลงความเห็นว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไปโดยไม่มีการสมทบสอบ ให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบเองจากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่นี้ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมี นายจรูญวงศ์ สายันท์ อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและคณะกรรมการต่างๆ ผู้แทนมหาวิทยาลัย ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนา ยกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีการวัดผลในระดับชั้นป.7, ม.ศ.3, ม.ศ.5 และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” (กองศาสนศึกษา, 2527)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปเป็นรายการศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการจึงมีผู้นิยมตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ (มานพ ผลไพรินทร์, 2553) ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 266 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 ขึ้นเพื่อให้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 ในปี พ.ศ. 2545 ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมกองศาสนศึกษากรมการศาสนาได้สำรวจจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศทั้งหมด 406 โรงซึ่งสามารถแบ่งตามขนาดของโรงเรียนได้ดังนี้ (ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, 2546)

- (1) โรงเรียนขนาดเล็ก (ต่ำกว่า 200 รูป) จำนวน 282 โรงเรียน
- (2) โรงเรียนขนาดกลาง (200-499รูป) จำนวน 107 โรงเรียน
- (3) โรงเรียนขนาดใหญ่ (500 รูปขึ้นไป) จำนวน 17 โรงเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ (เจริญผล สุวรรณโชติ, 2536) ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน และยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ

ศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

1. สภาการศึกษาสงฆ์ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเมื่อพ.ศ. 2512 ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน แม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน 2 รูป นายกสภามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 9 ท่าน ที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆนอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย (กิตติ ชีรศานต์, 2539)

2. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2564) เป็นหน่วยงานที่สร้างขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ปีพุทธศักราช 2545 ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้อำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ 1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง 2) รับสนองงานประสานงานและถวายการสนับสนุนกิจการของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง 3) เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา 4) ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา 5) ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา 6) พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา 7) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย 8) ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม 9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย สำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลางกองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

3. กองพุทธศาสนศึกษา เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ ดังนี้ 1) ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์ การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา 2) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนวิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้ 3) สนับสนุนการ

พัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท 4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

4. คณะกรรมการการศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน ผู้แทนกรมสามัญศึกษา ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนไม่เกิน 4 ท่าน เป็นกรรมการ และผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังนี้ 1) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน 2) กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน 3) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ผู้อำนวยการ ครู และเจ้าหน้าที่ 4) ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก 5) ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา 6) ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้ 7) วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้ 8) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย (วิชัย ธรรมเจริญ, 2541)

5. กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆ โรงเรียนละ 1 ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน 10 โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้ 1) ผู้จัดการโรงเรียน 2) ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่ และ 3) ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ 1 ท่าน ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน 40 โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ 2 รูป และให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก 1 รูป ต่อ 20 โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก 40 โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือก การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรมการศาสนาทราบ ผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี งบประมาณ ถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระ สำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง 60

วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

สรุป การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณร ได้เล่าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งปัจจุบันการศึกษาของพระภิกษุและสามเณรนั้นขึ้นตรงต่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน

6. สรุป

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุค New Normal เป็นการบริหารการจัดการศึกษา เพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม และผู้บริหารจะต้องใช้นวัตกรรมเพื่อการบริหารโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย และความสำเร็จ ในยุคปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยสำคัญคือ การนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนสามารถนำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาปฏิบัติหรือถ่ายทอดได้ ได้แก่ สื่อทางการศึกษาด้านกราฟิก เครื่องเสียง วิทยูกระบายเสียง โทรศัพท์ โทรศัพท์ การใช้ดาวเทียม ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา อินเทอร์เน็ต รวมถึงการใช้งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ หากโรงเรียนหรือบุคลากรไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาก็อาจก่อให้เกิดปัญหาได้ ฉะนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในโรงเรียนและคณะผู้บริหารให้ทันต่อการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อที่จะได้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น การประชุมออนไลน์ การการใช้โทรศัพท์เพื่อการศึกษา การใช้วิดีโอเท็กซ์ การใช้คอมพิวเตอร์และการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา เป็นต้น การบริหารจัดการโรงเรียนควรเน้นการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีการบริหารเชิงระบบในการทำงาน มีการนำกระบวนการวิจัยและพัฒนาาร่วมกับการบริหาร มีการส่งเสริมและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนที่หลากหลาย การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ส่งเสริมการนำนวัตกรรมโรงเรียนขนาดเล็กมาใช้ในการแก้ปัญหาและการพัฒนาสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ การบริหารโรงเรียนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาทักษะอาชีพสำหรับผู้เรียน รวมถึงการนำหลักคุณธรรมจริยธรรมมาใช้ในการบริหารงาน (สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 6, 2548) และเทคโนโลยีทางการศึกษาหรือสื่อทางการศึกษาด้านกราฟิกเพื่อการบริหารจัดการเรียนการสอน เช่น การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ แบบทดสอบออนไลน์ การพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนและชุมชน เพื่อให้การบริหารงานในโรงเรียนเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุป นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุค New Normal จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุค New Normal ซึ่งเป็นการบริหารจัดการที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จึงเสนอนวัตกรรมในการบริหารคือ MEEN ดังนี้ 1) Management

การบริหารจัดการหรือการพัฒนาวัตกรรมการบริหารจัดการโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาได้รับใช้เทคโนโลยีที่เกิดขึ้น เช่น การประชุมออนไลน์ การการใช้โทรศัพท์เพื่อการศึกษา การใช้วิดีโอเทกซ์ การใช้คอมพิวเตอร์ และการใช้อินเตอร์เน็ตเพื่อการศึกษา 2) Educational Technology เทคโนโลยีทางการศึกษาหรือสื่อทางการศึกษาที่จะครอบคลุมงานทางการศึกษาด้านกราฟิกเพื่อการบริหารจัดการ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายต่างๆ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ 3) E-Leaning การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ แบบทดสอบออนไลน์ เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีการจัดการเรียนการสอนที่ทันสมัยและเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุค New normal 4) Networking การพัฒนาเครือข่าย คือการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการสร้างเครือข่ายระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน และโรงเรียนกับองค์กรภายนอก หรือโรงเรียนกับชุมชน ให้มีความเข้าใจในการบริหารจัดการสถานศึกษาในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สำหรับข้อเสนอแนะ ผู้บริหารในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ควรมีการจัดอบรมบุคลากรในโรงเรียน ให้มีความรู้ความสามารถในการใช้นวัตกรรม ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากร ที่งานต้องม้องค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมในการบริหารที่นำมาใช้ สามารถปฏิบัติได้ถ่ายทอดเป็น การนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ หากโรงเรียนหรือบุคลากรไม่มีความพร้อมในการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาในการบริหารจัดการได้ สถานศึกษาต้องมีความพร้อมในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม และการรองรับนวัตกรรมเพื่อการบริหารสถานศึกษาที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยเรียนทั้งทางโลกและทางธรรมนั้น อาจมีข้อจำกัดในการใช้งบประมาณที่จะมาจัดสร้างนวัตกรรมได้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้เขียนบทความ ได้ศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรม เทคโนโลยี และการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ในยุค New Normal ซึ่งเป็นการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กองศาสนศึกษา. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กิตติ ชีรสนันต์. (2539). *เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- กิริติ ยศยิ่งยง. (2552). *องค์กรแห่งนวัตกรรม: แนวคิดและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2564). *New normal*. เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/292126>
- เจริญผล สุวรรณโชติ. (2536). การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. *เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ผู้ตรวจราชการประจำเขตการศึกษาที่ 6. (2548). *โรงเรียนต้นแบบ Best Practice ในโครงการสืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลผลงานดีเด่นเขตตรวจราชการที่ 6-2*. ราชบุรี: สำนักผู้ตรวจราชการประจำเขตตรวจราชการที่ 6.
- ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม. (2546). *ทะเบียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวนนักเรียนจำนวนครู จำนวนห้องเรียนประจำปีการศึกษา 2545 ครั้งที่ 1*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- มานพ ผลไพรีนทร์. (2535). *หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- วิชัย ธรรมเจริญ. (2541). *คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา.
- วุทธิศักดิ์ โกชนุก. (2564). *นวัตกรรมทางการบริหาร*. เข้าถึงได้จาก www.mongkornmk01.blogspot.com/2010/06/blog-post_18.html
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). *ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- Damanpour, F. (1987). The Adoption of Technological, Administrative, and Ancillary Innovations: Impact of Organizational Factors. *Journal of Management*, 13(4), 675-688.
- Thomas Hughes. (2022). *นวัตกรรมการศึกษา*. เข้าถึงได้จาก <https://thanetsupong.wordpress.com>
- Workpointtoday. (2020). *New normal*. เข้าถึงได้จาก <https://workpointtoday.com/new-normal-covid19-newworld>

ความสัมพันธ์ระหว่างสังฆธรรมกับอสังฆธรรม: ศึกษาเฉพาะความ
สัมพันธ์ระหว่างนิพพานกับสังฆธรรม*

Relationship between Sangkhatadhamma with Asangkhatadhamma:
The study of the relationship between Nibbāna with Sangkhatadhamma

พระมหาวราทิต อาทิตวโร และพระครูจันทธรรมานุวัตร

Phramaha Waradit Aditavaro and Phrakruchandadhammanuwat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: waradisth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างสังฆธรรม กับอสังฆธรรม เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งกับสิ่งที่ไม่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง อสังฆธรรมมีหลายอย่าง ในบทความนี้ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างนิพพานกับสังฆธรรม

จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของสังฆธรรมและอสังฆธรรมมีความแตกต่างกัน 3 อย่างคือ ลักษณะของสังฆธรรม 3 อย่าง คือ 1) ความเกิดขึ้นปรากฏ 2) ความดับปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นปรากฏ ส่วนลักษณะของอสังฆธรรม 3 อย่าง คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไป เป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ สังฆธรรมในบทความนี้ หมายถึงอาสภารธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งคือ ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณและ ปรมัตถธรรม 3 อย่าง คือ รูป จิต และเจตสิก อสังฆธรรมมีหลายอย่างในที่นี้หมายถึงเฉพาะนิพพาน มี 2 อย่าง คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพาน นิพพานมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ 2) อนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือการปรากฏขึ้นของสังฆธรรม ต้องอาศัยธรรมชาติ 2 อย่าง คือ 1) ธรรมชาติสำหรับรองรับการเกิดขึ้น 2) ธรรมชาติสำหรับเปรียบเทียบ เช่น พระโพธิสัตว์สมณ สิทธิธะ บำเพ็ญเพียรจนสามารถสลัดออกจากสังฆธรรมได้ กลายเป็นพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมชาติ สำหรับรองรับการเกิดขึ้น คือนิพพาน หรืออนุดรสมมาสัมโพธิญาณ ส่วนธรรมชาติสำหรับเปรียบเทียบ

*ได้รับบทความ: 14 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 21 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: September 14, 2022; Revised: November 21, 2022; Accepted: December 29, 2022

คือ ความเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระอริยบุคคล สลัดออกจากความเป็นปุถุชน จากความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นนั้น นิพพานจึงมีความสัมพันธ์กับสังขตธรรมในฐานะเป็นที่รองรับหรือเป็นพื้นฐานรองรับสังขตธรรม ถ้าไม่มีสังขตธรรมรองรับ การสลัดออกจากสังขตธรรมก็ไม่ได้ อุปมาเหมือนกับฝั่งโน้นเป็นที่รองรับของฝั่งนี้ ถ้าไม่มีฝั่งโน้น การที่จะพูดว่าข้ามไปฝั่งโน้นก็ไม่ได้ ฉะนั้น

คำสำคัญ: สังขตธรรม; อสังขตธรรม; นิพพาน; ชั้น 5

Abstract

This academic paper aims to prese Relationship between Sangkhata dhamma with Asangkhata dhamma is study about of Conditioned things and Unconditioned. There are many kinds of Asangkhata dhamma. In this article, only the relationship between Nibbāna with Sangkhata dhamma was studied.

The study found that there are three differences in the characteristics of Sangkhata dhamma and Asangkhata dhamma. There are three characteristics of the Sangkhata dhamma: 1) arising appear, 2) quenching appear, 3) during existence, a change appears. As for the three characteristics of Asangkhata dhamma, they are 1) non-appearing 2) non-appearing cessation. 3) While there was no change to anything else. The Sangkhata dhamma in this article refers to the condition of the Dharma that has been manipulated by factors. These are the five aggregates: form, feeling, perception, body and spirit, and the three paramatthadhammas, namely form, mind and cetasika. There are many kinds of Asaṅkhata dhamma in this article that only refer to nibbāna. Nibbāna is a kind of natural real estate. There are two types of nibbāna: 1) Saupādisesa nibbāna, Nibbāna has remnants or nibbanastill has leaven left; 2) Anupādisesa nibbāna, Nibbāna has no restraints. or nibbāna without any remaining leaven. The appearance of the Sangkhata dhamma There are two things that are required by nature: 1) nature for supporting its emergence 2) nature for comparison e.g. Bodhisatta Samanasidhattha asceticism until he is able to shake off the sangkhata dhamma, became a Buddha. The nature to support the emergence is nibbāna or anutarasamma samphodhiṇa. But the natural part for comparison is Buddhahood a noble person shake off from the ordinary. From the above relationship Nibbāna is therefore related to the Sangkhata dhamma as a support or the

basis for Sangkhatadhamma. If there is no Asaṅkhatadhamma to support There is no escaping from the Sangkhatadhamma. The analogy is like that side is the support of this side. If there is no other side It is impossible to say that crossing over to the other side is not possible.

Keywords: Sangkhatadhamma; Asaṅkhatadhamma; Nibbāna; Pancakhandha

1. บทนำ

ในอชาตสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า “...ธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ อันปัจจัยไม่ทำ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง มีอยู่จริง หากธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ อันปัจจัยไม่ทำ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง จะไม่มีอยู่จริงไซ้ ในโลกนี้ก็จะไม่ปรากฏภาวะที่สลัดออกจากธรรมชาติที่เกิด ที่ปรากฏ อันปัจจัยทำ อันปัจจัยปรุงแต่งได้เลย...” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/43/391) พระพุทธพจน์ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า มีธรรมสองอย่างซ้อนกันอยู่ ซึ่งธรรมชาติแรก หมายถึงอสังขตธรรม สังเกตจากพระพุทธพจน์ว่า อันปัจจัยไม่ทำ ไม่ปรุงแต่ง ธรรมชาติหลังหมายถึงสังขตธรรม สังเกตได้จากพระพุทธพจน์ว่า อันปัจจัยทำ และปรุงแต่ง พระสูตรนี้มีนัยว่า สังขตธรรมต้องมีความสัมพันธ์กับอสังขตธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เมื่อเป็นอย่างนี้สังขตธรรมกับอสังขตธรรม ก็เป็นสภาวะธรรมที่ซ้อนกันอยู่ในเอกภาพเดียวกันแยกจากกันไม่ได้ แต่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัส ถ้าศึกษาเข้าใจความสัมพันธ์ของสภาวะธรรมทั้งสองนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จกิจที่มุ่งหวังคือบรรลุมรรคผลนิพพานได้

อสังขตธรรมมีหลายอย่าง ตามมติของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ในบทความนี้จะศึกษาเฉพาะอสังขตธรรม คือพระนิพพาน กล่าวคือจะศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างนิพพานกับสังขตธรรม นิพพานเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นิพพานเป็นโลกุตตรธรรมหรือธรรมที่อยู่เหนือโลกเหนือวิสัยของมนุษย์ธรรมดา บุคคลผู้ที่จะบรรลุนิพพานได้ต้องอาศัยการบำเพ็ญบารมีจนเต็มที่ตั้งสติปัญญาอาศัยวิริยะความเพียรอย่างยิ่งยวด อย่างจดจ่อต่อเนื่องไม่ขาดสาย เป็นหลักธรรมชั้นสูงปูลุชนผู้ไม่ได้สติบหรือผู้ได้ฟังมาน้อย ศึกษาเล่าเรียนมาน้อยไม่สามารถรู้ได้ เมื่อไม่รู้แจ้งนิพพานจึงทำให้สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสงสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด

เพื่อให้ทราบว่า นิพพานกับสังขตธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีกรอบอ้างอิงอะไรมาอธิบายความสัมพันธ์ของนิพพานกับสังขตธรรม ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาในเชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสังขตธรรมกับอสังขตธรรม เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาและปฏิบัติสืบต่อไป

2. สังขตธรรม

สังขตธรรมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นปรากฏ 2) ความดับปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นปรากฏ มีข้อความในพระพุทฺธพจน์ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย สังขตลักษณะของสังขตธรรม 3 ประการ 3 ประการเป็นไฉน คือ ความเกิดขึ้นปรากฏ 1 ความเสื่อมปรากฏ 1 เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนปรากฏ 1 ภิกษุทั้งหลาย สังขตลักษณะของสังขตธรรม 3 ประการนี้แล...” (อง.ติก. (ไทย) 20/47/208)

จากพระพุทฺธพจน์ที่ปรากฏในพระสูตรที่ยกมานี้ สามารถอธิบายได้ว่า สังขตธรรม คือ สิ่งที่มีการเกิดขึ้นก็ปรากฏ คำว่า มีการเกิดขึ้นก็ปรากฏนี้ หมายความว่า เมื่อก่อนยังไม่มีอะไร แต่ต่อมาจึงปรากฏ เช่น เรามีแผ่นกระดาษแผ่นหนึ่ง พันสีขาวไม่มีอะไรบนแผ่น แต่ต่อมามีคนทำหมึกหยดลงบนแผ่นกระดาษ เราจึงเห็นหยดหมึกบนแผ่นกระดาษ นี่เป็นลักษณะของสังขตธรรมข้อที่หนึ่ง

ลักษณะของสังขตธรรมข้อที่สอง คือ ความดับปรากฏ หมายความว่า เมื่อมีความเกิดขึ้นแล้วก็มี ความดับไป เช่น หยดหมึกที่ปรากฏบนแผ่นกระดาษ ซึ่งตอนที่หยดลงใหม่ๆ ก็ยังปรากฏชัดอยู่ แต่พอเวลาผ่านไปหลายวัน หยดก็เริ่มค่อยๆ จางหายไป จนไม่เหลืออยู่

ลักษณะของสังขตธรรมข้อที่สาม คือ เมื่อดำรงอยู่ ปรากฏความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น หมายความว่า สิ่งใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้ว ก่อนที่จะมีความดับไปหรือสูญหายไปย่อมไม่สูญไปทันที มีการค่อยๆ เสื่อมสลายไปหรือค่อยๆ ถูกกัดกร่อนไปทีละน้อยๆ จนหมดไปในที่สุด เช่น หยดหมึกที่ปรากฏบนแผ่นกระดาษที่ยกตัวอย่างข้างต้น หยดหมึกจะไม่หายไปทันทีแต่จะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงสภาพเดิมไปทีละนิดทีละน้อยจนหมดไปไม่ปรากฏมีหยดหมึกอีก

ยังมีพระพุทฺธพจน์ที่กล่าวถึงสังขตธรรมในรูปแบบอื่นอีก เช่น ในขุขณียสูตร สังยุตตนิกาย ได้อธิบายสังขตธรรมและสังขารในรูปของการถามเองตอบเองว่า เพราะอะไรจึงเรียกว่าสังขาร เพราะปรุงแต่ง สังขตธรรมจึงเรียกว่า ‘สังขาร’ ปรุงแต่งสังขตธรรม คือ ปรุงแต่ง รูป เวทนา สัญญา สังขารวิญญูณ โดยความเป็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญูณ (ส.ส. (ไทย) 17/79/121)

ในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต สนิมิตตวรรค ตรัสว่า ธรรมที่เป็นบาปอกุศล มีสังขตธรรม (ธรรมที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง) เป็นอารมณ์จึงเกิดขึ้น ไม่มีสังขตธรรมเป็นอารมณ์ ไม่เกิดขึ้น เพราะละสังขตธรรมได้ ธรรมที่เป็นบาปอกุศลเหล่านั้นจึงไม่มี (อง.ทุก. (ไทย) 20/87/106)

จากพระพุทฺธพจน์ในพระสูตรทั้งสองนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ดังนี้ ในขุขณียสูตร พระพุทฺธองค์ตรัสถึงสังขตธรรมที่เป็นขันธ 5 เป็นหลัก เป็นสภาวะกลางๆ ยังไม่เบ่งกุศลอกุศล ส่วนในอังคุตตรนิกาย ตรัสถึงสังขตธรรมที่เป็นอกุศล จึงสรุปได้ว่า สังขตธรรมเป็นทั้งกุศล หรืออกุศล และอัปายากฤต

3. อสังขตธรรม

ความหมายของอสังขตธรรมตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ มีข้อความในพระพุทธพจน์ดังนี้ “...ภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของอสังขตธรรม 3 ประการ 3 ประการเป็นไฉน คือ ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 1 ความเสื่อมไม่ปรากฏ 1 เมื่อตั้งอยู่ความแปรปรวนไม่ปรากฏ 1 ภิกษุทั้งหลาย อสังขตลักษณะของอสังขตธรรม 3 ประการนี้แล...” (อง.ติก. (ไทย) 20/48/209)

จากพระพุทธพจน์ดังกล่าวนี้ทำให้นักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนามีความเห็นเป็น 2 นัย นัยที่หนึ่งตีความว่า อสังขตธรรมมีอย่างเดียวคือนิพพาน นัยที่สองตีความว่า อสังขตธรรมมีหลายอย่าง ไม่ใช่นิพพานอย่างเดียว ฝ่ายที่ลงความเห็นว่าเป็นนิพพานอย่างเดียวเพราะถือเอาตาพระพุทธพจน์ในกายคตาสติสูตร ในอสังขตสังยุต ปฐมวรรคว่า อสังขตะ หมายถึง ความสิ้นไปแห่งราคะ โทสะ โมหะ การเจริญกายคตาสติกรรมฐานเป็นทางดำเนินไปสู่สังขตะ (ส.ส. (ไทย) 18/366/448)

ฝ่ายที่ลงความเห็นว่าเป็นอสังขตธรรมมีหลายอย่าง เช่น อากาศ บัญญัติ และนิพพาน เพราะถือตามแนวคัมภีร์กถาวัตถุ ในพระอภิธรรม ปรากฏในสมัยทำสังคายนาครั้งที่สาม ซึ่งเป็นคำโต้ตอบถกเถียงกันระหว่างพระปรวาทิ และพระสกวาทิว่า อะไรบ้างเป็นอสังขตธรรม พระภิกษุฝ่ายเถรวาทกระแสหลักหรือฝ่ายสกวาทิ นำโดยพระโมคคัลลิตบุตรติสสเถระผู้เป็นประธานในการสังคายนา ยึดเอาพระนิพพานอย่างเดียวว่าเป็นอสังขตธรรม ส่วนพระภิกษุที่มีความเห็นว่า พระนิพพาน เป็นอสังขตธรรมเหมือนกันแต่มีความเห็นต่อไปอีกว่า มีอสังขตธรรมอย่างอื่นที่ไม่ใช่พระนิพพานอีกหลายอย่าง จึงมีการสอบถามความคิดเห็นของกันและกัน เท่าที่ปรากฏหลักฐานในพระอภิธรรม ที่พระภิกษุฝ่ายที่เห็นว่า อสังขตธรรมมีมากกว่าพระนิพพาน คือ มีความเห็นว่า นิยาม ปฏิจจสมุปปาท อริยสัจ 4 อารูปฌาน 4 นิโรธสมาบัติ และอากาศก็เป็นอสังขตธรรมด้วย (อภิ.ก. (ไทย) 37/445-459/437-492).

พระสงฆ์ฝ่าย อุตตราปถะ และมหาสะกะเห็นว่า อากาศแม้ทั้ง 2 คืออกสิณคฆาภูมิอากาศ และอชฎากาสไม่ใช่สังขตะ แต่เป็นอสังขตะ (อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 2/1104/28). พระสงฆ์ฝ่ายอันธกะ มีความเห็นว่า นิยาม เป็นอสังขตะ เพราะตีความว่า นิยามเป็นสิ่งที่เที่ยงแน่นอน เมื่อเป็นสิ่งที่เที่ยงก็ย่อมเป็นอสังขตธรรม เพราะไม่มีปัจจัยปรุงแต่ง (อภิ.ปญจ.อ. (ไทย) 2/1077-1081/5)

ในคัมภีร์มิลินทปัญหาไม่ได้พูดไว้โดยตรงว่า อะไรบ้างเป็นอสังขตธรรม แต่พอตีความได้จากบทสนทนาระหว่างพระยามิลินท์กับพระนาคเสนเถระว่า อสังขตธรรมมีกี่อย่าง อะไรบ้าง พระนาคเสนตอบว่า สิ่งที่ไม่ได้เกิดจากกรรม จากเหตุและจากฤดูมีอยู่ 2 ประการ คืออากาศและพระนิพพาน จากบทสนทนานี้สรุปว่า อสังขตธรรมในมิลินทปัญหามีจำนวน 2 อย่าง คือ พระนิพพาน และอากาศ (มิลินท. (บาลี) 6/282, (กรมศิลปากร, 2550, หน้า 394-398, 790) ในคัมภีร์อภิธัมมัตถสังคหะ ซึ่งเป็นคัมภีร์อรรถกถาพระอภิธรรม มีความเห็นว่านิพพานและบัญญัติเป็นอสังขตธรรม (พระอนุรุทธาจารย์, 2542, หน้า 17)

ต่อมา มีนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้จัดประเภทของอสังขตธรรมตามลักษณะที่ปรากฏ คือ จัด อากาส เป็นอสังขตธรรมประเภทพิเศษ จัดบัญญัติเป็นอสังขตธรรมประเภทสมมติ และจัดนิพพานเป็นอสังขตธรรมประเภทปรมาตตธรรม (พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร, 2555)

4. นิพพาน

นิพพานจัดเป็นอสังขตธรรมประเภทปรมาตตธรรม คำว่านิพพาน แปลว่า ไม่มีกิเลสที่ชื่อว่า วาณะ หรือแปลว่า ไม่มีต้นหาเครื่องร้อยรัด หรือ ออกไปแล้วจากต้นหาที่เป็นเครื่องร้อยรัด มาจาก นิ อุปสรรค แปลว่า ออกไป หมดไป ไม่มี + วาณะ แปลว่า พัด ไป หรือ เป็นไป บ้าง เครื่องร้อยรัดบ้างนิพพานธาตุแบ่ง เป็น 2 อย่าง ตามคัมภีร์อิติวุตตะกะ ได้แก่ 1) สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพาน ยังมีเชื้อเหลือ 2) อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ สิ่งที่เป็น เกณฑ์แบ่งประเภทในที่นี้คือ “อุปาทิ” ได้แก่สภาพที่ถูกกรรมกิเลสถือครอง หรือสภาพที่ถูกอุปาทานยึดไว้ หมายถึง ชั้น 5 เมื่อถือเอาตามความหมายนี้ จึงได้ความหมายว่า 1) สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ ได้แก่นิพพาน ยังมีเบญจขันธ์เหลือ หรือ นิพพานที่ยังเกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ 2) อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ได้แก่นิพพาน ไม่มีเบญจขันธ์เหลือ หรือนิพพานที่ไม่เกี่ยวกับเบญจขันธ์ (ช.อิตติ. (ไทย) 25/44/392-393). (พระพรหม คุณาภรณ์ (ปยุตฺโต), 2549, หน้า 261-262)

เนื้อความดังกล่าวนี้มีพระพุทธพจน์ปรากฏในนิพพานธาตุสูตร ขุททกนิกาย อิติวุตตะกะ ว่า “แท้จริง พระสูตรนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วพระสูตรนี้พระอรหันต์กล่าวไว้แล้วข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้ภิกษุทั้งหลาย นิพพานธาตุ 2 ประการนี้ นิพพานธาตุ 2 ประการอะไรบ้าง คือ สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ 1 อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ 1

สอุปาทิเสสนิพพานธาตุ ได้แก่ พระอรหันต์ซึ่งฉินาสพผู้อยู่จบพรหมจรรย์แล้วทำกิจที่ควรทำเสร็จ แล้วปลงภาระได้แล้วบรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้วสิ้นภวสังโยชน์แล้วหลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบเพราะ อินทรีย์ 5 ยังคงอยู่ไม่ดับไปจึงประสบอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์เสวยสุขและทุกขอยู่ความสิ้นราคะความ สิ้นโทสะความสิ้นโมหะของภิกษุนั้นเรียกว่าสอุปาทิเสสนิพพานธาตุ

อนุปาทิเสสนิพพานธาตุ ได้แก่ พระอรหันต์ซึ่งฉินาสพอยู่จบพรหมจรรย์แล้วทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้วบรรลุประโยชน์ตนโดยลำดับแล้วสิ้นภวสังโยชน์แล้วหลุดพ้นแล้วเพราะรู้ชอบเวทนา ทั้งปวงในอัฐภาพนี้ของภิกษุนั้นอันต้นหาเป็นต้นให้เฟลิตเฟลนไม่ได้ต่อไปแล้วจักรงระดับสันนิทสภาวะ ดังกล่าวนี้เรียกว่าอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ...” (ช. อิตติ. (ไทย) 25/44/392-393)

พระพุทธพจน์ในพระสูตรนี้พระพุทธองค์หมายเอาพระอรหันต์ แต่นิพพานในแหล่งอื่นๆ ในพระพุทธศาสนา ได้กล่าวว่า มีอยู่ 4 ระดับ คือ ระดับแรกได้แก่พระโสดาบัน ละกิเลสได้บางส่วน ยังต้อง เกี่ยวข้องกับขันธ์ 5 ต่อไป จนกว่าจะได้บรรลุอรหันต์ ยกตัวอย่างให้เข้าใจง่ายขึ้นดังนี้ ผู้ที่ได้บรรลุเป็น

พระโสดาบันเมื่อตายแล้วไปเกิดในสุคติภูมิ คือสวรรค์หรือพรหมโลกชั้นใดชั้นหนึ่งแล้วเมื่อหมดอายุไขในภพภูมินั้นๆ แล้ว กลับลงมาเกิดเป็นมนุษย์อีก กิเลสในส่วนที่พระโสดาบันละได้ในชาติก่อนนั้นย่อมไม่เกิดขึ้นในจิตสันดานของท่านในชาตินี้อีก จะมีแต่กิเลสที่ยังละไม่ได้ และท่านก็จะพยายามละเฉพาะกิเลสที่ยังเหลืออยู่ กิเลสที่พระโสดาบันละได้เด็ดขาดคือ สักกายทิฏฐิ ความถือว่ามีตัวตนของตนหรือ ถือว่า ชันธ์ห้าเป็นของตนอย่างยั่งยืนถาวร วิจิกิจจนา ความลัษณสังสัยในสิ่งต่างๆ เช่น สงสัยในคำสอนของพระพุทธเจ้า สงสัยว่า การปฏิบัติของถูกทางหรือเปล่า หรือสงสัยในพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นต้น สิ้นพรหมปรามาส ความยึดติดอยู่กับศีลและวัตรปฏิบัติของตนหรือของประเพณี เช่น ยึดติดอยู่กับพิธีกรรมต่างๆ ที่เคยปฏิบัติมาจนไม่กล้าจะเปลี่ยนแปลงหรือประยุกต์ให้เข้ากับกาลเวลา กิเลสสามตัวนี้จะไม่กลับมาสู่จิตใจของพระโสดาบันอีก

พระสกิทาคามีละสังโยชน์ 3 อย่างเบื้องต้นนั้นเหมือนกัน เท่ากับได้ปลงของหนักลงสามอย่าง ลงแต่ของหนักอีกสามอย่าง คือ ราคะ โทสะ โมหะ หรือทำให้สังโยชน์อีกสองอย่างคือ กามราคะ ปฏิฆะ ลดน้ำหนักลงอีกทำให้ท่านมีความรู้สึกเบากว่าพระโสดาบันเล็กน้อย

พระอนาคามีละสังโยชน์ได้เพิ่มอีกสองอย่าง คือ กามราคะ และปฏิฆะ เท่ากับท่านเหล่านั้นได้วางของหนักลงครึ่งหนึ่ง ถ้าจะเปรียบเทียบน้ำหนักของหนักที่ท่านแบกอยู่ 100 กิโลกรัม ถือว่าท่านได้วางลงแล้ว 50 กิโลกรัม จึงทำให้ท่านรู้สึกเบาตัวและเคลื่อนไหวด้วยอิริยาบถทั้งสี่คล่องแคล่วกว่าพระอริยบุคคลทั้งสองเบื้องต้นนั้น พระอนาคามีเหล่านี้แม้ผู้ที่มีคุณธรรมอ่อนกว่าเขาก็จะไม่มีจิตผูกพันกับกามราคะอีก คือ แม้ว่าจะยังอยู่ครองเรือนกับภรรยา ก็จะไม่มีการเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศสัมพันธ์กับภรรยาอีกแม้ภรรยาของท่านจะยังเป็นพู่กันอยู่ก็ตาม

ส่วนพระอรหันต์ละสังโยชน์ได้หมดทั้งสิบอย่าง คือ ละสังโยชน์ที่เหลืออีกห้าอย่างที่พระอนาคามียังละไม่ได้ ได้แก่ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา จึงทำให้ท่านรู้สึกโล่งเบาสบาย เท่ากับท่านได้ปลงของหนักลงหมดทั้งสิบอย่างแล้วไม่มีอะไรจะทำให้ท่านรู้สึกหนักหรืออึดอัดอีกต่อไป

การที่ท่านแบ่งพระนิพพานออกเป็น 4 ระดับนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า ท่านคงแบ่งตามลำดับของผู้ปฏิบัติที่ได้ผ่านวิปัสสนาญาณระดับต่างๆ จนถึงมรรคญาณ ซึ่งเป็นญาณที่ 14 ในวิปัสสนาญาณ 16 ชั้น ภาษาของผู้ปฏิบัติท่านเรียกว่า ผ่านญาณครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 และครั้งที่ 4 ตามลำดับ การผ่านวิปัสสนาญาณครั้งที่ 1 หมายถึงเป็นโสดาบัน ครั้งที่ 2 เป็นสกิทาคามี ครั้งที่ 3 เป็นอนาคามี และครั้งที่ 4 เป็นอรหันต์ ซึ่งความยากแต่ละครั้งจะแตกต่างกันตามความละเอียดของกิเลสอาสวะหรืออนุสัยที่นอนอยู่ในสันดานของแต่ละบุคคล การแบ่งอย่างนี้ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความมั่นใจในคุณธรรมที่ตนปฏิบัติได้ตามลำดับเกณฑ์ตัดสินคุณธรรมของผู้ปฏิบัตินี้มีปรากฏในตอนกลางของมหาปริณิพพานสูตร ในที่ฌณิกาย มหาวรรค (ที.ม.ไทย 10/156-159/100-104) ซึ่งบาลีเรียกว่า ธรรมาทาสะ ภาษาของผู้ปฏิบัติเรียกว่า แฉ่นธรรม หรือ กระจกส่องธรรม สาเหตุที่พระองค์ตรัสเรื่องนี้สืบเนื่องมาจากพระอานนท์กราบทูลถามพระองค์เกี่ยวกับ

คติของคนที่ตายไปแล้ว เป็นจำนวนมาก พระองค์ก็พยากรณ์ไปตามลำดับจนสุดท้ายพระองค์ตรัสว่า การที่พระอานนท์มาคอยถามบ่อยๆ จะทำให้เสียเวลาทำอย่างอื่นหรือเมื่อพระองค์ละไปแล้วจะไม่มีผู้ตอบคำถามได้ พระองค์จึงบอกให้พระอานนท์เรียนเอาเกณฑ์ตัดสินนี้เพื่อเอาไว้อนุมานคติของผู้ที่ตายไปแล้วว่าใครจะไปเกิดที่ไหน หรือได้บรรลุตระณขั้นไหน จึงทำให้ครูบาอาจารย์ที่สอนวิปัสสนากรรมฐานนำมาเป็นแนวทางในการตัดสินคุณธรรมของโยคีผู้ปฏิบัติสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

5. ความสัมพันธ์ระหว่างนิพพานกับสังขตธรรม

ในสังขตลักขณสูตรและอสังขตลักขณสูตรที่ได้ศึกษาในเบื้องต้นนั้น จะเห็นว่าพระพุทธองค์ใช้คำอธิบายความแตกต่างระหว่างสังขตธรรมและอสังขตธรรม ตรงกันข้ามกัน กล่าวคือสิ่งที่เรียกว่า สังขตธรรมนั้นมีลักษณะ 3 ประการคือ ปรากฏการเกิด ปรากฏความเสื่อมสลาย ขณะดำรงอยู่ปรากฏความเปลี่ยนแปลง ส่วนอสังขตธรรมนั้นมีลักษณะ 3 ประการที่ตรงข้ามกับสังขตธรรมคือ ไม่ปรากฏการเกิด ไม่ปรากฏความเสื่อมสลาย ขณะดำรงอยู่ไม่ปรากฏความเปลี่ยนแปลง ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วจะเห็นว่าความหมายของอสังขตธรรมนั้นจะเป็นพื้นฐานของความหมายของสังขตธรรม หมายความว่า ถ้าไม่มีอสังขตธรรมรองรับ สังขตธรรมก็เกิดขึ้นไม่ได้

เพื่อให้มองเห็นภาพชัดเจนขึ้น ลองพิจารณาลักษณะของสังขตธรรมเป็นอย่างไร ไปดังนี้ ประการแรก การเกิดขึ้นของสังขตธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะปรากฏได้ ต้องอาศัยสิ่งรองรับอย่างน้อย 2 สิ่ง คือ 1) สถานที่สำหรับรองรับการเกิดขึ้น 2) สิ่งเปรียบเทียบกับสิ่งเทียบเคียง คิดเปรียบเทียบง่าย ๆ ดังนี้ก็ได้ว่ามีพื้นที่ว่างอยู่แห่งหนึ่ง ต่อมาปรากฏมีบ้านเกิดขึ้นบนพื้นพื้นนั้น เพราะมีคนสร้างบ้านขึ้น ถามว่าถ้าไม่มีพื้นที่ว่างรองรับการสร้างบ้านจะทำได้ไหม คำตอบคือทำไม่ได้ และถ้าบ้านมีอยู่แล้วในพื้นที่ การที่จะกล่าวว่าบ้านเกิดขึ้นก็ไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งเทียบเคียง เมื่อกาลเวลาผ่านไปบ้านหลังนั้นก็ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีสีสดสวย อุปกรณ์ที่นำมาก่อสร้างเป็นของใหม่และแข็งแรง ก็กลายเป็นของเก่าทรุดโทรมที่ว่าเป็นของเก่าทรุดโทรมเพราะเปรียบเทียบกับอุปกรณ์ที่นำมาก่อสร้างตอนแรก

ในเรื่องนี้สมภาร พรหมทา ได้อธิบายว่า สังขตธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งจะปรากฏการเกิดต้องอาศัยสองสิ่งเป็นอย่างน้อย คือ (1) สถานที่สำหรับรองรับการมีขึ้น (2) สิ่งเทียบเคียง จากนั้นได้ยกตัวอย่างการเกิดขึ้นของหยดหมึกบนแผ่นกระดาษว่า “มีหยดหมึกอยู่หยดหนึ่งบนแผ่นกระดาษ ก่อนหน้านั้นหยดหมึกที่ว่านี้ไม่มี วันหนึ่งก็มีขึ้นเพราะมีคนทำหมึกหกใส่ การปรากฏขึ้นของหยดหมึกนี้จะไม่มีความเป็นไปไม่ได้ถ้าปราศจากกระดาษสำหรับรองรับ อนึ่งการบอกว่า “ณ วินาทีนี้ หยดหมึกนี้ได้ปรากฏขึ้น” จะมีความหมายก็ต่อเมื่อมีแผ่นกระดาษนั้นซึ่งมีอยู่ก่อน (สมภาร พรหมทา, 2559, หน้า 319-320)

ส่วนพระพุทธพจน์ที่ปรากฏในอชาตสูตรนั้นว่า “ภิกษุทั้งหลาย ธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ อันปัจจัยไม่ทำ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง มีอยู่จริง ภิกษุทั้งหลาย หากธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ อันปัจจัย

ไม่ทำ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง จะไม่มีอยู่จริงไซ้ ในโลกนี้ก็จะไม่ปรากฏภาวะที่สลัดออกจากธรรมชาติที่เกิดที่ปรากฏ อันปัจจัยทำ อันปัจจัยปรุงแต่งได้เลย ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ อันปัจจัยไม่ทำ อันปัจจัยไม่ปรุงแต่ง มีอยู่จริง ฉะนั้น จึงปรากฏภาวะที่สลัดออกจากธรรมชาติที่เกิดที่ปรากฏ อันปัจจัยทำ อันปัจจัยปรุงแต่ง” (ขุ.อิติ. (ไทย) 25/43/391)

พระพุทธพจน์นี้ได้แบ่งหลักธรรมหรือธรรมชาติดอกเป็น 2 อย่าง อย่างแรกคืออสังขตธรรมในที่นี้หมายถึงพระนิพพาน ทรงใช้คำว่า “ธรรมชาติที่ไม่เกิด ไม่ปรากฏ ไม่ถูกกระทำ และไม่ถูกปรุงแต่ง” อย่างที่สองตรัสถึงสังขตธรรมคือสิ่งต่างๆ ที่อยู่ตรงกันข้ามกับพระนิพพาน ทรงอธิบายว่าสังขตธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ ส่วนอสังขตธรรมคือพระนิพพานนั้นเป็นสภาวะที่เที่ยงแท้และเป็นสุข ที่น่าสนใจคือทรงตรัสว่า ถ้าไม่มีอสังขตธรรมคือพระนิพพาน การสลัดออกหรือการที่จะพ้นจากสังขตธรรมก็เป็นไปไม่ได้ เมื่อพิจารณาในแง่ของสังขตธรรมก็เป็นพื้นฐานของการที่จะหนีไปให้พ้นจากสังขตธรรมซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเถรวาทกระแสนี้หมายถึงภพภูมิที่สัตว์ทั้งหลายเวียนว่ายตายเกิดอยู่ไม่รู้จักจบสิ้นหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สังสารวัฏ ซึ่งหาเบื้องต้นและที่สิ้นสุดไม่ได้

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาแบ่งอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า ปรมัตถธรรมมี 4 อย่าง คือ รูป จิต เจตสิก และนิพพาน บรรดาปรมัตถธรรม 4 อย่างนั้น มนุษย์ประกอบด้วยปรมัตถธรรม 3 อย่าง คือ รูป จิต และเจตสิก ปรมัตถธรรม 3 อย่างนี้เป็นสังขตธรรม คือเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ตามหลักไตรลักษณ์ ถ้ามีเพียงปรมัตถธรรม 3 อย่างนี้ การที่มนุษย์จะดิ้นรนเพื่อให้พ้นจากทุกข์ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะไม่มีสิ่งรองรับคือสภาวะที่พ้นจากความไม่เที่ยงและเป็นทุกข์ เมื่อพระโพธิสัตว์หรือเจ้าชายสิทธัตถะมีความคิดว่าชีวิตที่เป็นอยู่นี้มีความทุกข์เป็นพื้นฐานเพราะต้องเกิด แก่ เจ็บ และตาย พระองค์จึงทรงคิดอุปมาว่าเมื่อมีเกิด แก่ เจ็บ และตาย ก็ต้องมีไม่เกิด แก่ เจ็บ ตาย ความคิดนี้ ทำให้พระองค์ตัดสินใจเสด็จออกไปถือเพศบรพชิตเพื่อแสวงหาทางพ้นทุกข์ ซึ่งตอนนั้นพระองค์ ยังไม่ทราบว่าสิ่งที่แสวงหานั้นอยู่ที่ไหน และทำอะไรจึงจะพบสิ่งนั้น แต่ในความเป็นจริงคือ เวลานั้นพระนิพพานได้มีอยู่แล้ว พระองค์ทดลองศึกษาหลายวิธีจนค้นพบวิธีเข้าถึงนิพพาน ในที่สุดพระองค์จึงได้ค้นพบพระนิพพานคือสภาวะที่ไม่เกิด แก่ เจ็บ ตาย อีกต่อไป กลายเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การตรัสรู้นี้ทำให้พระองค์สลัดตัวเองออกจากสังขตธรรมคือสังสารวัฏ หรือไตรภพคือกามภพ รูปภพและอรุภพ การสลัดออกมาจะมีไม่ได้ถ้าไม่มีอสังขตธรรมคือพระนิพพานเป็นเครื่องรองรับ

จากเนื้อความที่ได้อธิบายมานี้จึงกล่าวได้ว่า นิพพานมีความสัมพันธ์กับสังขตธรรมในฐานะเป็นที่รองรับผลของการปฏิบัติหรือการพัฒนาสังขตธรรมตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาในพระพุทธศาสนาจนสามารถสลัดออกจากสังขตธรรมคือสังสารวัฏ หรือภพภูมิทั้งสามได้ คือกามภพ รูปภพและอรุภพ ในขณะที่โยคีผู้ปฏิบัติหรือการพัฒนาสังขตธรรมกำลังดำเนินไปอยู่นั้น อสังขตธรรมคือนิพพานก็มีอยู่แล้ว (เนื้อความระหว่างนี้ตัดออกและปรับสำนวนให้เหมาะสมตามคำแนะนำของผู้ทรงคนที่ 2) อุปมาเหมือนได้ดินมีน้ำ

รองรับอยู่แล้วเพียงแต่รอการขุดไปถึงตาน้ำเท่านั้น เมื่อขุดไปถึงตาน้ำ น้ำก็ปรากฏออกมา ให้ผู้ขุดได้ใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ

6. สรุป

จากการศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างนิพพานกับสังขตธรรม พอสรุปใจความสำคัญได้ดังนี้
สังขตธรรมมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นปรากฏ 2) ความดับปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นปรากฏ อสังขตธรรมมีลักษณะ 3 ประการ คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ

สังขตธรรมที่ศึกษาในบทความนี้เน้นศึกษาสังขตธรรมที่เป็นสภาวะธรรมปรุงแต่งปรุงแต่งชั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ส่วน อสังขตธรรมก็ศึกษาเน้นเฉพาะพระนิพพาน ซึ่งพระนิพพานจัดเป็นอสังขตธรรมประเภทปรมาตมธรรม นิพพานแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ สุอุปาทิเสสนิพพาน นิพพานมีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ อนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือ สิ่งที่เป็นเกณฑ์แบ่งประเภทในที่นี้คือ “อุปาทิ” ได้แก่สภาพที่ถูกกรรมกิเลสถือครอง หรือสภาพที่ถูกอุปาทานยึดไว้ หมายถึง ชั้น 5 หมายความว่า สุอุปาทิเสสนิพพาน ได้แก่นิพพานยังมีเบญจขันธ์เหลือ หรือนิพพานที่ยังเกี่ยวข้องกับเบญจขันธ์ อนุปาทิเสสนิพพาน ได้แก่นิพพานไม่มีเบญจขันธ์เหลือ หรือนิพพานที่ไม่เกี่ยวกับเบญจขันธ์

ในพระพุทธศาสนาแบ่งธรรมออกเป็น 2 อย่างบ้าง 4 อย่างบ้าง เช่นแบ่งเป็น 2 อย่าง คือ สังขตธรรมและอสังขตธรรม เป็นต้น สังขตธรรมคือสิ่งที่ถูกกระทำ ถูกปรุงแต่ง อสังขตธรรมคือธรรมชาติที่ไม่ถูกกระทำ ไม่ถูกปรุงแต่ง แบ่งเป็น 4 อย่าง คือ ปรมัตถธรรม 4 อย่าง ได้แก่ รูป จิต เจตสิก และนิพพาน ปรมัตถธรรม 3 อย่างเบื้องต้นเป็นสังขตธรรม นิพพานเป็นอสังขตธรรม นิพพานมีความสัมพันธ์กับสังขตธรรมในฐานะเป็นที่รองรับสังขตธรรม ถ้าไม่มีนิพพาน การสลัดออกจากสังขตธรรมก็ไม่ได้ อุปมาเหมือนกับพูดว่า ฝั่งนี้กับฝั่งโน้น ถ้าไม่มีฝั่งโน้น การจะพูดว่า ข้ามจากฝั่งนี้ก็ไม่ได้ เพราะไม่มีฝั่งโน้นรองรับ อีกนัยหนึ่ง อสังขตธรรมคือนิพพานคอยหล่อเลี้ยงสังขตธรรมไว้เหมือนน้ำใต้ดินหล่อเลี้ยงดินไว้ทำให้ดินชุ่มชื้นทำให้ต้นไม้ที่เกิดบนแผ่นดินได้ดูดมาหล่อเลี้ยงลำต้นกิ่งก้านสาขาให้เจริญเติบโตตั้งอยู่ได้ไม่เหี่ยวแห้งตายเพราะขาดน้ำ ในทางปฏิบัตินิพพานเป็นที่รองรับผลของการปฏิบัติหรือการพัฒนาสังขตธรรมจนถึงสภาวะของนิพพาน เหมือนการขุดบ่อน้ำจนถึงตาน้ำ ฉะนั้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ลักษณะของสังขตธรรมและอสังขตธรรมมีความแตกต่างกัน 3 อย่างคือ ลักษณะของสังขตธรรม 3 อย่าง คือ 1) ความเกิดขึ้นปรากฏ 2) ความดับปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่าง

อื่นปรากฏ ส่วนลักษณะของอสังขตธรรม 3 อย่าง คือ 1) ความเกิดขึ้นไม่ปรากฏ 2) ความดับไม่ปรากฏ 3) ขณะดำรงอยู่ความเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นไม่ปรากฏ การปรากฏขึ้นของสังขตธรรม ต้องอาศัยธรรมชาติ 2 อย่าง คือ 1) ธรรมชาติสำหรับรองรับการเกิดขึ้น 2) ธรรมชาติสำหรับเปรียบเทียบ นิพพานเป็นอสังขตธรรมประเภทปรมัตถธรรม นิพพานมี 2 อย่าง คือ 1) สอุปาทิเสสนิพพาน นิพพานมีอุปาทิเหลือหรือนิพพานยังมีเชื้อเหลือ 2) อนุปาทิเสสนิพพาน นิพพานไม่มีอุปาทิเหลือ หรือนิพพานไม่มีเชื้อเหลือนิพพาน ตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง อรหัตตผลอย่างเดียว แต่นักปราชญ์ทางพุทธศาสนา นับเอามรรคผลแต่ละขั้นเป็นนิพพานด้วย เช่น นิพพานระดับโสดาบัน สกิทาคามี อนาคามี และอรหนต์ นิพพานมีความสัมพันธ์กับสังขตธรรมในฐานะเป็นที่รองรับหรือเป็นพื้นฐานรองรับสังขตธรรม ถ้าไม่มีอสังขตธรรมรองรับ การสลัดออกจากสังขตธรรมก็ไม่ได้ อุปมาเหมือนกับฝั่งโน้นเป็นที่รองรับของฝั่งนี้ ถ้าไม่มีฝั่งโน้น การที่จะพูดว่าข้ามไปฝั่งโน้นก็ไม่ได้ ฉะนั้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2550). *คัมภีร์มิลินทปัญหา (ไทย-บาลี)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ประยูรศรีพริ้นท์ติ้ง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระมหาธานินทร์ อาทิตวโร. (2555). *ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องอสังขตธรรมในพระพุทธานุศาสนานาถรวาท*. (สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอนุรุธอาจารย์. (2542). *อภิธัมมตถสงคหบาลี. ในอภิธัมมตถสงคหปาลียา สห อภิธัมมตถวิภาวินี นาม อภิธัมมตถสงคหฎีกา*. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมภาร พรหมทา. (2559). *พุทธปรัชญาในอภิธรรมปิฎก*. นนทบุรี: ปัญญฉัตร บุ๊คส์ บายด์.

การวิเคราะห์พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน*

Analysis of Buddhist Aesthetics in Isan Literature

พระมหาวิโรฒ ปภาโส, พระโสภณพัฒนบัณฑิต และจรัส ลีกา

Phramaha Viroch Paphaso, Phrasophonphatthanapundit and Jaras Leeka

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: pmviroch2654@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอถึงพุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน พบว่าพุทธสุนทรียศาสตร์แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ความงามระดับโลกียะ เป็นความงามที่ประกอบด้วยงามคุณห้าและความงามในระดับโลกุตระ เป็นความงามของจิตที่ปราศจากกิเลส ความทั้งสองระดับนี้สะท้อนให้เห็นความงามคือความสงบสุขของสังคมที่มีเมตตาธรรมเป็นฐาน ส่วนวรรณกรรมอีสานนั้น เป็นแหล่งรวมความรู้สึกรอารมณ์ ความคิด ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละยุค ความงามของวรรณกรรมอีสานจะมีอยู่ในบทประพันธ์ต่างๆ ที่แฝงด้วยหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และสะท้อนให้เห็นคุณค่าในด้านต่างๆ เช่น ค่านิยม คติธรรม และแนวทางดำเนินชีวิตในสังคม

คำสำคัญ: พุทธสุนทรียศาสตร์; วรรณกรรมอีสาน

Abstract

This academic article aims to present Buddhist aesthetics in Isan literature. It found that Buddhist aesthetics is divided into two levels: global beauty; is a beauty that consists of five erotic qualities. In addition, the beauty in the world is the beauty of a mind that is free from defilements. These two levels reflect the beauty of a peaceful, compassionate society. In doing so, Isan literature has become the main source of enhancement of feeling, emotion, and thought reflecting on the way of life who are living in society from time to

*ได้รับบทความ: 27 มิถุนายน 2565; แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: June 27, 2022; Revised: October 28, 2022; Accepted: December 29, 2022

time. The beauty of Isan literature was found in the various writings embedded with Buddhist doctrines. Moreover, reflect values in various fields such as values, morals, and ways of living in a society.

Keywords: Buddhist aesthetics; Isan literature

1. บทนำ

สุนทรียศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความสวยงาม ความไพเราะหรือพหุศิลป์ต่างๆ (พิน ดอกบัว, 2544, หน้า 12) ซึ่งก็เป็นประเด็นที่ทำการถกเถียงกันมาโดยตลอด โดยเฉพาะเรื่องวรรณกรรมและพหุศิลป์ แต่ก็อยู่ในขอบเขตสุนทรียศาสตร์ ซึ่งเป็นสาขาวิชาหนึ่งของปรัชญา ที่ว่าด้วยความงามทั้งในศิลปะและในธรรมชาติ (พระธรรมโกศาจารย์, 2552, หน้า 18) สามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เกิดความรู้สึกยินดี อิ่มเอมใจ และมีนักปรัชญาตะวันตกเป็นจำนวนมากให้ความหมายสุนทรียศาสตร์ แต่ก็ขัดแย้งกันในแต่ละแนวคิดปัจจุบันสุนทรียศาสตร์ถูกนำมาใช้ในวิชาอิสระที่ทำหน้าที่ศึกษาเกี่ยวกับผลงานทางศิลปะ การชื่นชมศิลปะ ตลอดจนมุมมองต่างๆ ของศิลปะโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งที่เรียกว่า “ความงาม” ความน่าเกลียดอันเกี่ยวกับรูปแบบ (พระมหาสวนทรา ธรรมจารี, 2550, หน้า 1) และแนวคิดพุทธสุนทรียศาสตร์นี้ก็มีแนวคิดพื้นฐานเดียวกันแบบสุนทรียศาสตร์ของตะวันตกคืออินเดีย ดังนั้นเพื่อแยกเนื้อหาสาระให้มีความแตกต่างกัน พุทธสุนทรียศาสตร์จึงศาสตร์ที่ทำให้เกิดรูปแบบศิลปะแฝงอยู่ในแนวคิดของพุทธปรัชญา ซึ่งเป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกห่อหุ้มแก่นภายในอันเป็นสาระของสุนทรียศาสตร์ และศิลปะของความงามเป็นพุทธปรัชญาเอง หรือแม้จะหมายถึงสาระอันแท้จริงของพุทธปรัชญา ก็ยังถูกแปรเป็นทฤษฎีคำสอน (Dogma Precept) นิกายสำนัก กลุ่ม (Sects) สรรูปแบบปฏิบัติบูชา (Cults) เป็นเรื่องเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป หากมุ่งถึงความหมายของสุนทรียะในทัศนะพุทธปรัชญาเราอาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ มุมมองปกติธรรมดา และมุมมองที่ลึกซึ้ง ซึ่งทั้งสองอย่างนี้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาความสามารถของแต่ละบุคคล (เครือจิต ศรีบุญนาถ, 2542, หน้า 14)

นอกจากนี้แนวคิดเกี่ยวกับพุทธสุนทรียศาสตร์ยังได้แฝงอยู่ในวรรณกรรม และกวีนิพนธ์ต่างๆ ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตที่มีการนำแนวคิดของพุทธปรัชญาไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความงดงาม วรรณกรรมอีสานก็เป็นหนึ่งในวรรณกรรมที่กล่าวอ้างถึงนั้นเช่นกันเพราะได้รับอิทธิพลโดยตรงและโดยอ้อมแล้วแสดงออกในลักษณะทางวรรณกรรมเช่น ความเชื่อในเรื่องกรรม คือ หลักธรรมที่ถือว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่วตามพุทธปรัชญา ความเชื่อทางศาสนาของคนอีสานทำให้เกิดวรรณกรรมหลายรูปแบบ เช่น คำแข่งคำสู่ขวัญ ซึ่งใช้ในการประกอบพิธีตามความเชื่อของคนอีสาน เช่น แข่งบั้งไฟในพิธีทำบุญบั้งไฟเพื่อขอฝน คำแข่งแห่นางแมวเพื่อขอฝน ใจความของคำแข่งอาจจะเป็นการกล่าวอ้อนวอนหรือเล่าประวัติความเชื่อใน

พิธีกรรมที่ประกอบ และบางครั้งอาจจะเป็นการกล่าวขอความร่วมมือให้มาร่วมพิธี วรรณกรรมประเภทคำเชิงเป็นวรรณกรรมในยุคแรกที่มีมนุษย์มีความเชื่อในอำนาจลึกลับ มนุษย์จึงมีศรัทธาเชื่อมั่นในสิ่งที่มีเหตุผลมากขึ้น เช่น เชื่อกันในศาสนา วัชรบุรุษและบรรพบุรุษ ความศรัทธา ทำให้นิยมในการนำหินชวดกไปแต่งเป็นร้อยกรองและร้อยแก้ววรรณกรรมอีสานมีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน เหมือนทางภาคกลาง มีคำสัมผัสหรือคำก่าย ก่ายนอก ก่ายใน ตามแบบฉบับที่ได้มาจากนักปราชญ์ คนอีสานในยุคก่อนมีความนิยมอ่านวรรณกรรมเรื่องสำคัญๆ ที่มีคติสอนใจ และเป็นประโยชน์ต่อวิถีชีวิต เช่น กาพย์เกษ ศิลป์ไชย ท้าวชูฐานงอ้าว จำปาสดัน ท้าวเสียวสวาสดี ผาแดงนางไอ่ ท้าวกำพร้าวคำสอน ภาชิต ผญา ก้อม บทกลอนของวรรณกรรมเหล่านี้มีสำนวนที่สละสลวยกินความลึกซึ้ง (จารุบุตร เรื่องสุวรรณ, 2520, หน้า 15) ดังนั้นความงามในวรรณกรรมอีสานที่ได้นำเสนอมานี้จึงเป็นความงามที่สะท้อนถึงคุณค่าที่เกิดจากการนำคติธรรมที่เป็นหลักคำสอนในพุทธปรัชญาที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมแล้วนำคติธรรมเหล่านั้นไปประยุกต์ใช้เพื่อการดำเนินชีวิตให้เกิดความดีงามต่อตนเองและสังคม

ดังนั้น จากแนวคิดเรื่อง พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ที่นำเสนอมาทั้งหมดนี้ทำให้เห็นหลักคำสอนในพุทธปรัชญานั้นสามารถตีค่าเป็นสุนทรียะหรือความงามที่แสดงออกในลักษณะของคุณค่าทั้งภายนอกและภายใน ที่มีเป้าหมายคือความดีงามที่จะเกิดแก่ตนและสังคม และเมื่อนำหลักพุทธปรัชญาไปใช้เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานในเชิงวรรณกรรมอีสานแล้วจะก่อให้เกิดความเป็นสุนทรียะที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมได้อย่างไร บทความวิชาการนี้จะให้คำตอบต่อข้อสงสัยต่างๆ ที่นำเสนอมา และบทความนี้จะป็นข้อมูลสารสนเทศแก่ผู้สนใจต่อไป

2. แนวคิดและความหมายของพุทธสุนทรียศาสตร์

ในทัศนะของพุทธปรัชญา สิ่งที่ทำให้เกิดความเพลิดเพลินที่เกิดจากความงามและความสุนทรียะของโลก ถือว่านอกจากจะไม่ใช่อันเป็นสาระต่อสัจจะเบื้องต้นกับชีวิตแล้วยังเป็นสิ่งที่หลงให้หลงไปตามความรู้สึกในขณะที่สัมผัสสิ่งดังกล่าวทั้งหมดควรหลีกเลี่ยงเสียไปสู่มีติสัจธรรมนาชีวิตอันเป็นวิธีการหลุดพ้นทุกข์ได้ด้วยขอบเขตของศีล ธรรม เป็นตัวกำกับซึ่งเป็นมีติธรรมดาในมุมมองดั้งเดิมของความเป็นศาสนา แนวคิดนี้ว่าด้วยปรมัตถ์แต่หากลองปรับการมองจากแนวคิดที่ว่าด้วยศาสนาสู่แนวคิดของปรัชญาก็เป็นศาสนาที่ไม่ใช่เรื่องลึกลับแต่อย่างใดในทางตรงกันข้ามกลับมีเหตุผลรองรับพร้อมกับการนำมาพิสูจน์เพื่อสัมผัสกับความจริงได้ทุกแง่มุมในเชิงปฏิบัติดังนั้นในแก่นแท้ของพุทธจึงไม่ได้หมายความว่าถึงเฉพาะจิตและสิ่งที่มากระทบเท่านั้นแต่ยังมีตัวเชื่อมอันสำคัญระหว่างมุมมองของความเป็นจริงทางโลกหรือปรัชญากับความเป็นจริงทางธรรม หรือศาสนานั่นคือหลักจริยธรรม สูงสุดของมนุษย์ จากความหมายของคำว่าเมตตา ซึ่งเป็นความหมายในเชิงคุณค่าที่มีต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสรรพสัตว์ ซึ่งมีความลึกซึ้งทางด้านความคิดยิ่งกว่าจะหาความหมายแบบใดแบบหนึ่งมาเปรียบเทียบได้ และนี่คือมุมมองของพุทธสุนทรียศาสตร์

ส่วนวัตถุนทางพุทธสุนทรียศาสตร์เมื่อกล่าวโดยลักษณะทั่วไปนั้นไม่ได้แตกต่างจากวัตถุนทางสุนทรียศาสตร์แบบตะวันตกแต่ประการใดในเรื่องของตัววัตถุซึ่งวัตถุนตามสุนทรียศาสตร์ทั่วไปนั้นไม่ได้เกิดจากจุดมุ่งหมายโดยตรงเพื่อความงามแต่เมื่อไรที่มันถูกนำมาพิจารณาหรือรับรู้ทางสุนทรียะเราจะนับว่ามันเป็นวัตถุนทางสุนทรียะทั้งสิ้นซึ่งในพุทธสุนทรียศาสตร์ได้แบ่งวัตถุนทางสุนทรียะเป็น 2 แบบ คือ วัตถุนทางธรรมชาติและผลงานศิลป์ นอกจากนี้วัตถุนทางพุทธสุนทรียศาสตร์ในแง่ของชาวโลกโดยทั่วไปนั้นได้ปรากฏข้อความในพระไตรปิฎก เช่น “นายกองเกวียนคนหนึ่งบรรทุกหญ้า ฟืน และน้ำ เป็นอันมากแล้วขับหมูเกวียนไปก่อนเมื่อขับไปได้สองสามวันหมูเกวียนนั้นได้เห็นบุรุษผิวดำนัยน์ตาแดงผูกสอดแล่งธนูทัดดอกกุ่มพามีผ้าเปียกผมเปียกแล่นรถอั้งดงาม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ภิกษุในพระศาสนาเย่อมตรวจดูโลกพินหนึ่งด้วยทิพยจักขุอันบริสุทธิ์ล่งจักขุของมนุษย์เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีจักขุขึ้นปราสาทอั้งดงามขึ้นบนพิงแลดูมณฑลแห่งกตังพินได้ พระยาหงส์เห็นพระราชาประทับนั่งบนตั่งทองอั้งดงามเมื่อจะกล่าววาจาอันรื่นหูจึงได้ทูลว่าพระองค์ไม่มีโรคาพาธหรือทรงสุขสราญต้อยอยู่หรือพระองค์ทรงปกครองรัฐมณฑลอันสมบุรณ์นี้โดยธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญา ถูกเรียกว่า พุทธสุนทรียศาสตร์ ซึ่งมาจากคำว่า พุทธศาสตร์มาจากคำสองคำคือ พุทธะ แปลว่า รู้ตื่น เบิกบาน ศาสตร์ แปลว่า ความรู้วิชา รวมคำว่า “พุทธศาสตร์” แปลว่า วิชาที่ทำให้พัฒนาคนให้เกิดเป็นผู้รู้ในสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงให้เป็นผู้ตื่นจากความหลงใหลหมกมุ่นในกระแสกิเลสทั้งปวงให้เป็นเบิกบานบริสุทธิ์ผ่องใสจากกิเลสเครื่องเศร้าหมองทั้งปวง (พระมหาธีรสันต์ กิตติปัญโญ, 2553, หน้า 79) ส่วนคำว่า “สุนทรียะ” นี้ ศิลปินได้กล่าวไว้ว่า ทุกสิ่งในโลกไม่ว่าจะเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น เย่อมมีสุนทรียะในตัวถ้าหากว่า เราผู้ดู เป็นผู้เข้าใจมอง ไม่มีสิ่งใดที่จะไม่เป็นสุนทรียะ อันนี้พูดไปตามภาษาของศิลปินที่มองทุกอย่างเป็นศิลปะ เหมือนกับธรรมะก็เหมือนกัน ผู้ที่เป็นนักธรรมเย่อมมองเห็นความเป็นไปต่างๆ ในโลกทุกแง่ทุกมุมเป็นคติธรรม ฉะนั้น ในความหมายของคำทั้งสองคำนี้ เย่อมมีความกว้างแคบที่แตกต่างกัน โดยในส่วนของพุทธศาสตร์นั้น มีความหมายที่กว้างกว่า โดยหมายรวมเอาแนวคิดหรือศาสตร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เช่น จริยศาสตร์ ญาณวิทยา อภิปรัชญา หรือแม้แต่สุนทรียศาสตร์ เข้าไว้ด้วยส่วน คำว่า สุนทรียศาสตร์ นั้นได้มุ่งเน้นที่จะกล่าวเฉพาะในส่วนของสุนทรียะ คือ ความงามและความเกี่ยวข้องกับความงามบางส่วนเช่น จริยศาสตร์ เป็นต้น (พระมหาธีรสันต์ กิตติปัญโญ, 2553 , หน้า 56)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นนี้เย่อมพิจารณาเห็นได้ว่าวัตถุนทางพุทธสุนทรียศาสตร์ที่ถูกพิจารณาหรือให้คุณค่าความงามในลักษณะเดียวกับสุนทรียศาสตร์แบบตะวันตกหรือตามแบบสุนทรียศาสตร์โดยทั่วๆ ไปนั่นเอง ส่วนในอีกแง่หนึ่งที่กล่าวถึงศิลปะซึ่งเป็นระบบปรัชญาที่อยู่ในสุนทรียศาสตร์ไว้โดยรวมซึ่งหมายรวมไปถึงวิชาการต่างๆ ดังนั้น พุทธสุนทรียศาสตร์ จึงมีลักษณะความคิดแบบพุทธคือฐานะและโครงสร้างเดิมของสุนทรียศาสตร์แบบพราหมณ์แต่การที่ได้ความหมายว่า สุนทรียศาสตร์เชิงความคิดแบบ

พุทธปรัชญา เพื่อต้องการแยกเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันในมิติ และมุมมองทั้งนี้ก็เพราะเมื่อกล่าวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นพุทธมักจะถูกกล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ที่ก่อให้เกิดเป็นรูปแบบศิลปะแฝงอยู่ภายใต้ร่มเงาของพุทธปรัชญาเป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกนอกห่อหุ้มแก่นภายในอันเป็นสาระที่เป็นสุนทรียศาสตร์และศิลปะของความเป็นพุทธศาสนาเอง (Buddhist Arts) หรือแม้จะหมายถึงสาระอันหมายถึงสาระแท้จริงของพุทธปรัชญาก็แปรเป็นทฤษฎีคำสอน (Dogma or Frecept) แยกตัวไปผสมผสานกับมิติและความเชื่อประจำถิ่นแต่ละวัฒนธรรมอันหลากหลายกลายเป็นลัทธิ (Drotrines) นิกายสำนักของกลุ่ม (Seets) สุ่มรูปแบบปฏิบัติบูชา (Cults) เป็นเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป (เครือจิต ศรีบุญนาท, 2542, หน้า 13) จึงสรุปได้ว่า หากเอาความหมายของพุทธด้วยมุมมองที่ปกติธรรมดาจะง่ายและเป็นธรรมดาแต่หากใครจะมองให้ลึกมากกว่าก็จะยากและลึกตามสติปัญญาของผู้นั้น

3. วรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน

จากการศึกษาแนวคิดพุทธสุนทรียศาสตร์มาแล้วนั้นในหัวข้อต่อไปผู้เขียนจะได้กล่าวถึงวรรณกรรมอีสานในประเด็นดังต่อไปนี้คือ ความหมาย ความสำคัญ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของวรรณกรรมอีสาน เพื่อให้เกิดแนวคิดหรือคติ ให้กับผู้ที่ฟังได้นำไปประพฤติปฏิบัติ จึงนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับ ดังนี้

วรรณกรรมอีสานมีทั้งโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ฮ่าย เหมือนทางภาคกลาง มีคำสัมผัสหรือคำก่ายก่ายนอก ก่ายใน ตามแบบฉบับที่ได้มาจากบรมครูทางอินเดีย ประชาชนชาวอีสานแต่ปางก่อนนิยมอ่านวรรณกรรมเรื่องสำคัญที่มีคติสอนใจได้ประโยชน์หลายทางเช่น กาพย์เห่ชม คิลป์ไชย ท้าวขูลูนางอ้ว จำปา สี่ต้น ท้าวเสียวสวาส ผาแดงนางไอ่ ท้าวกำพร้าคำสอน ภาษิต ผนวชา ก้อม บทกลอนของวรรณกรรมเหล่านี้มีหลายรสสละสลวยกินความลึกซึ้งมาก แต่คนสมัยใหม่ไม่ค่อยเข้าถึงกลอนรำต่างๆ ที่ออกทางสื่อสารมวลชนสำคัญ สมัยปัจจุบันที่มีคนชอบฟังจนติดจนอมแงม อาจเป็นกลอนประเภทลำตัด บริบูรณ์ด้วยบทสังวาส ใช้ภาษาอื่นมาแทรกให้กลายเป็นกลอนวิบัติ ซึ่งยากที่ผู้ไม่ค่อยใส่ใจจะทราบถึงคุณค่าและโทษ เพราะหูฟังไม่ถึงคำกลอนที่มีค่าเปรียบเปรย ผู้คนกล่าวถึงอยู่เสมอก็มีทั้งที่เรียกว่าคำผญา และคำกลอนธรรมดา ซึ่งมีหลายแบบ (จารุบุตร เรื่องสุพรรณ, 2520, หน้า 15)

วรรณกรรมอีสานเป็นเรื่องราวที่มีความสำคัญกับคนอีสาน ที่ปราชญ์ได้จารึกไว้ให้เห็นเป็นแบบธรรมเนียมการประพันธ์ แก่นของเรื่อง ท่วงทีการประพันธ์ตลอดจนคุณค่าและสาระประโยชน์ในวรรณกรรมอีสานเท่าที่จะสามารถทำได้ เช่น วรรณกรรมพระพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอน และวรรณกรรมนิทาน ส่วนวรรณกรรมอื่นๆ ได้แก่ วรรณกรรมประวัติศาสตร์ วรรณกรรมตำนานบ้านตำนานเมือง หรือวรรณกรรมเบ็ดเตล็ดอื่นๆ (ธวัช ปุณโณทก, 2525, หน้า 189) ทั้งที่บันทึกไว้ในใบลานหนังสือผูก และเล่าสืบต่อกันมาหรือศึกษาเพื่อสืบทอดต่อกันมา รวมไปถึงนิทานพื้นบ้านซึ่งมีอยู่มากมายหลายสิบเรื่อง ที่มาของวรรณกรรม

อีสานจึงมีมา 2 ทางคือ มาจากพุทธศาสนา และมาจากการแต่งขึ้นของท่านผู้รู้ ผู้ที่จะแต่งเรื่องราวต่างๆ ของอีสานได้นั้นจะต้องเป็นปราชญ์จริงๆ จะต้องรู้ทั้งระเบียบประเพณีวัฒนธรรมของชาวบ้าน รู้รูปแบบการแต่งลักษณะคำประพันธ์ ตลอดจนมีจิตวิทยาในการโน้มน้าวให้ผู้ฟัง สนใจนำมาศึกษาเพราะนอกจากจะมีจุดมุ่งหมายในการสร้างขึ้นมาเพื่อความบันเทิงแล้ว ยังมีคุณค่าด้านอื่นๆ อีก เช่น ค่านิยม คติธรรม และแนวทางดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความหมายซ่อนเร้นอยู่ในเนื้อหา นิทานพื้นบ้าน จะสะท้อนให้เห็นเรื่องราวของสมัยก่อน เนื่องจากผู้เล่าย่อมนำเหตุการณ์ที่มีอยู่ในสมัยของตน เข้ามากล่าวไว้ไม่มากก็น้อย (พระยาอนุนานราชธน, 2510, หน้า 14)

วรรณกรรมมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมและชุมชนมาก อิทธิพลของวรรณกรรมท้องถิ่นต่อสังคม ดังนี้ 1) มีอิทธิพลต่อศิลปะการแสดงพื้นบ้านโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นวรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์แต่ก็ต้องอาศัยรูปแบบฉันทลักษณ์ของวรรณกรรมท้องถิ่นมาเป็นแม่แบบอยู่นั้น เช่น วรรณกรรมท้องถิ่นมีอิทธิพลต่อการขับลำ การเล่นพื้นบ้าน เช่น การลำ (หมอลำ) ในภาคอีสาน การขอ การเล่าข่าว ในภาคเหนือ 2) มีอิทธิพลต่อการอธิบายความเป็นมาของชุมชนและเผ่าพันธุ์คือมีเนื้อหาของวรรณกรรมท้องถิ่นประเภทตำนาน ยังอธิบายความเป็นมาของบรรพบุรุษประจำเผ่าพันธุ์อีกด้วย เช่น นิทานเรื่องขุนบรม ปฐมมูล และปฐมกัลปนา เป็นตำนานอธิบายบรรพบุรุษของชาวอีสาน ตำนานสิบห้าราชวงศ์ ตำนานเจ้าเจ็ดตน ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นตำนานที่อธิบายความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ 3) เป็นสื่อกลางระหว่างบ้านกับวัด เพราะชาวไทยเชื่อว่าการฟังธรรมบรรยายหรือนิทานคติธรรมเป็นกุศลผลบุญอย่างหนึ่งที่มีอานิสงส์สูงมาก อีกอย่างหนึ่งชาวพุทธมีความเชื่อว่า การสร้างหนังสือธรรมนิยายหรือชาดกถวายวัดนั้นเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาและได้อานิสงส์ผลบุญแรงกล้าอีกด้วย 4) มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เพราะวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนใหญ่ จะมีแก่นของเรื่องอิงอยู่กับหลักธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะวรรณกรรมของภาคเหนือภาคอีสานนอกจากจะมีเนื้อหาอิงอยู่กับหลักธรรมและความเชื่อพื้นบ้านแล้ว ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นอย่างมาก เช่น ปุสสอนหลาน อินทนิยานสอนลูก ย่าสอนหลาน ฯลฯ ของภาคอีสาน (วิช ปุณโณทก, 2525, หน้า 17)

4. วิเคราะห์พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน

การวิเคราะห์พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ผู้เขียนได้แบ่งประเด็นเพื่อการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ประเด็น คือ พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน และคุณค่าของพุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานทางปัญญาและจิตใจ ดังนี้

1. พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน เป็นสิ่งที่ปราชญ์ผู้รู้ได้จารึกบันทึกไว้ เพื่อสืบทอดไว้ให้แก่คนรุ่นหลังได้ศึกษาอีกทั้งยังเป็นการเล่าเรื่องทางด้านประวัติศาสตร์ความสำคัญ และความเป็นมาของคนโบราณอีสาน ทั้งในแง่ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม

ประเพณี ด้านสังคม ความเชื่อและศาสนา อีกทั้งยังกล่าวถึงพิธีกรรมต่างๆ ในการประพฤติปฏิบัติของคนอีสาน พุทธสุนทรียศาสตร์จึงเป็นการศึกษาปรากฏการณ์การที่นักปรัชญาคิดแสวงหาความจริงแก่นแท้ของสรรพสิ่ง และเป็นวิชาการเริ่มแรกของมนุษย์ในอภิปรัชญาหรือสุนทรียศาสตร์ การถกเถียงเกี่ยวกับธรรมชาติที่แท้จริงของความเป็นจริงหรือความรู้ หรือความดีกับความงาม เช่น “ความงดงาม” หรือ “ความเป็นจริง” จากการวิเคราะห์ถ้อยคำในภาษา เพื่อใช้ภาษาเป็นเหมือนกับสะพานข้ามไปสู่การเข้าใจความเป็นจริงหรือโลกธรรมชาติให้เห็นชัดเจน ด้วยการแบ่งสิ่งที่มีอยู่ออกเป็น “วัตถุ” กับ “คุณสมบัติ” ที่กล่าวถึงวัตถุกับคุณค่าที่เกิดขึ้นทางภาษาวรรณกรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งของมนุษย์ ที่ทำให้มนุษย์ดำรงความเป็นมนุษย์อยู่ได้ (โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์, 2561, หน้า 2)

พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน คือ แนวคิดที่เกิดขึ้นจากการแสวงหาปัญหาความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตและโลก ด้วยการใช้ภาษาที่สื่อให้เกิดความเข้าใจในปรัชญาชีวิต ที่ถ่ายทอดผ่านวรรณกรรมที่เกิดจากประสบการณ์ในชีวิตและรวมทั้งประสบการณ์ทางสังคม เพื่อให้เกิดความรู้ในแบบแผนของชีวิตและจุดมุ่งหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตปรัชญาภาษาในวรรณกรรมทำให้เราเห็นความสำคัญของชีวิตและซาบซึ้งในคุณค่าของชีวิตและความมหัศจรรย์ของชีวิตของคนอีสานควรที่จะเรียนรู้เพื่อนำไปปรับประยุกต์ใช้ ที่มีความสัมพันธ์กับคนในสังคมอีสาน ในเรื่องความรู้สึทางอารมณ์อารมณ์ แรงบันดาลใจ การใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล การประพฤติปฏิบัติของคนในอีสานในสิ่งที่ถูกต้อง ยึดหลักศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ประเพณีและวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตหรือวิถีชีวิตของคน ได้แก่ ความคิด ความเชื่อ การกระทำ และความเป็นอยู่ของคน ซึ่งปฏิบัติสืบต่อกันมา (เบญจมาศ พลอินทร์, 2525, หน้า 81)

พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของชาวอีสาน ดังนั้นวรรณกรรมจึงมีความสำคัญต่อมนุษย์แทบทุกด้านอาจกล่าวได้ว่าสังคมมนุษย์ที่เจริญมีอารยธรรมและเทคโนโลยีในปัจจุบันนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวรรณกรรมทั้งสิ้นวรรณกรรมต่างมีบทบาทความสำคัญและอิทธิพลไม่มากนักน้อย เช่น ฮิตคองอีสาน หรือที่นิยมเรียกกันว่า ฮิต 12 คลอง 14 ได้แสดงแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ ว่าด้วยงานที่ผู้สร้างสรรค์ขึ้นไม่เพียงใช้ฝีมือเท่านั้นแต่ยังอาศัยความคิดและจิตวิญญาณสร้างด้วยรูปแบบวรรณกรรมภายใต้ร่มเงา ความเชื่อทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกนอกห่อหุ้มแก่นภายในอันเป็นสาระที่เป็นความงาม จึงมีวรรณกรรมอีสาน มากมายที่เป็นสัญลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องราวต่างๆ เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้มนุษย์เข้าถึงความจริงด้วยสติปัญญาอันเป็นหลักการสำคัญของพุทธปรัชญาที่มีการปรับความหมายจากมุมมองทางศาสนาแบบเดิมมาสู่ความคิดให้เป็นโลกปัจจุบันเชิงปรัชญา อันมีเหตุผลรองรับการใช้ศิลปะเป็นตัวกระตุ้นเป็นการสนับสนุนอย่างหนึ่งที่ชักจูงใจให้ศาสนิกชนเชื่อถือและมีความศรัทธาในศาสนายิ่งขึ้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในการดำรงวิถีชีวิตนับตั้งแต่เกิดจนตายของมนุษย์ภายในสังคมและวัฒนธรรมที่มีการพึ่งพาอาศัย ความเชื่อความศรัทธาร่วมกันระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และสิ่งต่างๆ เป็นสื่อสัญลักษณ์ของผู้คนในแต่ละชุมชนที่แสดงถึงเชื้อชาติเผ่าพันธุ์ และความแตกต่างทางวัฒนธรรมของ

ชุมชนในแต่ละแห่งนั้นด้วย ภายใต้สังคมที่มีวัฒนธรรมความเชื่ออันถือเป็นที่ยึดทางจิตใจของผู้คนเช่น ความเชื่อเรื่อง ของนรก สวรรค์ การเกิดและชีวิตหลังความตาย ความเชื่อเหล่านี้แสดงถึงแนวคิดทางอภิปรัชญา ในพุทธปรัชญา เพื่อให้แต่ละคนสามารถมีชีวิตรอด มีความปลอดภัย มีความสุข และดำเนินไปสู่ชีวิตที่มีความหมาย ความจริง ความดี และความงดงาม

2. คุณค่าของพุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสานทางปัญญาและจิตใจ วรรณกรรมมีส่วนผูกพันกับชีวิตเรา เรียกว่า เป็นส่วนผูกพันกับชีวิตเรื่องราวอันเป็นเนื้อหาสาระ บางส่วนก็เป็นสิ่งให้คำแนะนำหรือคำตอบปัญหาชีวิต เป็นเครื่องบำรุงใจ เพราะเป็นเครื่องสร้างปัญญาให้คนรู้จักคบคิด แยกแยะเหตุผล ถึงกรรมดีและกรรมชั่ว มีสิ่งใดเป็นเครื่องตอบสนองกรรมอันนั้น บางครั้งก็เป็นสิ่งสอนใจคนให้พ้นความหายนะ จึงถือว่าวรรณกรรมมีคุณค่าหากรู้จักใช้ประโยชน์รู้ว่าสิ่งใดควรยึดถือเป็นแบบอย่าง สำหรับวรรณกรรมอีสานที่เป็นพุทธสุนทรียศาสตร์ใช้ในการสื่อความหมายให้กับผู้อ่านเกิดความรู้เกิดสติปัญญา พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาจิตใจให้ผู้ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีและเป็นกุศล โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นในเรื่องของคติคำสอน สุภาสิต สังคมอีสานหรือชาวอีสานซึ่งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยอุดมไปด้วยทรัพยากรทางภูมิปัญญา หรือที่เรียกว่า “ผญา” (จรัส พยัคฆราชศักดิ์, 2534 , หน้า 63) เป็นวิถีชีวิตทางหลักธรรมของสังคม โดยมีพุทธศาสนาซึมซับเป็นแก่นชีวิตที่ใช้เป็นกฎระเบียบในการควบคุมความประพฤติ และการปฏิบัติของคนอีสานให้อยู่ด้วยกรอบศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งได้ประพฤติปฏิบัติต่อเนื่องกันมาตั้งแต่โบราณกาล (อดิศักดิ์ โสมอินทร์, 2523, หน้า 1) จึงทำให้สังคมอีสานในบรรพกาลมีแต่ความร่มเย็นปราศจากผู้ร้ายอ้ายโจร ทุกคนล้วนมีน้ำใจเอื้ออาทรต่อกัน อยู่ร่วมกันเป็นสังคมแบบรู้จักสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (เดิม วิภาคย์พจนกิจ, 2530 185) เช่น ในวรรณกรรมอีสานเรื่อง ปู่สอนหลาน ได้ปรากฏเนื้อหาที่ว่าด้วยเรื่องหลักธรรมคัมภีร์ครองโลกนี้ปรากฏอยู่โดยเป็นตอนที่ปู่ได้สอนหลานไม่กระทำความชั่ว กระทำแต่ความดี มีความละอายเกรงต่อผลของการกระทำที่จะตามมาดังปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่อง ปู่สอนหลานว่า (สวิง บุญเจิม, 2543, หน้า 62)

...“เจ้าในนามเป็นหลานของปู่	คั่นหมูให้เป็นกวน
บ่สมควรไปเฮ็ดชั่วช้า	ให้ตั้งหน้าสร้างแต่ความดี
คั่นไผ่ทุกซี่เด็ดฮ้อน	ให้เจ้าย้อนคิดเบี่ยงอกเขา
เทียบบอกเฮาดังเดียวแท้	ให้ฮีบแก้อย่างเห็นแก่อามิส
อิทธิพลอย่าเอามาใช้	หน้าที่ให้เจ้าคิดคำนึง
เงินสลิ้งเงินเหรียญเงินบาท	เงินของชาติจำเป็นเงินเดือน
เอาจากเอือนคนจนทั้งนั้น	ยังลิคั่นเอาอีกผิดครอง
ผิดครองครองกรรมพระเจ้า	มันสิเศร้าเสียยศเสียศรี
เกิดอัปปริยแก่งานของเจ้า	ใจสิเศร้าจนฮอดมื่อตาย

จักนิบหายจุ่มจมเมือหน้า

กลายเป็นข่อยเป็นข้าชอกกิน

จบชีวิตไปตกรกร ไหลวนวหมกใหม่ทุกซ์หลาย ฟังบรรยายหลานชายให้เว้น

จากหลักคำสอนในวรรณกรรมเรื่องปู้สอนหลานข้างต้นเห็นได้ชัดว่า ปู้ได้สอนหลานให้ได้สำนึกตระหนักในเรื่องของการกระทำชั่ว ให้รู้สึกละอายมีความเกรงกลัวต่อการกระทำ และผลของการกระทำทำความเพระเป็นการกระทำที่ชั่วผิดหลักหลักศาสนา และกฎกติกาทางสังคมทำให้ตนเองและสังคมมีความเดือดร้อน ซึ่งปัญหาต่างๆ ทั้งหลายในสังคมล้วนเกิดจากการที่มนุษย์ไม่มีความละอายไม่เกรงกลัวต่อบาปทั้งในชาตินี้ชาติหน้า ตรงกันข้ามหากคนในสังคมมีความละอาย และความเกรงกลัวต่อบาปสร้างแต่ความดีงามย่อมสร้างความสุขความเจริญให้กับผู้กระทำและจะส่งผลดีต่อตนเองทั้งชาตินี้และชาติหน้าให้เกิดขึ้น

พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน มีรูปแบบดั้งเดิมที่มาจากแนวคิดสุนทรียศาสตร์แบบพราหมณ์ 4 คือ เป็นสุนทรียศาสตร์แบบตะวันออก ซึ่งมีลักษณะอันเกิดจากสุนทรียะจินตนาการ ดังในวรรณกรรมและศิลปะอื่นๆ ล้วนเป็นรูปแบบของสุนทรียญาณทั้งสิ้น เช่น บทกวี จะสื่อสารทางความคิดต่อบรรดาการสร้างสรรค์งานศิลปะประเพณี ศิลปะดนตรี ศิลปะการแสดง ตลอดจนทัศนศิลป์ ต่างก็มีสาระทางอุดมคติว่าด้วยความงามในมุมมองเดียวกัน กล่าวคือ มีศิลปะเป็นสื่อที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยความตั้งใจเพื่อเปลี่ยนแปลงโลกให้สวยงาม ไพเราะ สนุกสนาน น่าคิด น่าจดจำหรือน่าตื่นเต้น มากกว่าโลกเคยมีอยู่หรือเป็นอยู่ตามธรรมชาติ แม้ว่าพุทธสุนทรียศาสตร์ มีพื้นฐานแนวคิดเดียวกันแบบตะวันออกและอินเดีย แต่การให้ความหมายว่า พุทธสุนทรียศาสตร์ เพื่อต้องการแยกเนื้อหาสาระที่แตกต่างกัน ในมิติและมุมมองต่างๆ จึงหมายถึง สุนทรียศาสตร์ที่ก่อให้เกิดรูปแบบศิลปะแฝงอยู่ใน ร่มเงาของพุทธปรัชญาซึ่งเป็นส่วนที่ถูกนำมาพอกพูนเป็นเปลือกห่อหุ้มแก่นภายใน อันเป็นสาระของสุนทรียศาสตร์และศิลปะของความเป็นพุทธเอง (Buddhist Arts) หรือแม้จะหมายถึงสาระอันแท้จริงของพุทธก็ยังถูกแปรเป็นทฤษฎีคำสอน (Dogma Precept) นิกาย สำนักกลุ่ม (Sects) สุ่มรูปแบบปฏิบัติบูชา (Cults) เป็นเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป หากจับเอาความหมายของพุทธด้วยมุมมองปกติธรรมดาที่จะง่ายแต่ถ้าใครต้องการมองให้ลึกซึ้งมากกว่าก็ยากและลึกซึ้งตามสติปัญญาความสามารถของผู้นั้นเอง (เครือจิต ศรีบุญนาถ, 2542, หน้า13)

ซึ่งมิติและมุมมองดั้งเดิมของพุทธ ปฏิเสธต่อสิ่งที่ผลิตผลิตอันเกิดจากความงามและความสุนทรียะของโลก ซึ่งถือว่านอกจากจะไม่ใช่อันเป็นสาระต่อสัจจะเบื้องต้นกับชีวิตแล้วยังเป็นสิ่งที่หลงให้หลงไปตามความรู้สึกในขณะที่สัมผัส สิ่งดังกล่าวทั้งหมดควรหลีกเลี่ยงไปสู่มิติสัจธรรม นำชีวิตอันเป็นวิถีการหลุดพ้นทุกข์ได้ ด้วยขอบเขตของศิลปวิสุทธิ เป็นตัวกำกับซึ่งเป็นมิติธรรมดาในมุมมองดั้งเดิมของความ เป็นศาสนา แนวคิดนี้ว่าด้วยปรมัตถ์ แต่หากลองปรับการมองจากแนวคิดที่ว่าด้วยศาสนาสู่แนวคิดของปรัชญา ก็เป็นศาสนาที่ไม่ใช่เรื่องลึกลับแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามกลับมีเหตุผลรองรับ พร้อมกับการนำมาพิสูจน์ เพื่อสัมผัสกับความจริงได้ทุกแง่ทุกมุมในเชิงปฏิบัติ ดังนั้นในแก่นแท้ของพุทธสุนทรียศาสตร์จึง

ไม่ได้หมายความว่าเฉพาะจิตและสิ่งที่มากระทบจิตเท่านั้น แต่ยังมีตัวเชื่อมอันสำคัญระหว่างมุมมองของความเป็นจริงทางโลกหรือปรัชญากับความเป็นจริงทางธรรมหรือศาสนา นั่นคือ หลักจริยธรรม สูงสุดของมนุษย์ จากความหมายของคำว่า เมตตา ซึ่งเป็นความหมายในเชิงคุณค่าที่มีต่อตนเองและผู้อื่น รวมทั้งสรรพสัตว์ ซึ่งมีความลึกซึ้งทางด้านความคิดยิ่งกว่าจะนำความหมายแบบใดแบบหนึ่งมาเปรียบเทียบได้ และนี่คือมุมมองของสุนทรียศาสตร์แบบมนุษย์นิยม และเป็นสุนทรียศาสตร์อันเกี่ยวเนื่องด้วยจริยธรรมและอารมณ์ แม้ว่าพุทธปรัชญา จะได้กล่าวถึงความงามไว้ในคัมภีร์ต่างๆ อันได้แก่พระไตรปิฎกทั้ง 45 เล่ม ซึ่งมี 84,000 พระธรรมขันธ์ และในคัมภีร์ทั้งในอรรถกถา ฎีกา อนุฎีกาโยชนาและบทความต่างๆ อีกมากมาย แต่ว่ายังขาดการจัดระบบที่เป็นแบบแผน (แบบตะวันตก) ทำให้การศึกษาพุทธสุนทรียศาสตร์เป็นไปด้วยความลำบากต่อการศึกษาและการกล่าวถึงความงามในพุทธปรัชญานี้ ในหนังสือต่างๆ หรือบทความทางวิชาการต่างๆ ยังมีค่อนข้างจำกัดและแนวคิดในการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบระหว่างทฤษฎีต่างๆ ทั้งทางด้านแนวคิดแบบตะวันตกและแบบตะวันออกอย่างชัดเจนมีค่อนข้างน้อย

5. สรุป

จากการนำเสนอบทความวิชาการเรื่องพุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ผู้เขียนได้นำเสนอในแง่มุมต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องพุทธสุนทรียศาสตร์ เป็นปรัชญาที่อาศัยการเกิดจากแนวคิดของพุทธปรัชญา ซึ่งก็ได้กล่าวถึงความงามไว้อย่างมากมายในพระไตรปิฎก เรื่องความงามหรือพุทธสุนทรียศาสตร์ ก็จัดเป็นแนวคิดที่มีความลึกกว่าแนวคิดสุนทรียศาสตร์ตะวันตกเนื่องจากพุทธสุนทรียศาสตร์ ไม่ได้มีส่วนแยกจากหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าแต่อย่างใดเลย แต่เป็นสิ่งที่ควบคู่กัน และมีแผ่อยู่ตลอดในหลักธรรม แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ความงามระดับโลกียะ เป็นความงามที่ประกอบด้วยกามคุณห้า และความงามในระดับโลกุตระ เป็นความงามของจิตที่ปราศจากกิเลส ความทั้งสองระดับนี้สะท้อนให้เห็นความงามคือความสงบสุขของสังคมที่มีเมตตาธรรมเป็นพื้นฐาน

2. วรรณกรรมอีสานนั้น เป็นแหล่งรวม ความรู้สึก อารมณ์ ความคิด ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในสังคมแต่ละยุค ความงามของวรรณกรรมอีสานจะมีอยู่ในบทประพันธ์ต่างๆ ที่แฝงด้วยหลักคำสอนทางพุทธศาสนา และสะท้อนให้เห็นคุณค่าในด้านต่างๆ เช่น ค่านิยม คติธรรม และแนวทางดำเนินชีวิตในสังคม

3. พุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมอีสานมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนท้องถิ่นอีสาน ที่ปราชญ์ผู้เขียน ได้นำเสนอและถ่ายทอดจิตวิญญาณทางความคิดให้แก่ชนรุ่นหลัง ได้นำไปประพฤติปฏิบัติ อีกทั้งวรรณกรรมอีสานยังเป็นการสื่ออารมณ์ทางภาษาที่ปรากฏในตัวละครหรือเนื้อเรื่อง ให้ได้เข้าถึงแนวคิดหลักของวรรณกรรม ทั้งนี้วรรณกรรมอีสาน จึงเป็นวรรณกรรมที่

ปลูกฝังจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นอีสานให้มีความรู้ความเข้าใจ ในสิ่งที่ปรากฏ และเป็นการปลูกฝังจิตสำนึก ในด้านการประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และ ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นปรัชญาที่อาศัยการเกิด จากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า หรือ พระพุทธปรัชญาซึ่งก็ได้กล่าวเรื่องความงามไว้อย่างมากมาย เรื่องความงามหรือพุทธสุนทรียศาสตร์ ก็จัดเป็นแนวคิดที่มีความลึกกว่าแนวคิดสุนทรียศาสตร์ตะวันตก เนื่องจากพุทธสุนทรียศาสตร์ ไม่ได้มีส่วนแยกจากหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแต่อย่างใดเลย แต่เป็นสิ่งที่ควบคู่กัน และมีแฝงอยู่ตลอดในหลักธรรม พุทธสุนทรียศาสตร์จึงไม่ได้ปฏิเสธเรื่องความงาม เลยทีเดียว แต่ก็เน้นให้บุคคลทั่วไปรู้จักเลือกเสพตามสมควรแก่สติปัญญาของตนแต่ก็พอให้เราารู้ได้ว่า ในพุทธสุนทรียศาสตร์นั้น ได้แบ่งเป็นความงามออกเป็น 2 ส่วน คือความงามภายนอกซึ่งเรียกว่า รูปธรรม ซึ่งก็จัดเป็นความงามที่สามารถสัมผัสได้ด้วย และความงามภายใน ซึ่งเรียกว่า นามธรรม ซึ่งเป็นส่วนที่ไม่ สามารถจับต้องได้ แต่อาศัยการรู้ได้ด้วยเฉพาะตน เช่น ความงามแห่งจิตความงามแห่งปัญญา หรือความ งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง และงามในที่สุด ดังนั้น ความงามในทัศนะทางพุทธสุนทรียศาสตร์จึงไม่ใช่ สิ่งที่งามเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสิ่งที่โน้มน้าวจิตใจของผู้รับรู้ผลงานประติมากรรม ทำให้มองเห็นโทษของ กามคุณและเกิดสัมมาทิฐิอันเป็นเป้าหมายของพุทธสุนทรียศาสตร์

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาพุทธสุนทรียศาสตร์ในวรรณกรรมอีสาน ทำให้ได้องค์ความรู้ซึ่งสรุปแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เครือจิต ศรีบุญนาถ. (2542). *สุนทรียภาพของชีวิต*. กรุงเทพฯ: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- จรัส พยัคฆราชศักดิ์. (2534). *อีสาน 2*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จารุบุตร เรื่องสุวรรณ. (2519). *ของดีอีสาน*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา
- เต็ม วิภาคย์พจนกิจ. (2530). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2543). *วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต). (2552). *ปรัชญากรีก-บ่อเกิดภูมิปรัชญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: สยาม.
- เบญจมาศ พลอินทร์. (2525). *แง่คิดจากวรรณคดีและวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์
- พระมหารัษฎันต์ กิตติปัญญา (ใจหาญ). (2553). *การศึกษาวิเคราะห์สุนทรียศาสตร์ในพุทธปรัชญาเถรวาท*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสวนทรา ธมฺมจารี (สุจारी). (2550). *การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาศิลปะตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระยาอนุমানราชธน. (2510). *การศึกษาเรื่องประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- พิน ดอกบัว. (2544). *วงปรัชญากรีก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สยาม.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โสรัจจ์ หงศ์ลดารมภ์. (2558). *ปรัชญาภาษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สรวง บุญเจิม. (2543). *ปูสอนหลาน*. อุบลราชธานี: มรดกอีสาน.
- อดิศักดิ์ โสมอินทร์. (2523). *ภูมิศาสตร์อีสาน*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.

วิจารณ์หนังสือ: Book Reviews

พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์: โสเภณี ทำแท้งและการรณยฆาต*

Buddhism and Ethical Issues: Courtesan Abortion Euthanasia

ผู้เขียน: สมภาร พรหมทา

Author: Somphan Phromtha

บุญวัฒน์ บุญทะวงศ์ และสุวิน ทองปั้น
Boonyawat Boontawong and Suwin Thongpan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: boontawongboonyawat@gmail.com

บทคัดย่อ

บทวิจารณ์หนังสือนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ โครงสร้างของระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา ลักษณะสำคัญของระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่วในพุทธศาสนา จริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนา ทศนะของพุทธศาสนาต่อปัญหาโสเภณี การทำแท้งและการรณยฆาตและ ข้อค้นพบจากหนังสือเล่มนี้

คำสำคัญ: พุทธจริยศาสตร์; โสเภณี; การทำแท้ง; การรณยฆาต

Abstract

This book review is for presentation purposes the structure of the system of Buddhist ethics Important characteristics of the of Buddhist ethics criteria for Judging good and evil in Buddhism basic ethics in Buddhism Buddhism's view on the problem of courtesan abortion and euthanasia and findings from this book.

Keywords: Buddhist; Ethics; Courtesan; Abortion Euthanasia

*ได้รับบทความ: 9 มีนาคม 2565; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 29 ธันวาคม 2565

Received: March 9, 2022; Revised: December 23, 2022; Accepted: December 29, 2022

1. บทนำ

หนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณี ทำแท้งและการรณฆาต” เขียนโดยสมภาร พรหมทา ตีพิมพ์แล้ว 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2534 และครั้งที่ 2 พ.ศ. 2541 จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ISBN: 974-639-361-8 จำนวน 180 หน้า แบ่งเป็น 2 ภาคคือภาคที่ 1 ว่าด้วย พุทธจริยศาสตร์ภาคทฤษฎีให้ความรู้เกี่ยวกับระบบจริยศาสตร์ ลักษณะสำคัญของจริยศาสตร์ เกณฑ์การ ตัดสินความดีความชั่วและจริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนา ส่วนภาคที่ 2 ว่าด้วยพุทธศาสนากับปัญหา จริยศาสตร์ วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมที่สำคัญๆ 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ปัญหาการค้าประเวณี (โสภณี) ปัญหา การทำแท้ง และ ปัญหาการฆ่าด้วยความปรารถนาดี (การรณฆาต) โดยผู้เขียนได้นำหลัก “พุทธปรัชญา” มาวิเคราะห์ในรูปแบบวิชาการอย่างชัดเจน ผู้วิจารณ์ได้นำหนังสือนี้มาวิจารณ์ เพราะเห็นว่าเป็นหนังสือ วิเคราะห์ปัญหาความขัดแย้งด้านจริยธรรมในสังคมที่ดีที่สุดเล่มหนึ่ง ที่ผู้ศึกษาอ่านแล้วจะได้รับความรู้ เกี่ยวกับปัญหาโสภณี ปัญหาการทำแท้ง และปัญหาการรณฆาตในทัศนะพุทธศาสนาซึ่งเป็นปัญหาสังคม ที่สำคัญในยุคปัจจุบัน

2. โครงสร้างเนื้อหาหนังสือ

หนังสือมีทั้งหมด 7 บท เนื้อหาโดยย่อของแต่ละบทดังนี้

1. โครงสร้างของระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา โครงสร้างของระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา 2 ประเภท คือ 1) ธรรมระดับสังขธรรม(metaphysical reality) คือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ตามธรรมชาติและ พุทธศาสนาเชื่อว่ามีอยู่อย่างนั้น และจะยังคงมีอยู่ตลอดไป ข้อเท็จจริงในธรรมชาติที่เรียกว่า “สังขธรรม” นี้ มีมากมาย แต่เมื่อประมวลโดยย่อแล้ว ก็สรุปเป็น 5 หมวด ที่เรียกว่า “นิยาม” 5 ประการ ได้แก่ 1) อุตุนิยาม: กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งไม่มีชีวิต 2) พินิยาม: กฎเกณฑ์เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต 3) จิตนิยาม: กฎเกณฑ์ เกี่ยวกับจิต 4) กรรมนิยาม: กฎเกณฑ์เกี่ยวกับกรรมและการให้ผลของกรรม และ 5) ธรรมนิยาม: กฎเกณฑ์ เกี่ยวกับสิ่งอื่นที่ไม่ใช่ 4 สิ่งดังกล่าวมาข้างต้น ในบรรดานิยามทั้ง 5 นั้น อุตุนิยามและพินิยามพุทธศาสนา ให้ความสนใจน้อยที่สุดหรือไม่สนใจเลย ในส่วนธรรมนิยาม พระพุทธองค์ทรงนำมาสอนบ้าง แต่ไม่บ่อย ส่วนกรรมนิยามและจิตนิยามพุทธศาสนาสนใจเป็นพิเศษและนำมาสอนกลายเป็นที่มาของศีลธรรม 2) ธรรมระดับศีลธรรม (moral rules) คือหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสั่งสอนประชาชน แม้ว่าสังขธรรมใน จักรวาลนี้จะมีมากมาย แต่ก็มีสังขธรรมเพียงบางส่วนเท่านั้นที่พุทธศาสนานำมาแสดงหรือมาสอน สังขธรรม ส่วนที่พุทธศาสนานำมาแสดงนี้มีลักษณะประการหนึ่งร่วมกันคือเมื่อรู้แล้วจะเป็นประโยชน์ต่อการดับทุกข์ หรือแก้ปัญหาในชีวิต สังขธรรมเหล่านี้เมื่อพุทธศาสนานำมาแสดงในรูปข้อความแล้วก็จะมีฐานะเป็นศีล ธรรม ซึ่งศีลธรรมในพุทธศาสนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) ข้อความที่มีลักษณะบรรยายข้อเท็จจริงในธรรมชาติ (2) ข้อความที่มีลักษณะเป็นการชักชวนให้กระทำหรือละเว้นการกระทำ เช่น หลักอริยสัจ

4 อริยสัจ 3 ข้อแรก เป็นข้อความบรรยายข้อเท็จจริงในธรรมชาติว่า ชีวิตเกิดมามีทุกข์ และทุกข์นี้มีสาเหตุมาจากสมุทัยได้แก่ตัณหา เมื่อตัณหาดับได้ ทุกข์ก็ดับ ส่วนอริยสัจข้อที่ 4 มีลักษณะเชิงอุทานว่า เพื่อดับทุกข์ เราควรปฏิบัติตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 สังฆธรรมเป็นรากฐานของศีลธรรมกล่าวคือศีลธรรมเกิดจากการที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบสังฆธรรมแล้วนำมาสอนเวไนยสัตว์

2. ลักษณะสำคัญของระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของพุทธศาสนาเป็นแบบ “สัมบูรณ์นิยม (absolutism)” กล่าวคือ ความดี ความชั่ว เป็นสิ่งตายตัว ไม่มีข้อยกเว้น เช่น การฆ่าคนไม่ว่าจะฆ่าด้วยเหตุผลใด ล้วนเป็นความชั่วทั้งสิ้น ในขณะที่นักปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งเห็นว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นสิ่งไม่ตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น จะนำเอามาตรฐานทางศีลธรรมของสังคมหนึ่งไปตัดสินค่าทางจริยธรรมอีกสังคมหนึ่งไม่ได้ ทศณะดังกล่าวนี้เรียกว่า “สัมพัทธนิยม (relativism)” นอกจากนี้ ตามหลักพุทธศาสนา ดี ชั่ว ถูก ผิด เป็นสิ่งที่ให้ความหมายหรือนิยามได้ ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ธรรมชาตินิยม (naturalism)” เพราะสิ่งที่จะนิยามได้ต้องเป็นคำที่แสดงมโนทัศน์รวม (complex idea) เช่นคำว่า “ผลส้ม” เป็นผลไม้ชนิดหนึ่ง มีผลกลม มีเปลือกสีเหลือง มีรสหวาน เป็นต้น ตรงกันข้ามกับนักปรัชญาอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นว่า ดี ชั่ว ถูก ผิด ไม่สามารถนิยามได้ เรียกว่า “อธรรมชาตินิยม (non-naturalism)” เพราะเป็นมโนทัศน์เชิงเดี่ยว (simple idea) เช่น แดง กลม เหม็น เป็นต้น ระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาเป็นแบบ “ธรรมชาตินิยม” คือสามารถให้คำนิยามหรือให้ความหมายได้ ด้วยการใช้คำแทนที่กัน (synonym) เช่น เมื่อกล่าวถึงอกุศลว่าคืออะไร ก็สามารถใช้คำแทนได้ว่า “มีโทษ ผู้รู้ดีเตือน เมื่อยึดถือแล้วย่อมก่อให้เกิดทุกข์โทษ” ในทางตรงกันข้ามเมื่อถามว่า “กุศลคืออะไร” ก็สามารถใช้คำแทนได้ว่า “ไม่มีโทษ ผู้รู้สรรเสริญ เมื่อยึดถือแล้ว ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์”

3. เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่วในพุทธศาสนา ระบบจริยศาสตร์ในพุทธศาสนาวางอยู่บนสมมุติฐานที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล” ซึ่งส่วนนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสัตว์ทั่วไป กล่าวคือมนุษย์และสัตว์ต่างมีส่วนที่เรียกว่า “ความจำ” (สัญญา) “ความรู้” (วิญญูญาณ) แต่ในส่วนที่เรียกว่า “เหตุผล” (ปัญญา) นั้นหาไม่มีในสัตว์ทั่วไป และปัญญาหรือเหตุผลนี้จะมีมากที่สุดเมื่อมนุษย์อายุ 50 ปีขึ้นไป ที่เรียกว่า “ปัญญาทสกะ” ดังนั้น ตามหลักพุทธศาสนา ปัญหาด้านจริยศาสตร์จะยุติลงได้ จึงต้องอาศัยธรรมชาติที่เรียกว่า “ปัญญา” หรือ “เหตุผล” ที่ติดตัวมนุษย์มาแต่เกิด เกณฑ์การตัดสินความดีความชั่วในทัศนะพุทธศาสนา สามารถสรุปได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) วินิจฉัยโดยดูที่มาของการกระทำนั้นว่าเป็นกุศลหรืออกุศล ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “อกุศลมูล 3 ได้แก่ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เป็นไปในฝ่ายเสื่อม กุศลมูล 3 ประการ ได้แก่ ความไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง เป็นไปในฝ่ายเจริญ” ดังนั้น การกระทำดีตามหลักพุทธศาสนาคือการกระทำที่ไม่อยู่บนฐานความโลภ ความโกรธ ความหลง ในทางตรงกันข้าม การกระทำที่อยู่บนฐานความโลภ ความโกรธ ความหลง จัดเป็นการกระทำที่ไม่ดี 2) วินิจฉัยโดยดูผลของมันเป็นทุกข์หรือเป็นสุขหรือเป็นประโยชน์หรือเป็นโทษ ดังพุทธพจน์ที่ตรัสว่า “เมื่อใดทราบชัดด้วย

ตนเองว่า เหล่านี้เป็นอกุศล มีโทษ ผู้รู้ดีเตือน เมื่อยึดถือย่อมก่อให้เกิดทุกข์โทษ พึงละธรรมเหล่านั้นเสีย นอกจากนั้น พุทธศาสนาเห็นว่า การกระทำที่ประกอบด้วยกุศลมูล ย่อมส่งผลให้เป็นสุขเสมอ และอกุศลมูลย่อมส่งผลที่เป็นทุกข์เสมอ” นอกจากนั้น ความดีและความชั่วเป็นปัจจัยของกันและกันไม่ได้

4. จริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนา “ศีล 5” หรือ “เบญจศีล” คือจริยธรรมพื้นฐานในพระพุทธศาสนา” โดยศีลห้าข้อที่ 1 (ปาณาติบาต) ข้อที่ 2 (อทินนาทาน) ข้อที่ 3 (กาเมสุมิฉฉาจาร) และข้อที่ 4 (มุสาวาท) เป็นการป้องกันการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ส่วนศีลข้อที่ 5 (สุราเมรัยมิชฌปามาทัฏฐานา) เป็นการป้องกันการละเมิดตนเอง หรือ เมื่อกล่าวโดยสรุป การละเมิดคนอื่นนั้นสามารถละเมิดได้ 2 ทาง ได้แก่ (1) ละเมิดทรัพย์สินหรือสิ่งที่ผู้อื่นครอบครองอยู่ และ (2) ละเมิดร่างกายหรือชีวิตคนอื่น การฆ่าสัตว์ผิด เพราะเป็นการละเมิดร่างกายและชีวิตผู้อื่น การลักทรัพย์ผิด เพราะละเมิดทรัพย์สินที่คนอื่นครอบครอง การประพฤติกามผิด เพราะละเมิดบุคคลที่คนอื่นครอบครองอยู่ ศีล 3 ข้อแรกนี้ เห็นได้ชัดว่าพระพุทธองค์ทรงกำหนดขึ้นเพื่อป้องกันการละเมิดบุคคลอื่น ส่วนการพูดเท็จผิด เพราะเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ 1.เป็นการทำให้คนอื่นเสียหาย 2.เป็นเหตุให้ตนเองตกต่ำ คนที่พูดปดบ่อยๆ พูดจาอุบายให้คนอื่นแตกแยกกัน พูดจาหยาบค้าย พูดไร้สาระ ย่อมเพาะอุปนิสัยไม่ดีให้แก่ตนเอง การพูดปดผิด เพราะเป็นการละเมิดคนอื่น ทำให้คนอื่นเสียหาย หรือหากตนเองไม่เสียหาย คนอื่นก็เสียหาย ส่วนการดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติดผิด เพราะเป็นการเบียดเบียนตนเอง และอาจเบียดเบียนคนอื่นด้วย หากดื่มสุราแล้วไปทะเลาะวิวาทหรือไปใช้รถใช้ถนน อาจเกิดอุบัติเหตุสร้างความเดือดร้อนให้แก่คนอื่นได้ ศีลห้าคือเกณฑ์สำหรับวินิจฉัยปัญหาทางจริยศาสตร์ เพราะศีลห้าเป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์ตรัสสอนสำหรับสังคมปุถุชน ดังที่ตรัสไว้ว่า “ให้พิจารณาว่า ตัวเราก็ไม่ยากตาย ปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ ใครมาทำลายชีวิตของเรา ผู้ต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ปรารถนาความสุข เกลียดความทุกข์ ย่อมไม่เป็นที่รักที่พอใจของเราเลย”

5. ทศณะของพุทธศาสนาต่อปัญหาโสเภณี ในสมัยพุทธกาล โสเภณีเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ คนที่จะได้เป็น “โสเภณี” ต้องประกอบด้วยคุณสมบัติคือมีความงามเป็นที่ประจักษ์ นอกจากนั้น ยังต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ ได้รับการศึกษาอบรมกริยามารยาทเป็นอย่างดี อีกทั้งต้องได้รับการแต่งตั้งจากพระราชวัง จึงเรียกว่า “นครโสเภณี” แปลว่า “หญิงงามเมือง” นอกจากนั้น โสเภณียังเป็นคนของหลวงหรือราชการ ที่มีรายได้จากทางราชการและมาจากคนใช้บริการอีกส่วนหนึ่ง จึงสรุปได้ว่า โสเภณีในสมัยพุทธกาลมี 2 ประเภท ได้แก่ 1) โสเภณีที่เป็นของราชการ 2) โสเภณีที่เป็นของเอกชน ส่วนสาเหตุที่สตรีต้องมาเป็นโสเภณีประเภทแรกนั้นเป็นเพราะได้รับการแต่งตั้งจากราชการ ส่วนโสเภณีประเภทที่สอง ส่วนใหญ่เกิดมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ คือความยากจน โสเภณีประเภทนี้ ได้ชื่อว่า “เวลียา”

สำหรับอาชีพโสเภณีในสังคมไทยไม่มีหลักฐานว่ามีมาตั้งแต่เมื่อใด แต่ตามหลักฐานในกฎหมายตราสามดวง ก็ปรากฏว่าเคยมีโสเภณีมาแล้วตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ทำการเป็นส่วนตัว ยังไม่มีสำนัก อันเนื่องมาจากทาสสตรีถูกปล่อยตัวให้เป็นไทและไม่มีความรู้ จึงจำเป็นต้อง

ชายตัวเลี้ยงซีฟ ต่อมาเมื่อมีหญิงที่ต้องการประกอบอาชีพนี้เป็นจำนวนมาก จึงเกิดเป็น “สำนักโสเภณี” และต่อมาปรากฏว่า เจ้าสำนักโสเภณีหลายคนมีฐานะดีขึ้น จึงนำเงินที่ได้ไปทำบุญถวายวัดหรือสร้างวัด จนปรากฏนามว่า “วัดคณิกาผล” เป็นต้น สาเหตุสำคัญที่ทำให้ผู้หญิงกลุ่มหนึ่งต้องไปประกอบอาชีพขายตัว คือ “ความยากจน” อันเนื่องมาจากการขาดโอกาสทางสังคมนั่นเอง “อาชีพโสเภณีผิดหลักศีลธรรมของ พุทธศาสนาหรือไม่” สำหรับคำถามนี้สรุปได้ว่า “เนื้อหาของศีลข้อสาม เมื่อกล่าวโดยสรุปก็เกี่ยวข้องกับ สถานะของคนที่จะเมิดว่า “เป็นโสเภณีหรือแต่งงานแล้ว” เช่น “ดำสถาณภาพปัจจุบันเขาแต่งงานและมีลูก แล้ว ส่วนนางเขียวก็น่ามีสถานภาพเช่นเดียวกันคือแต่งงานและมีลูกแล้ว ดากับเขียวทำงานในที่แห่งเดียวกัน และเกิดความรักและได้เสียกันโดยไม่มีใครทราบ” และตัวอย่างนายชวกับนางแดง “ปัจจุบันนายชวเป็น โสเภณี เขาแอบเป็นชู้กับนางแดง ซึ่งเธอแต่งงานและมีลูกแล้ว พฤติกรรมของชวกับแดงเหมือนกับดำและ เขียว คือเป็นชู้กัน โดยไม่มีใครทราบเช่นกัน” สรุปว่า “ดำและเขียวผิดสองกระทง คือ ดำผิดเพราะละเมิด ภรรยาคนอื่น ในขณะที่เดียวกันก็ผิด เพราะละเมิดภรรยาตนเอง ส่วนนางเขียวผิด เพราะละเมิดสามีของตน ส่วนชวผิดกระทงเดียวเพราะละเมิดภรรยาคนอื่น ส่วนแดงผิดเพราะละเมิดสามีของตนเพียงกระทงเดียว สำหรับชายโสเภณีที่วิวโสเภณีไม่ผิดจริยธรรม แต่ชายที่แต่งงานแล้วไปเที่ยวโสเภณีผิด เพราะละเมิดภรรยา ของตน สำหรับตัวโสเภณีเอง หากให้บริการชายโสเภณีไม่ผิดจริยธรรม แต่หากให้บริการแก่ชายที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ และชายที่มีครอบครัวแล้ว ก็ผิดจริยธรรม เพราะละเมิดมารดาบิดาของเขา และผิดเพราะละเมิด สามีของคนอื่น การแก้ปัญหโสเภณีต้องแก้ที่ต้นเหตุคือการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาและทางเศรษฐกิจ ไม่ควรตำหนิอาชีพโสเภณีว่าเป็นอาชีพที่ผิดศีลธรรม เพราะอาชีพโสเภณีก็คืออาชีพหนึ่งเหมือนกับอาชีพอื่น เช่น อาชีพค้าอาวุธ เป็นต้น

6. ทศนะของพุทธศาสนาต่อปัญหาการทำแท้ง พุทธศาสนาเห็นว่า “การทำแท้งคือการฆ่ามนุษย์” เพราะความเป็นมนุษย์เริ่มต้นตั้งแต่ปฏิสนธิวิญญาณเข้าไปปฏิสนธิในท้องแม่แล้ว ในโลกตะวันตก อาจแบ่ง ทศนะเกี่ยวกับการทำแท้งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มอนุรักษนิยม (conservative) 2) กลุ่มเสรีนิยม (liberalism) คนกลุ่มแรกส่วนใหญ่ได้แนวคิดมาจากศาสนาคริสต์ที่เห็นว่า ไม่สามารถทำแท้งได้ทุกกรณี ตรงกันข้ามกับกลุ่มเสรีนิยมที่ได้รับแนวคิดจากนักปรัชญาประโยชน์นิยม กลุ่มนี้สนับสนุนให้มีการทำแท้ง โดยเห็นว่า การฆ่าจะมีความหมายก็ต่อเมื่อสิ่งที่ถูกฆ่านั้นมีความสำนึกในตัวเอง รู้ว่าตัวเองคืออะไร การฆ่า สิ่งที่ไม่มีความรู้สึกว่ามีอยู่เป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย พุทธศาสนาเห็นว่า “การทำแท้งเป็นการฆ่ามนุษย์”

ดังนั้น การทำแท้งในทศนะของพุทธศาสนา จึงเป็นการผิดจริยธรรม ต่อคำถามที่ว่า “พุทธศาสนามีทศนะเช่นใดกับการทำแท้งกรณีมีความจำเป็น” จริยธรรมในพุทธศาสนาเป็นแบบ “สัมบูรณ์นิยม” แต่ กรณีมีความจำเป็น พุทธศาสนาก็อ่อนโลมให้ “ทำแท้ง” ได้ โดยพุทธศาสนาสอนว่าเราจำเป็นแลกเอา เพื่อให้ได้ประโยชน์ที่มากกว่า หากเห็นว่า เมื่อทำแท้งแล้วได้ประโยชน์มากกว่า เช่น หากตรวจพบว่าแม่เป็น หัดเยอรมัน หากปล่อยให้คลอดลูกออกมา ก็จะเป็นอันตรายทั้งแม่และลูก การกระทำเช่นนี้พุทธศาสนา

เรียกว่า “บาปจำเป็น” (necessary evils) หรือเป็น “บาปชนิดเบา”

7. ทศนะของพุทธศาสนาต่อปัญหาการรณยฆาต ในทศนะพุทธศาสนา “การรณยฆาตคือการฆ่าคน” ดังนั้น การรณยฆาตไม่ว่าจะทำเพราะความหวังดีอย่างไรและทำกับใครก็ตามก็เท่ากับ “การฆ่าคน” การฆ่าก็คือการฆ่า การฆ่าด้วยความปรารถนาดีอาจช่วยผ่อนบาปหนักให้เป็นเบาได้ แต่ไม่สามารถหักล้างให้การรณยฆาตเป็นสิ่งที่ไม่ผิดศีลธรรมในพุทธศาสนาได้ การรณยฆาต (euthanasia or mercy killing) หรือ “การฆ่าด้วยความหวังดี” มี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การรณยฆาตที่ทำกับทารกในครรภ์ คือ การทำแท้งโดยไม่เกี่ยวข้องกับสุขภาพแม่ ไม่ใช่เพราะแม่ถูกข่มขืน แต่เป็นการกระทำเพราะได้รับการตรวจจากแพทย์ว่า หากปล่อยให้คลอดจะเสี่ยงต่อความพิการหรือต่อชีวิต เรียกว่า “การรณยฆาตแบบไม่สมัครใจ” 2) การรณยฆาตที่ทำกับทารกแรกเกิดที่พิการ ปัญญาอ่อน และทำกับคนไข้ที่ไม่มีทางรักษาและไม่อยู่ในภาวะที่ตัดสินใจด้วยตนเองว่า ตนสมควรมีชีวิตอยู่หรือไม่ เป็นการรณยฆาตแบบไม่สมัครใจเช่นกัน 3) การรณยฆาตที่ทำแก่บุคคลที่มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ แต่เจ็บป่วยทรมานด้วยโรคบางอย่าง แต่ไม่สามารถฆ่าตัวตายได้ เป็นการรณยฆาตที่คนไข้ร้องขอให้แพทย์กระทำ เป็นการทำการรณยฆาตแบบสมัครใจ พุทธศาสนาเห็นว่าการเกิดเป็นมนุษย์ถือเป็นเรื่องดีอย่างยิ่งและทุกคนมีสิทธิที่จะอยู่ดูโลกเท่ากัน ถึงแม้เกิดมาพิการหรือปัญญาอ่อน เขาก็สามารถทำสิ่งที่ดีที่สุดแก่ชีวิตได้ การ “ฆ่า” โดยเห็นว่าหากเขาตายน่าจะมีความสุขมากกว่า จึงไม่สมควรในทศนะพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาก็เห็นควรให้มีการ “ฆ่า” เกิดขึ้นได้ หากการฆ่านั้นทำกับคนที่มีสติสมบูรณ์ แต่เขาเจ็บป่วยทรมานทุกข์ทรมานและร้องขอให้แพทย์ทำ

3. สารสำคัญของหนังสือ

จากการศึกษาหนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้งและการรณยฆาต” หลายนรอบ ผู้วิจารณ์ได้ข้อค้นพบในหลายมิติ ขอสรุปเป็นประเด็นๆ ดังนี้

1. เจตนารมณ์ของผู้เขียน สมภาร พรหมทา มีเจตนารมณ์ที่มุ่งมั่นแน่วแน่ที่จะนำหลักพุทธธรรมมานำเสนอในลักษณะวิชาการตลอดเวลาที่ผ่าน โดยเริ่มแรกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำวารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา วัตถุประสงค์ของวารสารนี้คือ เพื่อก่อให้เกิดความตื่นตัวในการศึกษาวิจัยพระพุทธศาสนาทั้งระดับชาติและระดับสากล เป็นแหล่งเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในระดับสากล ส่งเสริมการวิจัยพระพุทธศาสนาในระดับวิชาการและด้านพฤติกรรมทางสังคม เป็นศูนย์กลางระดมความคิดเพื่อหาแนวทางประยุกต์พระพุทธศาสนาเข้ากับปัญหาสังคมและมวลมนุษย (สมภาร พรหมทา, 2544) นอกจากนั้น สมภาร พรหมทา ยังมีเจตนารมณ์ที่แน่วแน่โดยผลิตผลงานด้านพุทธปรัชญาอย่างต่อเนื่อง เช่น พุทธปรัชญา มนุษย์ สังคมและปัญหาจริยธรรม พุทธปรัชญาในอิทธิธรรมปิฎก เป็นต้น และหลังจากเกษียณอายุราชการ เมื่อปี พ.ศ. 2559 แล้ว สมภาร พรหมทา ได้เข้ามาทำงานที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแบบเต็มเวลา เพื่อนำความรู้และประสบการณ์มาพัฒนาการ

เรียนการสอนปรัชญาในระดับปริญญาโทและเอก ทำให้การเรียนการสอนปรัชญาในสถาบันแห่งนี้มีความคึกคักและเข้มข้นมากขึ้น และเพื่อเป็นการศึกษา “พุทธปรัชญา” อย่างเป็นระบบ สมภาร พรหมทา จึงตั้ง “ศูนย์ศึกษาพุทธปรัชญา” ขึ้น ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้พุทธปรัชญาที่สำคัญ โดยมีงานเขียนและงานบรรยายพร้อมทั้งบันทึกการสอนลงใน YouTube เพื่อให้ผู้สนใจทั่วไปได้ศึกษาเรียนรู้พุทธปรัชญาอย่างกว้างขวาง

4. จุดเด่น

ผู้วิจารณ์ได้ศึกษางานเขียนของสมภาร พรหมทาเกือบทุกเล่ม เช่น พุทธปรัชญาในอภิธรรมปิฎก ชีวิตกับความขัดแย้ง ปัญหาจริยธรรมในชีวิตประจำวัน เป็นต้น แต่เมื่ออ่านแล้วเห็นว่า หนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” เป็นหนังสือที่น่าสนใจมาวิจารณ์มากที่สุด เพราะเป็นหนังสือที่นำปัญหาสังคมปัจจุบันมาอธิบายโดยใช้หลักพุทธจริยศาสตร์มาวิเคราะห์อย่างน่าสนใจ เมื่ออ่านแล้วจึงพบจุดเด่นและจุดที่ควรเพิ่มเติมของหนังสือเล่มนี้ ดังต่อไปนี้

1. จุดเด่นของหนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” เป็นหนังสือที่จุดประกายให้ผู้สนใจพุทธปรัชญานำไปศึกษาและขยายผลต่อได้อย่างหลากหลายมิติและช่วยคลายความสงสัยแก่คนจำนวนมากที่เห็นว่าการไปเที่ยวโสเภณีผิดศีลหรือไม่ การทำแท้งเมื่อมีความจำเป็นทำได้หรือไม่และการฆ่าเพื่อให้เรามีความสุขทำได้หรือไม่ เป็นต้น ผู้วิจารณ์ขอสรุปจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้เป็นประเด็นๆ ดังต่อไปนี้

1.1 ชื่อเรื่อง หนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” ของสมภาร พรหมทาเป็นหนังสือที่มีชื่อเรื่องที่น่าสนใจ เพราะตรงชื่อ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์” เป็นตัวอักษรขนาดใหญ่ และ คำว่า “โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” เป็นตัวอักษรขนาดเล็กลงมา และ คำว่า “การรณฆาต” ก็เป็นศัพท์ทางวิชาการใหม่ ทำให้เป็นจุดเด่นและเป็นที่สนใจของผู้อ่านว่ามีความหมายอย่างไร สรุปได้ว่า หนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” มีจุดเด่นตรงชื่อหนังสือเป็นประการแรก

1.2 รูปแบบหนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการรณฆาต” เป็นหนังสือ “ปรัชญาประยุกต์” นำ “พุทธปรัชญา” มาวิเคราะห์ปัญหาโสเภณี การทำแท้ง และการฆ่าด้วยความปรารถนาดี โดยผู้เขียนใช้ “ศีล 5” เป็นเกณฑ์ในการตัดสินค่าทางจริยธรรมของพุทธศาสนา ซึ่งหนังสือลักษณะนี้ไม่มีคนเขียน จึงนับได้ว่าเป็นการวิเคราะห์พุทธจริยศาสตร์ที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

1.3 ภาษาที่ใช้ ส่วนจุดเด่นประการที่สามนั้น เนื่องจากสมภาร พรหมทา ได้ศึกษาภาษาบาลีจนจบเปรียญธรรม 8 ประโยค ประกอบกับเรียนระดับปริญญาตรีด้านการศึกษาศาสตร์ และสนใจด้านอักษรศาสตร์ จึงมีความสามารถในการใช้ภาษาได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้น เมื่อกล่าวถึงหลักการของพุทธศาสนาที่ได้สมภาร พรหมทา จะอ้างหลักฐานชั้นต้น ได้แก่ “พระไตรปิฎก” และแปลด้วยสำนวนภาษาที่ไพเราะเช่น

“ดูก่อนคบหิตั้งหลายอัตตูปนากิธรรมปริยายคืออะไร คืออย่างนี้ ดูก่อนคบหิตั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยของเรานี้ ย่อมพิจารณาอย่างนี้ว่า เราต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ประารถนาความสุข เกลียดกลัวความทุกข์ ใครก็ตามที่มาทำลายชีวิตเราผู้ต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ประารถนาความสุข เกลียดกลัวความทุกข์ การกระทำของเขานั้น ย่อมไม่เป็นที่รักที่พอใจของเราเลย อนึ่ง แม้หากเราเองจะทำลายชีวิตบุคคลอื่น ผู้ต้องการมีชีวิต ไม่อยากตาย ประารถนาความสุข เกลียดกลัวความทุกข์ การกระทำของเรานั้น ย่อมไม่เป็นที่รักที่พอใจของเขาเลย...”และจุดเด่นอีกอย่างหนึ่งคือมีการนำเข้าเนื้อหาในแต่ละบทอย่างน่าสนใจ โดยจะเกริ่นนำด้วยภาษาที่สละสลวย เช่น “ เราจะเริ่มกันที่ปัญหาโสเภณีซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ มีการถกเถียงกันอย่างกว้างขวางไม่เฉพาะในบ้านเราเท่านั้น หากแต่เป็นปัญหาที่ถกเถียงกันทั่วโลก การพิจารณาปัญหานี้ทำได้หลายแง่มุม แต่อาจสรุปเป็นสองแง่หลักๆ คือ แ่งสังคมศาสตร์กับแง่จริยศาสตร์ การพิจารณาในแง่สังคมศาสตร์คือการวิเคราะห์ว่าอะไรคือสมมุติฐานของการเป็นโสเภณี โสเภณีมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างไร และหากเราต้องการขจัดปัญหาโสเภณีคือไม่ต้องการให้มีโสเภณีในสังคม เราจะทำอย่างไร เป็นต้น การพิจารณาในแง่นี้เป็นการพิจารณาเรื่องข้อเท็จจริง ไม่ใช่การพิจารณาในเรื่องคุณค่า การพิจารณาในแง่จริยศาสตร์เป็นการพิจารณาในแง่คุณค่า กล่าวคือพิจารณาว่าเป็นโสเภณีผิดหรือไม่ และสังคมควรอนุญาตให้มีโสเภณีได้หรือไม่ เป็นต้น...”

1.4 ความทันสมัยของหนังสือ “พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้งและการุณยฆาต” ของสมภาร พรหมทา เล่มนี้เป็นหนังสือแนววิเคราะห์จริยธรรมเล่มแรกๆ ที่ได้วิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมคือปัญหาการค้าประเวณี ปัญหาการทำแท้ง และปัญหาการฆ่าด้วยความปรารถนาดี โดยผู้เขียนสรุปไว้ในคำนำว่า “หนังสือที่เขียนนี้ใช้ประกอบการเรียนวิชาพุทธจริยศาสตร์ระดับปริญญาตรีเป็นหลัก แต่ผู้สนใจพุทธศาสนาทั่วไปก็สามารถศึกษาได้ แรงจูงใจในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เพราะสังคมปัจจุบันมีปัญหาจริยธรรมมีความสลับซับซ้อนกว่าในสมัยพุทธกาล เช่น การฆ่าด้วยความปรารถนาดีหรือที่เรียกว่า “การุณยฆาต”(euthanasia) ซึ่งเป็นที่สนใจในโลกตะวันตกและกำลังมีท่าทีว่าจะเข้ามาสู่สังคมไทยปัจจุบัน หากกล่าวตามหลักพุทธศาสนาในยุคดั้งเดิม การฆ่าตามหลักพุทธศาสนาถือว่า “ผิดศีลธรรม” ของพุทธศาสนาทุกกรณี แต่ในสังคมปัจจุบัน ปัญหาจริยธรรมมีความซับซ้อนขึ้น เช่น การฆ่าด้วยความปรารถนาดี ดังกล่าวจะผิดหรือไม่ ดังนั้น หนังสือของสมภาร พรหมทาเล่มนี้ จึงมีเนื้อที่ทันสมัยเข้ากับยุคที่สังคมมีปัญหาจริยธรรมที่ซับซ้อน จึงเป็นจุดเด่นประการที่สี่

1.5 ความหมายในมิติปรัชญา สำหรับจุดเด่นประการที่ห้าของหนังสือเล่มนี้คือเป็นหนังสือที่มีความหมายใน “มิติปรัชญาสาขาจริยศาสตร์” ซึ่งผู้เขียนนำหลักพุทธธรรมมาวิเคราะห์อย่างสมเหตุผลเหมาะสำหรับผู้สนใจทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สนใจด้านพุทธปรัชญา ซึ่งผู้เขียนให้ความรู้พื้นฐานว่าระบบจริยศาสตร์ ลักษณะสำคัญและเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของพุทธศาสนาเป็นอย่างไร โดยใช้ศีล 5 ซึ่งเป็นจริยธรรมพื้นฐานในพุทธศาสนาเป็นเกณฑ์

2. ข้อที่ควรเพิ่มเติม ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นจุดเด่นของหนังสือ พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้งและการรณรงค์ของสมภาร พรหมทา ซึ่งมีความโดดเด่นทั้งชื่อเรื่อง รูปแบบ ภาษา ความทันสมัย และความหมายในมิติปรัชญา แต่หนังสือเล่มนี้ก็มีข้อที่ควร “เพิ่มเติม” เพื่อให้เป็นหนังสือที่มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงเสนอข้อที่ควรเพิ่มเติมสำหรับหนังสือเล่มนี้ดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยศาสตร์ของนักปรัชญากลุ่มต่างๆ แนวคิดเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของนักปรัชญา นอกจาก สัมบูรณ์นิยม (absolutism) และสัมพัทธนิยม (relativism) แล้ว ยังมีเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมแบบมโนธรรมสมบูรณ์ (ultimate consciencism) และประโยชน์นิยม (utilitarianism) อีกด้วย (วิทย์ วิศทเวทย์, 2532, หน้า 82-99) หากนำเกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมดังกล่าวมาวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมในสังคม ก็อาจทำให้การวิเคราะห์ค่าทางจริยธรรมของพุทธศาสนามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น เช่น กรณีการค้าประเวณี หากหญิงคนหนึ่งตัดสินใจค้าประเวณี แทนที่จะไปขายยาบ้า อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจน ระหว่างการค้าประเวณีกับการขายยาบ้า การกระทำอย่างไหนจะมีประโยชน์กว่ากัน เมื่อใช้เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของสำนักประโยชน์นิยม การค้าประเวณีย่อมมีประโยชน์มากกว่าการค้ายาบ้า เพราะการค้าประเวณีเป็นการสร้างความเสียหายเฉพาะตัวเธอเองเท่านั้น แต่การค้ายาบ้าไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายเฉพาะผู้ค้าเพียงคนเดียว แต่ได้สร้างเสียหายให้แก่สังคมด้วย และหากใช้เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของสำนักมโนธรรมสมบูรณ์นิยมมาเป็นเกณฑ์ ทั้งการค้ายาบ้าและการค้าประเวณี เป็นการกระทำที่ไม่สมควร เพราะไม่มีใครเห็นด้วยว่าการค้ายาบ้าและการค้าประเวณีเป็นสิ่งที่ดี

2.2 เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของพุทธปรัชญาอื่นนอกจากศีล 5 ในหนังสือพุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสภณีย์ ทำแท้งและการรณรงค์เล่มนี้ สมภาร พรหมทา ใช้เพียงศีล 5 มาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินค่าจริยธรรมเพียงอย่างเดียว โดยกล่าวว่า “ศีล 5” เป็นพื้นฐานทางจริยธรรมที่สำคัญและเหมาะสมสำหรับสังคมพุทธชน หากใช้เกณฑ์อื่นมาตัดสินค่าทางจริยธรรมทางพุทธศาสนา เช่น เรื่อง “เจตนา” ที่พุทธศาสนาถือว่ามีความสำคัญมาก ดังพุทธพจน์ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า “เจตนา” เป็นกรรม..” (ฉ.อ. (ไทย) 22/63/577) หมายความว่า การกระทำของมนุษย์ทุกอย่างต้องดูที่ “เจตนา” คือต้องดูว่า “การกระทำนั้นๆ เกิดจากความตั้งใจหรือไม่อย่างไร”

2.3 ปัญหาจริยธรรมอื่นๆ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า สังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก อันเนื่องมาจากเศรษฐกิจ สังคมที่เปลี่ยนแปลงไป พฤติกรรมเชิงจริยธรรมในสังคม จึงมีความซับซ้อนต้องใช้เกณฑ์การตัดสินที่หลากหลาย ผู้วิจารณ์ขอยกตัวอย่างเช่น “วิเชียรแต่งงานกับวิไลมาหลายปี แต่ทั้งคู่ก็ยังไม่บุตรด้วยกัน ทั้งสองจึงปรึกษากันว่า จะจ้างวิภาอุ้มท้องแทนด้วยวิธีการที่เรียกว่า “การอุ้มบุญ” ซึ่งก็คือการนำอสุจิของฝ่ายชายไปผสมกับไข่ของหญิงที่รับจ้างอุ้มบุญ เมื่อคลอดแล้ว วิภาไม่มีสิทธิ์ในตัวลูกคนนี้เลย...” เมื่อใช้ “ศีล 5” มาเป็นเกณฑ์ตัดสิน การกระทำของวิภาครั้งนี้ไม่ผิดศีล 5 ข้อใด แต่วิภาผิด

ตรงที่ไม่ได้ทำหน้าที่แม่ตามหลักทศ 6 ที่พุทธศาสนาสอนว่า เป็นพ่อแม่ต้องห้ามลูกไม่ให้ทำความชั่ว เสียหาย สอนให้ทำความดี ส่งเสียให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนตามความรู้ความสามารถ หากผู้ครองที่คู่ควร ให้และมอบทรัพย์ให้ในเวลาที่เหมาะสม (ที.ปา (ไทย). 11276/212-213) นอกจากนั้นยังมีปัญหาจริยธรรม ที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน เช่น พุทธศาสนามองปัญหารักร่วมเพศ (homosexuality) อย่างไร สมควรหรือไม่ที่ชายแต่งงานกับชายหรือหญิงแต่งงานกับหญิง และพุทธศาสนามีทัศนคติต่อปัญหาบ่อนเสรี (free casino) อย่างไร เป็นต้น ดังนั้น ควรเพิ่มเนื้อหาในส่วนนี้ด้วย

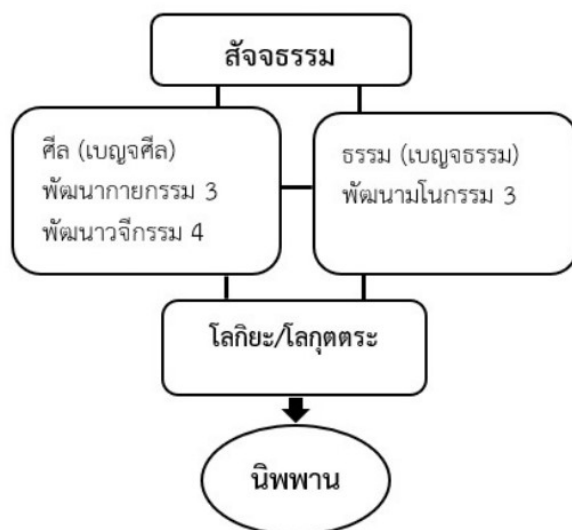
5. สรุป

พุทธศาสนาก่อกำเนิดมาเพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์แต่ละคน เมื่อมนุษย์แต่ละคนดำเนินชีวิตอย่างมีปัญหาบ่อยที่สุด(เป็นสุข)สังคมส่วนรวมก็พลอยมีสันติคือมีความสงบสุขด้วย ดังนั้นหลักพุทธธรรมทุกระดับทั้งระดับปัจเจกและศีลธรรมจึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการดำเนินชีวิตของมวลมนุษย์และด้วยเหตุผลนี้เอง พุทธศาสนาจึงเป็น “ศาสนาสากล” ที่มนุษย์ทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะนับถือศาสนาหรือลัทธิใดๆ ก็ตาม หนังสือ พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเถณี ทำแท้งและการรุกรณาต ผลงานเขียนของสมภาร พรหมทาเล่มนี้ เป็นหนังสือประเภท “ปรัชญาประยุกต์” ที่ได้นำเอาหลักธรรมทางพุทธศาสนาได้แก่ “เบญจศีล” มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัญหาจริยธรรมที่สำคัญ 3 ปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาโสเถณี ซึ่งสรุปได้ว่าเกณฑ์วินิจฉัยว่าโสเถณีผิดศีลธรรมของพุทธศาสนาหรือไม่ขึ้นกับว่าเธอเป็นโสเถณีหรือมีครอบครัวและเธอให้บริการแก่ใคร หากเธอเป็นโสเถณีให้บริการชายโสเถณีและบรรลุนิติภาวะแล้วก็ไม่ผิด แต่หากเธอไม่โสเถณี ให้บริการชายที่มีภรรยาแล้วผิด 2 กระทั่งคือละเมิดสามีตนเองและละเมิดภรรยาคนอื่น สำหรับชายที่ใช้บริการ ถึงแม้ตนเองโสเถณี แต่ไปใช้บริการโสเถณีที่มีสามีแล้ว ก็ผิด เพราะละเมิดภรรยาคนอื่น หากตนเองยังไม่มีครอบครัว ไปใช้บริการโสเถณีที่ยังไม่มีครอบครัวก็ไม่ผิดจริยธรรม 2) ปัญหาการทำแท้ง เกณฑ์การตัดสินค่าทางจริยธรรมของพุทธศาสนาเป็นแบบ “สัมบูรณ์นิยม” ขึ้นชื่อว่า “การฆ่า” ไม่ว่าจะฆ่าด้วยเหตุผลใดล้วนเป็นการผิดจริยธรรมทั้งสิ้น ดังนั้น “การทำแท้ง” จึงผิดจริยธรรมของพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาก่อนุโลมให้ทำแท้งได้ หากมีเหตุผลและความจำเป็นจริงๆ เช่น แพทย์ได้ตรวจและวินิจฉัยอย่างชัดเจนแล้วเห็นว่า “สมควรทำแท้ง” หากปล่อยให้คลอดออกมาอาจเป็นผลร้ายต่อทั้งแม่และลูก เรียกว่า “บาปจำเป็น” 3) ปัญหาการรุกรณาต พุทธศาสนาเห็นว่า “การรุกรณาตคือการฆ่าคน” เหมือนกับ “การทำแท้งคือการฆ่าคน” แต่พุทธศาสนาเห็นว่าการรุกรณาตแบบสมัครใจสามารถทำได้ หากมีเหตุผลเพียงพอ คือ (1) คนไข้สมัครใจ (2) คนไข้ป่วยด้วยโรคที่ไม่มีทางรักษา (3) การรุกรณาตนั้นกระทำโดยแพทย์

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการเขียนวิจารณ์หนังสือเรื่อง พุทธศาสนากับปัญหาจริยศาสตร์ โสเภณี ทำแท้ง และการฉ้อโกง ทำให้ได้องค์ความรู้ที่เกิดจากการวิจารณ์ว่า “ศีลธรรม” แยกเป็น “ศีล” และ “ธรรม” ซึ่งศีล หมายถึง เบญจศีล เป็นเครื่องมือในการพัฒนาพฤติกรรมของมนุษย์ที่แสดงออกทางกาย (กายกรรม 3) และวาจา (วจีกรรม 4) ส่วน “ธรรม” หมายถึง เบญจธรรม เป็นเครื่องมือพัฒนามโนกรรม 3 ของมนุษย์ โดยมีเป้าหมาย 2 ระดับคือ ระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ “ศีล” และ “ธรรม” ทั้ง 2 อย่างนี้เป็นสถานะที่เกี่ยวพันกัน “ธรรม” เป็นภาคทฤษฎีที่มีอยู่ในจิตใจของมนุษย์ ส่วน “ศีล” เป็นภาคปฏิบัติที่มนุษย์ได้แสดงออกทางกาย วาจา ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กับมนุษย์ และสภาพแวดล้อม สถานะทั้ง 2 อย่างเป็นกฎพื้นฐานที่เกิดมาจากสัจธรรมซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในโลกนี้ที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบและเปิดเผยแก่มวลมนุษย์เพื่อนำไปพัฒนาตนเองจนบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพานได้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล โดยเขียนเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

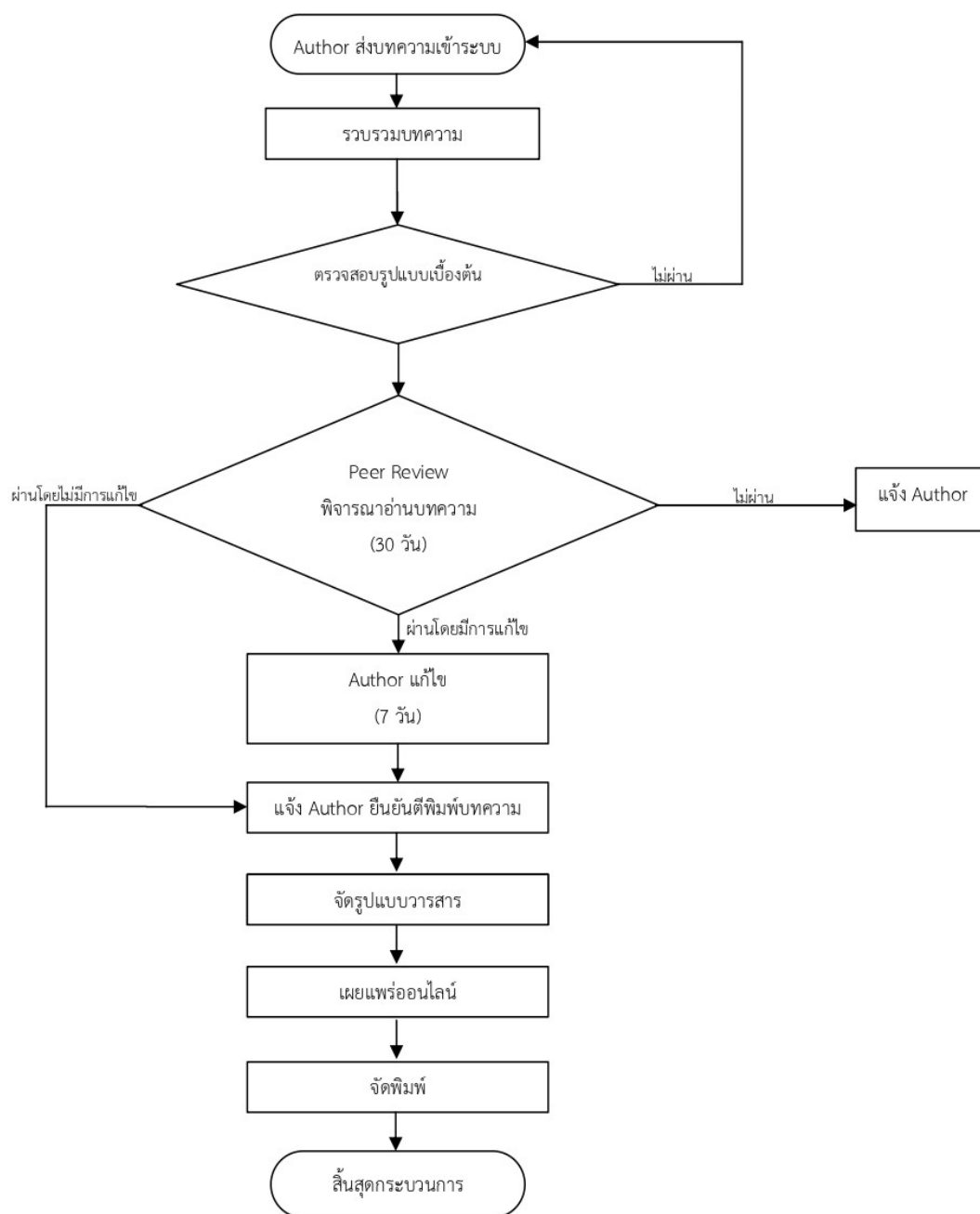

- วิทย์ วิศทเวทย์. (2532). จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สมภาร พรหมทา. (2541). พุทธศาสนากับปัญหาจริยธรรม โสภณีย์ ทำแท้งและการรณรงค์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 043-283-546-7 (ต่อ 114)

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิตไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

- 1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- 2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- 3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุง่องค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล/ปีที่พิมพ์/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย **กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์**

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนันท์ ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)
Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)
(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรชญา*. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเศษ จันทร์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง. (รายงานการวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). *ข่าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2560*. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม” สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อจ. อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 082-855-8962

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

1) ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี 089-711-1190

2) นางสาวมารีสา ไสวงาม 082-855-8962

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

